4555

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
30 — B
13
L VII
V. 1156
Digitized by Google

8.30.B.13

Digitized by Google

[illegible]

Digitized by Google

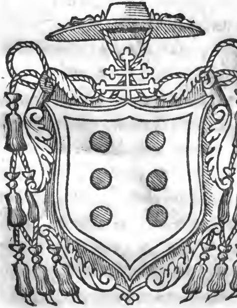
FRATRIS THADDAEI PERVSINI

EX·ORDINE·FRATRVM EREMITARVM S. AVGVSTINI

DE TRIPLICI·CONVIVIO TRACTATVS

Prima editione locupletior, multoq. emendatior.

Huc acceſſit breuis R.P. Hieronymi Narnienſis Capucini de Conuiuio ſermo, & index rerum memorabilium copioſiſſimus.

ROMAE, Ex Typographia Guilelmi Facciotti. M. DC. III.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISS.MO ET REVER.MO D.NO

AVGVSTINO DE IESV

ARCHIEPISCOPO, ET D. BRACHARENSI

HISPANIARVMQ. PRIMATI DOMINO MEO COLENDISSIMO.

F. THADDAEVS PERVSINVS F. P.

IMMORTALES habeo, agoq. Deo Opt. Max. gratias, cum alijs multis de cauſis, tum etiam quòd ſenectutem meam eo vſque produxit, donec aliqua ſingularis meæ in te beneuolentiæ atque obſeruantiæ teſtificandæ occaſio data eſt. Amare te cœpi non vulgariter iam inde ab eo die, quo mihi in Hiſpaniam profecto videre te atque alloqui contigit, ſenſiq. magnam quamdam in vultu verbiſq. tuis ad amorem conciliandum vim ineſſe, magnus deinde cumulus amori additus eſt, cum tuam in Deum pietatem, animi candorem, in omnibus tum dictis, tum factis prudentiam animaduerti. Progreſſu temporis, vt tantis virtutibus ornatum virum decebat, factus es Archiepiſcopus. quocirca ad veterem meam beneuolentiam

obſeruantia acceßit, qua te ſemper proſequutus ex animo ſum: ſed magis magiſq. in dies angebar animo, cum propter locorum interuallum, fortunæq. meæ tenuitatem nullo me tecum officio fungi poſſe intelligerem. Fauit tamen Deus meis votis. Nam cum haud ita pridem commentariũ in Iſaiam abſoluiſſem, ſanctißimoq. Domino noſtro Clementi VIII. (vt par eſſe videbatur) dicaſſem, cumq. commentariolum, de Triplici Conuiuio, quod appendicis loco adderem, inchoaßem, iamq. ſummi Dei ope ad exitum perduxiſſem, arripui peroptatam occaſionem, idq. ſub tuo nomine in publicum exire volui, vt ex tenui quidem argumento omnes intelligant, me tui memoriam ſumma cum beneuolentia atque obſeruantia colere. Certoq. ſcio te Chriſtum Saluatorem noſtrum imitaturum; qui haudquaquam neglexit; ſed

Luc. 21 *potius magnopere commendauit viduam illam, quæ miſit duo minuta ærea non aurea vel argentea in Gazophylacium. Lege igitur, cum quid vacui temporis ab occupationibus nactus eris, quod nos ocij vitandi cauſa commentamur, tibiq. legendum offerimus, veteremq. tuum amicum ac ſeruum amare, ac fouere ne deſiſtas. Vale. Peruſiæ M. D. XCVIII.*

Auctor

Digitized by Google

Auctor Lectori.

PROPOSVERAM (amantiſſime Lector) quoſdam alios tractatus ex varijs eiuſdem Iſaiæ locis deſumptos, his paucis, quos poſt vniuerſi operis expoſitionem confecimus, annectere: ſed cum horum quos edidimus, & expoſitionis in eumdem Prophetam impreſſio fuerit in longum adeo tempus producta, vt mihi primum, & vobis deinde certo ſciam faſtidium attuliſſe, & quaſi ſpem omnem eos fore vmquam finem habituros abiecerim, deſtiti à conſilio, quamquam nonnulli opinantur labores iam confectos non ſatis propere in lucem emittendos eſſe. Nam ſicut ſemen ſparſum terræ, ibiq. incluſum, quo tardius enaſcitur, eo altiores agit radices, & vberius propagatur; ſic & in his operibus edendis propemodum contingit, vt recte conſuluerit, qui dixit: Nonum premantur in annum. Præterea quod ex his, quos edere cœperam, quidam longe accuratiorem poſcebant indagationem. Huc accedit ratio longe
grauior, & potentior, qua ab his laboribus auertere me cogita- Eccleſ. 1.
ui. Incideram enim in verba quædam Salomonis, Eccleſiaſtes
cap. 1. vbi inquit, quod in multa ſapientia multa ſit indignatio,
& qui addit ſcientiam, addit & dolorem. Non parum quoque 1. Cor. 8.
me deterruit dictum illud Apoſtoli 1. Cor. 8. ſcientia inflat. &
idem Paulus ad Hebræos 12. dicens: Omnis diſciplina ad præ- Prou. 28.
ſens videtur non eſſe gaudij, ſed mœroris, & triſtitiæ. Et apud Eccleſ. 3.
eumdem Salomonem habentur hæc verba: Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Et alibi dicit: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Vnde & Iſaias velut temerarios, & nimis audaces arguit quoſdam Hebræos, qui ſcire vias Dei præſumebant: ſic enim legitur cap. 58. in per-
ſona Dei: Me de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, Iſai. 58.
quaſi gens, quæ iuſtitiam fecerit, & iudicium Dei ſui non dere-
liquerit. Poſtremo S. Auguſtinus in ſermone 178. de tempore Augu. ſer. 178.

habet

habet hæc verba. Qui videtur ſibi nihil ſcire, ſi ſciat hoc quod neſciat, plus alijs videbitur ſcire: Fruſtra ergo nitimur, & ſtudemus, ac laboramus multa ſcire, & ea præſertim, quæ noſtri intellectus capacitatem excedunt, veluti myſterium Trinitatis, Dominicæ Incarnationis, & diuinæ prædeſtinationis: vnde Auguſtinus eo loci alloquitur hominem ſic inſanum, & temerarium, & inquit: Lutum es, & vas figuli, & diſputas de Creatore tuo? & ad naturæ tuæ rationem, ſeu cognitionem non potes peruenire, & curioſe quæris ea ſcire, quæ nec Angeli ſcire potuerunt? Non ergo ſine cauſa perplexus & anceps extiti pluribus rebus pertractandis, & alijs quæſtionibus diſcutiendis, & enodandis, cum in multa ſapientia multa ſit indignatio, & qui
Eccleſ. 1. *addit ſcientiam, addit & dolorem. Sed vide, quia forte à ſententia nõ poteris dimoueri, & ab incepto nequaquam deſiſtere, quandoquidem Biblia nuper correcta non ſic legunt, ſed ita: Qui addit ſcientiam, addit laborem: & re vera hoc eſt veriſſimum, neque vllam præſeferre videtur difficultatem, quandoquidem multus in perſcrutandis naturis rerum, & præſertim ſpiritualium, ac diuinarum occurrit labor: & quandoque propter ipſius rei altitudinem, & profunditatem, vel propter varias opiniones, & ſententias, quæ in ea interpretanda, & percipienda, ſeu poſſidenda frequenter occurrunt, in multos plerique labuntur errores. Et tunc dubio procul, non ſolum laborem, verum & dolorem ſufferre coguntur ipſi perſcrutatores, vt quandoque oporteat eos dicere illud peruulgatum: Non vis intelligi: non intelligaris. S. autem Gregorius exponit hunc textum, videlicet: Qui addit ſcientiam addit laborem, quod ſcilicet cum ſcire incipimus quæ ſint cæleſtia gaudia, eo magis vt errorum noſtrorum laqueos poſſimus euadere, flendo laboramus. In multa ergo ſapientia, multa eſt indignatio, quia ſi æterna iam ſapimus, concupiſcere temporalia dedignamur. Sed reuertamur ad expoſitionem verborum, quæ communiter leguntur, videlicet: Qui addit ſcientiam, addit & dolorem: eumdem ſenſum videtur habuiſſe ſanctus Hieronymus in expoſitione huius loci. Dicit ergo*
Hom. 10. ſuper Ezech. *ſanctus Gregorius quòd ſcientia addit dolorem, non quidem omnibus, ſed ijs quibus diſplicet ea peregiſſe, quæ diſplicent ei, qui creauit omnia, dum ſcilicet illi placere ſtudebant, vti debebant.*
Vide quæ dicit S. Hier. ſuper ijs verbis. *Gignit etiam dolorem in ijs, quos pœnitet ea feciſſe, quæ diſplicent Deo, & ſunt contra omnem rationem, & iuſtitiam; ſed ita diſplicent, vt vereantur amittere bona temporalia, ſicut legimus*
3. Reg. 21. *de Achab Rege Samariæ, qui (vt legitur tertio Regum 21.) cum*

eſſet

Digitized by Google

eſſet reprehenſus ab Elia propheta, quòd feciſſet malum in conſpectu Domini, & propterea perditurus eſſet regnum, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite: tunc dixit Deus ad Eliam. Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me? & ideo quia humiliatus eſt mei cauſa (dicit Deus) non inducam malum in diebus eius. Vbi notat S. Gregorius, quòd ſi Deus eſt adeo miſericors, quòd mœror amaritudinis, & pœnitentia eorum, qui timent amittere temporalia, placuit ei, quanto magis placebit Deo pœnitentia eorum, qui timent amittere ipſum Deum? velut ipſe Ezechias, qui dicebat: Recogitabo tibi omnes annos meos in Iſai. 38.
amaritudine animæ meæ. & Dauid: Lauabo per ſingulas no- Pſal. 6.
ctes lectum meum; & lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Sunt ergo aliqui, quibus ſcientia & notitia legis affert dolorem, quia cum Dei præcepta contempſiſſent, dolent ſe ea commiſiſſe, non propter Deum, ſed propter pœnam, quam timent ſe aliquando ſubituros. Sunt quidam alij, in quibus ſcientia, & cognitio cæleſtium bonorum affert dolorem, quòd cum ſe à cæleſti patria nimium diſtare, vel abeſſe videant, vehementer dolent, & contriſtantur; nimiſq. graue illis videtur, in huius vitæ exilio tamdiu permanere, neque ceſſant continuo flere, & ſe lamentis afficere vel affligere, nihilq. eis plus placet, quàm hæc ſua amaritudo. Vnde Dauid plorabat, ac triſtabatur, dicens: Heu mihi, Pſal. 119.
quia incolatus meus prolongatus eſt. S. Auguſtinus 4. de Trinitate cap. 14. idem ferme ſentire videtur, cum ait; quòd habens Aug. 4. de Trin. cap. 14.
ſcientiam infirmitatis ſuæ, appoſuit dolorem. Dolorem inquam peregrinationis ob ingens deſiderium patriæ ſuæ, & conditoris eius beati Dei ſui. In tractatu vero de ſpiritu, & littera, cap. 14. ſic habet: Qui apponit ſcientiam, apponit dolorem, non quia lex, & ſcientia legis ſit malum, ſed quia mandatum nouum habet in littera demonſtrante, non in ſpiritu adiuuante, idcirco, Qui addit ſcientiam; ideſt, qui vult arripere mandatum ſcriptum in lege, addit dolorem, quia ſine Spiritu adiuuante nequaquam poteſt illud implere. Mandatum enim, quod exequimur, ſi fit timore pœnæ, non amore iuſtitiæ, fit ſeruiliter, non liberaliter. Non enim eſt fructus bonus, qui de charitatis radice non ſurgit. Hæc Auguſtinus. S. Thomas 1. 2. art. 4. quæſt. 38. dicit: Qui addit ſcientiam, addit dolorem, verum eſſe, non propter ipſam ſcientiam, ſed propter difficultatem inueniendæ veritatis, præſertim cum ingens adeſt deſiderium illam attingendi, aut etiam quia per ſcientiam multa proponuntur, & afferuntur, quæ volun-

De ſpiritu & littera cap. 14.

S. Thom. 1. 2. q. 38. art. 4.

voluntati, & appetitui humano contrariantur: & ſic non ex parte ſcientiæ, ſed ex parte rerum cognitarum ſcientia affert dolorem. Et memini me audiuiſſe a quodam Theologo ſatis erudito, dum Paduæ ſtudijs incumberem, quòd ſi alicui latrunculo, aut homicidæ indicetur ab vllo hominum, quod erit ſuſpendendus, aut decapitandus, notitia illa non diſplicebit ipſi, ſed res illi denunciata, aut manifeſtata ſummopere diſplicebit. Scientia enim & notitia qualibet perficit intellectum, ſed res obiectæ intellectui quandoque diſplicent. Ego autem (pace omnium) dixerim, quòd hæc propoſitio: Qui addit ſcientiam, addit dolorem, veritatem habet, cum quis vult plus ſapere, quàm oportet ſapere, & ea curioſius exquirere, quæ ſcire non multum refert. Non ergo ſcientia eſt fugienda, aut euitanda propter verba Salomonis, quamquam ipſe fuerit omnium ſapientiſſimus. Propoſitionem autem illam Pauli Apoſtoli 1. ad Cor. 8. Quòd ſcientia inflat, Auguſtinus vbi ſupra, ideſt 4. de Trinitate cap. 4. ſic exponit: Quòd ſi quis apponat ſcientiam ſcientiæ, ideſt præponat ſcientiam & conſiderationem propriæ infirmitatis, & imbecillitatis magis quàm ſcientiæ materialium, & cæleſtium rerum, eiuſmodi ſcientia non inflabit. & in Epiſt. 119. ad Ianuarium declarat eamdem propoſitionem, quomodo ſcilicet ſcientia inflat, & charitas ædificat. Sic enim inquit: Scientia debet adhiberi velut quædam machina, per quam ſtructura charitatis aſſurgat, quæ manet in æternum, etiam cum ſcientia deſtruetur, quæ ſcientia ad finem charitatis adhibita multum eſt vtilis, per ſe autem ſine tali fine non ſolum eſt ſuperflua, ſed etiam pernicioſa. Et 12. de Trinitate cap. 14. dicit, quòd ſcientia habet modum ſuum bonum, niſi quod in ea inflat, vel inflare ſolet, æternorum charitate vincatur, quæ non inflabit, ſed quam maxime ædificabit. Dicebamus autem, quòd prohibemur quandoque altiora quærere, & velle ſcrutari diuinæ maieſtatis celſitudinem, quia re vera, vt paulo ante dicebamus, non oportet ſapere, pluſquam oportet ſapere. Quod etiam dicit Auguſtinus ſermo de tempore 178. quòd multo laudabilius eſt profiteri ſe nihil ſcire, quàm ſecus. Facile poteſt reſponderi hoc fieri debere propter humilitatem, tum etiam propter veritatem, quia auctore Themiſtio, ea quæ ſcimus ſunt minima pars eorum, quæ ignoramus, non tamen ob id intendit Auguſtinus damnare eos qui quærunt & dicunt ſe aliquid ſcire. Et loco mox adducto S. Auguſtinus alloquitur hominem inſanum, & temerarium & inquit: Lutum es, & vas figuli: diſputas de Creatore tuo, & ad naturæ ſuæ rationem non potes peruenire,

1 Cor. 8.

Aug. 4. de Trin. cap 4

Epiſt. 119. ad Ian.

Aug 12 de Trin. cap. 14.

Serm. 178.

uenire, & quæris curioſe ſcire, quod nec Angeli ſcire potuerunt. Quæ omnia confirmant, quæ iam diximus.

Quod autem dicebamus de Paulo Apoſtolo, qui dicit ad Hebræos 12. Omnem diſciplinam in præſenti non eſſe gaudij, ſed mœroris, nihil eſt aduerſus eos, qui tuentur, ſcientiæ adeptionem eſſe gaudij, non mœroris præſertim cum Iacobus; dicat: Omne gaudium exiſtimate fratres cum in tentationes varias incideritis, ſcientes quod probatio fidei veſtræ patientiam operatur. Quoniam re vera, ſi ſcientia quælibet, aut diſciplina confeRatur ad notitiam quam habebimus in patria, eſt potius mœroris, quàm gaudij; propterea ſubdit Apoſtolus. Poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet iuſtitiæ. Non ergo per has auctoritates, aut conſimiles euitanda eſt ſcientia, cum Propheta Dauid ſupplex, & magno cum affectu rogat Deum dicens, Pſalm. 118. Bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Et poſt pauca: Bonum mihi lex oris tui, ſuper millia auri, & argenti. Non ergo eſt malum ſcientiam expetere & deſiderare. Sed dices, cur Propheta iungit hæc duo: Diſciplinam & ſcientiam doce me? nonne ſatis erat alterum horum expetiuiſſe, & poſtulaſſe? nequaquam (inquit Auguſtinus) quoniam diſciplina, & ſcientia non ſunt penitus idem, ſed vnum fouet alterum. Ne quidem ſcientia magnitudine ſua præcedat magnitudinem charitatis, vt ſcilicet homo potius infletur, quàm ædificetur, appoſuit diſciplinam, ideſt eruditionem, vt ſcilicet pro Deo libenter ſufferat omnes paſſiones, & triſtitias, & cum tanta fuerit charitas in homine, & dilectio, vel amor erga Deum, & proximum, vt tribulationibus non poſſit extingui, quas adhibet diſciplina, tunc vtilis erit ſcientia, qua nobis innoteſcet, quid mereamur, & quæ a Deo donata ſunt nobis, cuius beneficio ſcimus nos ea poſſe, quæ nequaquam poteramus. Quamuis ergo multæ propoſitiones, præter eas, quas adduximus, ex ſacris litteris deſumantur, quæ videntur damnare, & repellere eos, qui ſcientiæ indagandæ operam nauant, nihilominus multo plures, & prope innumeras facile eſt reperire, quibus contrarium demonſtratur, & ſuadetur. Et primo quidem ſe offert illud Iſaiæ Iſai. 5.
verbum cap. 5. vbi dicit: Populus meus captiuus ductus eſt, quia non habuit ſcientiam. Et Oſeæ 4. habetur: Conticuit po- Oſee. 4.
pulus meus, eo quòd non habuerit ſcientiam, & tu (inquit Deus) quia ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi, & quia oblitus es legis Dei tui, obliuiſcar filiorum tuorum & ego. Item Prouerb. 19. legitur: Vbi non eſt ſcientia animæ,

Prou. 19. non eſt bonum. Et cap.27. idem inquit: Cor rectum, inquirit
cap.27.29. ſcientiam. & 29. habet: Impius ignorat ſcientiam. & Sap. 13.
Sap.19. dicit idem Sapiens: Vani ſunt ſenſus hominis, in quibus non
Eccleſ.4. ſubeſt ſcientia Dei: & Eccleſiaſtici 4. In lingua ſapientiæ digno-
1.Reg 2. ſcuntur omnes. Et præterea nonne primo Regum legitur cap. 2.
Scientiarum Dominus Deus eſt: & ab eo præparantur cogitatio-
Iacobi 1. nes, & ab eo datur alicui ſermo ſapientiæ, alicui ſermo ſcientiæ,
& alijs alia dona conferuntur, quæ niſi bona forent, atque per-
optima, non darentur a Deo, a quo omne datum optimum, &
omne donum perfectum. & vſque adeo præcellit hoc ſcientiæ do-
num alia dona, quæ paſſim nobis ab optimo Deo conferuntur,
Hierem.9. quòd Hieremias cap. 9. vel Deus per Hieremiam protulit hæc
verba: Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua, & non glorietur
fortis in fortitudine ſua, neque diues in diuitijs ſuis, ſed in hoc
glorietur, qui gloriatur, ſcire, & noſſe me. Et Saluator noſter
Ioan. 5. Ioan. 5. monebat Scribas, & Phariſæos dicens: Scrutamini Scri-
pturas, quoniam ipſæ teſtimonium perhibent de me. Neque te
moueant verba Iſaiæ, quibus reprehendit Hebræos, qui vole-
bant ſcire vias Dei, & opera eius ſcrutari cap. 58. quoniam vt
ſubdit, id ipſi faciebant, quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit, ita vt
illi præſumerent ſe tuto poſſe Dei ſecreta, & Dei ordinationes,
& conſilia perſcrutari. Non igitur malum eſt, neque repre-
hendendum, expetere ſcientiam; quoniam vt inquit S. Auguſti-
Aug.12.de nus 12. de Trinitate cap. 14. ſine ſcientia nec virtutes ipſæ, qui-
Trin. cap bus recte viuitur, poſſunt haberi, per quas hæc vita miſera ſic gu-
14. bernatur, vt ad illam, quæ vere beata eſt, perueniatur æternam.
Ponit tamen Auguſtinus diſcrimen inter eam ſcientiam, qua
contemplamur ipſum Deum, & qua bene vtimur temporalibus
rebus, quoniam illa ſapientia, hæc vero ſcientia nominatur,
quamquam aliquando confundantur iſta duo nomina.

His ergo rationibus, & ſententijs permotus decreui reuocare
ſententiã, & acquiſitioni ſcientiæ omnem conatum & operam ad-
hibere: nec timeo, vt labor & dolor ab hoc opere me deterreat. Sed
ſi volumus rite eam capeſſere, & obtinere, operæ pretiũ eſt imite-
mur Dauid Regem, qui ob id Deum ſupplex rogabat dicens:
Bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam doce me. nam quid eſt
aliud docere (vt inquit Auguſtinus) quàm ſcientiam dare? Vi-
de Pſalm. 118. Conc. 17. Et hæc duo, ideſt diſciplina, & ſcientia
ita ſunt connexa, vt alterum ſine altero eſſe non poſſit. Nemo
enim docetur niſi diſcat, & nemo diſcit, niſi doceatur. Sed ad-
uerte, quòd aliud eſt Præceptorum docere, & aliud eſt eundem

dice:

dicere. Si enim præceptor dicat,& oſtendat diſcipulo, quæ oporteat ſcire,& ille non didicerit,quia ſcilicet non percepit,non comprehendit, non intelligit,quod præcepit Doctor, non dicitur iſte didiciſſe,nec ille docuiſſe; ſed vt hic vere doceat,& ille vere addiſcat,oportet doctorem alia actione intellectum diſcipuli excitare, & mouere. Et propterea dicebat Dauid eodem Pſalmo: Da mihi intellectum,& ſcrutabor legem tuam: & cuſtodiam illam in toto corde meo. Rogemus ergo Deum, vt nos doceat,& ita doceat, (inſpirando ſcilicet, & mouendo intellectum noſtrum) vt poſſimus addiſcere,& apprehendere, quæ ille nos docet. Docet,inquã, nos Deus (inquit Auguſtinus) inſpirando bonitatem,& dilectionem charitatis; docet diſciplinam temperando tribulationes, & anguſtias,docet ſcientiam inſinuando cognitionem. Sic ergo poterimus aliquid addiſcere abſque multo labore, & dolore.

Itaque Dei bonitate,& auxilio confiſus ſi vita erit ſuperſtes,& incolumis,& ſuppetias habuero ad hoc meũ conſilium exequendũ, non deero meorum ſtudiorum (qualiacumque ſint) alios facere participes. Nunc vero Opuſculum *de* Conuiuio,*quod ſeparatim edo,in tres tractatus partiri viſum fuit,quemadmodum tria in vniuerſum conuiuiorum genera ſolent reperiri: de quibus haud raro apud varios auctores non modica,nec obſcura,aut parum iucunda ſit pertractatio. Horũ quædam non iniuria,ſed iure merito appellari ſolent ac debent conuiuia profana. Et hæc non eadem ratione,nec penes eumdem ſenſum ac modum fieri contingit. Quædam vero ſunt conuiuia, quippe quæ honeſta, laudabilia, ac religioſa poſſunt nuncupari. Poſtremũ ideſt,quod poſtremo loco explanandum ſumpſimus,quodq. vere,& proprie poteſt appellari primũ,& præcipuũ conuiuiũ,illud inquã eſt,quod Deus parat,& conficit Angelis,& hominibus tũ in hac via, tũ in cæleſti Patria.*

Itaque Deo iuuante, & noſtrum intellectum excitante,& inſpirante aggrediemur præfatum Opus, *de* Conuiuio, *quod* Illuſtriſſimo, *&* Reuerendiſſimo Archiepiſcopo Bracharenſi domino Auguſtino de Caſtro, *nunc noſtri* Ordinis *profeſſo* Fratri Auguſtino de Ieſu *omni virtutum genere ornatiſſimo, meiq. in primis amantiſſimo donare, ac dicare decreui. & in hoc opere proſequendo conabor imitari apes, quæ ſolent ſingulis inſidere floribus,atque inde quidquid ad rem ſuam conducit excipere; ſic propemodum ego ſum facturus, ex probatis quidem auctoribus, quæ mihi ad rem facere videbuntur. Accedas ergo benigne Lector, & quæ tibi grata videbuntur libenti animo, & alacri vultu non dedigneris accipere. Bene in Domino vale.*

AVCTORES IN HOC OPVSCVLO PASSIM ADDVCTI.

Ægidius Romanus.
Aelianus.
Alcibiades medicus.
Alexander ab Ales.
S. Ambroſius.
S. Anſelmus.
Ariſtoteles.
Athenæus.
S. Auguſtinus.
Auguſtinus Steuchus.
Baſilius.
Benedictus Pererius.
Bernardus.
S. Bonauentura.
Cælius.
Caietanus.
Cardinalis de Cuſa.
Caſſiodorus.
Cato.
Celſus.
Cicero.
Concilium Florentinum.
Concilium Tridentinum.
Cornelius Papa.
Cornelius Tacitus.
Cyrillus.
Euripides.
Flauius Vopiſcus.
Franciſcus Card. Toletus.
Fuluius Vrſinus.
Galenus.
Gloſſa.
S. Gregorius Papa.
Gregorius Turonenſis.
Gregorius Nyſſenus.
S. Hieronymus.
Hieronymus Platus.
Homerus.
Hugo de S. Victore.
Ioannes Stobæus.
Iſidorus.
Iulius Capitolinus.
Lactantius Firmianus.
Liuius.
Macrobius.
Marſilius.
Marulus.
Nauarrus.
Nicolaus de Lyra.
Petrus Ciacconius.
Philo Iudæus.
Plinius.
Quintilianus.
Rauiſius.
Remigius.
Scotus.
Seneca.
Silius Italicus.
Tertullianus.
Theodoretus.
Theodorus.
Theophylactus.
S. Thomas.
Valerius Maximus.
Varro.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM.

A

ABSTINENTIA Lacedæmoniorum laudabilis. 40.
Abſtinentia quorumdam celebris & famoſa. ibid. & ſeq.
Accedentes ad ſacram Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis non æque grauiter omnes peccāt. 284 *& ſeq.*
Accidentia plurimum conferūt ad cognoſcendam ſubſtantiam. 296.
Accumbendi varius apud priſcos modus. 44. *& ſeqq.*
Adam & Eua triplici tētatione a dæmone fuerunt ad peccatum pertracti. 84.
Adhortatio Auctoris efficaciſſima ad omnes Chriſtianos, vt humilitatem colant. & ſua vitia detegant. 271. *& ſeq.*
Aegidius Abbas ad Rhodani oſtia latens triennio a cerua lacte nutritus fuit. 163.
Aegroti cur ad pedes Chriſti fuerint proiecti. 208.
Aegyptiorum pueri, antequam 180. *ſtadia percurriſſent, cibum non ſumebant.* 22.
Aegyptiorum mos & ordo in apponendis cibis quis fuerit. 47. *cur braſſicam primo loco conuiuis apponerent. ibid. & ſeq.*
Aenigma Samſonis figura fuit ſacramēti Euchariſtiæ. 278. *explicatur per partes.* 279.
Aenigmata ſoluentibus, aut ſoluere ignorantibus, quodnam apud quaſdam nationes præmium fuerit propoſitum, aut quæ pœna 29.
Aeſopi Tragici ſumptuoſa patina. 37.
Aetatum noui hominis pulchra deſcriptio 271.
Agnus Paſchalis fuit figura ſacramenti Euchariſtiæ. 278.
Agrigentini quam fuerint luxui dediti. 38.
Agrippina Claudium Imperatorem veneno interemit. 8.
Alexāder Seuerus balneas mixtim exhiberi prohibuit. 26.
Alexander Seuerus quam fuerit lectionis ſtudioſus 30. *quibus ſe exercitijs recreare ſolitus fuerit. ibid.*
Alexander Magnus ſummo mane prandere, veſperi conuiuari conſueuit. 31.
Alphonſi Aragonij Regis præclara ſub & poſt prandium exercitia. 31.
Alphonſi Regis Neapolis luxus & ex luxu paupertas, & ex pau-

Digitized by Google

Deum ſitiunt. 65. & ſeq.
Caro humana a Filio Dei aſſumpta cur non fuerit infecta peccato originali. ibid.
Caro quomodo animam poſſit inficere, pulchre explicatur. 68. & ſeq.
Caro cum ſanguine pluribus modis poteſt comedi. 151.
Carolus Magnus cibi & potus fuit temperantiſſimus. 134.
Carolus Cardinalis Borromæus quàm fuerit ieiunijs deditus. 154.
Cato poetas in exercitu noluit eſſe. 29.
Cauſa eſſentialis & propria peccati vnde petatur. 59.
Cauſæ plurimæ ob quas ante & poſt conuiuium Deum precari debemus. 117.
Centenarij cõtubernij in Euangelio acceptio 198.
Childericus Saxo immoderato cibo ſuffocatus expirauit. 42.
Chriſtiani cur Cœnam Dominicam vel vltimam ante paſſionem ſingulis annis celebrando renouent. 224.
Chriſtiani laici cur hodie ſub vna ſpecie tantum communicentur. 292.
Chriſti actio noſtra eſt inſtructio. 184.
Chriſtum tribus modis ſequimur. 188.
Chriſtus cur ſemper quaſi piſces comederet, & cur hodie Chriſtiani comedant. 49.
Chriſtus quomodo fuerit in mundo. 80.
Chriſtus tripliciter a diabolo fuit tentatus. 83.
Chriſtus cur conuiuiũ in monte inſtituerit. 177. & ſeq.
Chriſtus ſexta mundi ætate incarnatus fuit. 183.
Chriſtus cur in deſertum Bethſaidæ ſeceſſerit poſt obitum S. Ioannis Baptiſtæ, & non fugerit, & quare ibi conuiuium parauerit. 184.
Chriſtus cur Philippum interrogauerit, quot panes adeſſent pro paſcenda multitudine. 191.
Chriſtus cur, cum panem benediceret turbis apponendum, in cælum aſpexerit. 198.
Chriſtus cur in benedictione & fractione panis Deo gratias egerit, non cum alia miracula patrauit. 199.
Chriſtus quomodo Propheta fuerit, Dominus Prophetarum, & Magni conſilij Angelus. 204. & ſeq.
Chriſtus cur fugerit in montem poſt dimiſſas turbas, & non ſeceſſerit. 206.
Chriſtus cur Diſcipulos conuocauerit, quando turbam ſe ſequentẽ paſcere voluit. 210.
Chriſtus decimoquinto die Martij paſſus fuit. 221.
Chriſtus cur Diſcipulos ſuos ad ignotum hominem miſerit, apud quem voluit Paſcha celebrare. 225. & ſeq.
Chriſtus cur ina Diſcipulorũ primum pedes lauerit. 230. & ſeq.

Chri-

Digitized by Google

Chriſtus quoties poſt mortem cum ſuis comederit. 243.
Chriſtus quoties poſt reſurrectionem a Diſcipulis viſus fuerit. 244.
Chriſtus in pane azymo Eucharistiam inſtituit non fermentato. 287.
Chriſtus quomodo aſſus dicatur more agni Paſchalis. 290
Chriſtus ſuum corpus in vltima cœna comedit, & ſanguinem bibit. 291.
Chriſtus multis modis poteſt comedi. 293.
Cibi nonnulli cur certis diebus ab Eccleſia prohibeantur. 15
Cibi aliqui cur aliquando a quibuſdam non comedãtur. 153.
Ciceronis temperantia. 51.
Claudius Imperator ab Agrippina vxore veneno potatus interijt. 8.
Claudius Cæſar liberos ſuos ad menſam adhibere ſolebat 33. *ſæpius conuiuari conſueuit.* 35.
Claudorum nomine qui ſint in Euangelio intelligendi. 119.
Clauerinum Vngariæ vrbs ab hæreticis vi occupata. 266.
Cleopatræ ſumptus maximi in ſecunda menſa. 37. *liberalitas maxima in Antonij amicos.* 39.
Clodius Aeſopi Tragici filius omnium primus gemmas liquefactas conuiuis ſplendoris cauſa exhibuit. 37. *eius gula. ibid.*
Cocus Dionyſio tyranno cibos ſibi appoſitos ſpernenti quam acute reſponderit. 21.
Cœna Luculli ex temporanea quàm ſplendida fuerit, qua Ciceronem & Pompeium excepit. 37.
Cœna vnde dicatur. 50.
Cœna vltima cur a Chriſto fuerit peracta. 223. *& ſeq.*
Cœna cœleſtis pluribus modis magna dicitur. 308.
Cœna ſumptuoſiſſima Auli Vitellij. 37.
Cœnæ communes olim cur aliquando in Eccleſiis fierent. 141. *& ſeq.*
Cœnaculi myſtica interpretatio. 226.
Cognitio triplex in Chriſto fuit & quomodo. 205.
Commoda, quæ homo ex ſuſceptione Eucharistiæ percipit. 303. *& ſeq.*
Commodus Imperator ſæpius in die balneari ſolebat. 24.
Comparatio Baſilij Magni de natura inuidorum. 135.
Compulſio ad fidem duobus modis fieri poteſt. 263. *& ſeqq.*
Concupiſcentia carnis aut oculorum quid ſit. 82. *& ſeq.*
Concupiſcentia carnis & oculorum in quo conueniant, & differant. 87.
Conſuetudines variæ variarũ gentium inter conuiuãdum. 27. *& ſeqq.*
Conſuetudo Perſarum inter conuiuandum. 11.
Conſuetudo priſcorũ Chriſtianorum fuit feſto die alicuius

Sancti in Eccleſiis epulari. 18.

Conſuetudo Gymnoſophiſtarũ in examinandis ante cibum adoleſcentibus. 23.

Conſuetudo antiquorum antequam ad conuiuia accederent. 25. 26.

Conſuetudo ſemel circa meridiem in die comedere ab Auctore laudatur. 51.

Controuerſia grauiſſima inter Theologos, quid conferat ad conſequendam eſſentiæ diuinæ ſuauitatem 311. & ſeq.

Conuiuæ quales eſſe debeãt. 28.

Conuiuari quotidie an ſit mortale peccatum nec ne. 43. 129

Conuiuarum numerus a priſcis obſeruatus 34. 35. 130.

Conuiuator quid ſignificet. 3.

Conuiuia quare potiſſimum ſint inſtruenda. 3. 4.

Conuiuia Chriſtianorum in primitiua Eccleſia quam fuerint ſancta. 116. 117.

Conuiuia extraneorum ex S. Ambroſii ſententia declinanda. 121.

Conuiuij etymologia 2.

Conuiuij finis quis ſit ponendus. 3.

Conuiuij deſcriptiones. 3. 4.

Conuiuij vtilitas 4.

Cõuiuij diuini duplex acceptio. 147.

Conuiuium quotuplex ſit. 4.

Conuiuiũ dupliciter dicitur. 7.

Conuiuium profanum quod ſit habendum. 7. 13. 14. *eiuſq. varia exempla & delicta. ibid. & ſeqq. duplici modo ita vocatur.* 19.

Conuiuium qualenam a S. Gregorio laudetur 11.

Conuiuium Aſſueri Regis Babylonis quamdiu durauerit. 43.

Conuiuium carnis metaphorice ſumptum quodnam ſit late deducitur. 55. & ſeqq.

Copbini deſcriptio. 203. *eius myſticus numerus & interpretatio. ibid. & ſeq. eiuſdem ſecundum quoſdam capacitas.* 204.

Cor tripliciter mundatur. 326.

Corcyræi crapulæ amantes. 48.

Coronas ex roſis & alijs floribus cur Romani ſoliti fuerint capiti imponere. 52.

Coronas antiqui ſolent conuiuis donare ex floribus aut roſis confectas, & quare. 159

Corpus caſtigandum & quare. 22.

Coruus S. Paulum primum Eremitam dimidio quotidie pane aluit. 153. 163. *alios itẽ* 162.

Cretenſes filios ſuos ab ineunte ætate ad labores aſſuefaciebant. 22.

Cyrus Perſarum Rex quãtum ſe exercere ſolitus fuerit ante prandium aut cœnam. 22.

D

Dæmon quomodo hominem ad peccatum pertrahat, & quod non ſit omnino cauſa pecca-

Digitized by Google

peccati. 99. & ſeqq. quam variįs modis hominem ſeducat. 101.
Dæmon quibus armis poſſit deuinci. 107.
Darius Rex Perſarum turbidam in fuga aquam bibens, negabat vmquam ſe iucundius bibiſſe. 53.
Debiles, in Euangelio quinam intelligantur. 18.
Debilium, cæcorum, claudorũ, & pauperũ nomine quid ſignificetur in ſacra Scriptura. 261.
Debilium nomine quoſnam Auctor intelligat, contra opinionem S. Chryſoſtomi. 208.
Declinatio diei in deſerto, quando Chriſtus turbas ieiunas dimittere noluit, quid myſtice ſignificet. 189.
Delectatio quomodo ſit perfectio operationis. 312.
Denarius operarįs in Euangelio datus quid ſignificet. 329.
Deſcriptiones conuiuij. 3. 4.
Detractio quam grauiter in ſacris litteris prohibeatur. 10
Dei nomina ignorantur, & quibus nominibus ſe compellari iubeat. 306.
Deus cur animantibus de cibo voluerit prouidere, cum eaſdem poſſet abſque cibo in vita conſeruare 145.
Deus tribus modis moraliter ſuſtinetur. 212.
Deus cur vſque in ætatem vltimam mundi diſtulerit hominibus ſalutare conuiuium corporis & ſanguinis Chriſti præparare. 276. eius ſolutio ibid. & ſeq.
Deus quibus vįs ab hominibus cognoſcatur. 306.
Dictum lepidum Aureliani de Bonoſi ebrietate. 42.
Differentia inter viuere in carne, ambulare in carne, vel ſecundum carnem, & eſſe in carne. 66. 67.
Dignitas maxima mullorum apud antiquos. 37.
Diogenes horam certam veſcendi non obſeruabat. 51.
Dionyſius tyrannus quàm acutum a ſuo coco reſponſum acceperit. 21.
Diſcipuli a Chriſto ad præparandum Paſcha miſſi qui fuerint. 225.
Diſcrimen apud priſcos inter prandium & cœnam quodnam fuerit. 50.
Diſcubitus varį quinque millium virorum per fœnum factus in deſerto quidnam ſignificet. 196.
Diſcumbere ſuper fœnum quid ſonet myſtice. 204. 215.
Diuiſio conuiuij. 4.
Doctorũ diſcordia in aſſignando fine, quo eſſentiæ diuinæ ſuauitatem cõſequimur. 311. & ſeq.
Domitiani in celebrandis conuiuįs moderatio. 43.
Domitius Afer nimia ciborum copia ſe farciens inter cœnandum occubuit. 41.
Dubium, cur Diſcipuli in Mariam

riam Magdalenam more conuiuiorum Chriſtum vngentem indignati fuerint, eiuſq. ſolutio. 26.

Dubium pulcherrimum quomodo filij ab eo nati, cui per baptiſmũ ablatus eſt peccati originalis reatus, contrahãt peccatum originale. 75.

Ducenti denarij quam ſummã noſtra moneta conficiãt. 192

Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt, quomodo intelligatur, explicatur. 191. *eorumq. myſtica interpretatio.* 192.

E

EBrietas quantum ſit vitanda. 131. *perfidiæ mater eſt.* 132.

Eccleſia cur quoſdam cibos quibuſdam diebus interdicat. 15

Eccleſia montis nomine rectè ſignificatur. 282.

Eliſæus propheta viginti panibus centum homines ſaturauit. 192.

Epiſcopos non debere honoris cauſa Regibus occurrere Cõcilio Conſtãtinopolitano viij. ſtatutum fuit. 109.

Epulæ Lacedæmoniorũ quibus condimentis ſoleant apparari. 21.

Eraſmus Epiſcopus in monte Libano a coruis alitur & ab Angelis viſitatur. 163.

Eſſæorũ apud Hebræos ſobrietas in victu. 157.

Eſſe Dei ſecundum ſe nullius poteſt eſſe beatitudo. 310.

Eſus nullius cibi per ſe peccatum mortale eſt. 153.

Etymologia Conuiuij. 2.

Etymologia Profani. 5.

Eua grauius peccauit quàm Adam. 254.

Euangeliſtæ conciliantur. 220. *& ſeq.*

Euangeliſtæ non ſunt diſcordes iudicãdi, ſi alter taceat quod alter dicit. 181.

Eucharistia quomodo ſacrum conuiuium dicatur. 291. *cur magnum vocetur. ibid.*

Euchariſtiæ diuerſa nomina. 280. 287. *eorumq. explicatio. ibid.*

Exercitatio cibum debet præcedere. 22.

Exercitia veterum poſt conuiuia quæ fuerint. 29.

Exercitia Alexandri Seueri quæ fuerint poſt conuiuia. 30 *item Hadriani Imp.* 31. *item Alphonſi Aragonum Regis. ibid. item aliarum nationũ. ibid. & ſeq.*

Exiſtens in peccato mortali aliquando per Euchariſtiæ perceptionem poteſt gratiam conſequi. 301.

Explicatio loci illius, Qui lotus eſt, mundus eſt totus, præter pedes. 233.

Explicatio moralis & myſtica comeſtionis agni Paſchalis in veteri Teſtamento, 295.

Extra Eccleſiam, quid ſit, explicatur. 283.

Fabritij

F

Fabritij Luſcini Principis Romani ſumma & laudabilis continentia. 107.
Feminæ apud antiquos ad menſam ſedebant non accumbebant. 46.
Feminis cur olim apud Romanos fuerit interdictum, ne vinum biberent. 42.
Fercula couiuij religioſi metaphorice ſumpti quanã ſint. 165.
Fercula in cœna cæleſti apponenda quæ ſint. 309.
Filij Cretenſium ab infantia ad labores aſſuefiebant. 22.
Filij Principum Romanorum cum æqualibus non maioribus natu ſolent parcius cœnare. 33.
Filijs apud Romanos ante trigeſimum annum vini potus non permittebatur. 133.
Finis Conuiuij quis ſit ſtatuendus. 3.
Finis ſuperbi duplex. 88.
Fractio panis quid ſignificet. 199.
Fragmenta cur colligi iuſſerit Chriſtus plures dantur cauſæ. 202.
Fragmentorum ſpiritualis ſignificatio. 203.
Fructus multiplex ex perceptione corporis Chriſti oritur. 300. quinam ille ſit. ibid. & ſeq.
Frugalitas in victu S. Pauli primi Eremitæ. 153.
Fruitio quid ſit. 315.
Fruitio æterni boni in triplici fundamento conſiſtit. ibid.
Fulgentius Rupenſis Epiſcopus vino & carnibus continuo abſtinebat. 148.

G

Galeatij ſecundi Inſubriũ Ducis profuſi in filiæ nuptijs ſumptus. 38.
Gentiles aliquot a beſtijs fuerunt nutriti. 163.
Gnoſippi Athenienſis infamis voracitas. 41.
Gratia gratum faciens eſt radix iuſtitiæ originalis. 78.
Gratia, quæ per Euchariſtiã perceptionem acquiritur, qualis ſit. 301. & ſeq.
Græci poſt prandia de bellis cõfabulari conſueuerunt. 31.
Græci ſal primo loco in menſã apponebant & quare. 48. cur oleo conuiuas inungerent. ibid.
Græci cur in fermentato conſecrent, & Latini in azymo. 288.
Græcus ſacerdos in azymo conſecrans peccat. ibid.
Gymnoſophiſtarum conſuetudo in examinandis ante cibi ſumptionem adoleſcentibus. 23.

H

Hadrianus Imperator quãta humanitate in militẽ veteranum acute reſpondentem

tem

tem vſus ſit. 25. quomodo ſenes quoſdam ſuam liberalitatem prouocare volentes eluſerit. ibid. primus omnium balnea mixta prohibuit. 26.
Hadrianus Imper. quibus ſub prãdio & poſt exercitationibus delectari conſueuerit. 31.
Hebræi quomodo infideles ſint dicendi. 167.
Hebræis cur fuerit vetitum carne ſuilla veſci. 15.
Hæretici infideles vocandi, eorumq. differentia. 168.
Hæretici cur a Deo inter Chriſtianos permittantur. 168.
Hilarionis abſtinentia. 154.
Hiſpani acetaria non comedunt. 48.
Hiſtrionum vſus fuit apud Romanos in conuiuijs. 31.
Homicidij grauitas. 170. & ſeq.
Homines diuerſis de cauſis pœnitentiam non agunt, & quæ ſint. 103. & ſeqq.
Homines triplici impedimento potiſſimum retardãtur a cæleſti cœna. 322.
Homo ſi ex brachio, pede, aut alio membro aliquo hominis aut materia miraculoſe naſceretur, non contraheret peccatum originale. 75.
Homo ex corpore Adam non per viam ſeminalem eductus contraheret peccatum originale. 75. nec diceretur eſſe in lumbis Adam. ibid.
Homo Diſcipulis lagena occurrens quinam intelligatur. 226.
Homo dupliciter a peccatis præſeruatur per acceptionem Euchariſtiæ. 303.
Hominum octo genera cælum poſſidebunt. 324.
Honorum appetentia quando & quomodo ſit bona. 108. & ſeq.
Hordei naturalis & myſtica ſignificatio. 193.

I

Ieiunia aſpera quorumdam Chriſtianorum tempore S. Auguſtini. 210.
Ilex Mambre quid myſtice ſonet. 258.
Illecebræ voluptatum concupiſcentia carnis ſunt. 84.
In mundo erat, quomodo intelligatur. 80.
Indi & Spartani in publico ſolent conuiuia celebrare. 32.
Indi quacumque hora lubebat, veſcebantur. 51.
Infantes, & ſtulti non poſſunt realiter accedere ad ſacram Euchariſtiam. 285. quomodo Chriſtum manducare queant. 294.
Infideles & hæreticos non licet ad conuiuia inuitare. 123. cum conditione licet & quanam. 126.
Infideles vtrum poſſint ad fidem cogi, & quare ſint cogendi, quem fructum illorum coactio afferat. 268.
Infidelium nomine quinam apud

Digitized by Google

apud Patres intelligantur. 166.& quotuplices ſint. 167. & ſeq.
Ingratitudo duplici modo dicitur. 5.
Iniuſtum duplex. ibid.
Intellectus loci ſacræ Scripturæ: Qui me edunt ad huc eſurient, &c. 319. & ſeqq.
Interitus diuerſus multorum in conuiuijs. 7. 8.
Interpretatio myſtica mulierũ & puerorum, quos Matthæus cum quinque millibus virorum ſaturatos dicit a Chriſto. 182.
Interpretatio loci Salomonis Prouerb. 9. Sapientia ædificauit ſibi domum, &c. 252. itẽ illius Cibauit illum pane vitæ, &c. ibid. 274.
Inuectiua Auctoris in perditos noſtri ſæculi mores. 31.
Inuitatio ad conuiuium duplici de cauſa fieri debet. 118.
Iudæi cur probibiti fuerint comedere carnem ſuillam. 15.
Iuliani Didymi abſtinẽtia. 41.
Iulius Cæſar centum quinquaginta millia hominum vno tempore in cœnã adhibuit. 35
Iuſtitia originalis non omnino reſtituitur per baptiſmum, & quantum & quare reſtituatur. 77.
Iuſtitia originalis pendet à gratia gratum faciente. 78.
Iuſtitia originalis eſſentiam animæ pro ſubiecto habuit in qua conſiſteret. 78.
Iuſtitiam eſurire & ſitire quid ſit, & quinam illam eſuriant. 325.

L

Labor cibum præcedere debet, Galeno teſte. 22.
Lacedæmoniorum epulæ quibus condimentis ſoleant apparari. 21.
Lactucas cur primo loco Romani in menſa apponerent. 48.
Lagenæ nomine quid hoc loco accipiatur. 226.
Lagenæ & amphoræ differentia. 227.
Lagenam portans aut baiulans quis intelligatur. ibid.
Latini cur in azymo, & Græci in fermentato celebrent. 288.
Latinus ſacerdos in fermentato conſecrans peccat. ibid.
Laus & exercitia Tiberij Cæſaris poſt cœnam. 30.
Liberalitas Hadriani Imperatoris in militem veteranum acute reſpondentem. 25.
Librorum numerus à M. Varrone in ſenectute ſcriptorũ. 2
Ligures poſt coenam acetaria comedere ſolent. 48.
Locrenſes edicto vini potum interdicebant. 133.
Locus, in quo conuiuia ſolent celebrari, varijs nominibus appellatur. 44.
Locus nobilior in menſa quiſnã habeatur. 47.
Locus vbi conuiuia ſunt celebranda, qualis eſſe debeat. 136. & ſeqq.

Locus

Locus dignior in menſa quiſnã apud Chriſtianos habeatur. 140.

Locus dignior in proceſſionibus vltimus habetur.ibid.

Loquacitas cõuiuia plerumque comitatur. 12.

Lotharius Gallorum Rex ab vxore veneno tollitur. 9.

Lotio in balneis nonnumquam aqua calida aliquando frigida & marina fiebat. 25.

Lucius Quintius Flaminius ob amorem ſcorti hominem ſecuri percuſſit. 8.

Luculli ex temporanea cœna Ciceroni & Pompeio præparata quam fuerit ſumptuoſa. 37.

Lucullus amatorio poculo periit. 7.

Ludouicus V. Rex Galliæ veneno periit. 9.

Lugentes quinam dicantur in Euangelio. 325.

M

MAgiſtratibus quoad magiſtratu ſe abdicarent, vinum olim fuit interdictũ. 132.

Maligni ſpiritus quomodo cæleſtes vocentur. 97.

Malum bene acceptum quandoque producit magnum bonum. 242.

Manichæorum error reprehenditur. 104.

Manichæorum error, arbitrantium S. Paulum ideo dixiſſe bonum eſſe a carnibus abſtinere, quòd immunda eſſent. 148.

Mãna filiis Iſrael cælitus miſſum figura fuit corporis Chriſti. 279.

Manſiones multæ in domo Dei quæ ſint. 329. *& ſeq*

Marcus Varro octogenarius quingentos libros ſcripſit. 2.

Marcus Aurelius Imperator balneas mixtas fieri edicto prohibuit. 26.

S. Martinus quindecim annorum adoleſcens in bellum profectus eſt. 181.

Mauri in Hiſpania degentes cur facile a fide deficiãt. 268.

Maximus Tyrius. 29.

Menna Eremita ſuſtentatur ab apibus. 163.

Menſa veritatis extorquendæ tormentum eſt. 12.

Menſa Apoſtolorum quàm tenuis fuerit, vnde colligatur. 193.

Menſuræ tres ſimilaginis tribus Angelis ab Abraham oblatæ virtutes Theologicas ſignificant. 258.

Merenda apud antiquos pro prandio habebatur. 50.

Meretricũ amor pernitioſus. 8.

Miles veteranus acute reſpondens Hadriano Imperatori ſeruis & ſumptibus donatur. 25.

Militibus antiquitus toto illo tempore, quo in caſtris degebant, vinum interdicebatur. 132.

Mi-

Miniſtri conuiuiorũ honeſtorum quales eſſe debeant. 160. *& ſeq.*

Miſericordes quoſnam vocet ſacra Scriptura. 325. *& ſeq.*

Miſſæ ſacrificium vbi liceat & non liceat celebrari. 282. *& ſeqq. cur in mari non poßit celebrari.* 284.

Miſſæ ſacrificium pro vno tantum celebratũ pluribus prodeſt, & quomodo. 302.

Mites qui ſint. 325.

Mithridates Ponti Rex iam ſenex ſtando cœnare ſolebat. 40

Modus accumbẽdi varius apud priſcos. 44. *& ſeqq.*

Montes orationi aptißimi. 179.

Morionum & hiſtrionum vſus apud Romanos in conuiuijs fuit. 31.

Mors diuerſa multorum inter conuiuia. 7. *& ſeqq.*

Mos Perſarum in conuiuijs quis fuerit. 11.

Mos veterum, ante prandium, aut cœnam inambulare. 21. *item pedes & manus lauare, & corpus vngere.* 23.

Mos Hebræorũ antiquißimus fuit in conuiuijs ſedere, non accumbere. 138.

Mos antiquorum comedendi. 195.

Mulli apud priſcos dignitas & pretium. 37.

Mundatio cordis tripliciter fit. 326.

Mundi varia ſignificatio. 79. *& ſeqq.*

Mundi corde quinam dicãtur. 326.

Mundus cur malus dicatur. 80

Mutorum, cæcorum, claudorũ, ſurdorum, debiliumq. ſpiritualis ſignificatio. 211. *& ſeq.*

N

N*Atura duplex in homine.* 93.

Nazaræorum hæreſis quæ fuerit. 288.

Nero muſicæ valde deditus. 30.

Nero à meridie ad mediam noctem crapulari ſolitus, & quare. 51.

S. Nicolaus Tolentinas quam fuerit abſtinens. 154.

Niſeus Lacedæmoniorum tyrãnus quam fuerit gulæ deditus. 41.

Noe primus fuit vinearum plantator, & inuentor. 135.

Nomina plurimorum, qui aut alios in conuiuijs necarunt, aut ipſi necati ſunt. 7. *& ſeqq.*

Nomina Dei abſtruſa, & quibus nominibus compelletur. 306.

Non amare duplicem habet ſignificationem. 19.

Numa Pompilius vinum in ſacrificijs adhiberi probibuit. 132.

Numeri ſingularis & pluralis commutatio frequens in ſacris litteris. 191.

Numeri ſeptenarij myſterium. 243.

Numerus librorum, quos M.

Varro ſenex ſcripſit. 2.
Numerus conuiuarum a priſcis obſeruatus quis fuerit. 34 & *ſeq.*
Numerus denarius perfectus & completus eſt, & myſtice plenum ſaluandorum numerum inſinuat. 182.
Numidæ digniorem locum in medio ponebant 140.
Nymphas cur Bacchi altrices fuiſſe finxerint Græci. 134.

O

Obiectiones aliquot contra ſententiam ſacræ Scripturæ carnem odio habere iubentis, earumq. ſolutio. 62. & *ſeqq.*
Octo ſunt hominum genera, quæ in cœlum ſunt recipienda. 324.
Offendens in vno quomodo omnium reus fiat, explicatur. 88.
Oleo conuiuas cur inungerent Græci. 48.
S. Onophrij in cibis temperantia. 154.
Opera carnis quæ ſint. 58.
Opera carnis quænam intelliguntur. 74.
Opera corporis a corde originē trahunt. 74.
Opinio eorum, qui extra cœlum domum Dei eſſe arbitrātur, vbi non baptizati morabuntur, ab Auctore confutatur. 330.
Opus corporale aliquando pietate præſtantius. 111.
Ouorum vſus apud priſcos in principio, & fine cœnarum. 39.

P

Pacifici qui vocentur. 327.
Panis hordeacei ſignificationes 193.
Panis azymi cum lactucis agreſtibus, & carne aſſa igni myſtica ſignificatio. 288. & *ſeq.*
Parcimonia Spartanorum in conuiuijs. 32.
Parcitas edendi in Auguſto Cæſare quanta fuerit. 40.
Paſcha, multa ſignificat. 212.
Paſſio Chriſti dupliciter poteſt conſiderari. 278.
Paulus III. Pont. Max. diligenter & laudabiliter ſolēt ſub prandio lectioni Theologicæ intendere. 112. 113.
Pauperes cur a conuiuijs ſeparari non debeant, pulchræ rationes. 120.
Pauperes ſpiritu quinam intelligatur. 324.
Pauperum nomine quinam in Euangelio appellentur & intelligantur. 118.
Pax quomodo ad beatitudinem pertineat. 316.
Peccata plurima in conuiuijs profanis admittuntur. 7.
Peccata nunnumquam ſibi ſunt contraria. 88.
Peccati eſſentialis cauſa vnde petatur. 59.

Peccati originalis inſtrumentalis cauſa quæ ſit. 76.
Peccati origo vnde proueniat. 85.
Peccatis venialibus onuſti ſacramentum Euchariſtiæ poſſunt ſuſcipere. 299. & ſeq.
Peccato originali quoad reatũ, in hominibus per baptiſmum deleto cur maneat fomes quidam, & incentiuum peccati in ipſa carne, explicatur 58.
Peccatum originale in eſſentia animæ reſidet. 78.
Pecuniæ vſus a Chriſto Eccleſiæ conceſſus eſt & vnde colligatur. 240.
Pedes Diſcipulorum num ante cœnam vel poſt lauerit Chriſtus. 235. & ſeq.
Pedum nomine quid intelligatur. 233.
Pelagij error, dicenti hominem poſſe in homine ponere ſpem ſuam. 103.
Pericles Athenienſis quam a conuiuijs abhorruerit, & quare. 40. & ſeq.
Perſarum mos in conuiuijs. 11. item antequam cibum ſumerent. 23.
Perſarum conſuetudo fuit in meridie ſolum comedere. 51.
Philo Iudæus eleganter mores Romanorum in conuiuijs obſeruari ſolitos deſcribit. 28.
Phoco Athenienſis cur ciuibus ſuis exoſus fuerit. 41.
Piſces frugalitatis cauſa a Chriſto comedebantur, & hodie etiam a Chriſtianis. 49.
Piſces duo Euangelici quid myſtice denotent. 193. 215.
Piſciculorum paucorum myſtica ſignificatio. 215.
Piſcium eſus antiquis ignotus. 157.
Piſciũ eſus quàm ſit proficuus ijs, qui ſpiritalem vitam ducere cupiunt. 194.
Piſcium Euangelicorum duorum moralis interpretatio. 197.
Pittacus Mitylenæus obtenta contra hoſtes victoria imperium depoſuit, ciuibus renitentibus. 107.
Pius IV. poſt prandium recreationis cauſa ſolet iubere apud ſe ſermonem fieri de rebus diuinis. 115.
Platò an & cur poetas e Republica exterminandos cenſuerit. 29.
Platonis de Agrigentinorũ luxu dictum. 38.
Pœna peccatis debita non ſemper tota remittitur per ſuſceptionem corporis Chriſti. 302.
Pœnas oportet aut hic aut in altero mundo pro delictis ſuſtinere. 170.
Pœnitentia hordeo cur comparetur. 193.
Pontifex in Coena Domini die Iouis ſancto exemplo Chriſti pauperibus pedes lauat, ſuis manibus in mẽſa miniſtrat. 160.
Populus Iudaicus puer dicendus

Digitized by Google

dus & quare. 195.

Præcepta tria in templo Eleuſina Athenis ſcripta quæ fuerint. 157.

Præmium aut poena propoſita quæ fuerit apud nonnullas nationes ænigmata ſoluẽtibus, aut ſoluere ignorantibus. 29.

Præparatio accedentium ad ſacramentũ Altaris qualis eſſe debeat. 295.

Prandij & coenæ apud priſcos differentia. 50.

Prandium unde dicatur. ibid.

Prandium apud antiquos rarum fuit, aut ſobrium valde. 143.

Precationis & gratiarum actionis vis. 164.

Primus homo quàm perfecte conditus ſit a Deo. 249.

Priſci cur ſe ante coenam vngere ſoleant. 24. & ſeq.

Priſcorum verecundia in balneis laudabilis. 27.

Priſcorum poſt conuiuia quæ fuerint & quã diuerſa exercitia. 29.

Profanum, duplicem habet ſignificationem. 5.6. *eius etymologia*. ibid.

Pronomen, Hoc, in illis verbis, Hoc eſt corpus meum, quomodo ſit intelligendum. 275.

Prophetia Balaam explicatur. 171. & ſeq.

Ptolomæus Aegypti Rex cibario pane veſcens ob famem, dulciſſimum eſſe dicebat. 53.

Puer ille, qui quinque panes bordeaceos dicitur in deſerto habuiſſe, quis fuerit, 192. & ſeq.

Pueri Aegyptiorum. 180. *ſtadia ante cibum debebant curſu perficere*. 22.

Pueri quomodo ſanguinis Chriſti ſint capaces. 173.

Pythagoras cur a carnibus abſtinuerit. 157.

Q

QVænam conuiuium honeſtum præcedere debeant. 11. & ſeq.

Quæſtio cur Diſcipuli in Mariam Magdalenam fuerint indignati. 26.

Quæſtio cur plurimi homines ſæculi vanitates affectent, eiuſq. pulchra ſolutio. 93.

Quæſtio, quomodo & quare conſanguineos noſtros ad conuiuia vocare per Euangelium probibeamur. 120.

Quæſtio cur Deus animantibus primum quam hominibus cibum creauerit, & attribuerit. 145. & ſeq.

Quæſtio cur Deus hominibus primum cibos ſimplices quã mixtos permiſerit. 146.

Quæſtio cur Deus hominibus animalia comedere permiſerit. 147.

Queſtio cur primis hominibus herbas potius, & terræ fructus quam carnes conceſſerit Deus. 248.

Quæſtio pulchra vtrum ante diluuium probibitum a Deo fuerit

fuerit carnes comedere. ibid.
Quæſtio vtrum eſus carnium an frugum & herbarum ſit laudabilior. 150.
Quæſtio cur altera ſpecies hoc eſt ſanguis Chriſti, laicis fuerit interdicta. 173.
Quæſtio bella quomodo Chriſtus tempore Paſchatis Iudæorum potuerit in deſertũ ſecedere, cum omnes ex lege illi intereſſe oporteret. 188.
Quæſtio quomodo Chriſtus dicatur figuratus per agnum Paſchalẽ, cum ille ſit paſſus decimaquinta Martij, hic aut ſoleat comedi decimaquarta. 221. *& ſeq.*
Quæſtio cur nos non comedamus agnum Paſchalem, cum dicat Chriſtus: Exemplum dedi vobis, &c. 222.
Quæſtio celebris, vtrum Adam ante lapſum habuerit gratiam gratum facientem. 250. *& ſeq.*
Quæſtio egregia cur Chriſtiani iubeantur ieiuni ad ſacramentum Eucbariſtiæ accedere, cum Chriſtus illud poſt ſumptam cœnam Apoſtolis præbuerit. 298.
Quatuor millia hominum in Euangelio ſaturata quid denotent allegorice. 216.
Quinarius numerus virorum, qui a Chriſto in deſerto paſti ſunt, quænam myſteria includat. 182. *& ſeq.* 196.
Quinquagenarij numeri Euangelici myſtica explicatio & acceptio. 198.
Quinque panum Euangelicorum moralis explicatio. 199.
Quomodo non liceat, & liceat cum peccatoribus & publicanis comedere. 126.
Quomodo ſub ſpecie panis ſit corpus & ſanguis Chriſti. 285 293.

R.

Ratio cur omnia peccatorũ genera aut ad concupiſcẽtiam carnis & oculorum, aut ad ſuperbiam vitæ referantur. 85.
Religioſi ad conuiuia poſſunt vocari & accedere, & quomodo ſe gerere debeant. 122. *& ſeq.*
Remedia S. Auguſtini contra peccatum pulcherrima. 73.
Renum ſuccinctione quid ſignificetur. 295.
Rhodij piſcium eſum liberis hominibus ſolum conuenire arbitrabantur. 37.
Romani cur olim fœminis vino interdicerent. 42.
Romani lactucas primo loco comedere ſoliti ebrietatis pellendæ cauſa. 48.
Romani antiqui ab ouis mẽſam auſpicabantur. 48. *piſcium eſum magni fecerunt*. 49.
Romani quando primum cœperint vino vti. 132.
Romanorum mores in conuiuijs obſeruari ſoliti qui fuerint, refert Philo Iudæus. 28

Romulus lacte non vino libauit. 132.

S

Sacerdotes Aegyptiorum perpetuo carnibus abſtinebant. 157.

Sacramentum expiationis Iudaicæ figura fuit ſacramenti Altaris. 279.

Sacramentum Euchariſtiæ poteſt in azymo & fermentato conſecrari. 287.

Sacramentum Euchariſtiæ cur inſtitutum ſit ſub ſpeciebus panis & vini, & non potius ſub alijs edulijs, cum non vbique vinum reperiatur. 298. *& ſeq.*

Sacramentũ Euchariſtiæ quando non conferat gratiam. 301.

Sacraficium Melchiſedech figura fuit corporis & ſanguinis Chriſti. 278.

Sacrificium Miſſæ cur in mari non poſſit peragi. 284.

Sal cur Græci primum in menſa apponerent. 48.

Sal apud Græcos duplici de cauſa in menſa conuiuis primo loco apponebatur. ibid.

Samſon ſubducti columnis ruina ædium ſe & multos Philiſtæos interimit 9.

Samſon ænigmata conuiuis proponere ſolitus. 30.

Sangis humanus dulciſſimus & pretioſus. 171.

Sanguis Chriſti triplici potiſſimum modo bibitur. 172.

Sanguis multis modis accipitur. ibid.

Sanguis Chriſti quomodo dicatur pro omnibus effuſus. 286.

Sanguinis deſcriptio. 172.

Schiſmatici infideles ſunt, & parum ab hæreticis differentes. 168.

Semen verius quàm caro animam inficit. 76.

Senes quidã ab Hadriano Imp. lepide eluſi. 25.

Senſus triplici modo oportet exercitare illum, qui digne ad ſacramentum Euchariſtiæ cupit accedere. 302.

Septem panum allegorica ininterpretatio. 216.

Seruis & ancillis olim vinum prohibebatur. 132.

Seruorum fuit antiquitus dominos in balneis lauare. 25.

Significatio duplex Profani, & quæ ſit. 5.

Sitis vnde proueniat. 321. *quid metaphorice ſignificet*. ibid.

Spartani & Indi in propatulo ſolent conuiuari. 32.

Spartanorum in conuiuijs parcimonia. ibid.

Spectacula ſub concupiſcentia oculorum comprehenduntur. 84.

Superbia vitæ quid intelligatur. 83.

Superbia vitæ ambitionem ſæculi comprehendit. 84.

Superbia aliquando mala aliquando bona. 108.

Taren-

Digitized by Google

T

TArentinorum mos fuit ſummo mane poculis operam dare. 51.
Terra aliquando pro cælo accipitur. 325.
Tertullianus quid in conuiuijs Chriſtianorum laudet. 116. & ſeq.
S. Thomas Aquinas diuina gratia omni libidinis ſenſu caruit. 73.
Tiberij Cæſaris laus, & exercitia poſt conuiuia. 30.
Tridui myſtica acceptio, quo turbæ ieiunantes apud Chriſtum perſeuerarunt. 211. 213
Trinitatis officia in cæleſti cœna adminiſtranda quæ ſint futura. 309. & ſeq.
Turba diuerſas ob cauſas Chriſtum ſequebantur, & quæ illæ ſint. 178. & ſeq.
Turcæ meliores ſunt Iudæis, hæreticis & idololatris. 128. Trinitatem perſonarum in eadem eſſentia negant. ibid.
Turcæ nomini Chriſtiano inimiciſſimi ſunt. 167.
Turcarũ opinio de Chriſto quæ ſit. 127.

V

VAgantes in vijs & ſepibus quinam intelligantur. 261. & ſeqq.
Veneno plurimi Reges ſublati. 8. & ſeq.
Venenum vino excluditur. 132
Venire de longe quinam Spiritualiter dicantur 214.
Verecundia laudabilis priſcorum in balneis. 27.
Veritatis extorquendæ tormentum eſt menſa 12.
Veſtis pulla apud priſcos conuiuio interdicta. 52.
Veteres aliqui quater in die ſolebant cibum capere. 49.
Veteres ter bibere conſueuiſſe in menſa, & quare. 134.
Veterũ mos & præparatio ante cœnam. 21. 23. 25. & ſeq.
Via iniquitatis eſt occaſio peccandi. 74.
Victus ſimplicitas quæ bona vitæ humanæ conferat. 157.
Vini moderate ſumpti vtilitates. 133.
Vini nomine quid in ſacra Scriptura intelligatur. 253.
Vinum centum ſexaginta annorum Iulio Cæſari a Pompeio Magno oblatum. 38.
Vir & mulier dum liberis operam dabant, olim vinum non bibebant. 133.
Virorum nomine quinam ſint intelligendi illo loco Euangeliſtarum, vbi dicunt Dominum quinque millia virorum pauiſſe. 181.
Virtutes intellectuales & morales animam reficiunt non perficiunt. 255.
Vitellij ſumptuoſiſſima cœna. 37.
Viuere ſecundum carnem quã late pateat. 67. 74.

Vn-

Digitized by Google

Vnctio priſcorum ante prandiū aut cœnam quare fieri conſueuerit. 24.
Vnctiones in balneis ex vnguentis pretioſis fieri ſolitæ & quare. 25.
Vnio a Clodio Aeſopi Tragici filio abſorptus quanti conſtiterit. 37.
Voluntas hominis eſt cauſa directa peccati. 99.
Voluptas difficulter a conuiuijs ſeparatur. 12.
Voluptates carnales quæ damna ſecum trahant. 59.
Vſus variarum gentium inter conuiuandum. 27. 28.
Vtilitas conuiuij. 4.

FINIS.

DE

DE TRIPLICI CONVIVIO

Præfatio.

QVONIAM ſanctiſſimus propheta Eſaias in capite 5. & 25. & alibi ſæpe loquitur de Conuiuio; idcirco pro vberiore huius rei notitia paulo fuſius, quàm ferat præſens tractatio, de eo ſermonem habere conſtitui, & ſi Deus ſuam opem præſtiterit, longe accuratius quàm antea, me ſcripturum propoſui. Satis enim perſpexi in expoſitione ipſius Prophetæ, & in hoc eodem tractatu de Conuiuio, multos, & pene innumerabiles in prima editione, aut Impreſſorum incuria, aut Correctorum inſcitia, aut etiam fortaſſe Auctoris incogitantia, errores extitiſſe. Neque exiſtimo me de re nimis leui, aut abiecta, nulliuſq. penſi, aut exiſtimationis tractaturum, quando de ea, tam ſacri, quàm profani veteres, & moderni loquuti ſunt Doctores. Scimus enim, (vt refert Marſilius lib. 3. epiſt.) Platonem, Xenophontem, Varronem, Iulianum quoque & Apuleium, & pleroſque alios conuiuiorum meminiſſe, eaq. frequen-

taſſe. Nec veritus eſt idem Marſilius aſſerere, Chriſtum Dominum Dei Filium adiuiſſe conuiuia, & illis interfuiſſe; vt legitur apud Ioannem, dum vocatus ad nuptias, interfuit illi conuiuio, in quo legitur feciſſe illud grande ſignum, quod fuit initium ſignorum, dum ſcilicet conuertit aquam in vinum. Interfuit etiam illi conuiuio, quod factum fuit in domo Leui, vt habetur Matth. 5. & multis alijs conuiuijs legitur interfuiſſe (vt referunt Euangeliſtæ) nec ſolum illis interfuit, ſed aliqua inſtruxit, & parauit. Cum ergo decreuerimus, Dei fulti auxilio, opuſculum olim editum corrigere, & emendare, & multa non ſpernenda adijcere, non grauetur benignus Lector illud rurſus perlegere. Nec velim quiſquam me arguat, vt quoſdam aliquando me arguiſſe deprehendi, quòd iam ſenio confectus, & pene vltimum diem mox auſpicaturus, in eiuſmodi laboribus me omnino conſumere ſim auſus. Legitur enim apud viros probatos, & eruditos doctores, Marcum Varronem octogenarium, quingentos libros edidiſſe. Quare nullus iure me arguat, quod in hoc opuſculo corrigendo, & locupletando, vires, & ingenium meum pene labefactatum poſuerim.

Conuiuium quotuplex ſit declaratur.
Caput I.

CVM itaque de conuiuio ſimus locuturi, ne quis nos tamquam in foribus delinquentes valeat arguere, prænotanda ſunt paucula quædam, quamuis ſatis nota, de hac dictione, *Conuiuium*, videlicet: Quid ſit, & vnde dicatur. deinde videbimus quotuplex ſit; & in ſua membra diuidemus. Conuiuium igitur, quod Græce vocatur ſymposion, dicitur a conuictu, vel à communi plurium victu, aut vita: & quemadmodum ex probatis auctoribus

Vnde dicatur cõuiuium

ribus

ribus elicitur, conuiuium dicitur à conuiuere, vel conuiuari. De priore huius nominis deriuatione habetur exemplum præ alijs ex Quintiliano, qui libro primo cap. 12. vſus eſt hoc modo loquendi: Lauamur, & tondemur, & conuiuimus ex conſuetudine. De ſecundo Cicero in Verrem lib. 5. Quotidie ſolitus eſt non ſolum in publico, ſed etiam de publico conuiuari: id quod faciunt plerique ex noſtris: vnde deducitur hoc nomen conuiuator, qui dicitur de eo, qui parat, & inſtruit conuiuium, & conuiuæ appellantur qui fuerint inuitati. Quamobrem Cicero in lib. de ſenectute deſcribens conuiuium, dicit, nil aliud eſſe niſi accubationem epularem amicorum; & hoc ideo, quia vitæ coniunctionem habent. Et M. Cato dicebat eſſe parentem præcipuam, & primariam procreatricem amicorum: cui aliqua ex parte adſtipulatur ſententia Dauidis Pſal. 133. dicentis: Ecce quàm bonum, *Pſ. 133.* & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Quod ſicubi eſt magna & ingens iucunditas, & hilaritas, eſt in conuiuio, recte, nec citra modum inſtructo, & præparato, vt demonſtrat Cælius lib. 16. cap. penultimo, vt forte alibi oſtendemus: Cicero quoque damnat eos, qui conuiuium vocant ſympoſion, ideſt compotationem, ac ſi tota ratio victus conſiſtat in potu: quia vt ipſe inquit, minimum, quod in hoc genere conſideratur, eſt compotatio: quandoquidem, conuiuia potius propter ſermonis delectationem, quàm propter poculum, & eſcam fieri debent. vt quemadmodum in eo communi veſcimur corporis alimento, ita in eodem mentis, vitæq. bonæ communi voluntate fruamur, vt ſit in nobis anima vna & cor vnum in Deo. Et lib. 9. epiſt. fam. ad Papirium Pætum, vbi pulchra admodum refert de vtilitate conuiuij. Sic etiam Marſilius inquit, finem conuiuij non compotationem, ſed dulcis vitæ communionem eſſe. Et Cælius dicit: Communio vitæ rectius, honeſtiuſq. ſtatuitur conuiuij finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Ex his apparet, cur

Digitized by Google

fuerit inſtitutum, vel introductum conuiuium, ad ſocietatem, inquam, & communicationem inter homines incundam, quando ad hoc bonum, ſeu beneficium conſequendum non eſt ſatis alterutri communicare in ſenſu, vel intellectu, ſed oportet etiam communicare in bonis corporis: cum homo non ſolum ſenſu, & intellectu, verum etiam corporeis membris, & qualitatibus conſtet. quare hæc omnia neceſſe eſt quãdoque reficiantur, ac corroborentur. Conuiuium itaque humores inſtaurat, ſpiritum recreat, oblectat ſenſum, fouet & excitat intellectum. Quare ſic definitur à Marſilio: Conuiuium eſt laborum requies, remiſſio curarum, ingenij pabulum, amoris, & obſeruantiæ argumentum. Eſca beneuolentiæ, & amicitiæ condimentum, fomentum gratiæ, & vitæ ſolatium. Et Cicero loco iam adducto, nihil, inquit, eſt aptius vitæ, nihil ad beate viuendum accommodatius, quàm ſi cum viris bonis, iucundis, amantibus tui viuas; neque id ad voluptatem refero, ſed ad communitatem vitæ, atque victus, remiſſionemq. animorum, quæ maxime efficitur ſermone familiari, qui eſt in conuiuijs dulciſſimus. Conuiuium eſt id, quo nullum eſt clarius amicitiæ ſymbolum.

His breuiter adductis de ſignificato & ratione huius nominis; conſequenter videndum eſt, quotuplex ſit conuiuium. Vtrum vnius generis, ſiue rationis tantum, vel plurium. Dicendum igitur, vti iam à principio indicauimus, & declarare conſtituimus; quoddam quidem dici profanum, quoddam verò ex oppoſito ſacrum, & religioſum; reliquum verò, vti noſtra refert, dicitur conuiuium diuinum.

At in primis notandum, ne quis forte fallatur, conuiuium nullum ex ſe, & propria ratione ſui poſſe nuncupari profanum, ſed ex parte modi aut finis, & circumſtantiæ poteſt aliquod appellari profanum, quando ſcilicet ratione rei, vel de qua, vel ob quam, ſeu propter quam inſtruitur conuiuium; vel ratione tem-

poris, aut loci, quo paratur, aut ratione perſonarum, quæ conuitant, aut conuitantur: quæ omnia ſigillatim ſumus declaraturi: non enim quod ad ineundam ſocietatem, amicitiam, & concordiam à natura inſtitutum eſt, ex ſe profanum, impium, & iniquum haberi & exiſtimari poteſt. Cum enim homo ſit animal politicum, & ſociale, conuenit vt aliquando, plures ſimul ſint, vnà cohabitent, & recreentur; ex cauſis tamen externis & longe remotis poteſt ſecus accidere, vt dictum eſt.

Deinde notandum, ne laboremus in æquiuoco, profanum, dici aliquid bifariam, vel priuatiue, vel negatiue; Nam cum profanum dicatur procul à fano, ideſt a templo (fanum enim templum appellatur) & quod eſt procul à templo, videtur eſſe procul à re ſacra. quare quæ ſunt profana, dicuntur eſſe ſemota, & abiuncta à rebus ſacris. Hoc autem dupliciter contingit, quia ſcilicet aliqua ideo dicuntur profana, quia ſunt è diametro contraria rebus ſacris, & hæc dicuntur profana ſimpliciter, & abſolute, & vere profana, ſeu priuatiue talia: aliqua vero dicuntur profana, quia non ſunt ſacra; nec tamen ſunt contraria rebus ſacris, aut omnino putrida flagitioſa, aut fœculenta. Dicuntur enim profana, ideſt non ſacra, negatiue tantum, quia ſcilicet non ſunt res ſacræ, non autem quòd ſint contraria rebus ſacris. Dicitur ergo aliquid profanum negatiue tantum, quia ſcilicet non eſt quid ſacrum; & dicitur tale etiam priuatiue ſeu contrarie, quia eſt quid impurum, & contaminatum. ſic S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 1. diſtinguens de infidelitate. ſic etiam S. Bonauentura. 2. ſent. diſt. 5. q. 1. art. 1. ad 2. diſtinguit de ingratitudine: aliqua enim dicitur negatiue, quando ſcilicet quis omittit facere quod debet: aliqua priuatiue, quando facit quis quod non debet. Sic aliquid dicitur profanum priuatiue, quoddam vero negatiue. Et in eadem diſt. art. 3. q. 1. diſtinguit de iniuſto, quod dicitur dupliciter, videlicet negatiue, & priuatiue. quo modo, &

Aliquid dicitur profanum dupliciter.

do, & qua ſignificatione accepit hoc nomen Plinius lib. 15. naturalis hiſtoriç, cum inquit: In profanis ritibus polui laurum, & oleam, fas non eſt, ita vt ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria, aræve debeant. Et de profano hac ratione ſumpto loquebatur Chriſtus cũ

Act. 10. dixit Petro: Quod Deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris. Sunt ergo aliqua profana, quæ ſunt omnino contraria rebus ſacris, & apud omnes gentes, & nationes, quæ ratione vtuntur, exploduntur, & reijciuntur. Quædam vero dicuntur profana reſpectu vnius cultus, aut nationis, non autem apud quaſcumque, verbi gratia. Ae-

Gen. 43. gyptij, (vt habetur Gen. 43.) exiſtimabant illicitum, & profanum, manducare cum Hebræis: contra vero Hebræi habebant tamquam profanum manducare cum Aegyptijs.

Ioan. 4. Similiter Iudæi, vt dicitur Ioan. 4. velut profanum habebant inire conſortium cum Samaritanis: Non enim (inquit

Act. 10. text.) coutuntur Iudæi Samaritanis. Et S. Petrus: Abominatum eſt viro Iudæo, coniungi, aut accedere ad alienigenam: at non erat ideo prohibitum inire conuiuium, ſeu conſortium cum alijs. Et Iudicum 19. Quidam Leuites renuit declinare ad vrbem Iebuſæorum dicens: Non ingrediar oppidum gentis alienæ, quæ non eſt de filijs Iſrael. Ceterum vt de nobis ipſis exempla proferamus, prohibitum eſt viris religioſis loqui ſeorſum cum mulieribus; lai-

S. Aug. cis vero & ſæcularibus non ita. Vnde S. Auguſtinus euitabat conſuetudinem, & familiaritatem ſororis, & propinquarum non ſolum propter eas, ſed propter alias, quç

S. Hier. comitabantur illas. S. quoque Hieronymus aperte hoc prohibet viris religioſis, vt eſt videre in epiſtola ad Ruſticum monachum. Eiuſmodi ergo colloquia exiſtimantur profana non ſimpliciter, ſed apud quoſdam, & reſpectu quorumdam, non autem ſimpliciter & apud omnes; cum mulieribus vero impudicis non licet vlli viro bono habere conſortium. Et nota quod ait Auguſtinus ſerm. de tempore ſer. 250. quòd ab omnibus Chriſtianis, præcipue tamen

clericis

Digitized by Google

clericis,& monachis indigna, & inhoneſta familiaritas fugienda eſt: quia ſine vlla dubitatione qui familiaritatem non vult vitare ſuſpectam, cito dilabitur in ruinam, cap. 1. & 3. Poteſt etiam contingere aliquod fieri conuiuium aliqua ex parte ſanctum, pium, & impollutum, & reſpectu huius, vel illius pollui, deturpari, & impium, aut profanum effici, vt ſuo loco demonſtrabimus.

Poſtremo notandum, conuiuium quocumque modo acceptum, ſiue profanum, ſiue ſacrum, dici etiam bifariam, videlicet proprie, & trāſumptiue, ſiue metaphorice; neque id præter rem; quoniam quemadmodum cibus, & potus, & reliqua huiuſmodi bifariam ſumuntur, ideſt corporaliter, & ſpiritualiter, & ſicut homo conſtat ex anima, & corpore: ita etiam conuiuia dupliciter ſumuntur: Non enim in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et apud Ioannem dicebat Chriſtus: Meus cibus eſt, *Matt. 4* vt faciam voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt. De *Ioan. 4.* vtroque igitur genere conuiuij, proprio videlicet, & metaphorico, Deo opitulante, verba faciemus.

Conuiuium profanum quot modis dicatur. Cap. II.

INCHOANTES ergo a conuiuio profano proprie ſumpto, ab eo ſcilicet quod conficitur ex epulis carnalibus, & materialibus, dicimus conuiuium illud ſimpliciter, & omnino profanum, ac deteſtandum, & longe procul ab omni re ſacra prorſus alienum, cum in eo mors intentatur, & infertur alicui, vel in eum finem paratur, & inſtruitur, vt quis felle, veneno, aut aconito perimatur, quemadmodum plerumque vſu venit ob inſignem, & deteſtabilem hominis perfidiam. Scribit enim Plinius lib. 25. cap. 3. Lucullum Imperatorem clariſſimum amatorio poculo

Pli. lib. culo periiſſe. Refert idem lib. 35. cap. 12. in quodam
25.c.3.l. conuiuio 130. conuiuas veneno interiiſſe. Et Cornelius
33.c.12 Tacitus lib. 12. refert in quodam conuiuio domeſtico,
Cor. Tacitus li. Claudium Imperatorem ab Agrippina vxore fuiſſe vene-
12. no peremptum. Legitur apud Senecam controuerſia 25.
Seneca, de Mallio Prætore, qui in conuiuio hominem quemdam
Liuius quamuis reum, & noxium feriri iuſſit. Legitur etiam
lib. 36. apud Titum Liuium lib. 39. de L. Quintio Flaminio, quòd in gratiam cuiuſdam ſcorti, cuius amore deperibat, in conuiuium accerſiti, quemdam capitis damnatum in eodem conuiuio ſecuri percuſſit. Quod quidem facinus ſæuum, & atrox vehementer Liuius deteſtatur, quod ſcilicet inter epulas, & pocula hominem mactaret, & menſam cruore reſpergeret, & fœdaret. Cicero etiam refert ſe quemdam nobilem Romanum è Senatu eieciſſe, quòd exoratus à quodam ſcorto non erubuerit quemdam in
Valer. conuiuio feriri præcepiſſe. Valerius quoque Max. lib. 1.
max. li. c. 8. narrat de quodam Simonide, qui fuit mirabiliter ſub
1. cap. 8. tractus ab interitu: Scopa enim, apud quem conuitatum venerat, epulante, triclinium ipſum collapſum conuiuantem, & omnes conuiuas vno temporis momento oppreſſit. Hæc pauca deſumpſimus ab Ethnicis ſcriptoribus. Sed afferamus exempla, ſi quæ ſunt, ex ſacris auctoribus. Primum quidem legimus de Abſalon 2. Reg. 12. qui vt occideret Ammon fratrem ſuum, parauit illi conuiuium, quaſi conuiuium Regis; & cum iam eſſet temulen-
2. Reg. 12. tus, præcepit eum necari. Sic etiam legitur 2. Reg. 3. de conuiuio, quod fecerunt Ioab, & Abiſai frater eius, vbi interfecerunt Abner eo quòd occidiſſet Aſael fratrem eorum in prœlio. Sic etiam legimus de lauto illo & ſollemni conuiuio, quod fecit Ptolemæus filius Abobi Simoni, & filijs eius, quos, cum fuiſſent inebriati, iuſſit interfici, &
1. Machab. ca. 16. quoſdam pueros eius. Mach. 16. Conuiuium etiam factum ab Herode Antipa in die natalis ſui, fuit valde profanum, & execrandum, vbi ad petitionem puellæ ſaltantis

præcepit

præcepit afferri caput Ioannis Baptiſtę in diſco. vbi S. Ambroſius: Hoc crudelitati ferculum debebatur, quo inſatiata epulis feritas veſceretur. S. Auguſtinus, inter delitias, inquit, & laſciuias conuiuantium temere iuratur, & impie quod iuratur impletur. Dat etiam S. Ambroſius exemplum de Holopherne, qui per epulas, & conuiuia putauit ſe ſanctam Iudith poſſe decipere, at fuit ipſe poſt cœnam deceptus, & capite obtruncatus. Hoc idem contingit frequenter apud varia loca, & varios hominum cœtus, dum plerique præpoſtero amore attracti, & illecti, ſeducunt multas mulierculas, atque ad ſua praua deſideria per epulas, & conuiuia traducere nituntur. Legitur etiam Iudic. 16. quòd epulãtibus Philiſtæis, immo cunctis Principibus Philiſtinorum & domo ſatis oppleta viris, & mulieribus, & detecto ſolario tribus circiter millibus vtriuſque ſexus ſpectantibus ludentem Samſonem, ad eius preces, & diuini nominis inuocationem apprehenſis duabus columnis, quibus nitebatur domus, & fortiter excuſſis, cecidit ſuper omnes Principes, & reliquam multitudinem, quæ ibi erat, ſtatim interfecit. Non ſecus legitur in ſacris litteris de Pharaone Rege Aegypti, qui cum faceret grande conuiuium tertio die natalitio pueris ſuis, iuſſit piſtorum principem iam in carcerem coniectum ſuſpendi in patibulo. Hoc idem legitur feciſſe Rex Aſſuerus, qui cum veniſſet ad conuiuium, quod fecit Regina Heſter, præcepit in patibulo, quod parauerat Aman Mardochæo, ſuſpendi ipſum Aman, ob illud vnum, reor, maxime cuique conſiderandum, quod monet Salomon, dum inquit, Prou. 23. Quando ſederis, quo comedas cum Principe, diligenter attende quæ appoſita ſunt ante faciem tuam. Sed his veterum exemplis prętermiſſis ad poſteriora ſęcula transeundum eſt. Nonne Lotharius Rex Gallorum Ludouici Tertij filius, deceſſit ex veneno ab adultera vxore eidem ſubminiſtrato? ſic etiam Ludouico Quinto eius filio obueniſſe legitur. Multa profecto ea de re poſſent afferri

Iudic. 16.

Heſter c. 7.

Prou. 23.

Digitized by Google

ferri exempla ſeu teſtimonia, ſed aliqua non libet, aliqua non licet, ſatius eſt ea ſilentio præterire. Præter hæc, quæ enumerauimus, conuiuiorum genera, dicuntur etiam, & annumerantur inter profana ea conuiuia, in quibus verba profana, ſcurrilia murmurationes, blaſphemiæ, detractiones, conſpirationes, & inſidiæ aduerſum Deum, & proximum pertractantur: cuius rei exemplum habemus Iudic. 9. quando habitatores Sichen inter epulas, & pocula maledicebant Abimelech, clamante Gaad filio Obet: Quis eſt Abimelech, & quę eſt Sichen, vt ſeruiamus ei, & irridebant, & ſpernebant eum. Et quoſdam ex Ethnicis præter verba obſcena, murmurationes, & ludibria ſolitos fuiſſe quandoque in conuiuijs inuicem dimicare cõſtat: & ò vtinam hæc eadem mala, hic morbus, ij mores, & turpia facta non palam, ac paſſim noſtris in conuiuijs, & contubernijs efficerentur, vbi frequenter de proximo noſtro conquerimur, detrahimus, obloquimur, ac maledicimus, aduerſus & contra expreſſum S. Pauli præceptum dicentis: Neque murmuraueritis ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Et S. Iacobus hoc idem præcipit dicens: Nolite detrahere alterutrum fratres mei, nam qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem. Vnde dicit Dauid: Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar, ſuperbo oculo, & inſatiabili corde cum hoc non edebam: ſcilicet ſi ſeorſum, & priuatim detrahere non licet; multo minus in conuiuijs licitum erit. Vnde Iſaias: Si abſtuleris de medio tui catenam, & deſieris extendere digitum, & loqui quod non prodeſt, orietur in tenebris lux tua. Et S. Auguſtinus aduerſus detractores hanc pœnam indixit his duobus verſiculis: Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitam, Hanc menſam indignam nouerit eſſe ſibi: non enim vult ſuum in conuiuium detractores admitti: immo cum optime perſpiceret ex litibus, & contentionibus vniuerſa hæc mala prouenire, ſcriptum reliquit:

Iud. 9.

1. Cor. 10.

Iac. 3. & 4.

Pſ. 100.

Iſai. 38.

S. Aug. in Poſſidoino.

Lites

Lites autem aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis, ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam. Et S. Paulus: Sol, inquit, non occidat ſuper iracundiam veſtram. Et S. Gregorius ſic ait: Illa conuiuia recte commendantur, & laudantur, cum in eis nulla abſentum vita mordetur, nullus ex irriſione reprehenditur, nec inanes ſæcularium negociorum fabulæ recitantur; & ſi quandoque libeat per iocum aliquid in menſa fabulari, ita tamen fiat, vt ſint ſine dente ſales. Referunt quidam, Perſas hunc ritum habuiſſe, quòd ſe inuicem iucunde interrogantes, nec non ſcommata non negligentes, voluptatem, gratiamq. vel ijs comparabant, in quos ſtringi morſus videbatur. Cic. etiam ad Papirium ſcribens lib. 9. epiſt. dicit de ſe ipſo: Non multi cibi hoſpitem accipies, ſed multi ioci. Item illa conuiuia iure merito profana ſunt exiſtimanda, quæ cum hominibus laſciuis, impuris, & fornicarijs parantur, quæ prohibet Apoſtolus, dicens: Ne commiſceamini fornicarijs, non vtique fornicarijs huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus, alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe, quibus delictorum generibus continentur quæcumque nos, vel in Deum, vel in proximum, & quæ in nos ipſos & animam propriam committimus. Sed hæc documenta potius ad conuiuium ſequens quam ad hoc referri debuerant. Et inter hæc conuiuia, quæ præcipit Apoſtolus tamquam profana eminus euitanda, ea pręcipue referuntur, quæ ſunt conuiuia guloſorum, luxurioſorum, & perditorum hominum, de quorum conuiuio loquitur S. Ambroſius ad Irenæum, & alibi ſæpe, vbi dicit: Conuiuia Gentiles adornant, feſta annunciant, dulcibus capiuntur epulis, & ſaltantium choris plus debitò occupantur. & de conuiuio proditorum dicit idem Ambroſius quod plærique dolò vocantur ad conuiuium, vt perimantur, vt ſupra diximus. Horum etiam guloſorum, & epulonum longe manifeſtius deſcribit mores Iſaias, di-

Eph. 4. *S. Greg. lib. 2. ſui reg. 37.* *Cælius lib. 14. & 25.* *1. Cor. 5.* *S. Amb. lib. 1. epiſt. 4.* *Amb. c. 21. ad Rom.*

Iſai. 32. cens, horum ſtudium, & conatus in eo conſiſtere, videlicet, occidere vitulos, iugulare arietes, comedere carnes, bibere vinum, & dicere comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Sed idem comminatur huic hominum generi dicens: Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum vſque ad veſperam, ita vt vino æſtuetis: cithara, inquit, & lyra, tympanum, & tibia, & vinum in conuiuijs veſtris. Beatus Gregorius ſic ait:

Iſai. 5.

Greg. 1. *mor.c.* 5. Nonnulla ſunt vitia, quæ à conuiuijs aut ſeparari vix poſſunt, aut certe nequaquam, pene enim ſemper epulas comitatur voluptas, & loquacitas, adeo quod dictum eſt in prouerbium, Menſam tormentum extorquendæ veritatis. Et quidam recte dicebat, linguam ſemper quidem, ſed in conuiuio præcipue retinendam, & reprimendam eſſe. Ob id legimus, quòd Iob expletis conuiuijs, quæ faciebant filij eius per domos, & familias, veritus ne quidquam in illis deliquiſſent, mittebat ad eos, & ſanctificabat illos,

Iob c. 1. & diluculo offerebat holocauſta pro illis. Sed inter hæc laſciua, & profana conuiuia maxime ſunt euitanda, quæ à contubernalibus ſolent exhiberi, vbi neminem pudet aliquid inhoneſte dicere, aut facere, quia quiſque præſumit ſuum eſſe conuiuium, vt dicit B. Ambroſ. ſuper epiſtolam ad Rom. cap. 13. Denique conuiuia omnia, quę cum facinoroſis, & ſceleſtis hominibus peraguntur, iure optimo veniunt damnanda, & maxime ſunt abhorrenda. Quare Scribæ, & Phariſæi velut ignorantes cauſam rei, murmurabant aduerſus Chriſtum Dominum, quod cum

Matt. 9. *& Luc.* 5. publicanis, & peccatoribus manducabat, & bibebat. Videntes Iudæi, quòd Chriſtus introiſſet in domum Zachæi, murmurabant omnes, quòd ad hominem peccatorem di-

Marc. 2 *& Luc.* 19 uertiſſet. Similiter cum introiſſet in domum cuiuſdam Principis Phariſæorum ſabbato manducare panem, ob-

Luc. 15. ſeruabant eum. Sed quamobrem id Chriſtus egerit, infra dicemus. Vere igitur & opportune aduerſus huiuſmodi conuiuia, quæ ſimpliciter, & abſolute profana poterunt

Digitized by Google

runt nuncupari, imprecatur, Dauid dicens: Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum in retributionem, & in ſcandalum. *Pſal. 68.*

De Conuiuio improprie profano.
Caput III.

POST hæc ſunt alia conuiuia, quæ & ipſa iure optimo profana exiſtunt, ſed non apud omnes, & vbique locorum, verbi gratia, conuiuari in loco ſacro, vel tempore ſacro, aut ſacris vſibus dedicato: vt ſi quis in Eccleſia aut oratorio, & vbi diuina officia celebrantur, vellet inſtruere, & parare conuiuium, is profecto profanus haberetur, & ſacrilegus, & conuiuium illud diceretur profanum, quia quod eſt ſacris vſibus dicatum, in communem vſum traducitur. Sanctus Paulus reprehendit eos, qui in Eccleſia præſumebant manducare, dum inquit: Nonne habetis domos ad manducandum & bibendum? aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? & hoc quidem eſt profanum nobis, qui Eccleſiam veluti rem ſacram colimus, ac veneramur; at Infidelibus, & Hæreticis haudquaquam profanum haberetur. *1. Cor. 10.*

Sed fortaſſis etiam, & ipſi tamquam illicitum, & profanum haberent, ſi quis in eorum templis aut ſynagogis id ipſum facere præſumpſiſſet. Neque etiam nos Chriſti fideles, tamquam profani haberemur, ſi in quodam rerum diſcrimine, aut neceſſitatis articulo in Eccleſia & loco ſacris vſibus dedicato ſumeremus cibum, aut conuiuium inſtrueremus. Item ſi quis noſtrum diebus ieiuniorum, & præſertim ſacris quadrageſimalis ieiunij hebdomadibus nulla, aut modica exiſtente neceſſitate, vellet habere conuiuium, aut epulis, & ebrietatibus operam dare: non

ita vi-

ita videretur alijs diebus, neque alijs diuerſi cultus, & religionis hominibus.

Dicitur etiam conuiuium profanum, & fidelibus maxime damnandum, quod cum hominibus alterius religionis, & ſectæ, & à Chriſtiana fide, & religione abhorrentibus, vel diſſentientibus celebratur, quales ſunt Iudæi, Infideles, Hæretici pariter, & Schiſmatici, & quicumque per latam ſententiam ab Eccleſia præciſi, ſunt euitandi. xi.q.3. cap. ſicut Apoſtoli. Quemadmodum etiam mohet Ioannes in
Ioan. 8. epiſtola 2. dicens: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: qui enim dicit illi, aue, communicat operibus eius malignis. Vnde B. Antonius magnopere commendatur, quòd ab Hæreticorum & Schiſmaticorum hominum, & maxime Arrianorum congreſſu, & colloquio ſic abhorrebat, vt ne ad eos quidem cuiquam accedendum eſſe diceret.

Sed neque ea dumtaxat profana dicenda ſunt conuiuia, dum quis cum huiuſmodi profano hominum genere conuiuatur; verum etiam profanus eſt quicumque vtitur cibis eorum profanis, hoc eſt idolis immolatis, ſicut etiam idem
1. Cor. 10. Apoſtolus aſſerit, dicens: Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. Et in ca-
Cap. 8. pite 8. dicit idem Apoſtolus: Quidam cum conſcientia vſque nunc idoli, quaſi idolothytum manducant, & conſcientia ipſorum, cum ſit infirma, polluitur. & paulo poſt
Apoc. 2. hoc idem repetit. Et S. Ioannes reprehendit eos, qui ſeducunt ſeruos Dei, & docent fornicari, & manducare
Dan. 1. de idolothytis. Vnde non parum commendantur quatuor illi adoleſcentes, qui nolebant veſci cibo regio. Tobias quoque, vt legitur Tobiæ 1. cum eſſet in captiuitate in ciuitate Niniue, & omnes ederent ex cibis Gentilium, cuſtodiuit animam, & numquam contaminatus eſt in
1. Machab. c. 1 eſcis eorum. Et Machabæi, qui elegerunt magis mori, quàm cibis immundis coinquinari. Quicumque etiam va-

ſis,

ſis, & alijs rebus ſacro miniſterio dicatis, & in eius vſum expoſitis vteretur, & profanus eſſe diceretur, & conuiuium illud multis nominibus profanum eſſet habendum, veluti conuiuium illud grande, quod fecit Balthaſar Rex optimatibus ſuis, cum Rex & optimates ſui, vxoreſq. eius, & concubinæ vtebantur vaſis aureis, & argenteis, quæ aſportauit Rex Nabuchodonoſor de templo, quod erat in Hieruſalem. Et Deus per Iſaiam reprehendit populum ſuum, qui comedebat carnem ſuillam, & ius profanum in vaſis ſuis habebat: quæ quidem propterea quòd in eis faciebant oblationes altari, inter ſacra, vel ſacris vſibus dedicata haberi debebant. Nõ ab re prohibebat Deus carnem ſuillam ipſis Iudæis, ne videlicet vitam porcorum imitarentur, quippe qui ad ſolam mortem nutriuntur, ne ventri, ac voluptatibus ſeruirent, ad faciendam iuſtitiam inutiles eſſent, ac muti efficerentur. Item, ne ſe fœdis libidinibus immergerent ſicut ſus, qui ſe ingurgitat cæno; vel ne terrenis ſeruirent ſimulachris, & ſe idololatria inquinarent. Eodem fere crimine delinquimus & nos, dum inimus conuiuia diebus, quibus abſtinere præcipimur, vel vtimur cibis ex lege, vel ab Eccleſia quouis iure prohibitis; de qua re inferius fortaſſis aliquid dicemus. Sed reuera nullo genere ciborum vti prohibemur, conſiderata natura & qualitate ciborum, quia omnia munda mundis: ſed aliqui ſunt reijciendi, quia prohibiti a Deo, vel ab Eccleſia, vel a communi hominum conſuetudine, vel propter ſcandalum proximi, vel propter nimiam iugluuiem, vt filij Iſrael: vel propter vitium gulæ, vt Eſau.

Cur Hebræis prohibitum fuit edere carnẽ ſuillam.

Dan 6.
Iſai.65.

Verum, vt diximus, eiuſcemodi conuiuia non ſunt veluti priora abſolute profana, ſed quadam ſpecie tenus; quæ enim nos Chriſticolæ profana exiſtimamus, & quandoque interdicimus, pleriſque alijs nationibus licita exiſtunt, & condecentia. Diximus enim paulo ante, quod Aegyptij renuebant cum Hebræis manducare, quia illicitum & profanum exiſtimabant manducare cum illis.

At ne-

Digitized by Google

At ne quis ob ea, quæ diximus, arbitretur, & autumet homines illos vtriuſque ſexus,& pleroſque viros regulares diuerſorum ordinum vitæ ſanctitate, & doctrina inſignes profanitatis notam incurriſſe, qui ad Indos, & poſtremo ad regionem illam ampliſſimam, numeroſiſſimam, & opulentiſſimam, quæ China vocatur, vel Sina, ſuperioribus annis profecti, cum hominibus illis conuiuati ſint,& de cibis eorum,idolis immolatis, manducauerint, quia neceſſitas eos compellebat, & tuebatur, & , vt inquit
Rom. 13 Apoſtolus, oportet quandoque neceſſitati ſubditos eſſe. Vnde & Dauid neceſſitate compulſus non dubitauit ede-
1.Reg.c. 21. re panes propoſitionis, quos non licebat niſi ſacerdotibus manducare. Sed neque exiſtimandum eſt profanos fuiſſe, qui vna cum Chriſto comederunt in domo Phariſæi, quia nondum facta erat diſcretio, & ſegregatio Iudæorum ab ijs, qui in Chriſto crediderant. Neque putandum eſt conuiuium illud inter profana reponendum, quod qui inuitauerat illum, videns obſequium, quod faciebat illa mulier eidem Chriſto, quæ erat in ciuitate peccatrix, dixit intra ſe: Hic ſi eſſet Propheta, ſciret vtique, quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt. Multo minus eſt vlla ratione de profanitate notandum, vbi Diſcipuli indignati murmurarunt aduerſus eamdem dicentes: Vt quid perditio iſta? poterat enim vnguentum iſtud venundari multo, & dari pauperibus. Sic etiam illud, in quo diabolus iam miſerat in cor Iudæ, vt traderet Chriſtum Iudæis, vbi & ipſe mendax, & temerarius aliquando detectus ab eo, impudentiſſime reſpondit: Numquid ego ſum Domine? Sed hoc negare non poterat, venerat enim, inquit Auguſtinus, ad conuiuium explorator Paſtoris, inſidiator Saluatoris, venditor ſui Redemptoris; iã talis venerat,& videbatur, & tolerabatur; & ſe ignorari arbitrabatur. Quamquam enim dixerimus profana eſſe ea conuiuia, in quibus murmura,detractiones,& inſidiæ perpetrantur; id tamen non eſt ſimpliciter, & vndequaque verum:

Digitized by Google

Verum: dum enim vel dominus conuiuij eo fine, vt aduerſus quemquam quidquam moliatur, parat conuiuium, vel dum maior,& potior conuiuantium pars ſit horum ſcelerum auctor, & particeps, & in eum finem illo conuenerit, dubio procul eiuſmodi conuiuium eſt reprobandum, & interdicendum: at ſi ſecus, nequaquam, demptis pariter alijs generibus conuiuiorum, quæ iam reprobanda eſſe duximus. id autem ratione firmatur.quoniam vt dixit Ariſtoteles, denominatio fit a ſuperabundanti, & ab eo,quod excedit. Cicero quoque ex maiore parte inquit pleraſque res nominari. Quare tametſi Phariſæus, Iudas,& quidam alij murmurarint aduerſus Ieſum,qui tamen non omnes ad vnum, neque ob eamdem cauſam indignati fuere, conuiuium illud non eſt ſimpliciter, & abſolute culpandum; culpa enim vnius non poterat inficere, aut maculare tam ſanctum, tam celebre, & diuinum conuiuium. Et de conuiuijs ſimpliciter, & omni ex parte profanis dictum ſit in tantum: quorum enim exempla adduximus,vt ſcilicet profana dicantur, quæ in loco ſacro, vel tempore ſacro habentur, omnibus fere poſſunt aptari, licet loca, & tempora ſacra non ſint eadem apud omnes, vt diximus.

Sed neque etiam ab omnibus eadem habetur reuerentia locis ſacris, & temporibus ſacris: quoniam legitur apud priſcos auctores, Ethnicos conſueuiſſe in locis ſacris aliquando conuiuari; ſicut etiam aſſerit Tertullianus lib. de corona militis, vbi reprehendit Chriſtianũ quemdam, quem verebatur excubaturum, & cœnaturum in templis, id quod Apoſtolo non placet. Et quandoque etiam Chriſtiani inter initia naſcentis Eccleſiæ conſueuerunt in Eccleſijs capere cibum,ab Ethnicis hoc more recepto. Vnde ſcribitur de Pontio Paulino in libello de Gazophylacio, quod menſam in Eccleſia poni ſolitam pro pauperibus cibo reficiendis dicebat, adhortans ditiores, vt pauperibus de ſuo libenter impartirent. Idem Pontius Paulinus aſſerit populum, qui ad natalem S. Felicis Nolam confluebat,

Tertul. de corona militis.

C epu-

epulari ſolitum in æde ſacra. Proinde parietes templi picturis, & imaginibus ex veteri inſtrumento deſumptis ornandos ipſe curauit, vt accumbentes in communi menſa, ſpectandis illis occupati, temperantius conuiuium exciperent. Vnde probatur, morem fuiſſe apud antiquos in dedicationibus templorum & natalibus Sanctorũ comedere in Eccleſijs. Nec fuit omnino indecens, & abſurdum, quia oportebat eo tempore multa Chriſtianis indulgere, quia plerique iam ſenes effecti de paganiſmo ad noſtram religionem conuerſi, difficile admodum ea relinquebant, quibus per omnem vitam fuerant aſſueti. At ſecus eſt hodie, niſi, vt ſupra dicebamus, alicuius neceſſitatis articulus cohibeat. & quemadmodũ legitur de Hebræis. 2. Machab. cap. 10. quod in montibus, & ſpeluncis more beſtiarum agebant diem tabernaculorum; & quemadmodum olim in die natalis indulgebant genio, poſtmodum Chriſtiani præſules recte, & pie ordinarunt, eas res in eleemoſynas pauperum conferri, cum ipſi Ethnici ad noſtram religionem tranſiſſent. Hæc quidem de conuiuijs ſimpliciter, & per omnem modum profanis iam dicta ſufficiant. Sequitur nunc vt nonnulla de conuiuijs etiam profanis non ita proprie ſumptis in medium afferamus.

De Conuiuio indifferenter ſe habente. Caput IV.

DIXIMVS a principio aliqua eſſe conuiuia non vſquequaque profana, neque penitus improbanda, quæ ſcilicet non ſunt abſolute contraria conuiuijs ſacris, honeſtis, atque religioſis, ſed neque etiam ſunt ſacra, & cuiquam religioni addicta, ſed ſunt indifferentia, hoc eſt, neque bona, neque mala. Mala quidem non ſunt, quia non manifeſtam præſeferunt impietatem; ſed neque etiam bona, vt in-

vt inter ſacra, & religioſa debeant annumerari. Et hæc conuiuia ſic accepta viſum eſt nobis appellare profana negatiue, ita ſcilicet negatiue, quia ſunt non ſacra. Hæc locutio negat tantum ſacrarium, vel ſacrationem quamdam, ſed non ponit, neque notat aliquid contrarium. Sunt quidem non ſacra, quia non ſunt velut ea, de quibus poſteriori loco dicemus: neque etiam ſunt profana, hoc eſt impia, impudica, & abominabilia, vti priora. Hanc diſtinctionem non ex proprio cerebro deſumpſimus, ſed ex doctrina Alexandri de Ales 3. p. q. *66.* mem. 2. prope finem, vbi habet, quòd non amare, poteſt intelligi bifariam, vel odio habere, quod non eſt diligere poſitiue; ſiue priuatiue, quia videlicet includit oppoſitum eius, quod eſt diligere. ita ſcilicet dicitur quis non diligere Petrum, quia odio habet, & deteſtatur eum; aut dicitur, quis non amare Petrum negatiue, quia ſcilicet negat ab eo amorem erga Petrum; non ſic tamen vt odio habeat, & ipſum deteſtetur. Sic profecto experimento comprobatur, quòd ego non diligo quempiam, non afficior dilectione erga illum; non ideo tamen odio habeo. Sic dicit Alexander de Ales de affectibus humanis erga Deum, & huic ſimile dicit Bonauentura, vt ſupra diximus 2. diſt. 5. quæſt. 1. art. 1. & art. 3. quæſt. 1. vbi diſtinguit iniuſtum dupliciter, negatiue, & priuatiue. Quidam enim ſunt non diligentes Deum, quem tamen minime oderunt, non blaſphemant, neque maledicunt. Quidam vero non modo non diligunt Deum, ſed maximo odio perſequuntur, deteſtantur, & maledicunt, vt diabolus, & omnes damnati, & plerique etiam viatores impij, & ſcelerati, vt dixit Sapiens, impius cum in profundum venerit, contemnit.

Sic ergo dicuntur aliqua conuiuia profana, ideſt non ſacra poſitiue, ſiue priuatiue, quia ſcilicet continent in ſe, & includunt ſuum contrarium, vt ſcelus, & impietatem; aliqua vero ſunt profana, ideſt non ſacra negatiue ſolum, quia ſcilicet non ſunt ſacra; non ideo tamen ſunt

Digitized by Google

impia, & ſcelerata, quæ fortaſſis poterunt dici bona moraliter, quæ fieri ſolent ſæpiſſime inter amicos, domeſticos, & familiares, ſed præcipue inter conſanguineos, & affines, ſocietatis, & vrbanitatis cauſa, & quandoque ad contrahendam, & conciliandam aliorum amicitiam, ſeu beneuolentiam, vel ob aliam honeſtam, & laudabilem cauſam. Refert enim Cælius lib. 16. cap. 63. ex ſententia quorumdam, conuiuium eſſe condimentum amicitiæ, & vitæ ſolatia inde ſatis abunde progerminant. Huius generis conuiuium fuit, quod fecit Rex Aſſuerus tertio anno Imperij ſui, vt habetur lib. Heſt. cap. 1. cunctis Principibus, & optimatibus, & pueris ſuis fortiſſimis Perſarum, & Medorum, vt oſtenderet diuitias gloriæ Regni ſui, & magnitudinem, ac potentiam exercitus ſui. Idem quoque fecit Regina Vaſti conuiuis ſcilicet feminarum: ſic etiam Dauid gratitudinis ergo fecit conuiuium Abner, & viris qui venerant cum eo. 2. Reg. 3. ſic item Salomon vniuerſis famulis ſuis, vt habetur. 3. Reg. 3. Hoc etiam genus conuiuij fecit Laban ipſi Iacob, dum pro Rachele in vxorem obtinenda ſeruiuit ei ſeptem annis; tametſi fuerit ab eo deceptus. Nabal Carmelitanus fecit huius generis conuiuium, vt habetur. 1. Reg. 25. Sic etiam filij Iob per domos, & familias, vt ſupra diximus. De hoc genere conuiuij loquebatur Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. dum inquit: Conuiuium ſolemne maiores noſtri inſtituerunt; idq. chariſtia appellauerunt, cui præter cognatos, & affines nemo interponebatur, niſi forte ſi aliqua querela eſſet orta, adhibitis fautoribus tolleretur: id quod crebro apud nos quoque fieri conſpicimus. Denique ſingulis quibusque diebus eiuſmodi conuiuia politica a quouis ſtatu, & conditione hominum fieri ſolent, modo habeant vnde poſſint. Scribit enim Macrobius libro primo Saturn. cap. 1. quòd proceres Romani, & docti quidam alij congregari ſolebant, & tempus ſolemniter feriatum deputabant colloquio liberali, conuiuia quoque ſibi mutua præbentes,

Valer. max. lib. 2. cap. 1.

tes, nec a ſe inuicem diſcedebant, niſi ad quietem.
Vt autem de huiuſmodi conuiuijs abunde quidpiam pertractemus, tria ſunt videnda, quæ ex varijs auctoribus excerpſimus, videlicet: Quid ante conuiuia veteres, & antiqui facere conſueuerint. Quid, dum actu conuiuarentur. Quidq. poſtquam fuerant epulati. de horum ſingulis ſumus ſeorſum aliqua dicturi.

De vſu conuiuantium ante Conuiuium. Caput V.

SCRIBVNT quidam, veteres conſueuiſſe priuſquam ad conuiuium accederent, leuiter per aliquod modicum temporis ſpatium deambulare, quo corpus aliquantulum exercerentur. ſcribit enim Cicero 5. Tuſc. quæſt. Socratem cum vſque ad veſperam deambulaſſet, quæſitumq. eſſet ex eo, quare id faceret, reſpondiſſe ſe id feciſſe quo melius cœnaret, opſonare ambulando famem. Legitur etiam de Dionyſio tyranno, qui cum cœnauiſſet, negauit ſe iure illo nigro, quod cœnæ caput erat, delectatum; at is, qui illud coxit, minime mirum, inquit: condimenta enim defuerunt, & explicans quæ ſint, labores, inquit, in venatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis: his enim rebus Lacedæmoniorum epulæ condiuntur. quin potius, vt ex Aeliano lib. 2. de varia hiſtoria habetur, Lacedæmonij nolebant ſuos iuuenes inertia detineri: ſed in opere, & laboribus exerceri, vt huiuſmodi corporis exercitio, bonam valetudinem ſibi ipſis pararent. Quod quidem non putamus fore damnandum: quamuis non ea ſit habenda corporis cura, vt inſoleſcat tandem. Plato enim dum corporis habitudine nimium proſpera vteretur, quæ veluti vitis luxurians foret reſecanda, Academiam inſalubrem Atticæ locum delegit, qua quod redundans nimiumq. præ- *Aelian. de varia hiſtoria.*

om uale-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ualere videbatur, loci intemperie ſupprimeretur; adeoq. tantum corpori indulgendum eſſe aſſerebat, vt philoſophiæ ſtudio miniſterium præſtare poſſet. S. Auguſtinus epiſt. 121. cap. 3. dicit, integram corporis valetudinem non eſſe contemnendam, propter neceſſarios vſus huius vitæ, antequam mortale hoc induatur immortalitatem, &c. Si vero eiuſmodi corporis exercitio pro explendo ventre cibis, & potibus quiſpiam vtatur, meminerit, quòd ſi eſca ventri, & venter eſcis, Deus & hunc, & illas deſtruet, vt teſtatur Paul. 1. ad Corinth. 6. quippe qui etiam docuit non oportere eam corporis prouidentiam habere, vt inde voluptates capiantur. Caſtigo, inquit, ipſe corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne cum alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Qui enim curioſius, intenſiusq. illi vacant, & animam, cuius eſt imperare, habent contemptui, nihil admodum ſunt diuerſi ab ijs, qui vt organa quàm optima habeant, ſummo ſtudio conquirunt, artem vero, cuius gratia comparantur, negligunt. & S. Baſilius conformiter ipſi Paulo dicit, caſtigare corpus, & compeſcere illius impetus, vt immanem quamdam belluam oportet, & eiuſdem aduerſus animam temerarios motus, rationis habenis compeſcere, nec voluptatibus frena remittere, &c. Ob id Cretenſes filios ſuos ab ineunte ætate aſſiduis laboribus firmabant, ne, poſtea ſenes effecti ocio torpeſcere honeſtum ducerent. Legitur de Cyro Perſarum Rege, quod non prius ad prandium, aut cœnam ſe conferebat, niſi ex multo labore, & exercitatione corporis deſudaſſet. Ioannes Stobæus ſer. 7. Et hoc quidem ratione efficitur: labor namque, teſte Galeno, cibum præcedere debet.

1. Cor. 6.

Baſilius.

Sed multo maior erat labor, & defatigatio, qua ſolebant Aegyptij ante prandium exerceri; quippe qui non permittebant iuuenes, priuſquam 180. ſtadia percurriſſent, cibum capere; vt refert Iſid. lib. 2. cap. 1. & Rauigius. & fortaſſis non ab re id faciebant; quoniam vt ait Galenus pri-

Digitized by Google

mo libro de ſanitate tuenda, poſtremo cap.& lib. 2.cap.2. Exercitatio nō eſt quis motus,ſed ſolum qui valentior eſt. Longe probabilior eſt Perſarum conſuetudo, qui priuſquam cibum caperent, de modeſtia, & de reliquis virtutibus, quæ reddunt hominem moraliter bonum, diſceptabant. Gymnoſophiſtæ, paratis, inſtructiſq. conuiuijs, priuſquam epulæ menſis apponerentur, iubebant adoleſcentes coram ſenioribus referre,ſi quid didiciſſent,ſi quid boni fuiſſent operati, aut lucrati; quòd ſi nihil boni egiſſe fuiſſent comperti, manebant impranſi. Itidem apud noſtros fieri aliquando contingit; & vtinam id perpetuo fieret; quoniam educandæ iuuentuti in bonis moribus,& honeſtis facultatibus plurimum expedire crediderim. Denique non improbamus corporis exercitium, modo ſit moderatum, atque ita ne vires animæ poſtponantur. Dicit enim Galenus: Labor, cibus, potio, venus, omnia mediocria.

Ceterum commune eſt omnibus, qui volunt inire conuiuia, tauros occidere, & altilia, menſas ſtruere, & quæcumque ſunt neceſſaria ad honorabile, & ſumptuoſum conuiuium ſtudioſe,ac diligenter præparare; & priuſquam recumbant,manus lauare:ea propter Diſcipuli Chriſti Domini Saluatoris noſtri, non iniuria penitus fuere grauiter a Phariſæis, qui hunc morem fortaſſis didicerant a Romanis, quibus erant ſubditi, reprehenſi, qui non lauabant manus ſuas dum panem manducarent. Sed forte prò eo- *Matt.15* rum tutela quis dixerit, perperam,quòd non lauarent manus ſuas,fuiſſe reprehenſos; cum in Ioan. 13. dixerit ipſe *Ioan.13* Chriſtus de eiſdem, qui lotus eſt non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus. At pro Iudæis reſponderi poterit, quod eo tempore, quo fuerunt reprehenſi, non erant loti, verum de hoc alias.

Certum eſt quidem vſum fuiſſe priſcorum ante conuiuia non ſolas manus, ſed & pedes lauari, deinde ſeipſos vngebant,aut vngebantur a ſeruis,præterquam dum erant

in lu-

Dan. 10. in luctu. Danielis c. 10. & 2. Reg. 14. de muliere Thecuita:
& 2. *Reg.* tunc enim non vngebantur, id quod facere debuiſſent, te-
14. ſte S. Auguſtino ad pellendam ex animo anxietatē. ſed alij putant huiuſmodi vnctionem ſolitam fieri ad obſtruenda corporis ſpiramenta, quæ vt plurimum accidunt, dum quis vel in balneo, vel in gymnaſio, vel alio exercitationis genere ſudauiſſet. Alicubi vſus, & conſuetudo erat eiuſmodi lotionem fieri, non ſolum manuum, & pedum, ſed etiam brachia, & crura lauabantur, vt ſordes, quas opere collegerant, abſtergerent, & quandoque etiam totum corpus lauari iubebant, quemadmodum & nos facimus ad abſtergendas ipſius maculas, & turpitudines; & hic vſus lauandi corpus totum, erat fere quotidianus. Vnde quidam aſſerunt, Commodum Imperatorem ſepties, vel octies per diem ſe lauiſſe. Quidam vero admodum raro huiuſmodi lauacro vtebantur.

Et certe vereor ne hunc vſum crebro ſe lauandi Iudæi
Mar. 7. quoque acceperint, vt elicitur ex B. Marco cap. 7. vbi dicit: Phariſæi, & omnes Iudæi niſi crebro lauerint manus, non manducant, & a foro venientes non comedunt, niſi baptizentur. Vnde quidam Phariſæus, qui inuitauerat Ieſum ad prandium, mirabatur quòd vocatus ante pran-
Luc. 11. dium non eſſet baptizatus. Luc. 11. vbi dicit Caietanus, quod ſermo erat de lotione manuum: Non erat (inquit) baptizatus, ideſt, non lauerat manus priuſquam recumberet. Et is, vt plurimum, apud veteres perpetuus ordo ſeruabatur, vt priuſquam cœnarent, ſeipſos aliquo exercitationis genere (vt diximus) fatigarent, mox lauabantur, deinde vngebantur, poſtremo recumbebant hora, quæ videbatur eis opportuna. Nec ſolum ante prandium, ſed & poſt, lauabantur manus, vt ex Macrobio lib. 3. cap. 6. quidā eliciunt, id quod frequentiſſimum eſt etiam apud nos poſtquam comedimus. Et in Gallia ego ipſe vidi, quòd poſt prandium eiſdem mappulis, quibus in menſa vti ſolent, pro tergendis manibus, & ore, vtuntur etiam ad eluan-

das,

das, & abſtergendas manus. Aduertendum eſt etiam, poſteaquam locuti ſumus de vſu balneorum, quædam fuiſſe publica, vbi communiter, & indiſtinctim lauabantur cuiuſque conditionis homines: quædam priuata, pro nobilibus dumtaxat, qui vt plurimum a ſeruis lauabantur, & pariter vngebantur. Nec volo occaſione horum verborum ſubticere iucundum quoddam, & memorabile factum, quod referunt quidam de Hadriano Imperatore (parcat mihi quæſo benignus, & patiens Lector) legitur enim quòd cum præfatus Imperator vidiſſet militẽ quemdam veteranum ſibi notum, dorſum, & reliquam partem corporis atterere, percunctatus cur ſe marmoribus, & lapidibus diſtringendum daret, & reſpondiſſet id fieri, propterea quod ſeruum non haberet, confeſtim ſeruis eum donauit, & ſumptibus. Verum cum alia quadam die, quidam ſenes ad prouocandam eius liberalitatem, etiam & ipſi ſe attererent, euocari eos iuſſit Imperator: cui cum dixiſſent, ſe non habere ſeruos, reſpondit Imperator, & conſuluit alium ab alio debere inuicem defricari. Ex quibus patet ſeruorum munus fuiſſe vngere, & lauare dominos ſuos. Quandoque tamen prius vngebãtur quàm lauarentur. & quandoque nulla poſt exercitationes vſi lauatione vngebantur, vt colligitur ex Perſio ſat.3. Hæ autem vnctiones fiebant ex vnguentis pretioſiſſimis, quorum odore magnopere oblectabantur: lauabantur autem (vt referunt præfati Scriptores) aqua tum calida, tum frigida; & quidam aqua marina, vbi facultas aderat, primitus lauabantur, vt ea lotione ſudorem, & ſordes detergerent, vt iam dictum eſt. Deinde aqua dulci, hoc eſt calida, qua animi tantiſper recrearentur. Et referunt ex Homero Odiſſea 8. de Vlyſſe, quòd ipſe huiuſmodi lotione calida vtebatur, vt animi hilaritatem reuocaret, triſtitiamq. depelleret. Nulli igitur debet mirum videri, cum fuerit apud veteres hic vſus, ante prandium vel cœnam lauari, & vngi, ſi Maria Magdalena accedens ad con-

uiuium, in quo Chriſtus Saluator, & magiſter, ac Dominus conuiuabatur, lauit pedes eius lacrymis, & capillis ſuis terſit. Et deinde vnxit pedes eius, quia ſic fieri nouerat in conuiuijs. Vnde Simon ille, qui inuitauerat Chriſtum, fuit ab eodem reprehenſus, quòd ingreſſus in domum ſuam, caput ſuum oleo non vnxiſſet. Luc. 7. Sed mirum eſt, quo pacto, & qua ratione diſcipuli huius veteris conſuetudinis conſcij videntes Magdalenam vnxiſſe pedes, & caput Ieſu, vt habetur Ioan. 13. indignati ſint aduerſus eam dicentes: Vt quid perditio iſta? poterat enim vnguentum iſtud venundari multo, & dari pauperibus. Nam ſi is erat mos accedentium ad conuiuium, vt vngerentur, cur ſcandalizabantur? Dicitur, diſcipulos ſcandalum accepiſſe non quòd Maria Magdalena vngeret Ieſum, ſed quia videbatur nimis importunum, & præter omnem rationem tam pretioſum vnguentum effundi ſuper caput, & pedes Ieſu Chriſti, qui videbatur vſque adeo ignobilis, & deſpectus, & qui tamquam nouiſſimus virorum habebatur, non agnoſcentes adhuc perfecte eius diuinitatem, & excellentiam, quippe qui excelſus eſt ſuper omnes Gentes, & ſuper cælos gloria eius. Vnde non immerito fuerunt reprehenſi a Chriſto, & Magdalena magnopere commendata, atque defenſa. His itaque patet, quis fuerit vſus antiquorum priuſquam ad conuiuia properarent.

Pſ. 112.

Quo loco etiam adnotare libet pro ampliori huius rei notitia, ne quædam huic tractationi prorſus intacta relinquantur, quæ aliquo modo congruere videntur, fuiſſe ſcilicet aliquando balnea mixta, in quibus viri pariter ac mulieres lauabantur, præter ea, quibus viri tantum vtebantur. At cum res iſta valde deteſtabilis, & pudenda videretur, Hadrianus Imperator primus omnium edixit, & ſtatuit, viros ſeorſum a mulieribus lauari debere, & inungi. Hoc idem fecere Marcus Aurelius, & Alexander Seuerus, Romani Imperatores, qui balnea mixta exhiberi prohibuerunt: quod quidem commendat Valerius Ma-

ximus

Digitized by Google

ximus lib. 2. cap. 1. vbi inquit, quod tanta erat inter coniuges verecundia, ac inter ceteras neceſſitudines, quod aliquando nec pater cum filio pubere, nec ſocer cum genero lauabatur: tantum erat religionis, ſanguini, & affinitati, quantum ipſis dijs immortalibus tributum. Hæc Valerius. Hunc eumdem morē, ſeu potius legem inuiolabiliter apud nos quoque ſeruari manifeſtum eſt, ita, vt qui ſecus facere præſumpſiſſet, capitali ſupplicio damnaretur.

De vſu conuiuantium dum accubarent. Cap. VI.

DEINDE videre, & inueſtigare ducimus opportunum, quis fuerit eorumdem vſus, dum fuerint in menſa. nam præter comeſtionem, & potationem, quam ſatis affluenter, & pluſquam ad ſatietatem facere conſueuerunt, legimus de Spartanis, quòd inter conuiuia, & inter edendū, excellentium virorum laudes, & res ab eis præclare geſtas enarrare, & recenſere ſolebant: & quandoque etiam ſcelera, & errata ignauorum, & perditorum hominum: ſed vtique præceptum illud Catonis præteribant dicētis: Pauca in conuiuio loquere. Et Valerius Maximus ſcribit maiores natu in conuiuijs conſueuiſſe ad tibias egregia ſuperiorū opera carmine comprehenſa canere, quo ad ea imitanda iuuentutem alacriorem redderent. Perſæ vero de rebus ſerijs conſultabant. Bactriani inter pocula de bellis inuicem conferebant, & ſi quid inter eos concluſum, ac difinitum erat, fide, & fœdere confirmabant, accerſitis interim concubinis, quæ tamquam illis admodum clara, eorum decreta rata, & firma haberent. Ita ſcribit Alexander ab Alexandro.

Vide Marſiliū 3. lib. epiſt. de materia conuiuij

Sed quidem alij ab ijs non multum diuerſi, inter epulas fortaſſis vino madentes dimicabant, qui certe a bono,

& honeſto plurimum diuertebant, quoniam cum litigare, altercari, & contendere vbique ſit malum, inter pocula quidem videtur eſſe peſſimum: Non enim conuenit inter epulas, & conuiuia audire luctus, & contentiones, dicebat Euripides. Marſilius autem dum agit de forma conuiuij, & quales debeant eſſe conuiuæ, inquit eos debere eſſe gratioſos, muſicos, & litteratos, ſed præcipue cauendum eſt, ne vllus admittatur contentioſus, & qui propere excandeſcat, niſi forte vel primo poculo, vel vno verbulo mitigetur. Dicit etiam oportere inter epulas ſermonem eſſe varium, iucundumq. at breuem, hiſtoriam breuiſſimam, longiuſculam vero fabellam, obſcenos autem, & ſpurcos ſermones omnino deteſtatur. Romani vero, vt ſcriptum reperi, inter cœnandum acroamata cuiuſuis generis iubebant adhiberi, & vel ſymphonia perſonabat triclinium, vel inſtrumenta, organaq. varia concinebant, aut tragœdiæ, comœdiæve habebantur, mimiq. aderant, aut ſpectacula alia iucunda inducebantur: præterea incendebantur aromata, & odores naribus gratiſſimi afferebantur. Si quis plura de vſu Romanorum in conuiuijs velit intelligere, legat librum Philonis Iudæi de vita contemplatiua, vbi multa profecto abſurda, inepta, & valde abominanda reperiet. Multa alia feciſſe legimus veteres Ethnicos, dum conuiuia haberent, quæ hoc loco recenſere abſurdum certe, & omnino impertinens eſſe arbitramur, ſed ad conuiuia ſimpliciter, & abſolute profana ſunt referenda. Et hæc pauca voluimus adduxiſſe, vt facile quiſque valeat iudicare, & ponere diſcrimen inter conuiuia priſcorum, & noſtra; quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcũt; & vt inquit S. Hieronymus ſuper Matthæum, non niſi ex comparatione virtutum, vitium cognoſcitur.

Digitized by Google

De ijs, quæ fieri ſolent, expleto conuiuio: Caput VII.

SVPEREST nunc videre ad completam huius rei notitiam, quid expleto, & peracto conuiuio ijdem veteres, & qui eorum mores, vel abuſus imitantur, agere conſueuerint. Legitur enim eoſdem veteres, expleto conuiuio, ſolitos fuiſſe mox arripere taxillos, & aleas pro ludo, in quo totos dies, & longas noctes magno eorum dedecore, & opprobrio inſumebant, nec ſine graui, & incredibili rei familiaris incommodo, ac detrimento; quemadmodum de Heliogabalo Imperatore quidam hiſtorici ſcribunt. Quidam alij aliquanto meliores, vel non ita mali, expleto conuiuio, eruditas confabulationes ſolebant inire, deinde inſtrumenta muſica, quibus maiorum laudes carmine decantabant, ſed velut aliqui dicunt, non debent in conuiuijs proponi quæſtiones difficiles, & tortuoſæ, ſed ita vt ab omnibus percipiantur, & ſint communes omnibus, vt vinum; ita vt quiſque ſuam portionem ferat. Anxias namque difficultates & ſolicite librandas non admittit conuiualis hilaritas. Cic. lib. 1. Tuſc. quæſt. teſtatur quoſdā ex antiquis, præſertim Græcos, conſueuiſſe inter epulas canere, & cetera huiuſmodi, quæ diximus peragere, honorem tamen huic generi hominum non fuiſſe, declarat oratio quædam Catonis, qua reprehendit quemdam, qui cum eſſet Conſul, duxerat in Aetoliam poetas, vt Ennium. Plato etiam legitur aliquando accuſatus, quòd omnes e Republica poetas exegerit, & aliqui dicunt eum ob id nequaquam eſſe accuſandum quaſi bene egerit. Maximus autem Tyrius dicit, hoc falſo adſcribi Platoni, vt qui ſolum improbos, & male meritos exegerit ac deiecerit. Contra vero ibidem ait, Themiſtoclem habitum fuiſſe indoctiorem, cum

Plutarchus lib. 1. Sympoſ. q. 1.

in epu-

in epulis recuſaſſet lyram. Legitur etiam de quibuſdam nationibus, quarum vſus erat poſt epulum proponere difficultates, & ænigmata, quæ ſoluere ſcientibus dabatur aliquanta portio carnis, neſcienti vero, ſalſum poculum. Legitur etiam de Samſone Iudic. 14. quòd cum pater faceret illi conuiuium, triginta viris, qui erant cum eo conuiuantes, propoſuit problema, quòd ſi intra ſeptem dies conuiuij ſoluere, & diluere nouiſſent, pollicebatur ſe daturum eis triginta ſindones, & totidem tunicas; ſi autem non poterant ſoluere, darent illi videlicet Samſoni triginta ſindones, & totidem tunicas. Sed Octauius, picturas vniuerſas loco theſauri oſtendebat, vt eorum expleret deſiderium, quos hoſpitio ſuſceperat. De Nerone autem omnium virorum, & præſertim magnorum Principum ſupra omnium fidem ſceleſtiſſimo præter multa facinora, quæ egiſſe, & perpetraſſe ſupra narrauimus, legitur hoc vnum aliqua laude dignum, fieri iuſſiſſe, muſicos ſcilicet primi nominis coram ſe adduci, & eorum cantilenis & concentibus vehementer oblectari. Refert etiam S. Auguſtinus lib. 12. ſupra Gen. ad litteram cap. 22. quòd mos erat, vt ante prandium, peractis ſacrificijs, agitatiſq. phanaticis, ſi qui adoleſcentes poſt prandium vellent eo more ludere, nullus prohiberetur, &c. Longe melius & laudabilius legitur de Tiberio, quòd ex lectione quotidiana, quam ipſe fere continue dicebatur habere, quæſtiones & dubia inter viros doctos diſcutiendas proponebat; id quod noſtri quoque iuuenes bonarum artium profeſſores in Italia præſertim, vbi degunt ſtudia & gymnaſia litterarum, Theologiæ præſertim, peragere ſolent: quippe qui præcipua totius anni parte tam hieme, quam æſtate, & verno tempore huiuſmodi exercitamenta numquam intermittunt. Alexander quoque Seuerus inter edendum, & poſt eſum frequenter vel ipſemet aliquid prælegebat, vel legenti aures præbebat attentiſſime. Quandoque etiam poſt epulas iubebat adduci coram ſe quædam animalia,

vt ca-

Digitized by Google

vt catellos, feles, & aliqua animalia pennata, vt inter ſeſe dimicarent, quorum contentione tempus fallere dicebatur. Hadrianus Imperator comœdias & ipſe, ac tragœdias, & lectores, & poetas, dum conuiuaretur, libenter audiebat. De Alphonſo rege Aragonum memini me legiſſe apud Pontanum cap. 1. de Conuiuio, poſt prandium viros doctos frequenter aduocaſſe, libenter eos audiuiſſe, vt paſtum corporis iam refecti, animi refectio ſequeretur. Is quidem longe prudentius, & laudabilius quàm ceteri ſe geſſerunt, qui poſt prandium de bellis, & certaminibus decertabant, vt Græci; & quidam, vt Babylonij inter edendum paruulos, & infantes garrulos adduci iubebant, vt his obſtrepentibus, & mutuo ſalientibus, conuiuæ eſſent alacriores. Et nonnulli ex viris primarijs, vt ſupra dictum eſt, Romani, moriones, & hiſtriones poſt conuiuium introducebant, vt vultus & oris deformitate, & monſtruoſa varietate conficta, ſtultiſq. & fatuis verbis, & geſtis conuiuas oblectarent. Et quoniam de conuiuio non vſquequaque profano verba facimus, nolo hoc loco referre deteſtabilem vſum, vel potius abuſum eorum, qui non erubeſcunt poſt conuiuium admittere quoſdam, qui laſciua quadam licentia, & verbis, ac iocis impudentiſſimis ad riſum aſſidentes commouere ſtudent. Nonnulli picturas, tabellas diuerſorum hominum, & regionum, quo illarum aſpectu facilius conuiuæ detinerentur ac recrearentur, præmonſtrabant. Hi erant ludi, & oblectamenta conuiuantium, & ò vtinam noſtris temporibus, & longe ante hæc tempora, viri cuiuſcumque ſtatus, & conditionis non eadem, & longe his peiora, & deteriora ſingulis quibuſque horis committere audeant, fuerintq. auſi; quæſo quotus quiſque eſt huius ſæculi hominum, qui (vt ſupra diximus) peractis conuiuijs, non arripiat confeſtim taxillos, & aleas, & huiuſcemodi ludo, & luxu non ſe totum effundant.

De

De admiſsis ad conuiuium. *Caput VIII.*

SED poſteaquam percurrentes mores, & acta veterum tum ante conuiuium, tum in ipſo conuiuio, atque etiam poſt conuiuium huc deuenimus, reliquum eſt videre, qui ſoleant ad huiuſmodi conuiuia accerſiri, qui vero minus. Quorumdam eſt ſententia, apud Spartanos communia fuiſſe eiuſmodi conuiuia, pauperes quidem cum ditioribus eodem reficiebantur obſonio, feſtisq. diebus nigrum ius, & panem igni duratum ſolebant apponere, & Regi duplum obſoniorum dabatur, non ſatietatis ergo, ſed vt quem vellet, poſſet eo obſonio reficere, & recreare: qui quidem mos non multum differt à noſtris, dum quandoque & nos maioribus, & honorabilioribus maiorem partem ſolemus tribuere honoris gratia. Apud Indos etiam comeſſationes fiunt in propatulo, ſicut & Laconici faciunt, quippe qui in modum menſæ conſtituunt aram, & carnibus in ea appoſitis, quilibet e conuiuis, e propria ſede ad menſam vadit, & ſua quiſque parte accepta, in ſuam ſedem reuertitur ſeorſum, ſolus ſuam portionem comeſturus. Scribit Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. quod inuitati ad cœnam diligenter quærebant, quinam ei conuiuio eſſent interfuturi, ne ſenioris aduentum diſcubitu præcurrerent, ſublataq. menſa priores conſurgere & abire patiebantur: e quibus apparet, cœnæ quoque tempore quam parco, & quam modeſto cibo his præſentibus vti ſint ſoliti. Athenienſes quoque, vt Spartani tenuiores cum ditioribus ad conuiuium admittunt, & æqualem obſoniorum partem accipiunt. Hoc idem, quod dicimus, affirmatur a quibuſdam, quòd ſcilicet olim in conuiuijs ſuæ cuique certæ partes diſtribuebantur, quemadmodum & nunc alicubi

fit,

Digitized by Google

ſit, ſed poſtea viſum fuit prudentioribus eſſe longe ciuilius, & laudabilius ſcilicet in commune veſci. Sic enim plerique Ordines Regularium ſeruare & facere conſueuerũt, vt in communi veſcantur, exceptis infirmis, & ſenioribus viris. Nec ſolum ditiores, vt præfati populi vſitarunt, cum tenuioribus, ſed & nobiles, ac potentes cum nobilibus, & mediocris fortunæ homines, ac tenuioris cum ſui ſimilibus conuiuari conſueuerunt. Pares enim cum paribus veteri prouerbio facillime congregantur. Balthaſar fecit grande conuiuium optimatibus ſuis, & vnuſquiſque ſecundum ſuam Libebat ætatem. Aſſuerus quoque fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris ſuis fortiſſimis Perſarum, vt ſupra diximus. Cornelius Tacitus lib. 13. de Nerone loquens inquit: Mos habebatur, principum liberos cum ceteris eiuſdem ætatis nobilibus ſedentes veſci in conſpectu propinquorum propria & parciore menſa: & Claudius, vt inquit Suetonius, adhibebat omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris, puelliſq. nobilibus, cum quibus edere ſolebat. Nec oportet hac de re quidquam ambigere, nec plura dicere; quoniam quotidie exempla ſunt in promptu; & quandoque etiam tum nobiles tum ignobiles, & de omni genere muſicorum ad conuiuia admittuntur. Et legitur nonnullos fuiſſe aliquãdo adeo ambitioſos aut edacitatis cupidos, vt ingenti conatu, & magno pretio a vocatoribus redimerent, vt conuiuio Principis adhiberentur. Et Caligula (vt inquit Suetonius) nihil moleſte ferebat tam magno æſtimari honorem ſuæ cœnæ, vt percuperent, & curarent aliqui ad eam vocari, & admitti. Nec dubito hodie quoque pleroſque reperiri huius genij, & conditionis. Prætereo ingentem turbam paraſitorum, & epulonum, qui ad huiuſmodi conuiuia facile admittuntur, & quandoque etiam multitudo feminarum vtriuſque generis, quæ frequenter ad ea non ſolum vocantur, verum etiam quandoque pertrahuntur, Patet itaque ex his paucis, qui, & quales ad conuiuia ſoleant vocari.

Dan. 5. *Heſt. 2.*

E De

De numero conuiuantium.
Caput IX.

CONSEQVENS eſt nunc inquirere, quot conſueuerint eſſe in conuiuio, & qualia contigerit ea fieri. Certum eſt enim vnius tantum nullum eſſe conuiuium, ſicut eſt prandium & cœna; non enim edendi bibendiq. cauſa (teſte Plutarcho) paratur conuiuium, ſed combibendi, & concomedendi cauſa plures mutuo inuitantur. Neque videtur ſatis eſſe duorum tantum, tum quia numerus binarius non bene audit, tum quia præſentia frequens hominum in conuiuio habet delectationem, vt dicebat Euripides. Legitur tamen apud Plautum in Bacchide, triclinium pro cœnaculo duobus tantum lectis inſtrato: Iam facite in triclinio cum ſua vterque amica cubitum eatis. Sed quamquam eiuſmodi conuiuia ſeu loca, vbi fiunt, triclinia veteres nuncuparint, a tribus lectis communiter adhibitis & inſtructis ad conuiuium; nihilominus variæ fuerunt antiquorum ſententiæ penes numerum conuiuātium. Quidam enim dicebant eum pauciſſimi erant conuiuæ (excluſo a communi hominum ſententia duorum tantum conſortio) quòd non poterant eſſe pauciores tribus: cum vero plurimi, non vltra nouē. Sed hic opus eſt diſtinctione, quòd aliqua ſunt conuiuia publica, aliqua vero priuata. De conuiuijs priuatis ſuperfluū eſt differere; poſſunt enim tot eſſe, quot lubet actori. Quidam alij voluere conuiuium publicum non debere excedere numerum ſeptenarium. Nonnulli vero quinarium; & memini me audiuiſſe maximos quoſdam Principes huius fuiſſe ſententiæ, quinque dumtaxat ad conuiuium ſufficere, & ſeptem ad ſummum neque plures accerſendos. Quòd ſi plures fuerint vocati, non conuiuium, ſed conuitium conuenientius po-

Cap. 9. 2. Q.

poterit appellari, quia ſcilicet obſtrepente multitudine tumultus potius quàm ſobrius conuictus nuncupabitur, & erit. Marſilius ex mente Varronis opinatur, conuiuas non debere eſſe pauciores quàm tres, neque plures quàm nouem. Homerus vero decem conuictorum vnanime conuiuium magnopere commendabat. Plato in Sympoſio, viginti octo conuiuas admitti poſſe ſentiebat. L. Verus Imperator præter exempla maiorum cum duodecim ſolemni conuiuio primus accubuiſſe fertur. Sic refert Alexander ab Alexandro lib.5.cap.21. Cælius id etiam refert lib.15.antiq. lect.cap.8. Balthaſar Rex Babyloniæ,de quo nuper locuti ſumus, fecit grande illud conuiuium optimatibus ſuis mille. Sic etiam multos dubio procul fuiſſe neceſſum eſt Principes, & optimates, quibus Rex Aſſuerus dicitur feciſſe conuiuium. Iulius Cæſar (Plutarcho auctore) inuitauit populum viginti duobus millibus tricliniorum: centum enim & quinquaginta hominum millibus vno tempore cœnam parauit. Verumtamen aliud eſt loqui de conuiuijs priuatis, aliud eſt loqui de conuiuijs publicis, qualia erant dum Princeps ipſe inuitabat, aut nuptiæ celebrabantur, aut cœnæ pontificales, augurales, triumphalesve, aut cum epulũ in magno alicuius viri funere populo dabatur, vbi multo plures numero conueniebant quàm ſupra diximus, & apparatus magnificentior eſſe ſolebat. Item Claudius (vt refert Suetonius) conuiuia agitauit & ampla, & aſſidua, vt plerumque ſexcenti ſimul diſcumberent. Cleomenes vero longe diuerſe a prædictis agebat; quippe qui (vt refert Plutarchus) inter populares homines, vtcumque ſors tuliſſet, humaniter benigneq. verſatus, quàm charus,& acceptus omnibus erat. Cœnandi vero quotidianus apparatus vno dumtaxat poſito triclinio erat, isq. exiguus ſane, Laconicæ parſimoniæ conueniens. Quòd ſi ſeniores quoſdam, aut hoſpites conuiuio adhibuiſſet, lecti alij duo ſternebantur, ac paulo lautius miniſtri menſam ſtruebant. Poſſet quis fortaſſe

Digitized by Google

tueri vſum, vel abuſum illorum Cæſarum, qui tot millia hominum vno dumtaxat conuiuio excipere præſumebant, exemplo Chriſti Saluatoris noſtri, qui & ipſe nunc quatuor millia hominum, nunc vero quinque, exceptis paruulis, & mulieribus cibo reficere, & ſatiare voluit, & potuit: At non eſt efficax defenſio. Is enim pietate, & charitate motus, animaduertens quòd tanta turba, quæ ſequebatur eum, non haberet quod manducaret, ex pauciſſimis eam panibus, & piſciculis diuina eius virtute, ac potentia multiplicatis, voluit reficere. At illi, non qui indigebant, ſed quos ipſi ad ſua deſideria pertrahere cupiebant, & vt oſtenderent ſuas opes, & diuitias ac magnificentiam, & liberalitatem inordinato, & ſupra omnium fidem immoderato ſumptu, tot millia hominum ſuis conuiuijs, excipere voluerunt. Sed vt, quod rei veritas habet, in medium afferamus; crediderim ego nullum certum, & limitatum numerum huic rei poſſe adhiberi; ſed vt cuique quod poteſt, ac debet, aut etiam velit immoderatis ſumptibus de medio ſublatis, facere liceat. Sed ne videar plus ſapere, vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.

Quot, & quales debent eſſe conuiuia. *Caput X.*

POSTEAQVAM percurrentes vidimus quot, & quales ſoleant homines adhiberi in conuiuijs hiſce profanis, tametſi non habeatur hucuſque certus, ac definitus eorum numerus, quos decet illis intereſſe; conſequens eſt videamus, qualia fuerint eorum conuiuia, vt ea diſcernamus, & ſegregemus a conuiuio honeſto, & religioſo, de quo poſt pauca ſumus dicturi.

Dicimus eorum conuiuia fuiſſe adeo ſumptuoſa, adeo faſtuoſa, & omnibus delicijs, & voluptatibus oppleta ac refer-

referta, vt difficile admodum credi poſſit. Legimus enim primum de cœna extemporali facta a Lucullo, Ciceroni, & Pompeio, in qua (veluti Plutarchus refert in eius vita) fere quinque ſcutatorum millia inſumpſit. Et longe magnificentius Aeſopus quidam Tragicus dictus, qui in vna tantum patina quindecim ſcutatorum millia dicitur impendiſſe, vt refert Plinius lib. 10. cap. 11. Et Clodius eius filius longe maiores ſumptus feciſſe legitur; quippe qui fuit omnium primus, qui præter alios ſumptus quos fecit in conuiuio, ipſe cœpit margaritas, & vniones, ac ſmaragdos tabefacere, & reſolutos, ac liquefactos conuiuis tradere abſorbendos. Idem etiam dicitur gemmas tabefeciſſe, vt experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ; atque, vt mire placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos vniones conuiuis dedit abſorbendos. Vnio autem quem ipſe abſorbuit, viginti quinque ſcutatorum millibus legitur fuiſſe æſtimatus. Vnde & poſteri edocti, cœperunt & ipſi in grauiſſimis quibuſdam morbis, & vitæ diſcriminibus facere aurum potabile, & gemmas liquefacere, vt epulis, aut poculis immixtæ ſumentibus aliquid opis conferrent. Legitur etiam de Vitellio, qui numquam inſtruxit conuiuium, quin quadringenta millia nummum inſumpſerit. De Cleopatra nouiſſima Regina Aegypti legitur, quod vno ferculo ſecundæ menſæ centum quinque millia aureorum impendit. Legat (quæſo) ſtudioſus Lector Plinium lib. 9. cap. 35. vbi multa de hac muliere inueniet maximo animi ſui oblectamento. Referunt etiam antiquitatis ſcriptores, magna, & valde ſumptuoſa ex piſcibus conuiuia peracta. Vnde Plinius lib. 9. cap. 15. refert quemdam ex Conſ. mercatum eſſe mullum, qui vulgo *triglia* dicitur, ſcutatis ducentis. Nec mirum quia Rhodij, vt refert Aelianus de vera hiſtoria lib. 1. in magnis delitijs habebant piſces, & qui eos comedebant, liberales arbitrabantur; qui vero carnes, agreſtes, & epulones reputabantur. Et quoniam de ſimilibus idem eſt iudicium, ne

Digitized by Google

vos tædio afficiam, prætereibo aliorum Principum ſumptus, & acta penes vſum conuiuiorum; qua de re hoc vnum ſubijciam, quod nullum laboris, ac operæ genus omittebant, modo ſuas explerent cupiditates, vt qui carnes & piſces pretioſiſſimos, & fructus diuerſi generis, & quæcumque in rerum natura eſui idonea poterant reperiri, ex regionibus longinquiſſimis afferri iubebant, vt egregie quidem, & luculenter dixit Plato de Agrigentinis, quorum ingens erat luxus in omni re, quod ita ſe gerere videbantur, ac ſi perpetuo eſſent victuri. Et plerique ex his ita ſuas opes in edulijs, & voluptatibus corporis profuderunt, vt omne patrimonium funditus dilapidarent. Et præ ceteris legitur de Alphonſo Rege Parthenopeo, cum multa per luxum prodegiſſet, conflatoq. ingenti ære alieno, iam nihil vltra poſſideret, vnde ſuis ſatisfacere poſſet creditoribus, & ſuis quoque neceſſitatibus obuiare, dolore, & ira permotus, pleroſque ex ſuis ſubditis proprijs eorum bonis ſpoliauit. ſed & quidã alij inferioris gradus, ac poſteriores idipſum feciſſe leguntur. Nã Galeatius filius Ioannis Galeatij primi Ducis Inſubrium in filiæ nuptijs, pene centum millia nummum erogaſſe fertur. quin & Cæſar Borgia quotidianis epulis ducentos aureos impendi ſtatuit, & ordinauit. Taceo alias impenſas longe inutiles, & extraordinarias, quas non abſque magno ſuo dedecore, & ignominia feciſſe legitur. Multa alia potuiſſem quorumdam noſtri temporis magnæ auctoritatis virorum exempla huc afferre; ſed nolo, nec decet. Licebit autẽ aduertere, quod eiuſmodi veteres non in ſolis dapibus, & epulis tam ingentem denariorum ſummam profundebant; ſed in apparatu domorum, in vaſis aureis, & argenteis, eburneis, & teſtudineis, in quibus incredibiles ſumptus, & expenſas faciebant; ſicut etiam in corollarijs, muneribus, & iocalibus, quæ conuiuantibus, expleto conuiuio, exhiberi ſolebant ad proprios lares redituris. Vnde legitur præfatam Cleopatram nuper a nobis hoc loco nominatam, in ſolemni cœ-

Digitized by Google

na, quam Antonio dedit (teſte Plutarcho) ſingulis Antonij amicis, quos vnà conuiuio exceperat, donaſſe lectum, ac ſtragulum, in quo accubuerant, & vaſa, quæ cuique lecto diſpartita erant. Sciendum eſt etiam nonnulla ex conuiuijs, quæ ſupra recenſuimus, fuiſſe priuata; etſi dicerentur ſumptuoſiſſima, & vix credibilia. Nihilominus aduertendum, quod quoties Imperator intererat, multum opulentiæ adijciebatur, & ferunt iſti rerum, & actionum antiquatum tractatores, quod in principio cœnæ, & in fine ſimiliter oua apponebantur. Huius rei qui vult certior fieri, legat eos, qui de ea ſcripſerunt, non opis eſt noſtræ, nec prioris inſtituti, quæcumque alij ſcriptitarint, hoc loco recenſere, ſatis eſt nos aliqua deſumpſiſſe, vt ſcilicet videremus qualia erant priſcorum conuiuia, quod ſcilicet erant valde magnifica, mire ſumptuoſa & omni ciborum, & vinorum poſſibili varietate referta, & repleta. Vina quidem quæ in eorum conuiuijs propinabantur, erant generoſiſſima; partim tranſmarina vt Lesbia, Coa, & Greca; partim Italica, vt vina Falerna, & alia eiuſdem generis, & probitatis. Et quidam refert aliquando vina quadraginta annorum coram conuiuis fuiſſe appoſita, quæ quidem ſi tam diuturno tempore integra perſtiterunt, iure optimo vina poſſunt appellari non vini: differunt enim vinus, & vinum, vt plerique fabulantur. Plinius lib. 14. cap.4. ſcribit Pompeium dediſſe Caio Imperatori vinum ante centum, & ſexaginta annos diffuſum. Sed vt ex verbis Ciceronis colligi poteſt, non apparet vinum illud quadraginta annorum fuiſſe ſatis perfectum; quoniam dum is, qui eum inuitauerat, mediocri vino appoſito, diceret: Bibite hoc vinum Falernum quadraginta annorum: ille reſpondit: Bene ætatem tulit, volens innuere vinum illud ſibi appoſitum quamuis diceretur eſſe adeo vetuſtum, recens tamen videri: Plinius nihilominus lib. 14. cap. 4. dicit quòd vina durant adhuc ducentis fere annis iam in ſpeciem redacta mellis aſperi, nec potari per ſe queunt, ſi

non

Digitized by Google

non peruincat aqua vſque in amaritudinem, carie indomita, &c. In ſequentibus etiam capitulis de eadem natura vini ſatis abunde loquitur. Legitur etiam de Aſſuero 1. Heſter, quod vinum ſuo in conuiuio, vt magnificentia regia dignum erat, abundans, & præcipuum ponebatur. Nihil ergo dubitandum eſt, quin Romani orbis terrarum domini electiſſima vinorum genera ſuis in conuiuijs propinauerint, atque omni ex parte eorum conuiuia erãt omni ſolemnitate referta, vt vere de illis dici poſſit, quod in bonis duxerunt dies ſuos. Contra vero non defuerũt ex profanis, qui parcius multo quam plerique ex noſtris vixiſſe leguntur. Nam de Lacedæmonijs fertur, eos nullam habuiſſe diſciplinam priorem, & potiorem, quàm abſtinentiam. Cæſar Auguſtus dicitur fuiſſe pauciſſimi cibi, & potus, cum ad medias interdum epulas, ſatiatis iam conuictoribus, accedere conſueuiſſet, & primus e menſa ſurgebat. Dicunt Mithridatem Regem Ponti iam ſenio confectum cum ſumpturus eſſet cibum, nõ ſolitum accumbere, verum ſtantem veſci. Platonis frugales erant cœnæ, delicatiores epulas, & opipera ſpernebat conuiuia. Propterea dicit Marſilius: Conuiuium omnino parcum haud valde laudamus; luxurioſum nos penitus deteſtamur: hoc enim commori potius eſt quàm conuiuere: Lautum ſplendidumq. nimis non requirimus, ne ſeruilis difficultas inſit vbi quærimus libertatem: mundum deſideramus, & purum immundum horreſcimus, & ſordidum. De Cleomene ſupra diximus, cuius quotidianus cœnandi apparatus erat vno tantum poſito triclinio, atque eo valde exiguo, nec ſuum hoc triclinium, aut conuiuium aromatum dulcedine, nec ſuas epulas variorum ſaporum genere condiri ſatagebat; ſed id tantum curabat, vt copia ciborum, dum aderant hoſpites, eſſet paulo vberior, & vinum aliquanto ſuauius. Sic etiam faciebat Pericles Athenienſis, qui a cœnarum, & conuiuiorum apparatibus abhorrebat, adeo vt nec apud amicos cœnaret, niſi in nuptijs Euriptolemi,

qui-

quibus peractis, mox receſſit; quoniam ſecundum ipſum, animorum elationi magnitudiniq. deprimendæ aptiſſimũ videbatur eſſe conuiuium; quando inibi grauitatis, ſecuritatisq. expectationem ſeruare difficillimum ſit. Cælius lib. 15. cap. 8. Spartianus refert de Didymo Iuliano quòd ſæpe nulla exiſtente religione, oleribus, leguminibuſq. contentus ſine carne cœnauit. Plerique alij quorumcumque temporum facile reperiuntur, qui nullius religionis vſu, aut lege permoti carnibus abſtinebant. Nolo nunc afferre parcitatis, & modeſtiæ exempla plurima noſtrorum Patrum, qui vitæ ſanctimonia, & bonorum operum exemplo terrarum orbem vniuerſum illuſtrarunt; quippe nulla ratione cum iſtis Ethnicis ſunt conferendi, de quibus cum de conuiuio honeſto, ac religioſo ſumus locuturi, ſermonem habebimus. Hoc vnum dixerim ex ſententia Senecæ maxime decens, & opportunum, vt ſcilicet moderata ſint eiuſmodi conuiuia, & longe procul ab omni faſtu, & ſuperfluo ſumptu aliena. Nam, vt dicit ille epiſt. 2. Faſtidientis ſtomachi eſt plura deguſtare, quæ dubio procul coinquinant potius, & conturbant ſtomachum, quàm nutriant, & reficiant. Legitur enim de Domitio Afro, quòd præter modum ſumens cibum, cum ſuperfluitate redundaret, extemplo inter cœnandum occubuit. Id quod quàmmultis cuiuſque ætatis hominibus legitur accidiſſe. Anacreon poeta, maxime deditus vino, vuæ acino ſuffocatus dicitur perijſſe. Gnoſippus hac voracitatis infamia adeo laborauit, vt Athenienſes filijs ſuis interdixerint, ne cum eo veſcerentur. Andebundus Rex Anglorum quodam in conuiuio tantum cibi deglutiuit, & vini, vt eo ſuffocatus repente animam efflauerit. Phoco Phocionis filius, cum paternas opes prodigo luxu dilapidaſſet, fuit vſque adeo ciuibus Athenienſibus exoſus, vt omnes ſui generis, & patriæ diffamatorem nuncuparent. Nec minus opprobrio fuit cunctis viuentibus Niſeus quidam Syracuſanorum tyrannus, qui vbi didicit ab aruſpicibus ſe

Digitized by Google

breui periturum, quidquid ſuperfuit vitæ, comeſſationibus impendit, & ebrietati. Sed præter tot exempla nolo (ioci gratia) prætermittere quoddam lepidum dictum, quod refert Flauius Vopiſcus prolatum contra quemdam Bonoſum, qui erat quàmplurimum vino, & ebrietati deditus, de quo quidem Aurelianus dicebat, iſtum non eſſe natum, vt viuat, ſed eſſe natum vt bibat, qui tamen quantumlibet bibiſſet, ſemper ſecurus videbatur, & ſobrius. Perbelle quidem & ſatis appoſite ſcripſit Androcydes ad Alexandrum Magnum, cohibens eius intemperantiam: Vinum potaturus, o Rex, memento te bibere ſanguinem terræ: ſicut cicuta homini venenum eſt, ſic cicutæ vinum. Plinius lib. 14. cap. 5. Vnde non iniuria vinum fuit olim Romanis feminis interdictum, ne ſcilicet in aliquod dedecus prolaberentur. Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. Gregorius Turonenſis refert Childericum Saxonem, cum aliquando ſe cibo ingurgitaſſet, eo ſuffocatum, mortuum in lecto fuiſſe repertum. quod idem pleriſque alijs, quos nominare deſiſtimus, nouimus contigiſſe. Similiter Archeſilaus Britannus ob immoderatum vini hauſtum, anno ſuæ ætatis ſeptuageſimoquinto ex hac vita deceſſit. Propterea non iniuria ſeptem Sapientes hoc vulgo feruntur edixiſſe, quod ſociorum moleſtia in nauigatione, & militia cum neceſſitas ingruerit, omnino ferenda eſt: at velle omnibus conuiuijs quemcumque admittere, vel quempiam ſe illis velle admiſceri, amentis, & plurimum audacis, ac temerarij indicium ſit. Multa alia poſſemus huiuſce rei exempla coram afferre, ſed qui plura velit, legat priſcos auctores, & poetas, & de modernis Eborenſem, & Rauiſium, & quoſdam alios, qui præ manibus omnium facile habentur. Conſtat ergo ex his, & aliorum ſcriptis quot & qualia fuerint priſcorum conuiuia. Nunc videre conſequens eſt, an fuerint rara, ſeu frequentia. Quod enim fuerint frequentia, manifeſtum eſt ex conuiuio quod fecit Aſſuerus cunctis Principibus, & primatibus ſuis: quod perdu-

rauit

Digitized by Google

rauit centum octoginta diebus, & poſtquam impleti eſſent dies iſtius cõuiuij, vt habetur 1. cap. Heſther, inuitauit omnem populum, qui inuentus eſt in Suſis a maximo vſque ad minimum, & iuſſit ſeptem diebus conuiuium præparari in veſtibulo horti, & nemoris, quod regio cultu, & manu conſitum erat. Filij quoque Iob faciebant conuiuium per domos vnuſquiſque in domo ſua, ſed non erat adeo frequens, quia neque erat vnus dumtaxat, qui parabat conuiuium. Suetonius in Domitiano cap. 21. Conuiuabatur (inquit) Domitianus frequenter, & large, ſed pene raptim, certe non vltra ſolis occaſum, neque vt poſtea comeſſaretur. Auguſtus etiam dicitur aſſidue cõuiuatus eſſe: pleriqque alij Romanorum ciues creberrime conuiuabãtur. Et apud Lucam 16. cap. habetur, quod diues ille epulo epulabatur quotidie ſplendide; & quæ ibi dicuntur, inquit S. Ambroſius, non ſunt parabolæ, ſed narratio. Verumtamen quotidie epulari (inquit Caietanus) non eſt mortale peccatum, niſi aliud addatur. Ego autem exiſtimo non eſſe multum laudabile, ſicut & multa, quæ ſupra enarrauimus. Num autem liceat, aut expediat frequenter conuiuari, cum de conuiuio religioſo loquemur, examinabimus. Non debent eſſe frequentia, nec ſumptuoſa nimis conuiuia, ſed nec cito reuocari. nam vt inquit Plinius lib. 28. cap. 3. recedente aliquo ab epulis, ſimul verri ſolum, aut bibente conuiua, menſam, vel repoſitorium tolli, inauſpicatiſſimum iudicatur. Denique extat illud Catonis præceptum inter alia, quæ vulgo feruntur, & pueris quàmprimum fuerint ablactati, proponuntur, hoc eſt, Raro conuiuare. Et B. Auguſtinus habet hæc verba: Rogandi ſunt & parentes, & vicini, & ad conuiuium vocandi; ſed rarius, inquit, ſunt rogandi, vt plenius poſtea oſtendemus. *Plin. lib. 28. cap. 3*

Digitized by Google

De conuiuij loco. Caput XI.

Locus conuiuij multipliciter dicitur.

POST hæc propoſuimus inquirere, & ſcrutari, quonam in loco ipſi veteres, & Ethnici ſoliti fuerint inſtruere, & parare conuiuia. Sed priuſquam id explicetur, notandum eſt, loca, vbi veteres cœnabant, vel inibant conuiuia, multipliciter vocari, videlicet cœnaculum ab effectu, quia ibi cœnabatur: quod quidem poſtrema hora diei perfectis ſcilicet, & abſolutis illius diei negocijs, vel dum non vacat amplius negociari, haberi con ſueuerat. Alij vocabant cœnationem, ſed ſatis quidem improprie. Nonnulli baſilicam, alij conclaue appellabant. Græci vero triclinium a tribus lectis, qui in eo loco, vbi parabatur conuiuium, ſternebantur. Et in ſacris litteris hoc idem nomen reperitur vſitatum. Nam 1. Reg. cap. 10. legitur quòd Samuel aſſumens Saulem, & puerum eius introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant inuitati: erant enim quaſi triginta viri. Noſtri vero (præſertim Regulares) vocant Refectorium, quod locus ille deſignetur, non ad explendum ventrem, ſed ad reficiendum, & refocillandum corpus, vt facilius Deo poſſit vacare. Verum eſt tamen, quòd plerique ſub platanis, & frondoſis arboribus ſtruebant conuiuia, vt ex Plin. lib. 12. cap. 1. & alijs auctoribus colligitur, tum Græcis, tum Latinis: & hæc eorum triclinia vſque adeo venerabantur, quod deorum nomina illis imponerent. Vt Lucullus ſuum triclinium, ſeu conuiuij locum vocitabat Apollinem, a quo deductum eſt, vt quandoque dicatur: Hodie manducaui in Apolline. Solebant etiam in lectis accumbere dum erant comeſturi, aut nudi, aut ſeminudi, aut vnica tantum veſte contecti, vt eſt videre in ſtatuis marmoreis Romæ, vti aſſerunt, qui ſtudioſe, & diligenter hoc ipſum obſeruarunt; & citra controuerſiam,

dum

dum erant cœnaturi, dimittebant ſoleas, & nudis pedibus cœnitabant: quæ quidem ſoleæ à ſeruis demebantur, vt eſt videre apud Plautum in Truculento. Legitur apud Indos ſolum Regem in lecto ex ſtramentis facto accubuiſſe; reliquis vero, vt cuique bene viſum erat, in quacumque parte lecti licebat accumbere. Vulgo dicitur, Turcas etiam dum comedunt, vel conuiuunt, ſuper nudam humum ſua parare conuiuia. Alij ſecus aſſerunt, quorum controuerſia poteſt facile decidi. De Nerone ſupra dicebatur, quod in tapetibus purpureis, & mollibus ſtragulis epulabatur. Ceteri vero in tabernis epulabantur, edentes, & bibentes, & omnia ſcelerum genera abſque vllo pudore, & verecundia perpetrantes; & ò vtinam idipſum, & longe peius, ac deteſtabilius apud noſtros quoque non ſæpiſſime fiat, quod ſcilicet in tabernis, ac diuerſorijs, & locis obſcuris, & abditis impudenter edunt, & luxuriantur, cum proprias domos, in quibus conuenire, & conuiuari poſſent ac deberent, alacriter, & honorifice habeant: ſed is eſt mos eorum, qui omnino profane conuiuunt. Romani vero ſecus agunt, præſertim poſteaquam meliores euaſerunt, & accuratiores. Scribit enim Valerius Maximus, quòd maximis viris prandere, & cœnare in propatulo verecundiæ non erat, nec ſane vllas epulas habebant, quas populi oculis ſubijcere erubeſcerent.

Dubitatur etiam num conuiuantes debeant erecti ſtare, aut ſedere, vel etiam accumbere: de qua re eſt aliquid diſcriminis inter Scriptores antiquitatum: conſtat enim apud noſtros, vt plurimum conuiuantes ſedere, & non ſtare. Sed reperi in quodam Scriptore rerum antiquarum, quod Indi ſedentes epulabantur, & nunc in quodam libro nuper impreſſo, & prius edito per R. D. Ioannē Gonzales de Mendozza, noſtri ordinis profeſſum, nunc vero Epiſcopum Liparenſem, legi, & reperi homines illius regionis, de qua ſupra diximus, nomine China, vel Sina, ſedentes quoque epulari. Similiter, & Græci dicebantur in thoris ex bo-

ex boum ſtercoribus compactis aſſidentes ordine ludere, & veſci, ſeu crapulari. Sic & Galli dum cœnant in ſtramentis aſſident, & cibum diuidunt. ita ſcribit Alexander ab Alexandro lib. 1. cap. 21. At ego vidi ſecus ab eis fieri: manducantes enim, & epulantes ſedent perinde atque nos Itali dum epulamur. Cato Iunior poſt ciuile bellum non accumbens, ſed ſedens veſcebatur. Terentius Varro, & Annibal poſt res afflictas non ſedentes, ſed ſtantes cœnitaſſe leguntur. Romani etiam ſedentes, non ſtantes, aut accubantes veſcebantur, vt Iſidorus teſtatur lib. 20. Etymol. cap. 11. & Cornelius Tacitus lib. 13. Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. dicit. Apud antiquos cum viris cubantibus feminæ ſedentes cœnitabant. Hoc etiam refert Cælius lib. 14. cap. 58. Sic etiam aſſerit Suetonius in Claudio dicens, quod ipſe adhibebat omni cœnæ liberos ſuos cum pueris puellisq. nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſcerentur. Quis fuerit vſus apud Patres veteris Teſtamenti, atque etiam in noua lege, videbimus ſuo loco. Miror tamen ea, quæ legi apud viros eruditos, ex quorum ſcriptis excerpſi fere omnia, quæ huc adduxi de conuiuijs profanis. Inquiunt enim quòd in principio cœnæ proni in ventrem decumbebant puluinis pectori appoſitis, quo vtraque manus ad veſcendum eſſet liberior, vt in antiquis marmoribus Romæ conſpexerunt: procedente autem conuiuio, in cubitum ſe reponebant, aut ſi loqui nollent, ſupini iacebant. Referunt etiam alia, quæ hic recenſere ſuperuacaneũ puto: ſed in conuiuio religioſo, & diuino quæ fuerit cõſuetudo, videbimus ſuo loco.

Poſt hæc videre nihil obeſt, ſed ad noſtrum inſtitutum aliquid conferet, videre (inquam) quo loco cum voluerint accumbere, & epulari, quilque debeat conſiſtere, vel aſſidere. Apud Indos, de quorum vſu toties ſumus locuti, dicitur quòd, excepto Rege, qui nullam honorum, aut perſonarum habet rationem, vbi cuique libet, & poteſt licet accumbere, aut ſedere. At Chini, vel Sini, aut Sinæ

(vt

(vt ex libro nuper in lucem edito manifeſte legi) non ſic aguntꝫ quin prioribus, & maioribus, vel aliqua dignitate præfulgentibus locum nobiliorem, & præſtantiorem tribuunt. Sed quiſnam ſit iſte locus nobilior, non idem erat apud omnes iudiciū. Nam apud Romanos, ſummus in menſa locus, fuit honoratior, & hic mos atque ritus eſt valde frequens. At quidam volunt locum inferiorem, & ignobiliorem, qui ſcilicet eſt poſtremus in menſa, deberi domino, & auctori conuiuij, modeſtiæ, & vrbanitatis ergo. & hunc quidem morem (vt verum fatear) apud pleroſque viros principes, & homines apprime ingenuos pluries ſeruatum obſeruaui. Nonnulli vero in medio menſæ diſcumbere, exiſtimarunt honorabilius eſſe, ac decentius: & Dominus noſter Saluator conſueuerat fere in medio Diſcipulorum conſiſtere, ſed non tamquam in loco præſtantiori. Sic enim dicit ipſe apud Lucam 22. Ego in medio veſtri ſum, ſicut qui miniſtrat. Et pleriſque in locis legitur, Dominum ſemper ſtetiſſe in medio, vt autem Lucæ 2. legitur, ſediſſe in medio doctorum audientem illos, & interrogantem. Sic etiam poſt reſurrectionem ſtetit in medio Diſcipulorum. Verum de hoc atque de loco, quo quiſque ad nuptias vocatus recumbere debeat, iuxta præceptum eius videbimus in tractatu ſequenti. Nunc enim loquimur de profanis, nec decet illis ſacra miſcere, Et quoniam ſumus locuti de loco, in quo ſolebant veteres epulari, & quam menſæ partem debeat qui prior eſt ſibi aſſumere, non erit ſuperuacaneum, neque præter rem, ſi etiam nonnihil tetigerimus de cibis, qui in principio menſæ ſolebant apponi. Quamquam enim paulo ante oſtenderimus ex veterum, & modernorum ſcriptis, eorum conuiuia fuiſſe ſumptuoſiſſima, & omni varietate optimorum eſculentorum mirifice referta: hæc tamen quaſi per incuriam prætermiſimus. Scribit enim Alexander ab Alexandro loco alias citato, morem fuiſſe Aegyptiorum in familiaribus conuiuijs braſſicam a principio conuiuis propone-

De hoc ordine conuiuātiū ſcribit abūde Plut. lib. 1. Sympoſ. q. 1.

ponere, quo genere edulij ebrietatem diſcuti opinabantur. Græci vero ante reliquas dapes, ſal, velut amicitiæ ſymbolum, hoſpitibus apponebant, & vino madentes oleo perungebant, & ſale: quod quidem remedium ad ebrietatem quoque pellendam eſſe putabant. Romani autem lactucas a principio edere ſolebant, vt & ipſi hoc cibo ebrietatem depellerent. Et reuera nos Itali, vt plurimum hoc idem facimus, & præſertim in conuiuijs veſpertinis lactucas, & alia ſelectarum herbarum genera inter initia menſæ edere conſueuimus. Liguri, herbas, & lactucas oleo, ſale, & aceto perunctas in fine conuiuij vulgo edere dicuntur. Hiſpani vero (id quod ego tamquam teſtis oculatus, & propria experientia edoctus, noui) neque ante menſam, neque poſt, eiuſmodi lactucis, aut herbis veſcuntur. Romani vero antiqui, quorum cauſa hic digreſſus ſum, dicuntur cœnam, vel prandium inchoaſſe ab ouis, & quandoque etiam in ouis terminauiſſe, & nonnunquã mala, ſiue poma in fine conuiuij adduci voluiſſe. Sic Cicero dixit in epiſtola, integram famem ad ouum affero. Et Horatius ſat. 3. ſi collibuiſſet ab ouo vſque ad mala cibaret. Dicebantur autem antiqui ſoliti fuiſſe duas habere menſas, vnam carnium, alteram pomorum, & initio cœnæ (vt diximus) ponebantur oua. De reliquis cibis, quibus menſæ non ſolum Principum, & Imperatorum, verum etiã priuatorum hominum onerari conſueuerunt, qui, quot, & quales extiterint, ſatis dictum eſt, nec quidem perperam: quoniam dum loquemur de conuiuio honeſtorum, & Religioſorum hominum, plane videbimus, quantum hæc ad dicenda ſint aliquando collatura. Quod ex regionibus longinquiſſimis, iubebant afferri piſces; certe hoc mirum eſt, quia memini me legiſſe apud quoſdam auctores, quòd eſus piſcium, & auium apud antiquiſſimos erat ignotus, vel pro nihilo habitus. Et præ ceteris Homerus refert gentem Corcyræ inſulæ in omnem luxum, & crapulam fuiſſe propenſam: qui tamen piſces ignorarunt. Adducunt etiã

Lib. 9. epiſt. ad Papiriũ Patum. epiſt. 171

in te-

in teſtimonium huius rei dictum Terentij, qui Dauum, quo facilius fidem faceret ipſi Pamphilo, nuptias non futuras, hoc argumento vſum fuiſſe dicit, quod puerum vidiſſet afferentem cibos, olera & piſciculos minutos in cœnam adeo piſces non conueniebant epulis nuptialibus. Sed ad id comprobandũ non eſt neceſſe aliud exemplum afferre; cum habeamus frugalitatis, & parſimoniæ exemplum a Chriſto Domino, qui nullis cibis videbatur frequentius vti, quàm piſcibus; & nos in maceratione carnis, & frequentandis ieiunijs, carnibus, & lacticinijs excluſis, epulas piſculentas admittimus. Sed contra ſatis conſtat Romanam luxuriam ita piſcibus pretium dediſſe, & exiſtimationem, vt nulla cœna eſſet aliquatenus lauta, & commendabilis, niſi recte piſcibus eſſet inſtructa.

De hora conuiuij. Caput XII.

CVM locuti nuper fuerimus de loco, in quo conſueuerunt veteres conuiuari, ſeu potius accubare, & de modo, quo menſis, & epulis accumberent, conſequens eſſe ducimus indicare qua potiſſimum hora ſoliti fuerint ad epulas conuenire. Dicimus ergo, non eumdem fuiſſe morem, & ritum apud omnes: quandoquidem non vna tantum refectione, aut ſemel in die contenti erant ventrẽ explere; quoniam, vt apud quoſdam Scriptores reperi, quater in die ſolebant ſumere cibum. Primo quidem ſummo mane, vel prima hora diei: quam refectionem vocabant ientaculum. deinde prandebant; tertio loco cœnabant; quarto fiebant comeſſationes, quibus illi veteres veluti ſolatio quodam prioris ſaturitatis vtebantur. Nec ſolum veteres, ſed iuniores quoque, & moderni idipſum faciunt, de quibus iure dicit Apoſtolus, quòd horum Deus venter eſt: & idem non abſque cauſa nos hortatur dicens: Ne in comeſſationibus, & ebrietatibus verſe-

Digitized by Google

mur; ſed induamur Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Legimus tamen alicubi prandium non ſatis fuiſſe vſitatū, ſed qua hora cœnabatur, quæ vt plurimum erat hora nona, vel octaua diei, tunc dicebatur eſſe prandium. Ante meridiem vero, vel antelucanā horam comediſſe, vitio, & crimini datū erat, vt ſcribit Alexander ab Alex. lib. 5. cap. 21. Nonnulli poſt prandium ponunt aliam comeſtionem, quam vocant merendam, qua & nunc quoque pueri vtuntur: eiuſmodi refectio dicitur merenda tamquā cibus poſt meridiem, vel in meridie ſumptus, cuius opinionis dicitur fuiſſe Nonius. Iſidorus etiam dicit, merendam eſſe cibum, qui poſt meridiem, & declinante ſole ſolet aſſumi. Et quia eiuſmodi cibus ſumitur paulo ante cœnam, quandoque vocabatur antecœna, vel antecœnia. Feſtus tamen dicit merendam antiquis pro prandio vſurpatam, & prandium volunt dictum a potu endies quaſi ante meri diem, vel penes meridiem. Cœna vero dicebatur a communione, ſiue conuentione veſcentium, vt ait Iſidorus lib. 20. Etymo. cap. 11. Et prandium quidem fieri ſolebat æſtate hora nona, hieme vero hora decima. Cicero lib. 9. epiſt. ad Pætum. Aliqui hora octaua cœnabant, ſed intempeſtiue, quia hora illa deſignata erat lauationi, quam poſtmodum cœna ſequebatur, quæ fieri ſolebat hora nona, & hoc ponebant diſcrimen inter prandium, & cœnam, quòd prandium erat refectio ſimplex, & leuis, cœna vero largior, & copioſior, quæq. ſolebat fieri in propatulo, & communiter, ne ſingularitas luxuriam gigneret. Iſidorus vt ſupra. Quidam autem vocant cœnam rectam a recto diſcumbentium ordine, ſicut Suetonius dicit de Auguſto cap. 74. qui conuiuabatur aſſidue, nec vmquam niſi recta, hoc ordine diſcumbebant quinque millia hominum, quos Dominus pauit in deſerto, ideſt ſecundum rectum, & præſtitutum ordinem. Dixit enim Chriſtus Diſcipulis ſuis: Facite homines diſcumbere: & diſcubuerunt viri quaſi quinque millia. Ioan. 6. & Lucæ 9.

Iſid. lib. 20. cap. 2

Cicero epiſt. lib. 9 ad Pætum vlt.

Ioan. 6.

Faci-

Facite illos diſcumbere per conuiuia quinquagenos. Et Marcus 6. Et diſcubuerunt in partes per centenos & quinquagenos: de qua re fuſius dicemus ſuo loco, ideſt cum tractabitur de conuiuio diuino. Perſæ vero in meridie tantum veſcebantur, & ſemel in die, quod ipſum faciunt plerique homines,& boni viri, tum propter abſtinentiam, & carnis macerationem, tum pro tuenda corporis valetudine. Tarentini ſummo mane ſolebant ſe poculis ingurgitare, Galli pariter, & Hiſpani, orto iam ſole, ſumunt ientacula, cum præſertim volunt arripere iter, cuius rei ego ſum teſtis oculatus,& quandoque etiã particeps fui,& conſors. Refert Homerus lib. 14. Odyſſeæ, Eumenem hora matutina epulari conſueuiſſe. Alexander Macedo prope noctem ſolitus erat conuiuari, & primo diluculo prandere. Diogenes vero, pariter & Indi nullam temporis horam prandio ſtabiliuerunt, ſed vt cuique libitum erat, epulabatur. Cicero dicitur ante ſolis occaſum raro admodum diſcubuiſſe. Romanorum vetuſtiſſimi licet noctu cœnauiſſe dicantur, iuniores tamẽ pomeridianis horis veſci conſueuerunt. Quater ergo iuxta horum ſcripta, nonnulli vnoquoque fere die manducabant. Summo mane: deinde poſt aliquod tempus prandebant: tertia vice poſt meridiem, vel in meridie: quarto vel ante occaſum ſolis, vel paulo poſt cœnabant: & poſtremo non prius accubabant, quàm aliquid temporis in comeſſationibus, & ebrietatibus inſumerent. Legitur etiam de Nerone, quòd aliquando a meridie vſque ad mediam noctem epulas protrahebat ob inexplebilem ventris ingluuiem. Syri etiam populi, & Aſiatici continue erant in conuiuijs, balneis, & vnguentis. Hæc volui dixiſſe de conuiuio profanorum, qua ſcilicet hora ſolerent epulari. De hora autem, qua noſtri ſolent, & honeſtius, & religioſius conuiuari, nihil profecto habemus quòd certum ſtatuamus, ſed ſi quid nobis occurrerit ſuo loco dicemus. Non enim volumus miſcere ſacra profanis (vt paulo ante diximus.)

Digitized by Google

De veſte in conuiuijs deferri ſolita. Caput XIII.

SVPEREST ad pleniorem huius rei notitiam inquirere, & patefacere, qualiter & qua veſte induti accedebant ad conuiuium Ethnici. dicunt enim qui veteres, & priſcos auctores nocturna diurnaq. manu verſare conſueuerunt, ſolitos fuiſſe homines illorum temporum cum ad conuiuia accedebant, mutare veſtem, dimittere ſcilicet veſtem ſtragulam, & accipere veſtem, quam illi appellabant conuiualem, quæ nullo pacto debebat eſſe pulla, nec lugubris, ſeu luctuoſa. Vnde quidam fuere a Cicerone reprehenſi, qui veſtem lugubrem attulerunt in conuiuiũ. Solebant etiam præcipue Romani conuiuijs apponere coronam ex floribus, quos anni tempus ſubminiſtrabat contextam, præcipue vero ex roſis, alijsq. floribus, qui iuxta eorum opinionem prohiberent ebrietatem, & caput non grauarent: quas quidem coronas nonnulli capiti, quidam collo, alij vero brachijs aptabant, vt eſt videre in antiquis marmoribus. Nos autem non coronam, ſed flores varios, & frondes in priuatis, & publicis conuiuijs ſuper menſam apponi, & diſpergi facimus tum propter odorem, tum propter hilaritatem loci, tum etiam propter oblectamentum ipſorum conuiuãtium: & hæc pauca de habitu, quo vtebantur in conuiuijs.

DE

Digitized by Google

DE CONVIVIO PROFANO METAPHORICE SVMPTO.

SECVNDA PARS HVIVS PRIMI TRACTATVS.

De Conuiuio carnis. Caput I.

POSTEAQVAM in præcedentibus capitulis locuti ſumus de conuiuio profano ſenſibiliter, & materialiter accepto, hoc eſt de eo, quo cibis & poculis materialibus reficimur, vel impinguamur, aut oblectamur; a quo quidem maxime nobis cauendum eſt, non ſolum propter ſcandalum, ſed propter conſcientiam: decreuimus nunc aliquid afferre de conuiuio profano metaphorice, vel tranſlatitie ſumpto, vt omni genere profanitatis excluſo ad honeſta, & religioſa conuiuia explicanda & potiunda properemus; quæ quo ſunt parciora, eo meliora & vtiliora, cum Cicerone teſte. 5. Tuſc. quæſt. paruo cultu natura ſit contenta: & affert exemplum de Dario, qui cum in fuga aquam turbidam, & cadaueribus inquinatam vehementer ſitiens imbibiſſet, negauit ſe vmquam bibiſſe iucundius, quia ſcilicet numquam ſitiens biberat. Ptolemæus etiam cum peragranti Aegyptum, comitibus non conſecutis,

tis,

Digitized by Google

tis, cibarius in caſa panis datus eſſet, dixit & ipſe nihil ſibi viſum eſſe illo pane iucundius: & vt ipſe ibidem dicit, certum eſt, quòd non ſolum corporis valetudine, ſed ne mente quidem recte vti poſſumus multo cibo, & potione completi. Propterea Saluator noſter percupidus noſtræ ſalutis & auctor, monet apud Lucam dicens: Attendite vobis ne grauentur corda veſtra crapula, & ebrietate, & curis huius vitæ. Et Eccleſiaſtici 37. Propter crapulam multi periere, qui autem abſtinens eſt, adijciet vitam. Sic & Paulus ad Romanos 13. Carnis curam ne feceritis in deſiderijs. Et 1. Timoth. 6. Deſideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Nobis ergo diligenter eſt abſtinendum ab eiuſmodi conuiuijs ſuperfluis, & ſumptuoſis, in quibus facile, & corpus & anima deperduntur; ſed multo magis cauendum eſt ab his, de quibus nunc ſumus locuturi, quæ quidem ſunt origines & cauſæ prædictorum, & quorumcumque malorum. Nam cum primum Dei beneficio ſumus in lucem educti, caro, mundus, & dæmon ad ſua quæque conuiuia nos inuitant, alliciunt, & quandoque nos hærentes impellunt. Et quoniam dum de illis verba faceremus, ita ſumus progreſſi, vt quid ante conuiuium, quid in conuiuio, & quid eo peracto fieri conſueuerit, explicauerimus; ita plane nunc procedemus in huiuſmodi conuiuijs metaphoricis enucleãdis. Primum itaque ſciendũ quòd locuturi de conuiuio, quod perpetuo nobis a carne præparatur, non de quacumque, ſed de carne, ex qua hominum corpora ſunt formata, quæ vt legitur Gen. cap. 2. formata fuere a principio de limo terræ, nec de omni ea ſumus locuturi: multifarie namque ſumitur hoc nomen caro; quandoque pro toto homine, vt cum dicitur Lucæ 3. Videbit omnis caro ſalutare Dei; & illud Pſalmi 114. Ad te omnis caro veniet. Et aliter Iſaiæ 40. Videbit omnis caro, quod os Domini locutum eſt: & Ioan. 1. Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. quibus locis & plerisque alijs

Caro multifariam ſumitur.

caro

Digitized by Google

caro ſumitur pro toto homine. Sumitur etiam ipſa caro pro parte ipſius hominis, ideſt pro ipſa natura, & ſubſtantia carnis, vt cum dicitur: Homo eſt compoſitus ex carnibus, neruis, oſſibus. Et rurſus ſumitur pro carne, quæ nondum ſpiritu vegetatur, de qua dixit Chriſtus Ioan. 6. Caro non prodeſt quidquam. quamuis & alio modo poſſit intelligi. Caro etiam poteſt ſumi pro ipſa carne infecta, & contaminata per peccatum originale, de qua locutus eſt Deus Gen. 6. Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt. Et ad Rom. 8. Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Quarto ſumitur caro pro natura hominis non omnino corrupta, & vitiata, ſed exiſtente adhuc in pugna & conflictu, & quæ ſatagit per bona opera certam facere vocationem ſuam; & hæc eſt ea caro, de qua dicit Apoſtolus ad Galatas 6. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Sic exponit S. Auguſtinus lib. de Continentia cap. 2. Caietanus intelligit hunc locum Pauli de carne infecta ſaltem per peccatum originale. Poſtremo ſumitur ipſa caro pro carne totaliter perfecta, & abſoluta ab omni labe, & corruptione. Id quod erit, dum corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem. Et de carne ſic accepta loquebatur Dauid in ſpiritu Pſalm. 83. cum dixit: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Nos ergo hoc loco ſumus locuturi de carne, tertio modo accepta, ideſt, de ea, quæ eſt maxime infecta, & contaminata, & quaſi putrefacta. Hæc igitur caro ea eſt, quæ nobis a principio, & pene dum ſumus in cunabulis, incipit alludere, & blandiri, & paulatim in ſuum conuictum, & commercium ſubducere, & traducere. Hoc autem facit, nobis ob oculos proponens quæ ſunt ſecundum ſenſum plauſibilia, delectabilia, & quibus admodum acquieſcit ipſa caro, & paulatim immittit in cordibus noſtris appetitum quemdam ſatis gratum, ideſt inordinatum, præpoſterumq. amorem ipſius, vt ſcilicet quiſque ex ſeipſo, &

Ioan. 6.

Pſal. 83.

Digitized by Google

ſo, & præter auxilium cuiuſque optet, & quærat excellere, omnibus præeſſe, & conſequenter perpetuam quamdam voluntatem comedendi, & bibendi, omnia carnis deſideria pluſquã ad ſatietatẽ explendi obtinere: Deinde cum cœperimus adoleſcere & arbitrij libertate potiri, ingerit nobis (niſi ſpeciali Dei auxilio ſimus adiuti) incentiuum quoddam, & deſiderium quodammodo nobis innatum cuiuſuis corporeæ voluptatis explendæ, & pronitatem quamdam ad omne facinus perpetrandum. Hic eſt huius conuiuij apparatus. Hæc ſunt præludia, prælibationes & ientacula huius celeberrimi, & præſtantiſſimi conuiuij: Inordinatus ſcilicet amor, quo quiſque diligit ſeipſum, & appetitus propriæ excellentiæ. Poſt quem apparatum ſequuntur fercula non minus grata, & iucunda quàm fuerint præludia.

Primum quidem ferculum illud eſt, quod ſcilicet contemnimus ipſum Deum, & ab eius dominio, & imperio turpiter, & grauiter deſciſcimus & apoſtatamus. Hoc certe eſt ferculum maxime peſtiferum, & ſupra omnia deteſtabiliſſimum. inde ſequitur incredulitas, & peruicacia, & denique omnium ſcelerum perpetratio. Sic enim Gen. 6. legitur: Senſus & cogitatio humani cordis prona ſunt ad malum ab adoleſcentia ſua. Et præter hæc efficimur imprudentes, ignari, hebetes, ac infirmi, & cunctis in actionibus admodum molles & effeminati. Nec mirum, quia ratione deſtituta originali iuſtitia, conſequenter omnes eius potentiæ, & virtutes deficiunt, notabileq. detrimentum recipiunt. Nam virtus intellectiua, quæ naturaliter ordinatur ad veritatem apprehendendam, per peccatum originis adeo obtunditur, & offuſcatur, vt difficile admodum illam apprehendat, & ignarus, & hebes videatur: ſic voluntas ad bonum, & aliæ vires ad ſuum quæque obiectum, vt egregie declarat S.Tho. 1. 2.q.85.art.3. Nec ſiſtit hoc vulnus in hoc tantùm priore incommodo, ſed per peccata actualia, quæ poſtea ſuperadduntur ſe extẽdit. Augetur

Gen. 6.

getur etiam difficultas ad verum cognoſcendum, & ad bene operandum, quoniam tametſi peccatum illud primum per baptiſmi lauacrum ſit amotum, remanet tamen quidã fomes,& inclinatio ad malum: & ſic non inconuenit,quòd ignorantia & difficultas ad bonum ſint effectus peccati originalis, & cauſæ aliorum peccatorum. Quemadmodum nimio potu quis efficitur ebrius, & ex ebrietate prouenit aliud malum, ſic propemodum contingit in iſto conuiuio carnis, de quo loquimur. Nota tamen, ne fallaris, quoniam cum dicimus ex ſententia S. Thomæ, quòd anima rationalis, & eius vires, ac potentiæ per ſubtractionem originalis iuſtitiæ,ſunt deſtitutæ ſuo ordine naturaliter ad ſuum obiectum proprium & finem, non intelligas eſſe omnino deſtitutas tali ordine, ſed quodammodo, inquit ipſe, quia ſcilicet ſunt diminutæ vires,& redditæ minus habiles ad proſequendum ſuum ordinem: immo ſecundum doctrinam eiuſdem 1.2.q.75. art. 1. natura ipſa humana, & eius virtutes ac potentiæ non diminuuntur ac debilitantur, ſed ipſa earum inclinatio proprie diminuitur, aut variatur propter variationem actionis voluntariæ; ita quod ipſa ratio non ita faciliter, & libenter inclinatur ad conſequendum finem, ad quem naturaliter ordinatur. Quòd ſi diceres, ſi huiuſmodi ordo, & inclinatio in virtutibus animæ dicitur eſſe naturalis,quomodo poteſt variari, præſertim ab ipſa voluntaria actione, cùm tam ipſa ſit prior, quàm ipſa voluntaria actio? Quod enim naturale eſt,quocumque appoſito, vel ſubtracto, ſemper idem remanet; & præterea, non minus deliquit Angelus, quàm homo: cur ergo in ipſo Angelo cadente remanſerunt integra naturalia, non autem in homine, qui longe minus peccauit? Iam dixi, quòd remanet eadem anima, & eadem virtus,& naturalis quidam ordo, & inclinatio ad virtutem, & ad bonum quoddam honeſtum, & ad ipſum Deum, ſed non eodem modo, nec ita conſtans, & efficax, vt prius,quando erat fultus originali iuſtitia. Sed quomodo iſte ordo,

Digitized by Google

& inclinatio diminuitur ac debilitatur? propter contrarios appetitus, qui ſunt in potentijs animæ: anima enim eſt compoſita ex contrarijs appetitibus, quemadmodum & corpora ſunt compoſita ex contrarijs elementis, & qualitatibus; quæ contrarietas, & diſſonantia erat ſuppreſſa per originalem iuſtitiam; ea igitur ſublata per peccatum originale, iſtæ contrarietates in potentijs animæ, & vigor in ſenſibus ſurrexerunt, & extulerunt caput; & licet peccatum originale in baptizatis fuerit amotum, & deletum quo ad reatum, remanet tamen quidam fomes, & incendium in ipſa carne, vt nos erudiat, & diſcamus præliari, vt qui legitime, & viriliter dimicauerit, quandoque coronetur. Caro ergo noſtra propter hunc fomitem, qui deliteſcit in ea, & totum corpus obnubilat, in tot turpitudines, & flagitia, niſi reſiſtamus, facile nos trahit. Propterea Paulus, vt ſupra, monebat dicens: Carnis curam ne feceritis in deſiderijs: & S. Pater Auguſtinus in Regula: Carnem veſtram domate ieiunijs, & abſtinentia eſcæ & potus quantum valetudo permittit. Hæc eſt illa caro, *Gal. 5.* de qua dicebat idem Apoſtolus Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis: quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, &c. Hinc vides quòd per opera carnis non ſunt ea dumtaxat intelligenda, quæ communiter carnalia nuncupantur, verum etiam quæ corde infido & perfido peraguntur. ob id tantundem eſt dicere opera carnis, ac ſi diceres opera hominis, accipiendo partem pro toto. Quæ antea prædixit & patefecit Saluator noſter Matt. 15. cum dixit: De corde exeunt cogitationes malæ, de corde inquam infecto, & tabefacto exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem, hæc ſunt fercula, hæ ſunt dapes, quæ nobis valde ocio-

ſis, &

ſis, & oſcitantibus ſubminiſtrat ipſa caro. Vigilate, vigilate, inquit Chriſtus, quia iam ſum proximus. & beatus ille ſeruus, quem cum venerit Dominus, inuenerit vigilantem. Et quoniam verum vero omni ex parte reſpondet: & Cicero in libro de ſenectute habet fere eadem verba, deſumpta (vt ipſe ait) ex Architа Tarentino: vt habeant Chriſti fideles pariter & Ethnici. Vnde intelligant, & ſciant quàmmaxime carnis voluptates, & pruriginem eſſe fugiendas. Inquit enim ipſe: Ex eiuſmodi voluptatibus, patriæ proditiones, rerumpublicarum euerſiones, cũ hoſtibus clandeſtina colloquia naſcuntur. Nullum ſcelus, nullum denique malum facinus eſt, ad quod ſuſcipiendum libido voluptatis non impellat; ſtupra, adulteria, &c. non enim eſt aſpernendum, quidquid profani dixerint. Auguſtinus lib. 2. Ench. cap. 18. Veritas a quocumque dicatur, a Spiritu ſancto eſt, &c. Hæc ſunt fercula, ſiue bellaria optatiſſimi huius conuiuij, cuius primum ferculum diximus eſſe contemptum Dei; præludium vero, & prælibationem, inordinatum amorem ſui. Hic enim (vt diximus) fomes eſt principium, & cauſa omnis peccati: quoniam, vt dicit ſanctus Doctor quæſt. 77. art. 4. in corp. Propria, & per ſe cauſa omnis peccati accipienda eſt ex parte conuerſionis ad bonum commutabile. Et quia homo nimis inordinate amat ſeipſum, & proprium bonum; hinc eſt quòd velut impotens, & ſibi ipſi nimis indulgens, fertur in oppoſitum cuiuſlibet boni temporalis, & commutabilis, & vſque adeo fertur in deſiderium huius boni, quod nihil præter ipſum, & ante ipſum habet, ita vt propter ipſum contemnat Deum creatorem, & factorem ſuum. Quòd ſi Deum, vt par erat, prædiligeret, & ſuper omnia amaret, non in tot laqueos errorum ſeſe inijceret. Vnde poſtea ſequitur interitus animæ, & corporis, & ſempiternus vtriuſque cruciatus. Hæc ſunt bellaria, hic eſt finis conuiuij. Hæc ſunt corollaria, & munuſcula, quæ conuiuatis, dum e conuiuio ad proprios lares reuertebantur, ſolebant a conui-

uantibus, ſeu inuitantibus exhiberi. Vinum quoque non minoris ſuauitatis, & excellentiæ propinatur in iſto conuiuio; de quo loquitur Moyſes Deut. 32. dicens: Fel draconum vinum eorum, & venenum aſpidum inſanabile. Quod quamquam prima facie videatur pulchrum, ſpecioſum ac dulce, latet tamen ſub melle venenum; quod ſi quis potare concupiſcat, meminerit illius conſilij, quod attulit
Prou. 23 Salomon Prou. 23. dum inquit: Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Vinum eſt felle mixtum, & veneno conſperſum. Solet frequenter, vt diximus in 1. cap. huius tractatus, in conuiuio materiali, & ſenſibili propinari conuiuantibus. Sed nunc de conuiuio metaphorice loquentes, dicimus iſtud fel draconum, & venenum aſpidum inſanabile, nihil profecto aliud eſſe præter venenum odij, inuidiæ, detractionis & maledicentiæ. Fel enim dicit amaritudinem, ita vt Plinius lib. 11. cap. 37. dicat animalia, quæ habent fel, tantam habere in ſe amaritudinē; vt a canibus non attingantur. inter quæ animalia exiſtimo non minorem locum obtinere dracones. de veneno aſpidum ſatis dictum eſt ſupra. Quæ omnia ex effrenata ingluuie ventris, & luxuriæ proueniunt, vt innuit S. Gregorius 25. Moral. cap. 13. ad huiuſmodi pocula infecta, & vulnerata caro nos inuitat dicens:

Ede, bibe, lude, poſt mortem nulla voluptas.

Quo pacto etiam loquitur Iſaias cap. 22. dicens: Ecce gaudium, & lætitia occidere vitulos, & iugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum dicentes: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Hæc eſt eorum ſententia, ita ſentiunt, & in hoc facile toti conquieſcunt, exiſtimantes, & pro comperto habentes, mortuo corpore, animam quoque perditum iri, hoc eſt vita defungi. Sic enim ſecum ipſi diſcurrunt, & ratiocinantur: Cum ex hoc mundo recedimus, nihil ſubtrahimus,

nihil nobiſcum deferre poſſumus, præter id, quod nos beneficio ſenſuum excipimus, & conſequimur. Non aliam certe ob cauſam (dicunt ipſi) Deus nobis hæc otia fecit, omniaq. ſubiecit ſub pedibus noſtris, niſi vt illis perfruamur, in eis oblectemur, & ſpem noſtram, ac deſideria noſtra collocemus.

De miniſtris conuiuij carnis.

Caput II.

MINISTRI autem, & qui ſuffragantur huic conuiuio, non deſunt: plurimi enim ſunt, verbi gratia opes, otium, ſaturitas panis, & abundantia. Sic enim legitur Ezech. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, abundantia, & otium ipſius, & filiarum eius, & manum egeno, & pauperi non porrigebant. *Ezech. 16.* Hic etiam dicit Iſaias cap. 56. Canes impudentiſſimi neſcierunt ſaturitatem. *Iſai. 56.* Omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad auaritiam ſuam, a ſummo vſque ad nouiſſimum: & ibidem in perſona horum loquebatur dicens: Venite ſumamus vinum, & impleamur ebrietate: & eritis ſicut hodie, ſic & cras, & multo amplius. Et poeta ille vulgaris hoc idem cecinit, dicens:

La gola, e'l ſonno, e l'otioſe piume,
Hanno dal mondo ogni virtù sbandita.

Et S. Paulus Philip. 3. Multi, inquit, ambulant, quos ſæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Chriſti, quorum finis, interitus: quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt. *Philip. 3* Et Rom. 8. qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Et paulo antè, qui ſecundum carnem ſunt, quæ carnis ſunt, ſapiunt; qui vero ſecundum ſpiritum ſunt, quæ ſunt ſpiritus ſentiunt. *Rom. 8.* Nam prudentia carnis mors eſt, prudentia autem ſpiritus, vita, & pax. Cum autem longe præſtan-

tior

tior & optabilior ſit vita, quàm mors, abijciamus ea, quæ carnis ſunt, eam conculcemus, eam crucifigamus, & de medio penitus tollamus. Qui enim Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitijs, & concupiſcentijs. Longe faciamus a nobis iniquitates noſtras: corruptibiles quidẽ, & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus ſuis, quicumque carnis delitias, & oblectamenta ſectantur. Non permittamus cum ea quidquam nobis eſſe commune. nonne omnis caro fœnum? fœnum enim cum ardor æſtatis aduenerit, a calore percuſſum areſcit, & paulatim priſtinum decorem amittit; ſic propemodum nobis euenit: cum enim mors aduenerit, quanta quæſo remanebit in corpore pulchritudo? quantus decor, & vigor? quanta maieſtas, & excellentia? Tunc enim nihil proderunt ſuauitates voluptatum, conuiuiorum opulentia, iucunda ſocietas amicorum, turpis, & impudica atque effrenata corporis, & animi lætitia. Hæc omnia ſimul abibunt, nihil tunc proderunt ſuſcepta ſolatia, nec aliud quidquam afferent niſi fletum, & ſtridorem dentium; hic profecto finis eſt, & complementum cuncti carnalis obſequij, & vanitatis huius ſæculi. Proijcite ergo a vobis omne obſequium, & ſeruitutem carnis, & abſtinete vos ab eiuſmodi deſiderijs carnalibus, quæ militant aduerſus animam.

1. Obiectio. Sed his quæ diximus facile poteſt obijci, quonam pacto, quave ratione carnem odiſſe, & eam ſpernere præcipimur, cum ſcriptum ſit Iſaiæ 58. Carnem tuam ne deſpexeris? & Paulus Epheſ. 5. Nemo, inquit, carnem ſuam odio habet, ſed nutrit, & fouet eam, ſicut Chriſtus Eccleſiam.

2. Obiectio. Præterea ſi caro eſt adeo rebellis, & contraria ſpiritui, cur Dei Filius venturus in mundum voluit eam ſumere in vnitatem perſonæ ſuæ, & ſibi vnire & perpetuo copulare in vnitatem ſuppoſiti? legitur enim Ioan. 1. vt ſupra diximus, Verbum carnem factum eſſe.

3. Obiectio. Item nõne caro, vt eſt pars hominis, fuit formata a Deo, vt habetur Gen. 2. quod tulit vnam de coſtis Adæ dormiẽtis,

Digitized by Google

tis, & repleuit carnem ex ea? Vidit autem Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

Inſuper Pſalm. 62. dicit Propheta: Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea? Quomodo ergo poteſt dici vſque adeo contraria ſpiritui? *4. Obiectio.*

Poſtremo canit Eccleſia quòd multi Martyres & Apoſtoli viuentes in carne plantauerunt Eccleſiam ſanguine ſuo. igitur caro non eſt vſque adeo reprobanda, vt per varias ſanctarum Scripturarum auctoritates, & ſententias patefecimus. *5. Obiectio.*

Sed his non obſtantibus firmam & ſolidã retinere oportet & ſuſtinere veritatem illarum propoſitionum, quas a principio adduximus; ſed diſtinguenda eſt caro, de qua loquimur: quoniam non vno tantum modo, ſed multifariam, & iuxta multiplicem illius acceptionem poſſumus facile diſſoluere difficultates, quæ inde oriuntur. Et primum quidem dicimus ad ea verba Iſaiæ cap. 58. Carnem tuam ne deſpexeris, & ad ea verba Pauli ad Epheſ. 5. quòd nemo carnem ſuam odio habet, ſed nutrit, & fouet eam, quòd caro in his locis ſumitur pro quocumque homine inope, & egeno, quippe qui non obſtante inopia, & egeſtate, eſt eiuſdem naturæ, cuius nos ſumus; & ideo non deſpiciendus, ſed fouendus eſt & complectendus; immo non ſolum inopes, & egeni, ſed quicumque homines dici poſſunt caro noſtra; longe tamen melius, & conuenientius hoc loco accipitur caro pro ijs, qui ſunt iuncti ſanguine: aut etiam aliquam habent inter ſe neceſſitudinem, quemadmodum dixit Iudas fratribus ſuis de Ioſeph, quem volebant alij fratres occidere. Ne occidamus, inquit, eum: frater enim & caro noſtra eſt. Sic etiam dixerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid: Nos os tuum, et caro tua ſumus. Sic profecto intelligendus eſt locus ille Iſaiæ adductus: Carnem tuam ne deſpexeris: et ille Pauli: Nemo carnem ſuam odio habet. Quod vero dictum illud Iſaiæ 58. ſic intelligatur, confirmat textus ſeptuaginta Interpretum, *Ad primam Obiectionẽ.* *Gen. 37.* *2. Reg. 5.*

qui

qui ſic habet: Domeſticos, ſeminis tui ne deſpexeris. Poteſt etiam dici quòd caro hic accipitur pro carne propria hominis, quæ eſt altera pars compoſiti; vel pro vita corporali, quomodo accipitur quandoque ipſa anima iuxta illud: Qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam. Sed forte quis diceret: Si nemo carnem ſuam ſic acceptam odio habet, quid cauſæ eſt, vel vnde prouenit, quòd aliqui ſeipſos occidunt, aut carnem ſuam macerant, ieiunijs affligunt, & quodam modo crucifigunt? Ad hoc reſpondit ſatis ingenioſe Caietanus ſuper hunc locum, quòd nemo re vera deſpicit carnem ſuam, vel odio habet vt caro ſua, vt caro ſibi grata, & iucunda, ſed vt impeditiua eſt, vel reputatur parum conductiua alicuius magis amati. Dicit Auguſtinus 1. de doctrina Chriſtiana: Qui oderunt corpus ſuum, & ipſum macerant per abſtinentiam, non ideo faciunt vt non habeant, ſed vt habeant ſubiugatum, & paratum ad ea, quæ ſunt neceſſario facienda, verbi gratia, ego potius amo honorem quàm vitam hanc temporalem, proptereà quandoque ne amittatur honor, eligam magis mori, quàm viuere; quemadmodū *1. Mach. 3.* cōſtat feciſſe Machabæos, & quàmplurimos vtriuſque legis veros amatores, & ſectatores. Sic etiam quando caro ob incendium illud nobis innatum impedit à diuino cultu, & bonorum operum exercitio, per abſtinentiam, per flagella, & per multa incommoda corporis enitimur incendium illud reprimere, et carnem ſpiritui magis obſequentem reddere. Sed caro ſecundum eiuſmodi verba non accipitur eodem ſenſu, quo prius dicebatur, & ſic nihil ad nos, & *Luc. 14. et Matt. 10.* iuxta hunc ſenſum præcipimur Lucæ 14. & Matth. 10. odio habere patrem, et matrem, &c. immo vitam propriam, cum nos impediunt, vel retrahunt ab amore Dei, vel plus quàm Deum diligere nos cogunt.

Ad ſecūdam. Cum ſecundo dicebatur: Quomodo fieri poteſt, vt caro ſit rebellis, & contraria ſpiritui, ſi fuit aſſumpta a Filio in vnitatem perſonæ: Reſpondetur quòd caro aſſumpta a Filio

Filio Dei non erat infecta, quia non erat deciſa ex ſemine ipſius Adæ, ſed virtute Spiritus ſancti ex puriſſimis ſanguinibus beatiſſimæ Virginis Mariæ fuit formata; & ob id dici debet, non quamcumque carnem humanam eſſe contrariam ſpiritui, ſed eam ſolam, quæ infecta eſt per peccatum originale. Quod quamuis per ſacramentum baptiſmi quantum ad reatum penitus tollatur; remanet tamen fomes. Et præterea meminiſſe oportet quod ſupra dicebamus, quòd caro, quæ eſt contraria ſpiritui, & aduerſus eumdem concupiſcit, eſt vtique caro infecta, ſed non omnino tabefacta, & corrupta; eſt enim caro, quæ vellet obedire ſpiritui, & ab eo duci ac regi, ſed propter inclinationem illam naturalem, quam habet ad propria commoda, nonnihil reſiſtit ſpiritui & præliatur contra ipſum, quouſque aliquantulum edomita, ſpiritui ſubijciatur, & obſequatur. Hoc eſt quod dicebat Paulus, & querebatur dicens: Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.

Ad tertiam obiectionem, qua dicebatur valde mirum, & abſurdum videri, carnem eſſe adeo proteruam, & malignam, ſi fuit formata de coſta Adæ, vt habetur Gen. 2. Dicitur ex ſententia B. Auguſtini quòd ibi caro non ſumitur pro carnali concupiſcentia, ſed pro carne, vt eſt pars hominis, quæ tunc non erat infecta, vt poſtea contigit. Sic habet Auguſtinus in lib. 2. contra Manichæos cap. 12. Sic etiam lib. de verbis Apoſtoli cap. 13. vbi dicit idem Auguſtinus quòd caro creatura Dei eſt, ab eo condita, a quo & anima, & ipſa ſecundum ſe non eſt malum, ſed viuere ſecundum carnem eſt malum. Quod quomodo ſit intelligendum, iam dictum eſt, & melius dicetur. *Ad tertiam.* *Gen. 2.* *Aug.*

Ad quartam obiectionem cum dicitur Pſalm. 62. Sitiuit anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea: vbi videtur quòd caro noſtra ſitiat, & anhelet multipliciter attingere, & peruenire ad ipſum Deum: Reſpondetur iuxta ſententiam S. Auguſtini, eiuſmodi verba Prophetæ non *Ad quartam.* *Pſal. 62.*

I de car-

Digitized by Google

de carne quocumque modo ſumpta, ſed de carne ipſa reformata per ſpiritus exercitium, & eidem ſubiecta, & perdomita debere intelligi, quæ quidem quo maioribus & grauioribus eſt ſubiecta calamitatibus, & miſerijs, eo amplius, & ardentius ſitit ad Deum peruenire, & eidem vniri. Vel breuius dicendum: Eiuſmodi ſitis, et deſiderium carnis perueniendi ad Deum intelligitur de carne, quæ reperitur in viris perfectis propter abundantiam, et plenitudinem gratiæ ſpiritualis, quæ replet animam, et ipſam inhabitat, quæ caro ſic ſubiecta, et quaſi ſpiritualis effecta vehementer deſiderat adhærere ipſi Deo, & fieri vnum cum eo. Sed quomodo multipliciter ſitit? quoniã quemadmodum, dum ipſa eſt in corpore, & peregrinatur a Deo, multis & varijs calamitatibus opprimitur, ſic multipliciter ſitit ad Deum peruenire. Ita dicit B. Auguſtinus quòd anima multipliciter ſitit ipſi Deo; ſic et caro ſecundum quod multipliciter deficit, et premitur in hoc mundo. Vtrumque enim, ideſt anima et caro, ſitire debent ipſi Deo, quia vtrique Deus dat cibum, et potum.

Solutio.

Caro multipliciter ſitit ad Deũ.

Ad quintam obiectionem, qua dicebatur quòd multi Martyres, & Apoſtoli viuentes in carne, plantauerunt Eccleſiam ſanguine ſuo; dicimus, aliud eſſe viuere in carne, & ambulare in carne, vel ſecundum carnem; aliud viuere ſecundum carnem, & aliud eſt eſſe in carne. Dicit enim ipſe 2. Cor. 10. nos in carne ambulamus, non ſecundum carnem militamus. Viuere quidem in carne nihil plane eſt aliud, quam habere, & deferre vitam hanc carnalem, & corporalem quoadusque Deo placuerit; eſſe autem in carne, & viuere ſecundum carnem eſt concupiſcentijs carnalibus aſſentiri, & in eis conquieſcere. Vnde Eccl. 18. dicitur: Poſt concupiſcentias tuas non eas. & S. Auguſtinus de verbis Apoſtoli, ſer. 19. dicit, quòd licet caro non ſit malum, viuere tamen ſecundum carnem eſt malum. Vnde idem de verbis Apoſtoli ſerm. 4. & in lib. de ſalutaribus documentis cap. 17. Viuere ſecundum carnem eſt viuere

Ad quintam.

Viuere in carne viuere ſecundũ carnẽ, ſecundum carnem ambulare.

Aug.

uere ſecundum ſeipſum, & facere quidquid vult, & quidquid libet. ſic etiam ambulare in carne. Vnde in 2. ad Corinth. 10. dicebat Apoſtolus: In carne ambulantes non ſecundum carnem militamus. Similiter eſſe in carne ſignificat eſſe ſubiectum carni. Propterea dicebat Apoſtolus Rom. 8. Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Et paulo poſt inquit: Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Et nota ne forte decipiaris, quòd viuere ſecundum carnem, non eſt ſectari & apprehendere deſideria carnis dumtaxat, & ſibi ipſi in illis complacere, vt fornicari, conſtuprare, periurium facere, & ebrietatibus operam dare; ſed viuere ſecundum carnem eſt etiam inuidere, murmurare, inſidias moliri, & reliqua huiuſmodi facinora perpetrare, quæ qui faciunt, plerumque pluſquam alij a corporis voluptatibus, & delitijs dicuntur ſe abſtinere, vt dicit Auguſtinus 14. lib. de Ciuitate Dei, & hi quidem talia perpetrantes, dicuntur viuere ſecundum carnem, quia ſcilicet viuunt ſecundum hominem, ſecundum hominem quidem male affectum, & moribus deprauatum, vt hic ſumitur caro pro toto homine a parte totum denominans: & eiuſmodi opera ſeu flagitia a ſpiritu penitus corrupto, & maligno potius, quàm a carne dicuntur proficiſci; in cuius ſignum, cum occurrit aliquando de huiuſmodi hominum genere ſermonem habere, non conſueuimus dicere: Hic homo eſt mala caro, ſed dicimus eſt malus homo, vt dicebat ille Comicus: Mala mens, malus animus: & quandoque etiam dici ſolet triſte fruſtum carnis. Sic dicit Auguſtinus de verbis Apoſtoli ſerm. 4.

Circa hanc partem quo melius iam dicta intelligantur, nota quod hæc tria verbi gratia eſſe in carne, viuere in carne, ambulare in carne, non praue ſonant; & hæc duo, viuere ſecundum carnem, ambulare ſecundum carnem, non habent bonum ſenſum, & male audiunt, ideſt ſignificant actionem prauam. Sed dubium eſt quòd S. Paulus

Philip.3 Philip.3. dicit, ſe habere confidentiam in carne, & magis quam pleroſque alios Hebræorũ. Sic enim ait: Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis, circumciſus octaua die, verbi gratia, non in ætate adulta & grandior factus; & pleraque alia refert, quibus videtur poſſe gloriari. Sed nulla eſt difficultas: non enim fatetur Paulus ſe confidentiam habere in circumciſione, quaſi crederet per eam ſe poſſe ſaluari, cum ad Gal. 5. dicat: Si circumdamini, Chriſtus nihil vobis proderit; ſed oſtendit, ſi vellet, poſſe vtique ſe confidentiam habere in circumciſione, & gloriari de ea magis, quàm pleroſque Iudæorum, vt egregie S. Thomas ſuper hanc epiſtolam dicit.

Alia dubitatio. *Nũquid caro infecta poſſit inficere animam.* Extat alia dubitatio non contemnẽda ſuper dictis, quia poſſet aliquis dicere: Admittatur quòd caro noſtra per ſubtractionem originalis iuſtitiæ ob culpam & ingratitudinem primorum parentum fuerit infecta, & vulnerata: quomodo potuit ipſa caro ſic infecta & vulnerata inficere, & maculare ipſam animam, cum hæc ſit ſpiritualis, caro verò corporalis, & nullum corporale poſſit agere in ſpirituale.

Præterea caro non poteſt inficere animam, quæ non niſi per peccatum poteſt infici, & maculari: quoniam licet ipſa caro poſſit allicere voluntatem ad peccandum, in poteſtate tamen voluntatis, & arbitrij eſt aſſentiri, & non aſſentiri. ergo caro non eſt ſufficiens cauſa peccati.

Tertio anima prædominatur corpori, & eſt prior & ſuperior. igitur corpus ſiue caro quamtumcumque infecta, non poteſt inficere, & contaminare animam. Probatur conſequentia, quia motus & actio ſequitur naturã elemẽti prædominãtis, multo magis naturam & actionem agentis.

Poſtremo: Si caro inficit animam, vel hoc facit antequã vnitur ſibi, vel dum ipſa vnitur, aut poſteaquam fuerit vnita, & ſubſtiterit & perſeuerauerit in ea. Non poteſt dici hoc fieri antequam vniatur, quia quod non eſt actu, non poteſt agere, nec pati. Nec poteſt intelligi quidquam agere in id, quod nondum eſt; neque etiam in ipſa vnione,

quia

quia nemo dat quod non habet: cum autē caro non ſit ſubiectum culpæ, ſicut nec virtutis, & gratiæ, cum ſit expers rationis, nō poteſt dum vnitur, inficere, & maculare animam: neque etiam id poteſt efficere, poſtquā anima eſt vnita carni, quia tunc anima non poſſet emundari a culpa originali.

Primæ dubitationi, qua quæritur, quomodo caro inficiat animam, ſatisfacit S. Thomas 1. 2. q. 81. art. 4. ad ſecundum, & plerique alij doctores varijs in locis, & dicit S. Thomas, quòd caro non inficit animam niſi inquantum eſt principium actiuum in generatione; adeo quòd ex his verbis elicitur quòd caro ex ſe non eſſet ſufficiens, vt inficeret animam; quia caro ſic abſolute conſiderata bona eſt, & ab optimo Deo creata, ſed quatenus eſt priuata originali iuſtitia propter peccatum primi Parentis, ſic cauſat originale peccatum. At ego non puto ex verbis S. Thomæ elici poſſe tam latam & amplam ſententiam in fauorem ipſius carnis. Concederem ego, vt dicit ſanctus Doctor, carnem inficere animam quatenus eſt principium actiuum in generatione eo modo, quo dicemus; ſed hoc ſecluſo, & non obſtante, non aſſererem carnem traductam a primis Parentibus eſſe bonam: quoniam quamuis nulli obeſſet, & nihil extra ſe cuiquam afferret incommodi, non eſſet tamen bona exiſtimanda; quemadmodum tuto poterat dici & exiſtimari, quando erat fulta originali iuſtitia.

Sed, his non obſtantibus, arguo contra hoc dictum ſancti Thomæ: quoniam ipſe paulo ante, videlicet eadem quæſtione, art. 1. ad 4. dicit ſemen eſſe principium generationis, quæ eſt proprius actus naturæ, eius propagationi deſeruiens, & quòd magis per ipſum inficitur anima, quàm per carnem. Præterea ego probo, quòd neutrum iſtorum, videlicet neque caro neque ſemen poſſunt inficere animam: quia quodcumque horum ponatur principium generationis; non ſequitur ex his vel per hæc infici animam, niſi dicamus, quòd ex ſemine traducitur, & non venit deforis, vt veritas habet: deforis enim venit.

Ad

Ad hæc obiecta reſpondetur, & primo dicimus nullam eſſe contradictionem in doctrina ſancti Doctoris, quoniam poteſt horum quodque tam caro, quam ſemen eſſe principium actiuum generationis; at non eodem modo: Caro enim non ſola, vel ſolitarie ſumpta, ſed vna cum ſemine, vel vt ſtat ſub ſemine, inficit animam. Neque id facit caro quæcumque, vt puta caro perſeuerans: quia vt mox dicemus, caro perſeuerans, non inficit animam, niſi ſatis leuiter ac diminute, vt dicit Caietanus. Stat ergo ſententia S. Thomæ, quòd tam ſemen, quam caro vt ſtat ſub ſemine, ſunt principia actiua generationis, & inficiunt animam, ſed magis per ſemen inficitur anima, quàm per carnem, & prius per ſemen quàm per carnem.

Ad aliam difficultatem, cum dicebatur: Neque per carnem, neque per ſemen infici poſſe animam, quia venit deforis, & nihil habet commune cum carne, licet eam iam præexiſtentem informet, & perficiat: Reſpondetur, quòd licet anima veniat deforis, & diuinitus infundatur, quia tamen aduenit naturæ iam corruptæ per corruptionē eius, a quo generatur, ideſt per ſemen deciſum a patre, quo quis generatur (quod quidem ſemen fuit corruptum in primis parentibus, qui nos præceſſerunt) ideo qui naſcitur, & generatur ex tali ſemine, eſt conſors culpæ, non per voluntatem propriam, ſed per voluntatem eius, in quo peccauit tamquam principio naturæ humanæ: quia originalis iuſtitiæ donum pro ſe, & tota poſteritate gratis collatum perdidit; ipſe, inquam, primus parens pro ſe & pro quibuſcumque, qui naturaliter ex eo proceſſerunt.

Ad primum argumentū poſitum a principio huius quæſiti, videlicet quomodo caro poteſt maculare animam, dicimus, quòd licet anima ſit ens ſpirituale, caro vero quid corporale, poteſt tamen ipſum ens corporale diſpoſitiue producere aliquem effectum in rem ſpiritualem, verbi gratia, in animam rationalem. ſic reſpondit ſanctus Thomas quæſtione præallegata art. 1. ad 2.

Ad

Ad aliud argumentum dicitur, quòd caro eſt ſufficiens cauſa peccati, quia licet voluntas ſit libera, poteſt tamen per corruptionem ſeminis induci ad peccandum. Verumtamen in quæſt. de malo quæſt. 4. dicit quòd caro non eſt ſufficiens cauſa peccati actualis, ſed bene peccati originalis, ſicut traductio ſeminis eſt ſufficiens cauſa, materialiter tamen, naturæ humanæ.

Ad tertium dicendum, quòd licet anima ſit prior & ſuperior carne, & ſui muneris ſit prædominari carni; quia tamen eſt vnita carni infectæ, & rebellanti, pariter & inſultanti, non prædominatur ei, ſed ſuccumbit aliquando. Vnde Apoſtolus dicebat: Non quod volo bonum, hoc ago; ſed quod odi malum, illud facio.

Quartũ argumentũ tale erat: Si caro poteſt inficere animam, vel inficit antequã vniatur ei: ſed hoc non, quia quod non eſt actu, non poteſt agere nec pati. Neque in ipſa vnione, ideſt dum vnitur ei, quia nemo dat quod non habet; caro enim cum non poſſit eſſe ſubiectũm culpæ, non poteſt inducere animam ad peccatum, neque eam per peccatum inquinare. Neque etiam poſtquam eſt vnita, quia ſic anima ipſa non poſſet emundari a peccato originali. Cum itaque nullo iſtorum modorum caro poſſit inficere animã, ergo nullo modo poteſt dici cauſa peccati.

Ad hoc argumentum quarto loco poſitum, dicimus quòd caro primo inficit animam, dum ipſi vnitur: & quamuis ipſa caro non ſit ſubiectum culpæ formaliter, virtute tamen continet peccatum, & eſt cauſa peccati. Caro enim in ipſa vnione, vt ſtat ſub actione ſeminis, dicitur inficere, vt materia, cui coaptatur forma in principio, dum conſtituitur natura. Magis tamen, & verius dici debet, quòd ſemẽ inficit: cui proprie conuenit actio naturæ quàm ipſa caro. Caro igitur inficit animam, & eſt cauſa peccati antequam vniatur, ſed valde remote, inquit Caietanus. Eſt etiam cauſa peccati in ipſa vnione, vt diximus; & etiã poſtquam eſt vnita, & eſt pars hominis, ſed valde leui-

ter, & diminute, quia ſcilicet ipſa caro perſiſtens & perſeuerans vnà cum anima, varias, & multas habet concupiſcentias. Nec tamen ſequitur quòd hoc poſito, anima non eſſet mundata a peccato originali, quoniam iam conſtat per Baptiſmum amotum eſſe peccatum originale quantum ad reatum, licet remaneat quo ad actionem, & rationem fomitis. S. Thomas reſpondet huic argumento 1. 2. quæſt. 81. art. 1. ad quartum, quòd cum anima magis inficiatur per ſemen, quàm per carnem, & ſemen iam tranſijt, ideo non eſt dubitandum, quòd anima non poſſit mundari a peccato originali.

Sed quidquid ex prædictis admittatur; manifeſtum eſt, carnem, ex qua nos ſumus conſtituti, eſſe infectam, corruptam, & vulneratam per ſemen traductum originaliter ex primis parentibus, & eamdem ſic corruptam, & infectam, niſi fuerit repreſſa, eſſe cauſam omnium malorum. Sed (heu miſeri) fieri non poteſt vt penitus reprimatur, & fomes ille ſopiatur omnino: quoniam eo carere, non eſt hominis mortalis conditio, vt bene dicit S. Thomas, 1. 2. quæſt. 74. art. 3. ad ſecundum. At bene poſſumus Dei gratia præuenti, & præmuniti non perficere, aut executioni mandare quæcumque nobis ab hoc fomite proponuntur, & ingeruntur. Propterea dicebat Apoſtolus ad Gal. 5: Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Non dicit Apoſtolus, non percipietis carnis deſideria, aut non ſentietis, ſed non perficietis, inquit. Quare ſi caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſat eſt non conſentire, non adhærere malis, & ſic nihil oberit, aut parum. S. Auguſtinus in tractatu de verb. Domini ſerm. 43. tom. 10. dicit, quòd deſideria carnis tribus modis perficiuntur, primo in corde, ſecundo in opere, tertio in conſuetudine, & continuatione. Excipimus ab hac moleſtia, & corporis incendio glorioſam Virginem Dei genitricem, & quicumque ſunt in vtero matris ſanctificati. De ſancto Thoma Aquinate legitur, quòd diuini muneris largitate, fomes vſque

Gal. 5.

Carnis deſideria tripliciter perficiũtur.

adeo

adeo fuit in eo repreſſus, vel extinctus, quod poſt receptam gratiam, quam adhuc valde iuuenis, genibus flexis ante ſignum crucis orando impetrauit, omni libidinis ſenſu caruit. Naturaliter ergo & de lege communi ſumus omnes in iniquitatibus concepti; & naſcimur filij iræ; neque poſſumus abſque iſto fomite vitam hanc corporalem traducere; quem, qualis, & quantus ſit, & quantum valeat, ſi quis velit plenius intelligere, legat epiſtolam S. Hieronymi ad Ruſticum monachum, quæ eſt in ordine quarta; legat etiam S. Auguſtini de verb. Domini, in Euangelio ſecundum Ioannem ſerm. 43. ſuper illud Apoſtoli ad Romanos 6. Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. *Rom. 6.* Sed quomodo fieri poteſt (dicet aliquis) vt peccatum non regnet? Ecce (dicit ille) ego nolo errare, mala deſideria inſurgunt, me aggrediuntur, inuadunt. quid ſum facturus? Ego ſum carnalis venundatus ſub peccato. Noli (inquit Auguſtinus) obedire, arma ſume, ſume inſtrumenta bellorum. Dei præcepta ſunt arma tua; comminationes eius, timor futuri iudicij. Si hæc apprehenderis, poteris euitare peccatum, procul expellere, & efficere, ne regnet in tuo mortali corpore. At ſi non reſtiteris, ſi obedire volueris, dubio procul regnabit, & dominabitur tibi. Et nunc profecto regnabit, cum exhibebis membra tua arma iniquitatis peccato. Ingens quidem dedecus, & ignominia contra teipſum armare aduerſarium tuum. Proinde, ſi libido exurgat, ſi blandiatur, aut infeſtet, tene membra tua, auerte oculos ne videant vanitatem, tene pedes, ne currant ad iniquitatem faciendam; tene manus, ne ſe extendant ad ſcelus perpetrandum; tene aures, ne libenter audiant verba blaſphemantium; tene totum corpus, tene latera, tene ſumma pariter & ima, ne labantur ad illicita. Cum te hunc in modum armaueris, cum vndique teipſum ſeruare, & cuſtodire didiceris, libido nihil poterit. Surgere, & oppugnare quidem nouit, vincere non nouit: & ſi pluries ſurgendo nihil efficiet, diſcet non amplius

ſurgere, & te amplius infeſtare. Sed inter alia fugiendæ libidinis remedia viam iniquitatis, ideſt, occaſiones peccandi a te prorſus amoue, & Deus de lege ſua miſerebitur tui. Nec putes opera carnis eſſe ſolum effectus libidinis, vt ſtupra, fornicationes, & adulteria, verum etiam odia, blaſphemias, & inſidias, ac homicidia, quæ quamuis plerumque opere non committantur (quia plerumque deeſt facultas) modo corde, & animo firmiter quis deliberauerit ea committere, diuinis legibus reus efficitur, quamuis humanis ſenſibus fuerit abſconditus. Sic ait Auguſtinus lib. de continentia cap. 2.

Propterea dixit Chriſtus apud Matthæum cap. 23. Mundate quæ intus ſunt, & quæ foris ſunt munda erunt. Et B. Auguſtinus in epiſtola ad Bonifacium de Manichæis loquens eadem affirmat: Dicit enim quòd multa faciunt homines ore clauſo, lingua ſilente, voce frænata, ſed nihil agunt corporis opere, quod non prius dixerint in corde, & quæ ſequuntur.

Hæc ideo diximus, & annotauimus vt facile quiſque norit, quàm ſit pernicioſum, & infauſtum quòd caro corrupta, & madefacta nobis toto fere huius vitæ mortalis tempore conuiuium parat. Audiſtis quæ fercula nobis apponit, quam nobis dulcedinem prægustandam noſtris in menſis propinat: quæ omnia ſunt nobis protinus euitanda, neque cum ipſa carne quidquam nobis commune habendum; quia ſatis vere dixit Chriſtus Saluator noſter apud Ioannem, quòd caro non prodeſt quidquam; immo multum obeſt, ſi ſcilicet caro fuerit abſque ſpiritu, & eo magis eſt cauenda, quoniam, vt ſupra diximus, ex ſententia ſancti Pauli: Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.

Hæc de conuiuio ferculis, & dapibus nobis a carne ſubminiſtratis dixiſſe ſufficiat. Nunc de conuiuio mundi ac dæmonis ſumus aliqua dicturi, vt tractatio noſtra reſpondeat, & conformetur cum ſententia B. Ioannis Apoſtoli.

cap. 2.

cap.2. dicentis: Omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt, & mundus tranſit, & concupiſcentia eius, &c. Vnde beatus Petrus epiſt. 2. cap. 2. loquitur de his qui ſunt maculæ delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantes vobiſcum, & oculos habentes plenos deſiderijs, & inceſſabilis delicti. Et nota, quòd non abſque ratione poſita eſt illa particula *naturaliter*; quoniam, vt inquiunt Doctores, ſi quis naſceretur, aut formaretur ex humana carne miraculoſe, ex pede, vel ex brachio, aut mauis ex lapide, aut ligno, talis non contraheret peccatum originale, quemadmodum neque etiã fultus eſſet, aut præditus iuſtitia originali, eo quòd non naturaliter ab Adam prodijſſet. ſed neque etiam ſi Eua peccaret, manente integritate primi Parentis, aut filij ipſius Adæ peccarent, aut vllo modo originale peccatum contrahere dicerentur. Sed quid magis? dico etiam iuxta ſententiam ſancti Thomæ & multorum auctorum, quòd ſi quis de corpore ipſius Adæ educeretur, & non per rationem ſeminalem, non diceretur iſte contraxiſſe peccatum originale, quia non proceſſit ab eo ſecundũ rationem ſeminalem; neque diceretur fuiſſe in lumbis ipſius Adæ; ſed fuiſſe in eo tantum ſecundum corpulentem ſubſtantiã. quo quidem modo & corpus Domini noſtri dicitur fuiſſe in Adam ſecundum corpulentem ſubſtantiam. Auguſt. 10. ſuper Geneſim. vide S. Thomam loco ſuperius allegato. Et ſi quis diceret, ſi peccatũ originale remittitur per Baptiſmum in his, qui deſcendunt ab Adam per rationem ſeminalem, cum ergo fili, qui naſcuntur abeo, cui per ſacramentum Baptiſmi eſt ablatus ille reatus, & dimiſſum peccatum, contrahunt peccatum originale? Dicitur, quòd per Baptiſma remittitur peccatum originale ei, qui baptizatur, tamquam vnus homo indiuiduus, & non ſecundum ſpeciem; vnde nec poteſt communicare ei, quod ſibi tamquam vni perſonæ, & non tamquam ſpeciei communicatũ

eſt:& propterea videmus quòd pater grammaticus aut muſicus non producit filium grammaticum, aut muſicum niſi ſecundum quædam ſigna, aut accidentia, quæ proueniunt aliquo modo a natura: quoniam caro perſiſtens & perſeuerans eſt admodum leuis, & exigua, & paruis viribus exiſtit.

Carnis varia acceptio Vt autem breuius, & facilius his obiectionibus valedicamus, ſciendum quòd in hoc tractatu, caro multifariam ſumitur; primo quidem ſumitur pro ſemine, quod eſt in patre, a quo, vel in quo eſt virtus generandi; & huiuſmodi caro ſiue ſemen quamuis ſit cauſa inſtrumentalis generationis filij, eſt tamen valde remota. Deinde accipitur caro pro ſemine, quod procedit in embrione hominis ante infuſionem animæ rationalis, in qua carne, ſiue in quo ſemine dici poteſt reperiri natura humana cum peccato originali, in virtute non quidem actiua, ſed paſſiua, & in potentia proxima; & huiuſmodi caro a pleriſque vocatur caro prolis; quia iam incipit in ipſa carne florere & apparere fructus ſeminis iam deciſi a patre. Sumitur etiam caro pro ipſa carne iam animata, & exiſtente cum anima, & ab eadem informata, quæ vocatur caro perſiſtens, & perſeuerans, quæ, vt diximus, valde leuiter, & diminute reſiſtit ſpiritui, tametſi multas & frequentes habeat concupiſcentias; medio tamen conſenſu dicunt Doctores; ſimpliciter tamen, & abſolute, vt vnico verbo dicamus, tam ſemen, quam caro dicuntur inficere animam; ſed longe prius, & verius ipſum ſemen, quàm ipſa caro. Vnde inquit S. Thomas, quòd infectio, & macula originalis peccati cauſatur in anima inſtrumentaliter a ſemine patris, vel a carne prolis, cum eſt in fieri, & generari, non autem quando eſt in facto eſſe, quia tunc eſt ſola caro perſiſtens, & perſeuerans.

Nec ſolum corpora quorumcumque hominum, ſed & corpus puriſſimum, & ſanctiſſimum Chriſti Domini noſtri dicitur fuiſſe in Adam ſecundum corpulentem ſubſtantiã, vt teſtatur S. Auguſtinus lib. 10. de Geneſi ad litteram

cap.

Digitized by Google

cap. 20. ſic enim ait: Nec Leui, nec Chriſtus in lumbis Abrahæ ſecundùm animam dicitur fuiſſe; ſecundum carnem vero, & Leui, & Chriſtus; ſed Leui ſecundum concupiſcentiam carnalem, Chriſtus autem ſecundum ſolam ſubſtantiam corporalem. S. Thomas in 2.ſent.diſt.31. dicit, Chriſtum fuiſſe in Adam ſecundum corpulentem ſubſtantiam nõ ita quòd corpus illius fuerit in Adã ſicut quædam corporalis ſubſtantia ſimpliciter, & abſolute, ſed modo quodam: quia ſcilicet materia propria, ex qua corpus humanum eſt formatum, fuit in Adam virtute, ſicut in principio effectiuo originaliter. Vnde tandem concludit, quòd Chriſti corpus virtute Spiritus ſancti dicitur formatum de materia virginis adminiſtrata, & hac ratione dicitur fuiſſe in Adam ſecundum corpulentem ſubſtantiam, & breuioribus verbis poſſet dici, corpus Chriſti fuiſſe in Adã ſecundum corpulentem ſubſtantiam non proprie, ſimpliciter, & abſolute, ſed tantummodo ſecundum quid, & improprie.

Sed quis diceret, ſi per baptiſmum peccatum originale dimiſſum eſt, vt ſcilicet reatus tranſierit, fomes autẽ peccati remaneat in corpore baptizati; quid ergo nobis contulit ſacramentum Baptiſmi, cum per eum reſtituatur baptizato originalis iuſtitia, ita quòd non ſimus amplius ſub culpa, neque ſub reatu, quo prius eramus detenti? Dicas, vt inquit S. Thomas multis in locis, & præſertim 1.2.& q. de malo quæſt.4.art.2. quod iuſtitia originalis non penitus reſtituitur in Baptiſmo, ſed ſolum quantum ad hoc, quòd ſuperior pars animæ coniungitur Deo, per cuius priuationem inerat reatus culpæ, ſed non quantum ad hoc quòd rationi ſubijciantur vires inferiores, ex cuius defectu remanet concupiſcentia poſt Baptiſmum. In primo autem ſtatu quo fuit collata originalis iuſtitia, vires inferiores ſubijciebantur rationi, ratio autem ſubijciebatur Deo, & denique corpus ipſi animæ; non ergo per Baptiſmum reſtituta eſt ſecundum omnem ſui partem originalis iuſtitia, ſed

ſecun-

ſecundum id quod potius & principalius eſt.

Quod ſi quæras in quo tamquam in ſubiecto ſita erat, & conſtituta originalis iuſtitia; nulli dubium, quòd ſita erat in eſſentia animæ, quemadmodum & peccatum originale in eſſentia animæ reſidet tamquam in ſubiecto: & quamuis dicatur etiam in potentijs reperiri, prius tamen in eſſentia, quàm in illis, & inter potentias animæ prius, & perfectius eſt in voluntate, quàm in alijs potentijs; & nulli dubium quòd iuſtitia originalis includebat gratiam gratum facientem, quæ & ipſa eſt in eſſentia animæ, immo auſim dicere iuxta doctrinam ſancti Thomæ 1. 2. quæſt. 81. art. 2. in corpore quæſtion. quòd iuſtitia originalis pendet a gratia gratum faciente, & eſt quaſi quoddam donum gratiæ gratum facientis toti humanæ naturæ diuinitus collatum in primo Parente: quod quidem per primum peccatum amiſit. Immo Caietanus in Coment. dicit expreſſe, quòd gratia gratum faciens eſt radix iuſtitiæ originalis: quod idem clare videtur comprobare S. Thomas prima parte quæſt. 100. art. 1. & alijs in locis. Et quæſt. de malo. quæſt. 4. art. 2. dicit expreſſe, quòd iuſtitia originalis includit gratiam gratum facientem.

DE

Digitized by Google

DE CONVIVIO HVIVS SAECVLI.

TERTIA PARTICVLA PRIMI TRACTATVS.

De Conuiuio huius ſæculi. Caput I.

DE conuiuio igitur, quo nos allicimur, & inuitamur a mundo, & ad quod nos ſatis libenter & prompte accedimus, nonnulla, vt promiſimus, dicturi, videbimus primum, quis ſit iſte mundus, de quo ſumus locuturi, quiq. nobis crebro parat conuiuium: quoniam non vno modo ſumitur, neque idem ſignificat hoc nomen. Deinde videbimus iuxta præſcriptum ordinem, quot ſint fercula, dapes, & obſonia, quæ nobis in huiuſmodi conuiuio proponuntur. Poſtremo videbimus, qui ſint conuiuæ, quive miniſtri huius conuiuij, & quid inde conſequamur. Quod attinet ad primum, videlicet ad huius nominis ſignificationem, dico ſecundum S. Auguſtinum ſuper primum capitulum Ioan. & ſecundum ſanctum Bernardum in ſermone de cœna Domini, mundum quandoque ſumi pro trina mundi machina, ſcilicet cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, & quidquid cæli ambitu continetur.

Quot modis dicatur mundus.

Sic accipitur hoc nomen Ioannis primo, cum dicit: Mundus per ipſum factus eſt. Et alibi, videlicet Ioan. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. Deinde accipitur mundus pro continentia rerum viſibilium dumtaxat. Et de mundo ſic accepto loquitur ibidē Ioannes dicēs de Chriſto

ſto

Digitized by Google

ſto Filio Dei: In mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt: Sed non ſic erat in mundo, vt pars mundi, niſi forte ratione humanitatis aſſumptæ, ſed vt Creator, & Conditor, ac Conſeruator, & veluti exemplar ipſius mundi. Angelus autem ſecundum S. Thomã in quæſt. de malo quæſt. 13. dicitur eſſe extra hunc mundum ſic acceptum. Tertio modo ſumitur mundus pro habitatoribus, & incolis huius mundi; & ſic accipitur ibidem, cum dicitur: Et mundus eum non cognouit. Sic etiam cum dicitur Ioan. 3. Non miſit Deus Filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.

Vide Auguſt. 16. de Ciui. Dei c. 17

Ioan. 3.

Quarto modo ſumitur mundus pro malis, & corruptis hominibus, vt habetur Ioannis 14. Ecce venit princeps mundi huius, id eſt malorum, & perfidorum hominum, ſic exponit ſanctus Auguſtinus lib. 6. contra Iulianum Pelagianum, vt quiſque poterit ex ſeipſo videre: Sic etiam cum dicitur: Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit, quia teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt: Et alibi: Si mũdus vos odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit. Sed miror, aut non intelligo, qua ratione velit Caietanus hoc nomen, *mundus*, his quatuor vicibus idem ſignificare, & eodem modo accipi, cum aliud ſit eſſe in mundo, tanquam Creatorem, & Factorem, aliud non cognoſci a mundo: non enim quæcumque creatura mundi eſt apta, & idonea ad cognoſcendum mundum, & eum, qui fecit mundum. Vnde cap. 8. dixit: Adhuc modicum, & mundus me iam non videt. Et alibi dixit Phariſæis: Vos eſtis de hoc mundo, ego non ſum de hoc mundo. Vbi aduertendum (iuxta ſententiam ſancti Auguſtini) quòd mundus non dicitur malus propter ſe, ſed propter eos, qui habitant in eo, ſicut dicitur aliqua domus mala non propter parietes aut muros, ſed propter eos, qui habitant in ea; & mundus ſic acceptus vere, & proprie appellatur immundus, quia eſt pollutus, & contaminatus omnibus malis.

Ioan. 14

Ioan. 7.

Mũdus cur malus dicatur.

Quin-

Quinto mundus accipitur pro Eccleſia, non quidem pro Eccleſia terreſtri, & habitabili, ſed pro cœtu, & congregatione fidelium, vt cum dicitur ſecunda ad Corinth. 5. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi:vbi per mundum intellexit Apoſtolus Eccleſiam,teſte B. Auguſtino in colloquio Donatiſt. & Ioannis 3. Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret. *2.Cor.5.*

Sexto accipitur mundus pro vniuerſitate hominũ mente corruptorum,& pro vniuerſitate rerum deordinatarum, ac diſcrepantium non a regula naturali, ſed a regula rectæ rationis, & de hoc mundo loquebatur Ioannes cũ dicebat prima Ioan.cap.5. Totus mundus in maligno poſitus eſt; *1.Ioan.5* conſiderans communiorem vſum, & rationem peruerſam viuendi, quæ vſitatur in mundo.

Vltimo accipitur mundus pro homine puro & nitido, qui ſcilicet ab omni ſorde, & immunditia eſt lotus,& purgatus, vt habetur Ioan. 13. Mundi eſtis, ſed non omnes,& illud, quod canit Eccleſia: Mundi per abſtinentiam ipſi canamus gloriam. & illud Matthæi 5.Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Sed aduertendum, quòd mundus ſic acceptus, vel dictio ſignificans mundum, hac ratione eſt nomen adiectiuum, mundus vero alijs modis acceptus eſt nomen ſubſtantiuum. Cum igitur tot modis, & ſignificatibus accipiatur hæc vna dictio, videndum eſt, qua ſignificatione accipiatur mundus iſte, quem dicimus nobis parare conuiuium, de quo quidem conuiuio decreuimus aliquid loqui. Nulli dubium eſt noſtram intentionem eo dirigi, vt loquamur, de mundo non vtcumque accepto, ſed de mundo, ideſt de his, qui ſunt addicti huic ſæculo, hoc eſt rebus temporalibus, & caducis, quiq. nihil niſi terrena ſapiunt. Sed forte melius, per mundum hoc loco intelligetur (vt inquit Caietanus) vniuerſitas rerum deordinatarum, non quidem a regula naturæ, ſed à regula rectæ rationis;vnde nos monet Ioãnes prima capite 2. Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo

ſunt. Cum autem nos inueſtigare propoſuerimus de conuiuio, quod præbet nobis iſte mundus, non videbitur præter rem, per mundum hic intelligere appetitum hominis inordinatum, qui appetitus circa tria verſatur, ad quæ nimis oſcitanter, aut verius præceps fertur, vt eſt concupiſcentia carnis, concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt. Hæc tria ſunt quę nimis inordinate appetunt homines, & per quæ demerguntur in infernum. Sed re vera non eſt concupiſcentia carnis, aut oculorum id, quod appetitur, ſed quod habet rationem, vel apparentiam boni delectabilis, aut vtilis, aut etiam honoris, & gloriæ, in quę appetitus noſter corruptus, & inordinatus fertur, niſi reprimatur ab ipſa ratione, & hic eſt ille mundus, qui nobis præparat conuiuium, cuius fercula, dapes, & edulia ſunt huius carnis oblectamenta. Vt autem quæ dicit Ioannes in Epiſtola ſua prima capite 2. recte capiantur, cum ſcilicet dicit: Omne, quod eſt in mundo, &c. oportet ſigillatim vnumquodque eorum diligenter expendere & examinare: non enim hæc ſuperflue ſunt poſita, proinde nec ſuperficietenus aut ſicco pede pertranſeunda. & hæc pauca de primo puncto, quomodo ſcilicet accipiatur hic mundus.

Appetitus hominis verſatur circa tria.

Itaque per concupiſcentiam carnis intelligitur quorumcumque appetitus, & quæcumque excitant, aut fouent, vel quouis modo ad ea diſponunt. Per concupiſcentiam oculorum S. Auguſtinus vult intelligi omnē curioſitatem, quæ quidem latiſſime patet, tum in ſpectaculis & theatris, tum in ſacramentis diabolicis, & maleficijs. Aliquando iſta curioſitas tentat ſeruos Dei, vt quaſi miracula facere præſumant, tentantes Deum, numquid velit eos Deus in miraculis faciendis exaudire: hoc eſt, inquit ipſe, deſiderium oculorum, & non eſt a Patre: ſi enim feceris Dei virtute, & potentia aliquod ſignum, vel opus miraculoſum, lauda Deum; ſi non feceris, non exiſtimes te non eſſe Chriſtianum, neque pertinere ad regnum cælorum. Legitur enim

Mar.9.

Mar. 9. quòd Apoſtoli rogati non potuerunt eijcere ſpiritum immundum, qui vexabat puerum quemdam. Et alias, cum gauderent Apoſtoli, vt habetur Luc. 10. quòd dæmonia eſſent illis ſubiecta, dixit eis Dominus: Nolite in hoc gaudere; ſed potius gaudete, quoniam nomina veſtra ſcripta ſunt in cælo. Per deſiderium etiam oculorum poſſumus intelligere cupiditatem, & appetitum omnia poſſidendi, quæ noſtris oculis obijciuntur: & huiuſmodi appetitus, & concupiſcentia non eſt ex Patre, ſed ex diabolo.

Per ſuperbiam vitæ, ſeu ambitionem ſæculi intelligitur inordinatus, & inſatiabilis ille appetitus, quo quis vult ſe iactare, alijs præeſſe, & inaniter gloriari de dignitatibus, atque honoribus, & magnus apparere, & ab omnibus ſuſpici, & honorari; & ſiue de diuitijs, ſiue de potentia, aut de nobilitate, & de quibuſcumque alijs, tum interioribus, tum exterioribus bonis, ac muneribus magno in pretio haberi, & dicier, hic eſt. Sunt enim plerique, qui ob aliquod peculiare donum, ſiue a Deo infuſum, ſiue ſtudio, & labore acquiſitum, ſiue ab hominibus, vtcumque perceptum, volunt omnibus præferri, & ſi quid boni faciunt, ea ratione dumtaxat, vt videantur ab hominibus, & ab omnibus debeant vocari Rabbi, efficiunt.

Per hæc tria omnium malorum principia, fuit etiam tentatus Dominus noſter, vt habes Matthæi 4. deſiderio namque, & concupiſcentia carnis fuit tentatus a diabolo, quãdo poſt ieiunium quadraginta dierum, & noctium eſurire incipienti dixit: Si filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant. At ipſe repulit tentantem, & docuit pugnare ſtrenuum militem, dicens ei: Non de ſolo pane viuit homo, ſed de omni verbo, quod procedit de ore Dei. Fuit etiam tentatus concupiſcentia oculorum, vt ſcilicet aliquod inſigne miraculum patraret, vt hac ratione ſuam oſtenderet virtutem, cum eidem ducto ſuper pinnaculum Templi dixit dæmon: Si filius Dei es, mitte te deorſum. Sed & illum repulit ipſe Deus dicens: Non tentabis Dominum

Christus tripliciter fuit tẽtatus.

Deum tuum, quaſi diceret, ſi hoc fecero, videbor Deum tentaſſe, aut etiam ſuaſioni dæmonis ceſſiſſe, vel eidem morem geſſiſſe, aut curioſitate motus illud fuiſſe operatus. Non ſecus (inquit Auguſtinus) facere nos debemus, quando quidpiam nobis ſuggerit inimicus. Fuit poſtremo Saluator noſter de ſuperbia tentatus, vel de ambitione ſæculi, quando eleuauit eum Satan in montem excelſum, & altum, & oſtendit ei omnia regna mundi, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Ille autem, qui fecit cælum & terram, reſpondit ei dicens: Dominum Deũ tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Qui ſic fecerit, & exemplum Saluatoris apprehenderit, & corde, & opere ſtuduerit imitari, dubio procul eiuſmodi oculorum concupiſcentia, & vitæ ſuperbia procul euaneſcent.

Hac etiam ratione, & his eiſdem modis fuerunt tentati Patres noſtri in paradiſo delitiarum: de concupiſcentia carnis: cum ſuaſu dæmonis de ligno vetito guſtauerunt: de concupiſcentia etiam oculorum, dum aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Dicit enim textus Geneſis 3. Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, & aſpectu delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditq. viro ſuo: qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum. Tentati quoque fuere de ambitione ſæculi, & de ſuperbia vitæ, quando crediderunt ſe fieri poſſe ſicut deos, cum videlicet dixit eis dæmon: Si comederitis ex hoc ligno, eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum. Vbi dicit idem Auguſtinus libro 3. ad Catechumenos cap. 1. loquens de iiſdẽ ferculis, quæ deturpant ſtomachum, & inficiunt animam noſtram: Ad concupiſcentiã carnis pertinent illecebræ voluptatum, ad concupiſcentiã oculorum nugacitas ſpectaculorum, ad ambitionem ſæculi inſana ſuperbia, vbi eſt fumus inflatus; vt homo poſitus in aliqua poteſtate, ſe hominem eſſe nõ agnoſcat, & ſe hominem eſſe non agnoſcens de homine iudicat. Qui ergo vult mundum vincere, hæc tria, quæ ſunt in hoc mundo

Gen. 3.

prima,

prima, & præcipua armatorum agmina, vincere ſtudeat: & per hæc iam deuicta, vincet etiam eum, qui ſuadendo per ſuperbiã decepit mundum. In libro etiam decimo confeſſionum a capite trigeſimoprimo vſque ad caput quadrageſimum loquitur de eiſdem ferculis, quæ nobis in huiuſmodi conuiuio proponuntur, & de eiſdem ſatis diffuſe, & copioſe loquitur in ſermonibus ad Eremitas capite trigeſimoprimo; & frequenter alibi apud eumdem, & apud alios ſacros auctores horum verborum ſancti Ioannis expoſitionem, & lucidam interpretationem reperies.

De promouentibus ad peccandum. *Caput II.*

DVBITATVR autem, & merito a quibuſdam ſacræ Theologiæ doctoribus, cur videlicet omnia peccatorum genera ad hæc tria reducantur, & affertur ratio præ ceteris à S. Thoma dicente, quòd omne peccatum (vt alias quoque diximus) prouenit ex appetitu inordinato alicuius boni; Bonum autem prima ſui diuiſione bifariam obijcitur noſtro appetitui ſenſibili, vel ſimpliciter, & abſolute, vt concupiſcibile, & ſic eſt obiectum concupiſcibilis; vel obijcitur ſub ratione ardui, atque difficilis. Appetibile vero, & concupiſcibile ſimpliciter & ipſum diuiditur. Nam quædam appetibilia, & concupiſcibilia ſunt naturalia, & neceſſaria, vel conſeruationi indiuiduorum, ſine quibus ſcilicet vita hominis non poteſt ſuſtentari, vt cibus, & potus; vel ſunt neceſſaria conſeruationi ipſius, ſpeciei, vt concubitus viri, & mulieris. Appetitus autem inordinatus vtriuſque eorum dicitur concupiſcentia carnis. Quædam vero ſunt appetibilia ad bene eſſe, vel ſecundum apprehenſionem imaginationis, vt curioſi, & ſtudioſi rerum nouarum; vel nimis cupidi bonorum exterio-

Peccati origo. *Bonum bifariã.* *Appetibile bifariam.*

riorum, cuiuſmodi ſunt auari, & hæc vocatur concupiſcentia oculorum, quæ proprie ſpectat ad auaritiam, de qua ſcribit Apoſtolus, quòd eſt idolorum ſeruitus. Secundo loco occurrit nobis aliquod bonum appetibile, ſed ſub ratione ardui, ac difficilis, & huiuſmodi appetitus eſt ex eorum numero, quæ ad excellentiam, & mundi gloriam pertinent, & huiuſmodi appetibilia appetuntur ab ea ſenſibili potentia, ſeu virtute, quæ iraſcibilis nuncupatur, & hoc genus peccati vocatur ſuperbia vitæ.

Cur autem appetitus iſte iraſcibilis non diuidatur in duo membra, vt appetitus concupiſcibilis, ideo accidit, dicit S. Thomas 1. 2. q. 77. art. 5. quia omnes paſſiones virtutis iraſcibilis naturaliter conformantur concupiſcentiæ animali, quæ eſt eorum, quæ per ſenſum carnis nullam ſuſtentationem, aut delectationem afferunt. Sunt ergo tres actus, ad quos, & ſub quibus quæcumque in hoc mundo vitia perpetrantur, contineri dicimus; & hæc ſunt tria illa fercula, quibus miſeri mortales in hoc celebri, & ſpecioſo conuiuio depaſcuntur.

Sed contra ea, quæ nuper dicta ſunt, oritur difficultas, quia non videtur concupiſcentia carnis e diametro diuidi, & ſecerni a concupiſcentia oculorum, & a ſuperbia vitæ, quoniam ea maxime ex viſione oculorum videtur exoriri.
Pſ.118. vnde Dauid dicebat Pſalmo 118. Auerte oculos meos Domine ne videant vanitatem. Deinde Danielis 13. capite legitur: Species decepit te, & concupiſcentia ſeduxit cor tuum. Et Saluator noſter apud Matthæum cap. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Et beatus Auguſtinus in regula dicit: Oculi veſtri, etſi iaciantur in aliquam feminarum, figantur in nullam. Igitur ex his videtur concludi, concupiſcentiam carnis non multum differre a concupiſcentia oculorum, niſi tamquam effectum a cauſa.

Quòd etiam non diſtinguatur a ſuperbia, velut principale membrum illius diuiſionis, quam ponit Apoſtolus

Ioan-

Ioannes loco nuper allegato, patet, quia ſuperbia ponitur radix, & principium omnis peccati, Eccleſiaſtici capite 10. & prima Timothei vltimo dicit Apoſtolus: Cupiditas eſt radix omnium malorum. igitur non erit neceſſe ponere tot radices, & capita noſtrorum peccatorum. Nec ſolum concupiſcentia oritur ab illis duobus, vt eſt concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, ſed & hæc duo viciſſim oriuntur a concupiſcentia carnis; quoniam niſi caro prius eſſet infecta per peccatum originale, nullus prauus affectus, & appetitus reperiretur in nobis.

Ad hæc dubia breuiter, & facile reſpondetur: Dicimus enim, quòd licet iſti tres appetitus, ſiue paſſiones animi habeant inter ſe quamdam connexionem, & affinitatem, vt altera dependeat ab altera, nihilominus ſi proprie, & formaliter loqui velimus, dicimus, quòd tametſi concupiſcentia carnis plerumque oriatur a viſione rei delectabilis, non ſiſtit tamen in pura, & ſimplici viſione illius rei, ſed fertur in appetitum rei delectabilis ſecũdum tactum. Concupiſcentia vero oculorum conſiſtit in delectatione dumtaxat ipſius viſionis, ideſt in delectatione cuiuſcumque virtutis apprehenſiuæ, apprehendendo, & imaginando ea, quæ nullam ſuſtentationem, aut delectationem afferunt ipſi carni, vt contingit in concupiſcentia carnis, quæ fertur in ea, quæ ſuſtentationem, vt puta per cibum, & potum afferunt ipſi carni, & delectationem, vt contingit in concubitu viri, & mulieris. Verum nec male me ſentire putarem, ſi aſſererem etiam in concupiſcentia oculorũ nonnihil delectationis reperiri, ſi per huiuſmodi concupiſcentiam oculorum, vel curioſitatem, ſeu cupiditatem bonorum temporalium velimus intelligere: & ſic reſponderi poteſt propoſitionibus in contrarium adductis.

Ad aliud, quod ſuperbia ſit initium omnis peccati, dicendum eſt, quòd ſi conſideretur finis, qui eſt principaliter intentus ab eo, qui nimis inordinate, & præpoſtere diligit ſeipſum, dubio procul ſuperbia poteſt conſtitui initium

tium

tium omnis peccati. At ſi conſideretur principium, quo poſſumus adipiſci, & peruenire ad eum finem, quem intendit ſuperbus, qui eſt amor propriæ excellentiæ, ſic cupiditas, & auaritia poteſt tuto poni radix, & principium omnium malorum. Nec turberis, nos poſuiſſe finem duplicem ſuperbi, nimirum amorem ſui ipſius, & amorem propriæ excellentiæ; quia eſt finis ſub fine, & ſic reſponderi poteſt præfatis obiectionibus. Quòd autem a carne iam infecta, & corrupta per peccatum originale, quod quidem, licet, quo ad reatum, tranſierit, & fuerit abolitum, remanet tamen quo ad actum, non eſt dubium, quòd omnia peccata inde proueniunt, nec ſolum ſuperbia, & auaritia, ſeu cupiditas; verum, & concupiſcentia carnis; adeo quòd plurimum differt loqui de carne, vt infecta, & loqui de concupiſcentia carnis.

Quamuis ego non haberem pro magno inconuenienti, non ſolum quæcumque peccata, verum ſpecialiter hæc duo capitalia membra, videlicet concupiſcentiam oculorum, & ſuperbiam vitæ a concupiſcentia carnis frequenter emanare; neque hinc valeas inferre, vt plerique putarunt, peccata eſſe connexa. Immo quædam ſunt ſibi inuicem contraria, vt prodigalitas, & auaritia, quæ impoſſibile eſt ſimul eidem ineſſe. Nec illud te perturbet, quòd, qui offendit in vno, factus eſt omnium reus: hoc enim intelligitur, quia, qui recedit a Deo, id quod fit per quodcumque peccatum mortale, dicitur eſſe omnium reus, quia offendit latorem legis, & vindicem omnium malorum. Sed quia ſignanter hic loquimur de concupiſcentia oculorum, quod eſt peculiare ferculum, quod tribuitur mundo, ſicut res delectabiles ſecundum carnem tribuntur ipſi carni, & ſuperbia vitæ tribuitur diabolo, de eius conuiuio loquemur in proximo ſequenti capitulo.

Quòd autem cupiditas ſeu auaritia, quæ eſt appetitus pecuniæ, & ſecundum Gregorium ſuper caput 4. Matthæi appetitus altitudinis, non ſemper ſit peccatum mortale, oſten-

oſtenditur per S.Thomam 2.2.quæſt.118. art.4.& in quæſtionibus de malo quæſt. 13. Vbi dicit, Auaritiam non ſemper eſſe peccatum mortale, niſi quando è diametro opponitur Iuſtitiæ: neque enim ſemper, qui eſt auarus, poteſt appellari iniuſtus. poteſt enim quis nimio quodam affectu commoueri ad res temporales, & terrenis negocijs implicari, ſic tamen, vt nihil faciat contra iuſtitiam, neque præponat eorum deſiderium, vel acquiſitionem, aut poſſeſſionem Chriſti ſeruituti; & hac ratione non poteſt dici peccatum mortale. Dubium eſt etiam de ſuperbia, num & ipſa ſit ſemper omnino peccatum mortale: ſed hoc dubium abſoluemus in ſequenti capite. *Auaritia quomodo & quando non ſit peccatũ mortale*

Et poſteaquam ſermonem perpetuum habemus de conuiuijs, & nunc tractamus de conuiuio, quod nobis præparat a principio hic mundus infelix, hoc eſt appetitus noſter inordinatus, operæpretium eſt videre, quod genus vini nobis in hac menſa propinetur: certum eſt enim quòd in conuiuijs maxime requiritur. Legitur enim in Eccleſia, quòd ex aqua facto vino lætantur conuiuæ, & re vera, cum multum ſuper hac re fuerimus contemplati, nullum aliud genus vini, his, qui curioſitate, & bonorum exteriorum accumulatione delectantur, propinari conſueuit, præterquam adulationes, applauſus, fauores, & excuſationes, & perpetuas comeſſationes, & in quibuſdam ingentẽ diuitiarum cumulum; his plurimum delectantur, & gaudent. Vnde non immerito dicebat Propheta in Pſalmo centeſimo decimooctauo: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non, vt lex tua; vbi nos habemus fabulationes, S. Auguſtinus legit oblectationes. Miniſtri vero, & qui parant & fouent eiuſmodi conuiuium, ſunt ij duo (ſecundum Auguſtinũ) videlicet amor male inflammans, & timor male humilians. Sic etiam innuit S. Thomas 1.2.q.77. art.4. Sed quoniam conſueuerunt plerique conuiuantes præponere in menſa potiora fercula; idcirco dicimus ea eſſe quæcumque videntur ſatiare, & explere animi cupiditatem. *Pſ. 118.*

M Quare

Quare primum ferculum dubio procul eſt pecunia, vel appetitus pecuniæ. auaritia namque pecuniæ ſtudium habet. Præter hanc, vel ad hanc conſequitur, appetitus agrorum, domorum, armentorum, multitudinis ſeruorum, & aliarum commoditatum, quibus maxime delectatur hic mundus, & quæ admiratur. Contingit etiam quandoque auaros appetere honores, & dignitates, ſed hoc eſt per accidens, inquit Caietanus, vt ſcilicet inde poſſint fieri ditiores. Et quamuis hæc tria, videlicet concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, ſint tres appetitus a ſe inuicem diſtincti, vt diximus; ſunt tamen adeo connexi, vt vnus foueat alterum, & iuuetur ab alio, ita vt ſæpenumero auarus non ſolũ concupiſcat abundantiam rei pecuniariæ, & aliorum bonorum temporalium, verum etiam delectetur, & maxime percupiat vſum, vel abuſum venereorum, & in ijs ſatiari quærat, & annitatur: quæ duo ſane fercula eodẽ in conuiuio apponi ſolent. Hinc dicit Valerius Maximus lib. 4. cap. 3. quòd cum hæ duæ generis humani certiſſimæ peſtes penetrauerint, iniuria dominatur, infamia flagrat, & alia mala tamquam bellaria ſuccedunt, vt mox dicemus. Scio tamen, & memini me legiſſe apud probatos auctores, quòd plerique homines ſunt adeo cupidi, atque tenaces, qui ne aliquid impendere, aut erogare cogantur, abſtinent ab illicitis concubitibus; & a quibuſdam alijs ſumptibus ſibi admodum neceſſarijs, & ſtatui ſuo quàm maxime conuenientibus. Vnde non ab re Iſaias propheta clamitat, & exaggerat aduerſus iſtos nebulones dicens: Vos, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci, numquid vos ſoli habitabitis in medio terræ? Comminatur ergo his, & omnibus alijs, qui recedunt a iuſtitia, & ſuis tantum cupiditatibus, ac deſiderijs inſeruire ſtatuerunt. In huiuſmodi ergo conuiuio, quod facit mundus, opera, & miniſterio illius concupiſcentiæ, quæ appellatur concupiſcentia oculorum, qua res quidem terrenas

Digitized by Google

tias appetimus, & pluſquam ſatis illius bonis ditari cupimus, eiuſmodi fercula proponuntur.

Sed quoniam conſueuerunt plerique conuiuantes ad finem menſæ, poſteaquam conuiuæ fuerunt bene epulati, apponere quædam alia vti bellaria; ita propemodum fieri videmus in hoc conuiuio: quoniam poſt primum ferculũ, quod eſt auaritia, ſecundum Gregorium 31. Moralium cap. 31. vel pecunia ſecundum ſanctum Thomam, aut appetitus pecuniæ, hæc ſequuntur, & veluti fructus, & confectiones, ſeu dulciaria comitantur, videlicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & inhumanitas, ſeu crudelitas, & cordis duritia: proditio quidem, ſi committitur dolus reſpectu perſonarum, vt fecit Iudas, qui propter auaritiam prodidit Chriſtum: erat enim fur, & loculos habens, quæ mittebantur aſportabat. Fraus etiam committitur, quando ob turpe lucrum vna res pro altera venditur; fallacia perpetratur, quando quis emendo, vel vendendo, vt pluſquam deceat lucretur, abſque vllo pudore mentitur. Periurium ſequitur fallaciam: quod committitur dum ad mendax, & fallax verbum, additur iuramentum; & quandoque ob nimiam rei auiditatem infertur vis: & ſic auaritiam tamquam fidus comes ſequitur violentia. Et quoniam auaro tam deeſt, quod habet, quã quod non habet, ineſt ei perpetua quædam animi, & corporis inquietudo. Poſtremo cum ſit tenax, & magnopere cupidus; & veretur, ne mundus illi deſit, efficitur inhumanus, crudelis, & immiſericors: hæc ſunt bellaria, quæ comitantur auaritiam.

Sed quinam ſunt conuiuæ, & commenſales huius conuiuij? Hos ego puto, quos recenſet, & enarrat Paulus Apoſtolus 2. Timoth. cap. 3. dicens, inſtare tempora periculoſa, in quibus erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, pro-

terui, tumidi, & voluptatum potius amatores, quàm Dei; habentes quidem ſpeciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes: ſuper quibus verbis digreditur Auguſtinus tractatu 123. ſuper Ioannis Euangelium, dicens, omnia hæc mala ab eo fonte emanare, hoc eſt ab ijs, qui ſeipſos amãt. Qui enim amant ſeipſos, volunt alijs dominari, ſicut elati: vel gloriari de honoribus, quos cauſa pecuniarum ſumunt, ſicut ſuperbi: vel intantum progredi, vt etiam hæreſes faciant, ſicut blaſphemi: nec cedant ſanctis Patribus, ſicut parentibus non obedientes, & illis, qui eos corrigunt: velut ingrati, malum pro bono reddunt: interficiunt animas ſuas, & aliorum, velut ſceleſti: materna Eccleſiæ viſcera diſſipant, ſicut irreligioſi: non compatiuntur infirmis, ſicut ſine affectione: famam Sanctorum maculare conantur, ſicut detractores: cupiditates peſſimas non refrænant, ſicut incontinentes: exercent lites, ſicut immites; neſciunt ſubuenire, velut homines ſine benignitate: indicant inimicis bonorum, quæ in occulto cognouerint, ſicut proditores: humanam verecundiam, inuerecunda exagitatione perturbant, ſicut procaces: non intelligunt, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, ſicut cæci: lætitias carnales, ſpiritualibus gaudijs anteponunt, ſicut voluptatum amatores, potius quàm Dei. Hæc enim huiuſmodi vitia, ſiue vni homini accidant omnia, ſiue his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, quatenus ſunt homines ſeipſos amantes: quod quidem vitium maxime cauendum eſt, inquit Auguſtinus ab eis, qui paſcunt oues Chriſti, ne ſua quærant, ſed quæ Ieſu Chriſti, & non in vſus cupiditatum ſuarum conferant, pro quibus ſanguis fuſus eſt Chriſti.

Digitized by Google

De conuiuantibus huius ſæculi. *Caput III.*

QVOD ſi quæras, quot ſunt iſti conuiuæ: in alijs namque conuiuijs, de quibus ſumus locuti, non eſt definitus numerus conuiuantiũ, quia in alio quidem plures, in alio vero pauciores conuenire compertum eſt: at in iſto dicimus eſſe innumeros: ſtultorum enim infinitus eſt numerus, vt habetur Eccl. 1. At neſcio, quinam minus cordati, minus ſapientes, & mente capti poſſint reperiri, quàm qui ponunt ſpem in hoc ſæculo, cum in omnibus ſtudijs, & operibus, quæ fiunt in hoc mundo, & per hunc mundum, ſit vanitas, & afflictio, & nihil tandem permanere queat ſub Sole: vt egregie admodum, & luculenter oſtendit Salomon in ipſo Eccleſiaſte: ſed pauci admodum iſta conſiderant, & ad ſæculi vanitates apprehendendas præcipites corruunt. *Eccl. 1.*

Dicet forte quis, quid cauſæ eſt, quod tam pauci recte ſapiunt, & apprehendunt viam bonam; tam multi autem ſunt, qui ſæculi vanitates, & ludibria perſequuntur? Dicit S. Thomas 1.2.q.71.art.2. hoc ideo contingere, quia cum in homine ſit duplex natura, rationalis ſcilicet, & ſenſitiua, & longe facilius ſit viuere ſecundum naturam ſenſitiuam, quàm rationalem, quia in ea ſumus primum enutriti, & educati; idcirco ſunt longe plures, qui adhærent mundo, & commoditatibus huius ſæculi, quàm qui legi diuinæ; at qui facit contra ordinem rationis humanæ, facit & contra legem Dei. Nam omnes naturæ, quatenus ſunt, a Deo ſunt; ſecundum autem, quòd vitioſæ ſunt, & defectiuæ, non ſunt a Deo, ſed ab eius arte deficiunt. Caietanus occaſione horum verborum deplorat miſeriam naturæ humanæ: quia in omnibus alijs rebus creatis, ſiue ſupra *Natura hominis duplex.*

homi-

hominem, ſiue infra hominem exiſtentibus, bonum reperitur, vt in pluribus: ac in creatura rationali bonum reperitur vt in paucioribus. Propterea non eſt mirum, ſi multo plures in conuiuio huius ſæculi fuerint admiſſi, quàm ad conuiuiū Dei. Quare Hieremias cap. 16. conſulto hortatur quempiam dicens: Domum conuiuij non ingrediaris, vt ſedeas cum epulonibus, & ebrijs, & comedas, & bibas, quia hæc dicit Dominus Deus exercituum, Deus Iſrael. Poſtremo, ſi vis perſpicere, & intueri horum finem, & exi-
Eccl. 14. tum, perlege caput 14. Eccleſiaſtici, vbi inter cetera inquit: Viro cupido, & tenaci ſine ratione eſt ſubſtantia: & poſtea inſatiabilis oculus cupidi, in parte iniquitatis, non ſatiabitur donec conſumat, areſaciens animam ſuam. Intuere etiam, & conſidera, quod dicit Propheta: Theſau-
Pſal. 38. rizat (inquit) auarus, & ignorat cui congregabit ea, Pſalmo
Luc. 12. 38. & apud Lucam cap. 12. dicit Saluator: Videte, & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his, quæ poſſidet, & in huius documenti corroborationem, apponit ſimilitudinem ad Iudæos dicens, de quodam, qui collegerat, & congregauerat in horreum ſuum magnam copiam tritici, & aliorum bonorum, & videbatur ſibi plurimos annos ſummam quietem habiturus, & fruiturus bonis omnibus, cui dixit Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te: quæ autem paraſti, cuius erunt? ſic eſt, qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum diues. Et Habacuc 2. ita minatur auaris, & prædonibus: Væ qui congregat auaritiam malam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus eius, & liberari ſe putat de manu mali. Quid ergo faciendum? id profecto, quod monet S. Ioannes eodem loco ſcilicet: Nolite filioli diligere mundum, neque ea, quæ mundi ſunt, quia mundus tranſit, & concupiſcentia eius. Et Saluator noſter apud Lucam: Quid prodeſt, inquit, homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? & S. Auguſtinus in tractatu de contēptu mundi, inquit: Quanto quis

to quis rebus terrenis magis implicatur, tanto magis a ſui Creatoris viſione impeditur. Propterea monet Apoſtolus Rom. 12. Nolite conformari huic ſæculo, ſed reformamini in nouitate ſenſus veſtri, vt probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, beneplacens, & perfecta. Et 1. Timoth. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem diaboli. Sic etiam S. Iacobus inquit, quòd homo poſt aliqua opera pietatis, & miſericordiæ debet ſe cuſtodire immaculatum ab hoc ſæculo, & nihil habere commune cum ipſo. Et Seneca dicebat in libro de quatuor virtutibus: Cum tibi alludit huius mundi proſperitas, ſic te quaſi in lubrico retinebis, nec tibi dabis portus liberos, ſed circumſpicies, quò ſit eundum. Conſtat enim rei experimento, quod opes cupidus congregandi, nullis parcit laboribus, vt eas accumulet, auarus vero conſeruat, ambitioſi affectant honores, & ſuperbi plus nimio extolluntur, & tamen hæc omnia, vt fumus deficient. Vnde Sapiens Eccleſiaſtici 23. precatur Deum dicens: Ne dederis mihi extollentiam oculorum meorum: & omne deſiderium auerte a me; aufer a me ventris concupiſcentiam, & concubitus concupiſcentiæ ne apprehendat me; & animo irreuerenti, & infrunito ne tradas me. His tamen non obſtantibus, poteſt haberi concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & appetitus honorum, ac dignitatum, ſic tamen vt Deus non offendatur. Id quod erit, dum ob iuſtas, & rationabiles cauſas talia expetuntur, & non aliter, neque alio modo, vt nuper diximus de mente ſancti Thomæ. Et hæc de conuiuio mundi dicta ſufficiant.

Rom. 12

Seneca.

DE

DE CONVIVIO SATANAE.

TERTIA PARTICVLA EIVSDEM PRIMI TRACTATVS.

De conuiuio Satanæ. *Caput I.*

QVONIAM iam locuti ſumus de conuiuio metaphorice, dicto, quod nobis caro pariter, & mundus numquam non offerunt, & præparant; ſupereſt nunc de conuiuio longe deteriori, & quàm maxime pernicioſo verba facere. Hoc autem eſt conuiuium, quod nobis præparat, & continue ſubminiſtrat ſerpens ille callidior cunctis animantibus, perpetuus hoſtis humani generis. O nos miſeri, quos plerique felices exiſtimant, cum tot excellentiſſimi duces, ac principes, videlicet, caro, mundus, & dæmon nos hilariter, & prompte, & importune ad ſecum conuiuandum vocant, alliciunt, & pene trahunt, & omni ope, & opera, quibuſcumque vijs, & artibus ſtudioſe quærunt, & ſatagunt ad ſe pertrahere, & vt nos capiant, ac detineant, muſcipulam tendunt, vt ex eorum laqueis ex-
Pſal 63. trahi, vel educi nequaquam valeamus. Narrauerunt, vt abſconderent laqueos, & dixerunt, quis videbit eos? ſed
Prou. 8. fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum. Quare prudentes nos eſſe oportet, & caute ambulare, ne ſerpens ille cal-

le cal-

Digitized by Google

ſe callidiſſimus nos capiat ac detineat. Nam non eſt nobis colluctatio, ideſt conflictus, & pugna aduerſus carnem, & ſanguinem, non ſumus nunc luctaturi ſolum aduerſus carnem, & ſanguinem, ideſt aduerſus partem concupiſcibilem, cum quibus olim pugnabamus, & nunc quoque velimus, nolimus pugnare cogimur, vel aduerſus eos, qui ſæuiunt in nos, ſecundum S. Auguſtinum: ſed nobis negocium eſt cum potentioribus, ſagacioribus, & fortioribus hoſtibus, ac tyrannis, & longe nequioribus quàm ſit caro, & mundus: ſumus enim pugnaturi aduerſus Principes, & poteſtates tenebrarum harum, ideſt peccatorum, & contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus. Maligni ſpiritus vocantur & ipſi ſpiritus cæleſtes, ideſt aerei, ideſt contra principes, ac tyrannos ſpirituales, qui ſunt nequiſſimi, immo ipſa ſunt nequitia, ipſa fraus, & malitia: quiq. nihil vltra curant, & nihil habent antiquius, quàm cæleſtia, & ſpiritualia dona confundere, nobiſq. ſurripere, & vna ſecum cruciatibus æternis nos velle mancipari. Hic eſt Draco ille, quem formauit Deus ad illudendum humanum genus, a quo, & ipſe fuit tandem illuſus, & in nouiſſimo magis illudetur: hic (inquam) eſt, qui præ ceteris, & pluſquam ceteri nobis præparat conuiuium, & ad illud nos blande, & hilariter vocat, & quamquam non impellat, ſic tamen nobiſcum agit, vt impellere, & ad ſe pertrahere videatur. Ob id non eſt veritus venerabilis Beda ſuper Acta Apoſtolorum aſſerere, quòd diabolus animam in affectum malitiæ trahit, & ſi re vera, vt poſtea oſtendemus, trahere non poſſit, ſuggerere tamen, & ſeducere nos.

Epheſ. vlt.

Spiritus maligni vocantur, & ipſi cæleſtes.

Poſteaquam iam ſcimus, & experimur dæmonem parare conuiuium, vt cum eo quandoque recreemur, videamus conſequenter, quæ fercula, quas epulas in hoc ſuo conuiuio proponere conſueuerit: id quod facile videre poſſumus ex conuiuio, quod ab initio mundi primis noſtris parentibus propoſuiſſe legitur: non enim diutius voluit differre, quin ſuam erga hominum genus malitiam, & ini-

Digitized by Google

quitatem oſtenderet, ac exerceret. Ille quidem homicida fuit ab initio, propthereaq. non mirum, ſi a principio malignatus eſt in ſancto. Propoſuit quidem voluptates, & delitias, honores, ac dignitates, & vitam longęuam, immo perpetuam, ac ſempiternam, & ſcientiam boni, & mali: quæ omnia mundus iſte magnificit plurimum, & vehemẽter admiratur. Hoc autem in verbis Geneſis capite 3. manifeſte colligitur, cum dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Deus ne comederetis ex omni ligno Paradiſi? cui reſpondit mulier: Quia præcepit nobis Deus, ne comederemus de ligno, quod eſt in medio Paradiſi, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Tunc dixit illi ſerpens. Nequaquam moriemini. En duo ſatis iucunda, & maxime expetibilia propoſuit illi fercula, ſcilicet ſecuritatem, & liberationem a morte: & præter hoc exemit eam a vinculo obedientiæ, & iugo præcepti, perſuadens ei, ne crederet verbis Dei, neque obtemperaret illius præceptis. Aliud ferculum honoris, ac dignitatis prætulit ei cum dixit: In quacumque die comederitis ex fructu ligni, quod eſt in medio Paradiſi, eritis ſicut dij: ecce dignitas & honor, & excellentia, quam pollicetur ei. Poſtremo dicit illi. Eritis ſicut dij ſcientes bonum, & malum, vbi aliud ferculum ſatis appetibile, & ab omnibus vehementer expetendum proponitur, habere ſcilicet ſcientiam boni, & mali; quandoquidem omnes natura ſcire deſiderant: & præſertim quæ maxime ſcitu neceſſaria dicuntur.

Gen. 3.

Hæc, & ſimilia fercula auſus fuit ipſe tentator offerre noſtro Saluatori, qui cum poſt ieiunium quadraginta dierum, & quadraginta noctium eſuriret, fuit tentatus ab eo de his, quæ pertinent ad appetitum concupiſcibilem, atque de ijs, quæ ad ambitionem, & exiſtimationem ſæculi ſpectare videntur, vt in priori huius narrationis capitulo retulimus; hæc eadem quotidie fere miſeris mortalibus iuxta varias hominum conditiones, & inclinationes proponere conſueuit, bona ſcilicet in ſpeciem vtilia, & delectabilia,

Digitized by Google

bilia, & honeſti imaginem quamdam præſeferentia, & quandoque nonnullis, qui minus ſunt habiles, & capaces tantorum bonorum, immittit eiuſmodi deſiderium, vt cum non fuerint voti compotes effecti, in diffidentiam, & protinus in deſperationem labantur. Dicit enim S. Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum, quod quemadmodũ Deus eſt perfector boni, ita diabolus eſt perfector omnis mali: is enim eſt primus auctor, & actor omnis impietatis, & nequitiæ, quiq. occultis cupiditatibus corda hominum replet, neque ſinit ea vmquam quieſcere, ſed fluctuare ſemper, ſusq. deq. moueri, & vndequaque agitari. Nolim tamen ob id exiſtimes dæmonem eſſe omnino cauſam peccati, niſi per modum perſuadentis, aut proponentis, ſiue inſtigantis: ſic enim poteſt hominem ad peccandum inducere interius inſtigando, & proponendo, quod nobis viſum eſt bonum, iuxta ſenſum, & opinionem illius, immittendo ſcilicet in phantaſia, & in appetitu ſenſitiuo aliquas imaginationes, & ſpectra, ſiue ſpecies, quibus homo incitatur, & modo quodam prouocatur ad aliquod facinus perpetrandum. Neque id inconuenit, aut impoſſibile putandum eſt, quia natura corporalis, & ſenſibilis obedit ipſi dæmoni, quo ad motum localem, vt notum eſt; & quamquam diabolus ſic poſſit interius hominem ad peccatum inducere, poteſt tamen quandoque niſi reprimatur a Deo, etiam impellere, vel ſaltem neceſſario inducere ad faciendum, quod ex ſuo genere ſit malum; neceſſitatem tamen peccandi inferre nequaquam poteſt, vt dicit S. Thomas 1. 2. quæſt. 80. art. 3. & S. Auguſtinus in homilia 12. inter 50. expreſſe dicit: Diabolus non cogendo, ſed ſuadendo nocet, nec extorquet a nobis conſenſum, ſed petit. Conſulit quidem nobis dæmon, ſed Deo auxiliante, noſtrum eſt eligere, vel repudiare, quod conſuluit.

At re vera voluntas, quæ mouetur ab obiecto aliquo appetibili, eſt directe cauſa peccati: quod quomodo contingat, vide ibidem ſanctum Doctorem. Propterea cauendæ

ſunt, & procul euitandæ, quibus dæmon poteſt nobis aliquod peccatum ſuggerere, occaſiones, & viæ, vti ſunt choreæ, ludi, ſaltus, torneamenta, & ſpectacula, & denique prauorum, & iniquorum hominum conſuetudines, & com-
Pſal. 17. mercia; iuxta illud Prophetæ: Cum ſancto ſanctus eris,
Prou. 24 & cum peruerſo peruerteris: Et Salomon Prou. 24. Ne æmuleris, inquit, viros malos, nec deſideres eſſe cum eis, quia licet dæmon, vt diximus, non ſit abſoluta cauſa omnium peccatorum, quæ paſſim homines committunt, tamen, cum ipſe induxerit primum hominem ad peccandũ, ex cuius peccato vitiata eſt, & corrupta hominis natura, dicitur occaſionaliter, & indirecte eſſe cauſa omnium peccatorum: quo pacto intelligi poteſt dictum S. Auguſtini aſſerentis, non omnes cogitationes noſtras malas excitari a diabolo, ſed aliquoties ex proprio noſtri arbitrij motu emergere, quoniam ſcilicet formaliter, & immediate ex motu, & inordinato appetitu ſenſus noſtri prouenit actus malus; ſed occaſionaliter, & mediate, ſeu remote prouenit ex diabolo. Sic etiam cum venerabilis Beda dixit, diabolum trahere animam in effectum malitiæ, intelligi debet, quoad ſuggeſtionem, vel inſtigationem, ſeu mauis dicere occaſionaliter, non autem proprie, & formaliter. Etiam quandoque Deus Pſal. 77. immittit in nos immiſſiones per angelos malos, & hac ratione poſſemus non iniuria dicere, Deum eſſe quoquo modo cauſam peccati, quod tamen ex ſe falſum eſt, & prorſus abſurdum. Et nonnunquam ex bonis cogitationibus, & honeſtis deſiderijs arte, & induſtria dæmonis deducimur in cogitationes prauas, & peſtilentes, verbi gratia, cogitamus aliquando de obitu alicuius conſanguinei, aut propinqui aut amici, & ex ea conſideratione deducimur in cognitionem, & meditationem alterius rei habentis aliquo modo connexionem, vel relationem ad id, quod prius cogitauimus, & conſequenter progredimur in cogitationem alicuius rei turpis, ac delectabilis, & eamdem poſtmodum appetimus, & proſequimur,

mur, & ita peccatum perpetramus: quo pacto dicitur diabolus eſſe cauſa peccati, non quia nos ipſe peccare fecerit, ſed ſolum quia cogitationem illam cordi noſtro, vel in cor noſtrum immiſerit, & occaſiones aliquãdo etiam præbet, & modum quo delinquimus. Vnde beatus Auguſtinus conformiter mox dictis ait: Diabolus poteſt nos ad malum inuitare, non autem trahere; delectationem inferre, non poteſtatem; conſilium ingerit non conflictum. Dicamus ergo, vt prius, quod hæc nobis fercula proponit ipſe dæmon, quæ ſcilicet habent rationem quamdam apparentem boni, vtilis, delectabilis, atque honeſti, & hac ratione nobis ſuperbiam, iram, inuidiam, ſimultatem, & apoſtaſiam, & diſceſſionem a fide, & ceteris virtutibus, & perſecutionem bonorum ſuadet, & ingerit, & hæc omnia ſub quadam ſpecie boni; voluptates interim, diuitias, honores, ac dignitates proponit, & quæcumque poſſunt ſub noſtrum appetitum cadere, vt eadem quibuſcumque modis, artibus, & inſidijs, ſiue iure, ſiue iniuria quærere, procurare, & obtinere ſtudeamus. Et ſi quis velit pro ſui corporis mortificatione, aut pro ſuæ animæ ſalute, a malo quopiam abſtinere, conatur dæmon a ſeipſo, aut ſuos per miniſtros eumdem a rectis conſilijs, & pijs cogitationibus, ac deliberationibus amouere, & auocare; verbi gratia, ſi quis velit, vt diximus, carnem ſuam ieiunijs macerare, & a carnibus abſtinere, ſuadet ipſe dæmon id nequaquam fieri debere propter illud verbum Saluatoris: Manducate, quæ apponuntur vobis. Et illud apud Matthæũ 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Et ſi quis velit abſtinere a concubitu venereo, & mulierum congreſſum euitare, perſuadet illi dæmon, id nequaquam eſſe faciendum ob illud Geneſis: Non eſt bonum hominem eſſe ſolum. Et illud: Creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Ceterum ſi quis velit remittere iniuriam, & veniam condonare his, qui in eum deliquerint, obijcitur a dæmone, quòd fuit dictum antiquis: Diliges amicum tuum, & odio habe- Cap. 1.

habebis inimicum tuum. Et illud Pſalmi: Iniquos odio habui, &c. Poſtremo, ne lõgius progrediar, ſi quis tentet, & moliatur aduerſus Principem, aut Rempublicam inſidias, & machinationes contra datam fidem, huic proculdubio perſuadetur a dæmone, id omnino perficiendum, quia ſic ratio belli, & ſtatus huius mundi expoſtulat. Hac itaque ratione tot ſeditiones, & bella, euerſiones ciuitatum, diſſipationes familiarium, & omnia cuiuſuis generis mala, & flagitia videntur exoriri. Dicit enim S. Auguſtinus homilia 12. in principio, quòd ſicut a principio operatus eſt dæmon, vt caderet qui ſtabat, ſic nunc operatur, vt qui cecidit non reſurgat. Quid faciendum aduerſus huiuſmodi ſuggeſtiones, & inſidias, quibus conatur impedire reditum noſtrum? apprehendamus humilitatem, & confiteamur peccata noſtra.

De conuiuis in conuiuio Satanæ. *Caput II.*

VIDEAMVS nunc, qui fuerint, aut qui eſſe conſueuerint conuiuæ, & commenſales huius diabolici conuictus, & quàm frequenter eidem aſſiſtere, & ſubminiſtrare ſtudeant. Non alios profecto eſſe arbitror, niſi qui nullam re vera habent boni, vel mali conſcientiam, & qui bonum malum, & malum bonum dicunt; & vt ait Perſius, nigrum in candida vertunt, & quorum os maledictione plenum eſt, quiq. viam pacis non cognouerunt, neque eſt timor Dei ante oculos eorum, qui ſapientes ſunt in oculis ſuis, & qui gloriantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis; quiq. diligunt malitiam ſuper benignitatẽ, & iniquitatem magis, quàm loqui æquitatem; quiq. delitijs ſuis affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantes habent oculos plenos adulterij, & inceſſabilis delicti. Denique omnes

Iſaias.

Digitized by Google

omnes illi, quos enumerauit Paulus 2. Timothei 3. ſunt hu- 2.Tim.3
ius conuiuij conſortes. Qui vero ſunt miniſtri huius conuiuij, quiq. prouocant, & ſeducunt ſe, & alios ad huiuſmodi interitum? illi quidem mea ſententia, qui de ſuis viribus nimium confiſi, dicunt Deo: Recede a nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus. Iob 21. Odit enim Deus Iob 21.
præſumptores de viribus ſuis, vt dicit Auguſtinus in Cantico nouo capite 8. Et nota ſecundum eumdem, quod fuit error Pelagij dicentis, hominem poſſe ponere ſpem in homine, nec ob id incurrere maledictum: poſſe etiam de ſe quandoque gloriari abſque peccato. Sic etiam, qui dixerunt, linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra a nobis ſunt, quis Dominus noſter eſt? Pſalm. 11. Qui etiam fir- Pſal.11.
mauerunt ſibi ſermonem nequam, & dixerunt quis videbit nos? quaſi innuentes, aut ſe opinari iudicantes Deum non habere notitiam horum inferiorum; velut etiam dicebant illi: Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Pſalm. 93. Longe peius aberrarunt illi, qui cum cognouiſ- Pſal. 93
ſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis. Rom. 1. Denique illi ſunt præſtantiores miniſtri ad ſeruiendum Satanæ, & ad multos ſecum adducendos ad eius conuiuium; qui dicunt in corde ſuo: Non eſt Deus: aut ij, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſionem ipſorum. Deinde facile admittuntur ad conuiuium diaboli, qui etſi habeant aliquam fidem, conſcij tamen multitudinis, & grauitatis peccatorum, a ſpe conſequendæ veniæ receſſerunt, & in barathrum deſperationis inciderunt. Nec multo melioris conditionis ij ſunt, qui longiorem ſibi promittentes vitam, de die in diem dicunt, cras cras, & numquam venit illud cras, vt ſanctus Auguſtinus loquebatur de ſeipſo; & ſic tempus faciendi diſſipauit legem Dei, & fruſtrauit vana eorum deſideria. Multi quidem ſunt, qui habent partem, & ſocietatem cum diabolo, & communicant operibus eius malignis, ſed alij ob alias, & alias cauſas. Quidam enim, vt diximus, quia nullam

nullam habent fidem, exiſtimant Deum nullam habere notitiam horum inferiorum, ſicut opinabantur quidam Philoſophorũ,ſuſtinentes hanc poſitionem: & Manichæi, vt dicit Auguſtinus ſerm. 70. de tempore, quòd Deus non intelligit alia a ſe. Contra quos inſurgit vehementer ipſe
Pſal.93. Propheta dicens: Intelligite inſipientes in populo,& ſtulti aliquando ſapite. Qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non conſiderat? Quidam alij opinantur Deum habere notitiam horum inferiorum,ſed ea negligere, & nihil ea curare, vt refert Iob 22. Circa cardines cæli perambulat, & noſtra non conſiderat? contra quos inſurgit etiam Propheta dicens: Oculi omnium in te ſperant
Pſ.144. Domine, & tu imples omne animal benedictione. Quare non eſt vera horum opinio. Poſſunt ergo facile conuinci, & ad veritatis ſemitam reduci.

Sunt poſtea nonnulli,qui vtique habent fidem,& credũt Deum omnia ſcire, & nihil eum latere, ſummamq. de his omnibus creaturis curam habere, & prouidentiam, ſed multis voluptatibus dediti,& in illis plus nimio aſſuefacti, vel de Dei miſericordia maxime diffidunt, aut e contra, ſuæ fragilitatis conſcij, de eius benignitate plurimum confidunt, ſicq. numquam de reſipiſcentia cogitant; dicunt enim: Adhuc modicum tempus viuam, faciam quomodo volo, poſtea me correxero: dicit enim Deus per Prophetam: Nolo mortem peccatoris, tantum conuertatur a via ſua peſſima, & viuet. Quando fuero conuerſus (inquit ille) delebit omnia peccata mea. Igitur poſſum interim voluptatibus indulgere. Sed vide, inquit Auguſtinus homilia 12. quoniam ſi Deus promiſit indulgentiam, non tamen ſignificauit tibi diem, quo deceſſurus es ex hoc mundo. Fac itaque quod ait Propheta, ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem, ſubito enim ve-
Eccl.2. niet ira eius, & in tempore vindictæ diſperdet te.

Quidam vero ſic in peccato perſiſtunt, ac perſeuerant, quia Deus promiſit indulgentiam, vt cogitent, ſe poſtea
eſſe

Digitized by Google

eſſe corrigendos; voluntq. adhuc differre, ſibi pollicentes vltra Dei bonitatem, etiam vitam longiorem. quibus facile poteſt reſponderi, quod, quamuis Deus promiſerit indulgentiam, numquam tamen ſpopondit longitudinem dierum. Propterea dicit Auguſtinus: Cur vis addere dies malos diebus malis? ſufficit enim diei malitia ſua. Malus dies heſternus, malus & hodiernus, malus etiam craſtinus. Putas ne forte eſſe bonos dies quando ſatisfacis voluptatibus tuis? quando in luxurijs enutris cor tuum? quando inſidiaris alienæ pudicitiæ? quando fraude contriſtas proximum tuum? quando falſum pro nummo iuras? quando exhibes tibi bonum prandium? ideo putas, quia bonum diem ducis? vnde fieri poteſt, vt dies bonus ſit, cum malus ſit homo? Noli igitur malos dies addere malis diebus; ſed cum primum fieri poteſt, relinque malos dies, & conuertere ad Dominum Deum tuum; nec velis propter hanc vanam ſpem, ſeu fiduciam differre, quin reuertaris ad Deum, & recedas a conſortio dæmoniorum: dæmon quidem habet multos ſocios, & conſortes pariter & filios (vt inquit Gregorius 13. Moralium capite 17.) ſocij & conſortes ſunt qui cum eo de cæleſtis patriæ ſede ceciderunt; filij vero ſunt, qui eius praua ſuggeſtione in malitiæ operatione generantur. Ob has igitur cauſas plerique perſiſtunt in peccato, & differunt de die in diem agere pœnitentiam. Eæ ſunt cauſæ, ij ſunt miniſtri, qui nos trahunt ad conuiuium diaboli, præter multas, & varias occaſiones, & opportunitates, prauas conſuetudines, quibus, difficile admodum retrahimur a malo: quibus addo facilitatem veniæ, quippe quæ maximum eſt incentiuum, & prouocatiuum ad peccandum: iuxta illud ſancti Gregorij: Facilitas veniæ præbet incentiuum delinquendi. Et quamquam ſuperbia vitæ, & ambitio ſæculi, ſunt edulia, quæ nobis primum offert ipſe dæmon; attamen, non ea dumtaxat, ſed quæcumque caro, & mundus nobis proponunt: Ipſe quoque dæmon longe cautius, & frequentius, quam

reliqui ea nobis ſubminiſtrat, velut is, qui aſſiſtit vtrique, & fouet vtrumque.

Quare oportet nos eiuſmodi conuiuia reijcere, has menſas euertere, propulſare conuiuas pariter, & conuiuantes, & nihil habere commune cum eis, totisq. viribus eiſdem reſiſtere; quoniam, vt dicit Apoſtolus Iacobus: Reſiſtite diabolo, & fugiet a vobis; & cum ſemel fuerit eiectus, nolite ei locum dare, & occaſiones præbere, vt ad vos reuertatur, vt monet Apoſtolus ad Epheſ. 4. Qui furabatur iam non furetur. Nam, vt dicit beatus Auguſtinus in ſermone 68. de augurijs, ſi ſemel, aut iterum diaboli nequitias cum animo, & tota fide contempſerimus, Deus dignabitur ita eum a nobis repellere, vt numquam amplius nos poſſit ſua calliditate decipere. At ſi nos iterum atque iterum, velut canes ad vomitum, reuerſi fuerimus ad eum, & eius ſuaſionibus, & præſtigijs fidem dederimus, aſſumet ſecum ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi domicilium cordis noſtri habitabunt ibi, & nouiſſima noſtra erunt peiora prioribus. Neque eſt, quòd eius vino, hoc eſt carnis delectationibus, mundi huius delitijs, atque honoribus inebriemur (quia, vt dicit Sapiens Prouerb. 5. nouiſſima illius ſunt amara, quaſi abſynthium; & acuta, quaſi gladius biceps) ne & nos aliquando cogamur cum Hieremia propheta Threnorum 3. lamentari, & dicere: Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio, & fregit ad numerum dentes meos, cibauit me cinere, & quæ ſequuntur. Facile quidem (ſi diaboli verſutias, & ſæculi vanitatem accurate conſiderauerimus) quæcumque nos auertunt a facie Domini Dei noſtri, & abſque multo negocio poterimus effugere; & ſi quandoque ob noſtræ carnis fragilitatem, & frequentes diaboli inſidias fuerimus in peccatum prolapſi, non reuertamur iterum, ſed de priſtinis precemur, vt nobis dimittantur, velut monet Sapiens, Eccleſiaſtici 21. vbi dicit: Quaſi a facie colubri fuge peccatum, & ſi acceſſeris ad illud, ſuſcipient te dentes leonis, & den-

& dentes eius interficient animas noſtras. Pudeat nos, qui Chriſto nomen dedimus, ſic eſſe appetentes dominij, & dignitatum huius ſæculi, vt qui nullam veri Dei cognitionem habuerunt, ſurgant in iudicio, & condemnent nos, velut legitur apud Valerium Maximum lib. 6. cap. 5. de Pittaco Mitylenæo, qui cum perfeciſſet bellum, quod pro Romanis geſſerat, poſtquam pax victoriæ parta eſt, continuo reclamantibus Mitylenæis, depoſuit imperium, ne dominus ciuium vltra quàm Reipublicæ neceſſitas exegerat, permaneret. Sic etiam apud eumdem lib. 4. cap. 3. legitur de Fabritio Luſcino; qui cum multa a Samnitibus, quos vniuerſos in clientelam habebat, ob ſua merita, & res præclare geſtas accipere potuiſſet; omnia tamen remiſit, continentiæ ſuæ beneficio ſine pecunia prædiues, ſine vſu familiæ abunde comitatus, quia locupletem illum faciebat, non multa poſſidere, ſed modica deſiderare. Aliorum poſſent exempla afferri, qui diuitias, & honores ſæculi reſpuerunt: ſed hæc pauca adduxiſſe ſufficiat ad verecundiam, & confuſionem noſtram, quibus vnum ſatis eſſe deberet Saluatoris noſtri exemplum, quem cum vellent populi ab eo ſatiati facere Regem, ſolus fugit in montem orare. *Val. Maximus.*

Tandem, ſi vis ab eiuſmodi hoſtibus liberari, recipe antidotum, quod proponit Dauid Pſalmo 18. vbi ipſe dicit: Laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. A quibusnam inimicis? non quidem ab inimicis viſibilibus, cuiuſmodi ſunt homines, ſed ab inimicis inuiſibilibus, quales ſunt caro, mundus, & dæmon. ſed quo gladio poterimus eos vincere? non gladio viſibili, quo poſſumus hominem percutere; ſed gladio inuiſibili hoſtem inuiſibilem quæramus interimere: & quisnam eſt iſte gladius inuiſibilis? dicit Auguſtinus in libro de verbis Domini, hic eſt modus, hæc eſt via, qua dæmonem poſſumus interficere, in ſacrificio videlicet laudis: inquit idem: Noli pedem extra hanc viam mittere, noli ab hac via re- *Pſ. 18.* *Quo gladio poſſimus devincere dæmonẽ.*

cedere, a laude inquam Dei, neque vnguem moue, ne dum pedem. Sic itaque docemur, qua ratione, quo antidoto poſſimus dæmonem, & reliquos hoſtes inuiſibiles repellere, quos & ita repellere ſtudeamus, vt nulla nobis ſit cum illis ineunda ſocietas, neque ad eorum conuiuia vlla vmquam ratione accedamus, nec demus callidi hoſtis locum tyrannidi.

De incentiuis ad peccandum. Caput III.

SED quoniam in progreſſu huius tractationis diximus ſuperbiam, & honoris appetentiam eſſe caput vnum, & velut principium aliorum ſcelerum, & hoc eſt proprium, & peculiare negocium ipſius dæmonis, viſum eſt ſuper hanc materiam apponere vnum verbum, quod videlicet eiuſmodi honoris appetentia non eſt vndequaque criminoſa.

Primum, quia Paulus 1. Timoth. cap. 3. habet hæc verba: Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Deinde Iſaiæ cap 60. dicit Deus: Ponam te in ſuperbiam ſæculorum: vbi S. Hieronymus refert, dari ſuperbiam bonam, & malam. Et Prouerb. 8. dicit Sapientia: Mecum ſunt diuitiæ, & gloria, opes ſuperbæ, & iuſtitia. S. Auguſtinus homilia 11. non videtur omnino accuſare, & damnare ſuperbiam, igitur non eſt ſemper fugienda. In contrarium vero vniuerſa fere Scriptura eam damnat, & inter vitia capitalia conſtituit. Quare dicendum, quòd appetere honorem, & propriam excellentiam pro beneficio, & vtilitate proximorum, per debita media, & citra iniuriam alterius benemeriti, non ſit iudicãdũ eſſe peccatũ: ſecus autem ſi. Et ne recedamus a doctrina S. Thomæ in quæſt. de malo, quæſt. 8. dicimus, quòd appetitus excellentiæ

Superbia bona & mala

ſecun-

Digitized by Google

ſecundum regulam rationis diuinitus informatæ eſt appetitus rectus, & bonus, & ad magnanimitatem pertinens, iuxta illud Apoſtoli 2. Cor. 10. Nos non in immenſum glo riamur, &c. & capite 12. Si voluero (inquit) gloriari, non ero inſipiens: veritatem enim dicam. Vnde ſi Epiſcopus quærit, & exercet quæ ad propriam excellentiam attinent, non debet exiſtimari ſuperbus; immo ſi ea non quæreret, & expeteret, diceretur puſillanimis, & vecors. Quare prudenter cautum fuit in Concilio Tridẽtino ſeſſ. 25. quod Epiſcopi, tam in Eccleſia, quàm extra, ſuum ordinem, & gradum retineant; & Principes tamquam filios paterno honore proſequantur. Et in Concilio Conſtantinopolitano, 8. can. 14. fuit ſimiliter ſtatutum, ne Epiſcopi, tam Principibus, quàm viris militaribus obuiam longius ab eorum Eccleſijs procedant, nec á mulis, aut curribus, ſeu equis deſcendant in occurſum eorum; aut timido, abiectoq. animo coram illis genua flectant, vel ante genua procidant, velut adoraturi: immo vero non accedant ad menſas ſæcularium Principum, ſed cum omni modeſtia, quæ ſpiritualem decet dignitatem, officia omnibus debita exequantur. Quòd vero Iſaias, & liber Prouerbiorũ videantur extollere ſuperbiam, dicendum, quòd aliquando ſuperbia ſumitur pro ſplendore, & magnificentia, & ſublimitate alicuius rei, ſicut aliquando ſolemus dicere aliquam domum ſpecioſam, & amplam, domum ſuperbam. Caietanus etiam dicit, quòd ſuperbia aliqua eſt con ſummata, & perfecta, & hæc eſt peccatum mortale: aliqua vero ſuperbia imperfecta, & hæc eſt peccatum veniale: ſed breuius dicendum, quòd ſuperbia proprie dicta eſt vere peccatum, & omnino deteſtandum: ſuperbia vero improprie dicta, non ita. & hæc de conuiuio dæmonis, et de alijs conuiuijs huius mundi metaphorice ſumptis, dixiſſe ſufficiat.

Concil. Tridẽt. ſeſſ. 25.

DE

DE CONVIVIO SECVNDVS TRACTATVS.

De honeſto, & laudabili conuiuio. *Caput I.*

POSTEAQVAM locuti ſumus de conuiuio profano, realiter, & metaphorice ſumpto, nunc in hoc ſecundo tractatu huius opuſculi, conſequenter (iuxta noſtrum inſtitutum) loquemur quantum ſatis eſſe cognouerimus, de conuiuio honeſto, laudabili, & religioſo materialiter ſumpto: quod quidem facile erit ex ſuo oppoſito dignoſcere, cum oppoſitorum ſit eadem ſcientia. Qui enim animaduerterit profana conuiuia, quæ ſint, & quas partes habeāt, mox abſque vllo negocio agnoſcet, quæ ſint, & qualia debeant eſſe eorum oppoſita. In illis enim (iuxta varios ritus, & mores regionum, & nationum) variæ, & diuerſæ præparationes, & ritus fieri ſolebant, vt a principio in eodem conuiuio profano ſatis, ſuperq. diximus. Legitur enim vetus quædam conſuetudo apud quoſdam, quæ in noſtra quoque tempora irrepſit, vt priuſquam ad conuiuium accederent, aliquo corporis exercitio ſeſe diſponerent, ac præpararent: id quod certe haudquaquam damnamus, cum pro ſola corporis valetudine id fiat. Dicit enim Galenus libro ad Thraſonē cap. 5. exercitationem eſſe ſanitatis ſeruatricem; ſic tamen, vt eiuſmodi corporis exercitia ſint honeſta, & laudabilia, ſiue in palæſtra, ſiue in ludo paruæ pilæ, quem dicit Galenus lib. 6. cap. penultimo,

Galenus ad Thraſonem. cap. 5.
Idē lib. 6.

mo,

mo, omnes alios excedere; ſiue in venationibus, aut piſcationibus, aut quouis alio ludi genere, modo non ſit prohibitum, & ſcandaloſum, & qui ante conuiuium, vel ante prandium in ſtudijs bonarum artium, tum publicis, tum priuatis lectionibus, ac diſputationibus, & litterarijs concertationibus ſeſe exercent, magnopere commendamus, & laudamus; ea namque exercitatio eſt morum decentiſſima, in qua non ſolum corpus fatigatur, ſed etiam anima oblectatur: eodem libro cap. 3. Nec beati Pauli ſententia quemquam moueat dicentis, quòd corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, quoniam loquitur conferendo illam ad aliud genus operis, & exercitij, cuiuſmodi eſt pietas, penes quam qui minus ſunt habiles, & idonei ad priora exercitia capiunda, poterunt commodius exerceri. verbi gratia, ſi loca ſacra, vt Eccleſias, hoſpitalia, & domos infirmorum viſitent, aut diuinis officijs vacent; & ſi fuerint ſacerdotes, ſacra facere, aut pauperum neceſſitati prouidere ſtudeant. Neque vmquam horarias preces, aut numerarias intermittant, neque adeo curent cibum ſumere, quin prius corpus ieiunijs, & alijs bonis operibus exercere meminerint. Eiuſmodi enim corporis exercitatio eſt vtriuſque hominis vis, & inſtauratio. Sed poteſt fieri aliquod opus corporale tanta cum pietate, & charitate, quòd exercitatio corporalis erit potior, & vtilior, quàm pietas.

Sed per ſe loquendo pietas eſt longe præſtantior quocumque exercitio corporali, non ſolum ludo pilæ aut alijs huiuſmodi, ſed exercitijs etiam corporalibus, quæ ſunt ad profectum animæ: & hoc ideo, quia pietas eſt imitatrix diuini officij, quod eſt, plus alijs prodeſſe, quam ſibi ipſi. Pro intellectu huius rei vide S. Auguſtinum lib. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 33. & ſanctũ Thomam in expoſitione huius epiſtolæ.

Auguſt. de moribus Eccleſiæ ca. 33.

Deinde cum proxime ſunt ad conuiuium acceſſuri viri honeſti, laudabiles, ac religioſi, propriæq. ſalutis non immemores, precantur Deum, vt det illis eſcam in tempo-

re op-

re opportuno, & quæ de ſuis muneribus fercula ſunt accepturi, benedicere, & ſanctificare dignetur, vt quæcumque illi comederint, non ad ventris ingluuiem, ſed ad ſolam corporis, & animi refectionem, virium ſuſtentationem aſſumantur, quo facilius eidem inſeruire, & quoſcumque labores, & anguſtias valeant pro eius obſequio viriliter, ac libenter ferre, & ſuſtinere. Dicit enim ſanctus Chryſoſtomus, quòd conuiuium, quod a precatione incipit, & in precationem deſinit, numquam deficiet, ſed quouis fonte vberius omnia afferet bona. Cum autem accubuerint, donec inde exurgant, aliqua ſanctarum ſcripturarum lectio, vel ſermo perpetuo habeatur, vt eſt in veteri more apud omnes viros probos, & religioſos; aut quidquam aliud, vel legendo, vel colloquendo conferatur, quod vel ad mores componendos, vel ad vitam pie, ac religioſe traducendam ſpectare iudicetur: & hoc ideo efficitur, ne ſolæ fauces ſumant cibum, ſed & aures eſuriant Dei verbum. Vnde beatus Poſſidius refert de beato Auguſtino, quòd in ipſa menſa, magis lectionem, vel diſputationem, quàm epulationem, potationemq. diligebat, & hac ratione omnem conuiuam a ſuperfluis, & noxijs fabulis, ac detractionibus ſeſe abſtinere debere admonebat, ſequutus beati Pauli ſententiam Hebr. 13. dicentis: Optimum eſt gratia ſtabilire cor non eſcis, quæ nihil proſunt ambulantibus in illis. Eæ ſunt huius honeſti conuiuij conſuetudines, & ſanctæ leges, tum ante conuiuium, tum inter ipſa conuiuia, longa temporum ſerie inuiolabiliter obſeruatæ: id quod diximus pleroſque ex Ethnicis aliquando obſeruaſſe, ſed longe diuerſo modo, & diuerſa intentione. Nos quidem tanti Patris Regulam ſequuti, nulla ratione hunc morem prætermittimus: quòd ſi qui forte prætermiſerint, ipſi viderint, vel potius videat Dominus, & requirat.

Nos quidem optime recordamur, Paulum Tertium ſummum Pontificem, & felicis recordationis vniuerſalis Eccleſiæ Præſulem præſtantiſſimum, dum recumberet, iuſſiſſe co-

ſe coram ſe fieri diſputationes a grauiſſimis doctoribus, ac Theologis de quæſtionibus Theologicis, & de dogmatibus ad Catholicam fidem pertinentibus, deq. alijs rebus ad veritatem fidei, & bonos mores ſtabiliendos perneceſſarijs: ſic pleroſque alios viros graues, & eruditos feciſſe legimus. Ille autem miſericors, & miſerator Dominus dat eſcam timentibus ſe. ex quibus iam primum facile patet differentia inter vtrumque conuiuium, honeſtum ſcilicet, & profanum. Quod quidem genus conuiuij honeſti credendum eſt feciſſe Loth duobus Angelis, qui venerunt Sodomam. Scribitur enim Geneſis 19. quòd cum videret eos *Gen.19.* Loth, tamquam peregrinos, & aduenas, illos excipiens ſurrexit, & iuit obuiam eis, adorauitq. pronus in terram, & tandem illos compulit, vt diuerterent ad eum, & fecit conuiuium, & coxit azyma, & comederunt. Sic & pater Abraham in die ablactationis filij ſui Iſaac legitur fe- *Gen.21.* ciſſe grande conuiuium, vtpote ſanctum, honeſtum, ac maxime religioſum. Non exiſtimo aliud fuiſſe conuiuium, quod Bathuel, & Laban pueris, & ſeruis ipſius Abrahæ *Gen.24.* præpararunt, dum ſumpſit Rebeccam pro vxore filij ſui Iſaac. Neque ſecus arbitror fuiſſe conuiuium, quod fecit Ioſeph fratribus ſuis, dum moraretur in Aegypto, quamquam ipſe cum pueris ſuis, noluerit manducare cum eiſdē fratribus ſuis, ſed ſeorſum: quia vt habetur Geneſis 43. il- *Gen.41.* licitum erat Aegyptijs comedere cum Hebræis: quod quidem dicebatur illicitum ex parte Aegyptiorum, non ex parte Ioſeph, & ſuorum fratrum. Huius quoque generis fuiſſe exiſtimo, quod parentes Samſonis feciſſe leguntur, vt habetur in libro Iudicum cap. 14. per ſeptem dies conti- *Iud. 14.* nuos, dum ſcilicet acciperet vxorem de filiabus Philiſtijm: neque tamen ideo inter profana eſt reputatum; quoniam patet expreſſe illud Dei voluntate fuiſſe peractum, tametſi parentes eius, vt habet textus, neſciebant, quòd res a Domino fieret.

Inter eadem conuiuia reponendum puto, quod fecit

Tob. 2. Tobias, vt habetur in eo libro cap. 7. Vbi legitur, quòd poſteaquam fuerant epulati, benedicebant Deum. Sic etiam puto feciſſe filios Iob, de quibus legitur capite primo, quòd faciebant conuiuia per domos, & familias ſororibus, & propinquis ſuis, vt ſupra quoque diximus. Poteſt inter hæc conuiuia etiam referri, quod fecit Salomon 3. Regum cap. 3. cunctis famulis ſuis, poſteaquam obtulit holocauſta, & fecit victimas pacificas.

Sed omiſſis plurimis conuiuijs, quæ legimus a Patribus veteris Teſtamenti fuiſſe peracta, ceu typos, & figuras conuiuij illius puriſſimi, & ſanctiſſimi, quod futurum erat in
Luc. 5. noua lege; legimus apud S. Lucam cap. 5. magnum conuiuium factum fuiſſe in domo Leui, cui licet multi publicani interfuerint; quia tamen Chriſtus Dominus noſter fuit & ipſe præſens, & qui eumdem inuitauerat, fuit vocatus a Domino, & ſecutus eſt ipſum, non eſt (mea quidem ſententia) inter profana recenſendum. Legitur apud eum-
Luc. 14. dem Lucam cap. 14. de alio conuiuio facto in domo cuiuſdam Phariſæi, vel principis Phariſæorum, in quo Dominus noſter reſtituit ſanitati quemdã hydropicum, qui erat ante illum, & dedit quædam præcepta, & docuit eos, qui fuerant inuitati ad nuptias, quo loco eſſent diſcubituri.
Ioan. 2. Sed ante hæc duo conuiuia legitur apud Ioannem cap. 2. de alio conuiuio facto ratione nuptiarum in Cana Galilææ, quo vocatus fuit Ieſus, & diſcipuli eius, vbi conuertit aquam in vinum.

Non loquor de conuiuijs illis mirabilibus, & ſupra omnem fidem admirandis, dum ex ſeptem panibus, & paucis piſciculis ſatiauit Dominus quaſi quatuor millia hominũ, qui manducauerant, & poſteaquam manducauerunt, & ſaturati ſunt, ſublatæ fuerunt ſeptem ſportæ de fragmentis, quæ ſuperfuerunt, vt habetur Marci 8. cuius admirabilis conuiuij hodie meminit Eccleſia. Nec de altero conuiuio longe mirabiliori & præſtantiori, de quo loquitur Ioannes cap. 6. & reliqui omnes Euangeliſtæ, vbi ex quinque panibus

Digitized by Google

nibus hordeaceis,& duobus piſcibus,ſatiauit quinque millia hominum exceptis paruulis, & mulieribus; & poſtquã impleti fuere, collegerunt ex fragmentis, quæ ſuperfuerunt his, qui manducauerant, duodecim cophinos fragmentorum. Non loquor, inquam, de illis duobus conuiuijs, quæ fecit Chriſtus Saluator noſter, quia alius erit de his tractandi locus proprius, & præcipuus.

Hæc ſunt conuiuia, quæ nos colere, ſuſcipere, & venerari oportet, quæq. ibi contigerunt pro viribus imitari, & nulla de cauſa præterire. Legimus enim priuſquã conuiuæ manducarent, quòd accepit Ieſus panes, & cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus; & qui manducauerant, cum vidiſſent, quod Ieſus fecerat ſignum dicebant: Quia hic eſt vere Propheta, qui venturus eſt in mundum. Sic & a nobis fieri debet, dum inimus conuiuia, vt plerique omnes, qui Dei notitiam,& aliquem timorem ſe habere profitentur, faciunt; qui peracto, & expleto conuiuio, gratias agunt; & non, vt hi, qui poſteaquam fuerint abunde epulati, & bene ſaturi, mox arripiunt taxillos, & aleas, & alia ludorum genera, in quibus magno eorum dedecore, & opprobrio, nec ſine magno, & incredibili rei familiaris incommodo, ac detrimento, totos dies, & longas noctes inſumunt, & alia quædam ridicula, pariter & monſtruoſa faciunt, quæ hoc loco recenſere erubeſcimus, præſertim cum ſupra aduerſum eos locuti fuerimus. Et vero longe honeſtius, & laudabilius agere,iure optimo cenſentur, qui poſt epulas, aliqua inter ſe de rebus familiaribus, ac domeſticis vel de his, quæ pro Reipublicæ vtilitate, & honore ſuſcipi debeant, colloquia intermiſcent.

Pius Quartus iubebat poſt prãdium de rebus diuinis ſermonem haberi.

Sed quidam religioſius multo, & commendabilius aliquem ſermonem ſuper dictis Apoſtolicis, & Euangelicis habere conſueuerunt. Quem laudabilem morem, & conſuetudinem Pius Quartus Pontifex Maximus fuit aliquando ſequutus. Hic namque ſummus Pontifex, ſub cuius Pontificatu, & quo iubente, ac decernente, abſolutum

fuit Tridentinum Concilium, multis retro annis inchoatum, ſemel atque iterum intermiſſum; hic, inquam, iubebat poſt prandium coram ſe de myſterijs diuinis haberi ſermonem. Quem Pontificem non pauci poſtmodum viri Eccleſiaſtica dignitate ſuffulti ſunt imitati. Nos quoque haudquaquam ſumus ab eorum more, & conſuetudine diuerſi, quippe, qui poſt prandium, aut cœnam Deo mox gratias agimus de vniuerſis beneficijs, quæ tunc, & antea, & omni quoque tempore, benigne, & liberaliter à benigna, & clementi eius manu ſuſcipimus. Memores etiam
1. Cor. 10. verborum beati Pauli Apoſtoli, qui 1. ad Corinth. cap. 10. ita præcepit dicens: Siue manducatis, ſiue bibitis; ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Super
Ambr. ſerm. 43 quibus verbis beatus Ambroſius ſerm. 43. dicit: Videte fratres, quale voluit eſſe conuiuium Apoſtolus, vt magis fides Chriſti, quàm prandij ſagina commendetur; vt plus reficiat hominem Dei frequens inuocatio, quam epularum multiplex, & copioſa collatio; ſicut etiam dixit idem Apoſtolus ad Hebræos 13. cap. cuius verba paulo ſupra adduximus.

Nos itaque cum pranſi fuerimus, Dei beneficentiæ, & liberalitati gratias agamus, quippe qui nos haud quidquã merentes vtroque reficit cibo; cibo, inquam, corporali, & cibo ſpirituali. Hunc in modum, & his eiſdem actionibus adornari ſolent, & inſtitui honeſta, & religioſa conuiuia, vt ſcilicet, priuſquam ad menſam accedamus, vel dum actu epulamur, & poſteaquam fuerimus refecti, laudemus Deum, & ei gratias agamus (id quod ſemper facimus)
Tertull. Num. 39. tamquam largitori omnium bonorum. Tertullianus etiam in Apologetico aduerſus gentes, quæ deridebant conuiuia Chriſtianorum, dicit hæc verba: Si honeſta eſt cauſa conuiuij, reliquum ordinem diſciplinæ de cauſa æſtimate, quid ſit de religionis officio: nihil vilitatis, nihil immodeſtiæ admittit. non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur; editur quantum eſurientes capiunt,

bibi-

bibitur quantum pudicis eſt vtile: ita ſaturantur, vt qui meminerint etiam per noctem Deum ſibi eſſe adorandum: ita fabulantur, vt qui ſciant Dominum audire. Poſt aquã manualem, & lumina, vt quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere: Hinc probatur quomodo biberit. Aeque oratio conuiuium dirimit. Inde diſceditur non in cateruas cæſionum, neque in claſſes diſcurſationum, neque in eruptiones laſciuiarum, ſed ad eamdem curam modeſtiæ, & pudicitiæ, vt qui non tam cœnam cœnauerint, quàm diſciplinam. Hæc Tertullianus, & plerique alij huius generis auctores ita ſcripſerunt, & affirmarunt. Sanctus etiam Chryſoſtomus, vt ſupra dicebamus, vult poſt conuiuium vt gratias agamus Deo: Abſurdum enim fuerit, inquit ipſe, ſi famuli noſtri, quando partem aliquam eorum, quæ nobis appoſita ſunt, acceperint, nobis gratias agant, beneq. nobis precantes abeant; nos cum tot tantisq. fruamur bonis, ne hoc quidem honoris Deo perſoluamus, præſertim, cum hinc multam ſimus aſſecuturi ſecuritatem. vbi enim precatio, & gratiarum actio, eo ſancti Spiritus aduenit gratia, abiguntur dæmones, & omnis aduerſaria poteſtas diffugit, ac diſcedit. Qui ſe conuertet ad orandum, non audebit quidquam abſurde loqui, ne in medio quidẽ conuiuio, aut ſi locutus fuerit, mox reſipiſcet. Proinde oportet, tum in initio, tum in fine conuiuij gratias agere Deo, ob hanc præcipue cauſam, ne facile prolabamur in ebrietatem. hæc S. Chryſoſtomus. *Chryſoſtomus.*

De qualitate conuiuantium in conuiuio honeſto, & religioſo. Caput II.

SED poſteaquam oſtendimus, quæ, & qualia ſint honeſta conuiuia, & quibus nominibus diſtent a profanis, conſequenter oſtendendum duximus, qui, & quales debeant eſſe huius conuiuæ: ſed *Quales debeant eſſe conuiuæ.*

prius

prius notandum, vt ait Seneca epiſtola 47. quòd in conuiuio quidam ſunt inuitandi, quia digni ſunt, vt hoſpitio, vel conuiuio nobiſcum ſint: quidam vero ſunt inuitandi nō quod digni ſint, ſed vt quandoque digni fiant, & habeantur ſimiles. Hinc dixit Auguſtinus 8. Trin.cap.8.quòd homines non ſunt amandi niſi quia iuſti ſunt,vel vt iuſti ſint: & ſic ſeipſum quiſque amare debet. Alij quidam viri graues, & magni nominis dixerunt, hoc maxime obſeruandum eſſe in conuiuijs, vt non niſi homines ingenui, & generoſi animi vocentur ad conuiuium. Sed omiſſis aliorum ſententijs, & auctoritatibus, videamus, quos Dominus Saluator noſter velit ad conuiuium debere vocari: Inquit *Luc.* 14. enim apud Lucam cap. 14. Cum facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne forte te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio; ſed ait: Cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi. Quibus ex verbis liquet (iuxta præceptum Saluatoris) qui ſint inuitandi, qui vero non ſint inuitandi; ſed paulo poſt in eodem capite habemus, quòd aliqui non ſolum ſunt inuitandi, verum etiam compellendi, vt conuiuatum nobiſcum veniant; nonnullos vero legimus ſuo arbitrio relinquendos, & permittendos, vt abeant in viam ſuam.

Pauperes, debiles, claudi, & cæci qui ſint.

Vt autem horum verborum verum, & genuinum ſenſum habeamus, videndum eſt, quid per debiles, & pauperes, & huiuſmodi genus hominum, quos enumerauit, ſit intelligendum iuxta litteram: Vnde per pauperes, & debiles intelliguntur quicumque aliorum ope, & ſubſidio indigent, quippe qui non habent vnde retribuant, & poſſint rependere vices; & hoc quidem eſt officium pietatis, & miſericordiæ. Per pauperes ſpeciatim, & ſignanter, qui graui inopia, & egeſtate laborant intelliguntur. Plerique tamen inter paupertatem, & egeſtatem ponunt differentiam, vt ait Cicero in Paradoxis. Per debiles vero, qui cor-

corporis viribus adeo ſunt imbecilles, vt nulla ratione ſibi ipſis queant victum parare; claudi vero dicendi ſunt ij, qui res ſuas optime norunt, at ſunt valde ſocordes, & ignaui ad rem communicandam, & adminiſtrandam: cæci vero poſſunt nuncupari, qui adeo ſunt animi viribus deſtituti, vt nec ipſi queant agnoſcere, ac potiri re ſua, vt par eſſet: proinde grande beneficium illis præſtatur, dum eiſdem manus adiutrices interdum adhibentur. idcirco ſequitur in textu Euangelij: Beatus erit, qui hoc hominum genus vocat ad conuiuium, & confert illi aliquod ſubſidiũ, quia manducabit panem in Regno Dei. Hæc ſint dicta iuxta ſenſum litteralem; ſed iuxta ſenſum ſpiritualem, & allegoricum ſecus dicemus, vt poſtea patebit.

Lactantius quoque Firmianus in libro 6. de vero cultu cap. 12. conformiter dictis Euangelij: Proprium (inquit) opus iuſtorum eſt alere pauperes, redimere captiuos, cum apud iniuſtos, ſi qui ea faciant, graues, & magni appellantur: his enim maximæ laudis eſt benefacere, quos nemo ſperauit eſſe facturos. Nam qui bonum facit, vel conſanguineo, vel p̃roximo, vel amico, aut nullam, aut certe non magnam laudem meretur, quia facere debet; ſitq. impius, ac deteſtabilis, niſi fecerit: id quod ab eo, & natura ipſa, & neceſſitudo exigit: ſic etiam apud Matthæum cap. 5. dicebat Saluator: Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quàm mercedem habebitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Qui autem aliquod bonum facit alieno, & ignoto, is vere dignus eſt laude, quoniam, vt faceret, ſola ductus eſt humanitate. Ibi ergo iuſtitia eſt, vbi ad benefaciendum neceſſitatis vinculum nullum eſt.

Lact. li. 6. ca. 12.

Matt. 5.

Nos autem Chriſti doctrinam ſequuti, dicimus, id non ſolum opus eſſe humanitatis, verum pietatis, & miſericordiæ, nec non ratio eſt, vt eum dignitatis apicem attingamus, quo ſimus filij Patris noſtri, qui in cælis eſt, & ita ſimus perfecti, ſicut, & Pater noſter cæleſtis perfectus eſt. Sed hæc omnia, quæ hucuſque diximus, vt ſcilicet homines

nes

nes pauperes, & egenos admittamus ad conuiuium, iuxta
Pſ. 40. illud Pſalmi: Beatus vir, qui intelligit ſuper egenum, &
pauperem; hæc, inquam, omnia bene ſe habent; ſed dubium
eſt, & rationabile quidem, cur prohibemur ad conuiuium
vocare amicos, fratres, & conſanguineos noſtros,
1. *Tim.* 5 cum Paulus Apoſtolus 1. Timothei 5. dicat: Si quis ſuorum
curam non habet, & maxime domeſticorum, hic fidem
abnegauit, & eſt infideli deterior. Propterea dicendum,
Chriſtum non prohibere amicos, & affines, aut etiã
diuites ad conuiuium vocari; ſed vult innuere hæc conuiuia
non eſſe meritoria, cum non fiant propter Deum, ſicut
quando pauperes aduocantur: id quod propter Deum ſolum
fieri videtur; ſed nonnumquam ob alias cauſas turpes,
Auguſt. & ignominioſas fieri contingit. Vnde & Auguſtinus ſuper
eiſdem verbis digreditur, & inquit, quòd rogandi ſunt &
parentes, & vicini ad prandium, vel ad cœnam, ſed rarius
rogandi ſunt, & non nimis ſumptuoſa, & delitioſa, ſed
tam parua, & ſobria, vel honeſta debent illis præparari
conuiuia, vt remaneat, vnde poſſint pauperes refici, vnde
poſſit aliquid indigentibus erogari, vt cum dies iudicij venerit,
non cum impijs, qui nunc pauperes deſpiciunt, audiamus:
Diſcedite a me maledicti in ignem æternum; ſed
cum iuſtis, & miſericordibus audire mereamur: Venite
benedicti Patris mei, percipite regnum. Nec tibi videatur
mirum, inquit Auguſtinus, quòd pauperes ad conuiuium
ſint inuitandi, quia ſi tam pauper, quàm diues, ſi
bene egerint, ad eamdem beatitudinem pariter perueniũt;
quare pauperes non queant tecum capere cibum, qui tecum
accepturi ſunt regnum? & quare pauper non accipiat
veterem tunicam, qui tecum eſt recepturus immortalitatis
ſtolam? quare pauper non mereatur panem tuum, qui
tecum meruit accipere Baptiſmi Sacramentum? cur indignus
accipere reliquias ciborum tuorum, qui tecum ad
conuiuium inuitatus eſt angelorum? Cur autem in eodem
loco prohibuerit vocari amicos, aut affines iam dictum eſt,

ſed

ſed ſi quis non modo propter gradum affinitatis, vel amicitiæ, verum etiam vt exerceat opus pietatis,& miſericordiæ,eos aduocet, & in aliquem laudabilem finem, dubio procul & ipſe merebitur aliquid apud Deum; ſed videamus oportet, ſi qui ſunt alij, quos citra culpam deceat, aut non deceat vocari ad conuiuium.

Beatus Ambroſius lib.1. officiorum cap.20.præcipit,aut ſaltem monet declinanda eſſe extraneorũ conuiuia; quandoquidem horum conuiuia occupationes habent, cum etiam epulandi produnt cupiditatem. Subrepunt etiam fabulæ de ſæculo, ac eius voluptatibus, claudere aures non potes; prohibere,putatur ſuperbiæ. Subrepunt etiam præter voluntatem pocula: quare melius eſt eos non vocare, &c. Non ſic tamen eius verba ſunt intelligenda,quaſi velit nos minus hoſpitales eſſe, & peregrinantibus charitatem, & pietatem ſubtrahere, & velut ipſemet dicit,conſilium iſtud declinandi extraneorum conuiuia, potius hominibus Eccleſiaſticis,& præcipue miniſtrorum officijs conuenire arbitror, quàm ceteris hominum generibus, vt ea cautione nullus ſit opprobrio locus. Namque nihil magis ſacris in litteris commendatur,quàm ipſa hoſpitalitas: immo Dominus noſter apud Matthæum 25. commendat eos, qui hoſpitio eum receperunt, dicens: Hoſpes fui, & collegiſtis me: & eos pariter damnat, qui eum hoſpitio noluerunt recipere.Et S. Paulus ad Rom.12. commendat ipſam hoſpitalitatem. Et ad Hebræos 13. Similiter, inquit, beneficentiæ, & communicationis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus. Et in principio eiuſdem capitis habet eadem verba longe manifeſtiora dicẽs: Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hoſpitalitatem nolite obliuiſci; per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.

Amb.li. 1.offic. *Matth. 25.* *Rom.12* *Heb.13.*

Sed dicet forte quis pro S.Ambroſio: Non negat ipſe per verba ſuperius adducta hoſpites, & peregrinos eſſe recipiendos; ſed negat, & prohibet eoſdem paſſim ad con-

uiuia, & epulas admittendos. Beatus etiam Auguſtinus ſerm. 1. feriæ quintæ, poſt primam Dominicam in Quadrageſima: Nolite (inquit) negligere peregrinos, ne forte ſit Chriſtus, quem vos excipere noluiſtis. Sunt ergo hoſpites, & peregrini hoſpitio excipiendi, eo modo, quo diximus, nec ſolum excipiendi, verum & quandoque cogendi, quemadmodum ex hac parabola Saluatoris nos colli-
Luc. 24. gimus, vt apud Lucam legimus, quòd, cum Chriſtus fuiſſet inuitatus a duobus diſcipulis euntibus in Emaus, vt maneret cum illis, quia iam adueſperaſcebat: & ipſe cum finxiſſet, ſe longius ire, coegerunt illum, dicentes: Mane nobiſcum Domine, &c.

Sic itaque & nos facere decet, ſi plene, ac perfecte humanitatis pariter, & pietatis velimus erga proximos exercere officium: ſunt enim conciues, & propinqui ex quadam benignitate, & pro ineunda amicitia, & familiaritate inuitandi quandoque, & præſertim qui ſunt debilioris fortunæ, & humilioris conditionis, vti ſunt pauperes, debiles, & aliqui in ſeipſis impotentes ad omnia, ac inhabiles; qui autem hoc humanitatis, & pietatis genus ſupergredi, & ſeipſos excedere, & cunctis ſe admirabiles, & magnificos volunt præbere, non ſolum, quos diximus in vicis, & plateis per ciuitatem obambulantes, ſed pleroſque etiam extra ciuitatem, per vias, & ſepes procul abeuntes, & aberrantes non inuitare modo, ſed & compellere neceſſe eſt, & introducere in domum ſuam, vt hac ratione Deum imitentur quantum poſſunt, apud quem non eſt acceptio perſonarum, neque ſeruus, aut liber, neque
Gal. 6. diues, aut pauper. Et ſanctus Paulus ad Galatas 6. nos monet dicens: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei præter eos, quos diximus ad conuiuium admittendos. Sunt etiam viri ſacris muneribus, & officijs dedicati, vel addicti, cuiuſmodi ſunt Epiſcopi, curam gerentes animarum, Clerici, ac Sacerdotes, qui & ipſi ſunt omni honore, & reuerentia

pro-

proſequendi, & quandoque ad honeſta, & religioſa conuiuia non admittendi ſolum, verum etiam magno cum affectu rogandi, ac pertrahendi, ſeu compellendi. Neque enim, poſteaquam Chriſtus Pontifex noſter, & Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech conuiuijs interfuit, abſonum videtur, ſi & ipſi Pontifices, Epiſcopi, & Sacerdotes, multo minus, ſi ceteri Clerici honeſtis conuiuijs quandoque vocati interſint, quemadmodum eis iura permittunt, vt habes 42. diſtin. cap. non oportet; vbi dicitur: Non oportet miniſtros altaris, vel quoſlibet clericos ad agapem vocatos, partes tollere, & domum ſecum deferre, vel per alium tranſmittere propter iniuriam, aut opprobrium, quod ex hac occaſione Eccleſiaſtico ordini poſſet attribui, vel imputari. Vnde colligitur, eos non prohiberi ad conuiuium accedere, ſed ita ſe gerere, vt nullius aſtantis offendant obtutum, ſed ea præſtare, quæ eorum modeſtiam deceant, & ſanctitatem. Ex his patet, quomodo congrue, ac decenter ſint ad conuiuia admittendi; nunc ſupereſt videre, qui ſint repellendi, & nullo pacto ad ea accedere permittendi. Infideles primum, pariter & Iudæi, nec nõ hæretici, & ſciſmatici ſunt a nobis longe procul euitandi; ſic enim docet Saluator apud Matthæum cap. 16. dum præcipit Apoſtolis, dicens: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: per quæ duo diuerſarum nationum nomina facile comprehenduntur infideles, & hæretici pariter, & ſciſmatici: Samaritani enim erant a Iudæis ſegregati, velut hæretici, & ſciſmatici. Quòd ſi prohibet Chriſtus Apoſtolos ſuos in viam Gentium abire, & eorum ciuitates ingredi, multo magis prohibuit eoſdem ad ſe aduocare, & ad ſuas ipſorum cœnas, & conuiuia admittere.

Decreti p. 1. diſt. 42. ca. 3.

Matth. 10.

Deinde Paulus prima ad Corinth. 5. habet hæc verba: Si is, qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, cum eiuſmodi nec cibum ſumere; & poſtea ſubdit: Quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt, *1. Cor. 5.*

iudicare? vbi oſtendit, quòd infideles omnino alieni a fide non ſunt nobiſcum vllo pacto commiſcendi, & ſiue boni ſint, ſiue mali, penes mores, & rationem viuendi, non eſt noſtrum de illis iudicare: ceterum qui non credit, iam iudicatus eſt. multo igitur minus ad noſtra conuiuia ſunt admittendi, vel aduocandi.

2. Ioan. cap. 1. Tertio B. Ioannes in epiſtola ſua 2. cap. 1. habet hæc verba alias a nobis adducta: Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, quam, ſupple, nos prædicamus, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis: qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malignis. Manifeſtum eſt ergo ex his, neque cũ infidelibus, videlicet Turcis, & Sarracenis, neque etiam cum Iudæis, & multo minus cum hæreticis, & ſciſmaticis, necnon etiam cum publice interdictis, & excommunicatis, velut ab Eccleſia præciſis, eſſe nobis conuiuandũ. Et Hieremias 16. cap. iuſſu Domini præcipit, cum eiuſmodi hominibus non eſſe conuiuandum, ſic enim dicit: Ne ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neque conſoleris eos, quia abſtuli pacem meam a populo iſto dicit Dominus.

Poſtremo manifeſte prohibemur cum publicanis, & peccatoribus conuiuari. *Eccl. 9. & 12.* Primum quidem ex verbis Eccl. 9. Vbi legitur: Viri iuſti ſint tibi conuiuæ, & in timore Dei ſit tibi gloriatio. Similiter Eccl. 12. ſcriptum eſt: Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem. Quid clarius dici potuit? *Tob. 2.* Præterea Tobiæ 2. legitur: Cum eſſet dies feſtus Domini, & factum eſſet prandium bonum in domo Tobiæ, dixit filio ſuo: Vade, & adduc tecum aliquos de Tribu noſtra timentes Deum, vt epulentur nobiſcum. Iubet quidem vocari quoſdam ad conuiuium, ſed explicat, qui ſint vocandi, & ait: timentes Deum, non quoſcumque, ſed ſolum timentes Deum. Præterea huius dicti manifeſtam fidem faciunt verba beati Pauli, nuper adducta prima ad Corinth. capite quinto, vbi paulo ſupra dicit; ne commiſceamini fornicarijs, non vtique fornicarijs huius mundi,

aut

Digitized by Google

aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus, &c. & poſt duos verſiculos ſubdit: Cum eiuſmodi hominum genere, nec licet cibum ſumere, & recte quidem. Nam ſi Aegyptij exiſtimabant illicitum eſſe, & profanum manducare cum Hebræis, cur non & nos debeamus pluſquã profanum, ſacrilegum, & diabolicũ reputare, admittere hæreticos, infideles, & publicos peccatores ad noſtra conuiuia?

Sed forte, quis dicet, non eſſe vſque adeo abſurdum, & profanum manducare cum infidelibus, vt cum Turcis, Iudæis, & hæreticis, quoniam beatus Paulus prima ad Corinth. 10. inquit: Si quis vos vocat infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam: ex quibus verbis apparet nullum eſſe incommodum apud Apoſtolum manducare cum infidelibus. 1. Cor. 10.

Deinde beatus Ambroſius ſuper Lucam cap. quinto aſſerit, non eſſe prohibitum cum gentibus inire conuiuium, ſuper illis verbis: Non egent, qui ſani ſunt medico, ſed qui male habent. Rurſus neque etiam videtur valde abſurdum, & deteſtabile cum publicanis, & peccatoribus manducare, cum legamus apud ſacros Euangeliſtas, Saluatorem noſtrum cum publicanis, & peccatoribus frequenter manducaſſe. omnis Chriſti actio noſtra ſit inſtructio; nec refert eumdem quandoque fuiſſe reprehẽſum a Phariſæis; cum dixerunt diſcipulis eius: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat Magiſter veſter? Ad hæc, & huius generis obiecta, vnico verbo reſpondetur; Quòd ſcilicet cum Iudæis, cum Turcis, & alijs infidelibus, nec non etiam cum hæreticis, & ſciſmaticis, denique cum publicanis, & peccatoribus manducare licet, iuxta exemplum Saluatoris, qui cum agnouiſſet quoſdam ex Iudæis eſſe ſcandalizatos, quia cum publicanis, & peccatoribus manducabat, vnà cum ſuis diſcipulis, hæc verba protulit: Non egent medico, qui ſani ſunt, ſed qui male habent. Non enim veni vocare iuſtos, ſed peccatores, reſpondit ipſemet, ad pœni-

pœnitentiam ſcilicet. Quare ſi Chriſtus Dominus Saluator, cum publicanis, & peccatoribus manducabat, & conuiuabatur, non vt cum illis epularetur, ſed vt eos ad pœnitentiam adduceret, & faceret eos quandoque menſæ cæleſtis participes, & diuinæ gloriæ conſortes; ſic & nos facere poterimus, vt ſcilicet, cum omni reproborum, & malignorum ſpirituum genere manducemus, & epulemur, vt eos quandoque ad veritatis viam reducamus.

Et præterea, ſi cum peccatoribus non oportet, aut decet manducare, cum nullo fere hominum hoc licebit, cum nemo dicatur immunis a ſorde, neque infans vnius diei, neque ſit homo, qui faciat bonum, & aliquando non peccet. Vnde B. Ioannes in epiſtola ſua prima capite primo, hæc verba habet: Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus Deum, & verbum eius non eſt in nobis. Et paulo ante: Si dixerimus; quoniam peccatum nõ habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: ſed verba, quæ ſequuntur, maximam præbent nobis conſolationem, vbi dicit: Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Cum ergo dicimus cum peccatoribus, & publicanis non eſſe manducandum, ſenſus horum verborum eſt, vt eos peccatores omnino euitemus, quos peccare delectat, & qui numquam de reſipiſcentia cogitant, ſed ſcientes, & volentes, in malo perſeuerant, & vt vno verbo dicamus, cum peccatoribus publicanis, & obſtinatis nullo modo conuiuandum; quia ſcriptum eſt: Qui tangit picem, inquinabitur ab ea; & præ oculis ſemper eſt habendum dictum illud Prophetæ vulgatiſſimum: Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris; & facile dignoſcitur hominum conditio ex conditionibus, & qualitatibus eorum, quibuſcum perpetuam habent conſuetudinem. Nec abſque cauſa præmonuit Salomon Prouerb. 24. dicens: Non æmuleris viros malos, nec deſideres eſſe cum eis. Et Dauid Pſal.

Prou. 24

140.

140. rogabat Deum, ne permitteret, ſe conuerſari cum hominibus operantibus iniquitatem, neque communicare, aut conuiuari, vt dicunt aliqui, cum electis, aut primatibus eorum.

Sed forte quis dubitaret, an Turcæ cum ceteris infidelibus ſint annumerandi, & cum eiſdem non liceat vllo pacto conuiuari; cum ipſi præter ceteros in eorum lege, quæ vocatur Alchoran, admittant, & recipiant quoſcumque Prophetas, & aſſerant, Chriſtum Ieſum eſſe ſummum, & principem ſuper omnes Prophetas: dicant etiam, & confiteantur ipſum eſſe filium glorioſæ Virginis Mariæ, & quandoque etiam nolunt fateri eumdem eſſe Filium Dei; & quandoque aſſerunt ſine Chriſto, & eius Euangelio neminem poſſe ſaluari, & quòd ipſe ſolus meruit ſibi, & omnibus immortalitatem: admittant etiam multas veritates, quas omnes Catholici prædicamus, & tuemur, vt verbi gratia quòd ſola fides non eſt ſufficiens abſque operibus ad iuſtitiam, & ſalutem conſequendam, & quòd Gentes, & reliquæ nationes nequaquam ſunt cogendæ ad fidem.

Hæc & multa alia fatentur ipſi Turcæ, quæ neque Iudæi, neque Arabes, aut Sarraceni, & multo minus hæretici fatentur, ſed aperto Marte ea oppugnant, & penitus expugnare, & e cordibus fidelium explodere, vel euellere totis viribus enituntur: quæ Turcarum poſitiones, & ſententiæ paſſim habentur in eorum lege, quam ſupra diximus, vt diligenter, & accurate refert Illuſtriſſimus dominus Cardinalis de Cuſa, in eo libro, cui titulus eſt: Cribrationes Alchorani. Verum his non obſtantibus arguo, probo, & aſſero Turcas eſſe pluſquam mendaces, infideles, & Chriſtiani nominis hoſtes atrociſſimos, & infenſiſſimos, tametſi nonnulli exiſtiment contrarium, vt refert præfatus auctor libro 3. huius operis cap. 8. vbi dicit, Turcas deteſtari eos, qui perſequuntur Chriſtianos, ſed hæc ſunt nugæ, & exitus acta probat. Propterea, vt diximus, præmiſſis non obſtantibus, Turcæ ſine dubio & ſunt infi-

deles,

deles, & inter infideles debent citra controuerſiam annumerari, ſed aliquanto inferiores, aut minus mali, quàm ſint hæretici, Iudæi, ac idolorum cultores, ij, qui ex Chriſtianis aliquando deficiunt a fide, vt in expoſitione cuiuſdam loci ſuper Iſaiam de mente ſancti Thomæ, & Caietani eius interpretis nos dixiſſe meminimus. Et quamuis talia de Turcis ab Illuſtriſſimo illo, & doctiſſimo Præſule adducta, videantur plurimum tueri cauſam Turcarum, nihilominus parum admodum conſtant, tum quia frequenter ſibi ipſis contradicunt, tum quia de Deo primum atque de Chriſto eius Filio multas blaſphemias effutiunt, & multas hæreſes confingunt, ac pertinaciter tuentur, neque vllo pacto admittunt Trinitatem perſonarum in vna & eadem eſſentia diuina, vnde neque cum ipſis eſt vllo pacto communicandum, aut vllo vmquã tempore conuiuandum. Nihilo ſecius de multis Ethnicis dicendum eſt, qui quamquam protulerint aut effutiuerint multas propoſitiones, & ſententias valdè conformes, & quaſi eaſdem cum dogmatibus, & aſſertionibus Catholicæ veritatis, & fidei, vt eſt videre apud Auguſtinum Steuchum in libro, quem edidit de perenni philoſophia; inter infideles tamen ſunt annumerandi, quando non ipſi ſolum, verum & dæmones quandoque de diuinis vera loquuntur. Exibant enim a multis dæmonia clamantia, & dicentia, quòd Chriſtus eſt Filius Dei: neque ob id quiſquam mirari debet, quandoquidem veritas a quocumque dicatur, a Spiritu ſancto eſt. ita propemodum de ipſis Ethnicis dicendum eſt.

Sed quoniam, vt dixi, iuxta parabolam Saluatoris ſatis patere poteſt, qui debeant ad conuiuium vocari, quive ſint repellendi; numquid ex eadem parabola poterimus noſſe, qui nam non ſint repellendi, neque quas etiam deceat inuitare? cui dubitationi facile poteſt ſatisfieri, quẽadmodum apud Lucam legimus, quoſdam fuiſſe vocatos, & horum quidam venire noluerunt, ſe excuſantes, quòd propter alia negocia venire non poterant; & quidam alij

præter excuſationes, iniurijs affecerunt ſeruos, qui eos vocauerant; quin & eos percuſſerunt. Ita propemodum in communi hominum conſuetudine, & inter nos ipſos aliquando vſu venire contingit: nam quandoque cum fuerimus inuitati, illuc accedere non præſumimus; & quandoque etiam non vocati, ſponte illuc accedimus; & ſi, dum fuerimus vocati, renuimus; mox a conuiuio ſumus explodendi, quia beneficium non debet conferri in inuitum: qui vero vocati non ſolum venire recuſant, ſed iniurijs, & contumelijs afficiunt eos, qui vocarunt, ſunt omnino a nobis deuitandi, & iuxta eorum merita acriter puniendi. ſed de his inferius meliori occaſione loquemur.

De qualitate conuiuij honeſti, & religioſi. Caput III.

PROSEQVAMVR narrationem iam cœptam de conuiuijs honeſtis, & religioſis, & quæramus, an debeant eſſe crebra, & frequentia necne. Cui dubitationi iam reſponſum eſt per verba ſancti Auguſtini ſuperius adducta. Neque tamen exiſtimes, ſi non modo frequentèr, verũ ſingulis quoque diebus haberentur, vt pleroſque Ethnicos feciſſe retulimus, peccatum eſſe mortiferum ſecundum ſe; quamuis eſſet argumentum euidens animi penitus addicti huic ferculo, ideſt Cereri & Baccho, & non omnino culpa careret. Quocirca congruit quandoque epulari, & ſimul conuiuari; at quotidie, vel nimis frequenter, valde quidem meo iudicio reprehendendum. Idcirco diues ille Epulo apud Lucam 16. cap. iuſte reprehenditur, qui epulabatur quotidie ſplendide. Debent igitur honeſta conuiuia eſſe admodum rara, neque nimiũ ſumptuoſa, atque opipara. Nã, vt dixit Seneca epiſtola 2. faſtidientis ſtomachi eſt plura deguſtare, & vbi fuerint va- *Luc. 16.*

R ria,

ria, & diuerſa obſoniorum genera, coinquinant potius, & conturbant, quàm nutriant, & reficiant ſtomachum.

Ceterum videndum eſt quot congrue, & vrbane ſatis debeant eſſe in conuiuio: de quo dubio ſatis abunde nos fuiſſe locutos meminimus, dum ageremus de cõuiuio profano, nec opus eſt ea repetere. Verumtamen crediderim ego, nullum certum, & definitum poſſe huic rei aſſignari numerũ: etſi memini me legiſſe apud quoſdam auctores, tot debere eſſe conuiuas, quot ſunt Gratiæ pariter, & Muſæ, quas volunt eſſe tantum tres, licet aliqui nouem eſſe cenſeant. Vnde Marſilius collegit ex multis auctoribus, non debere confici ex paucioribus quàm tribus, neque ex pluribus quàm nouem. Alij plures volunt eſſe conuiuas, vt iam alias diximus, & velut etiam refert Cælius lib. 28. antiquarum lectionum cap. 8. quamquam Dominus noſter cum duodecim diſcipulis ſuis frequenter recubuiſſe legatur. Quo numero quoniã & Iulius Capitolinus in Vero, (vt ait Rhodiginus) celebratum primum ab eo fuiſſe conuiuium prodit, non erit forte ab honeſtate, & ratione abſonum, ſi is numerus conuiuantium tandem ſtabiliatur. Verum hac in re vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.

Sed quotcumque fuerint qui conuiuantur; quoniam præſertim in conuiuijs Clericorum, & Religioſorum, ſunt aliquando pluſquam centum, & nonnumquam longe plures, optarem eiuſmodi conuiuia eſſe moderata, & ab omni faſtu, ac ſuperfluo ſumptu prorſus aliena; quod ſcilicet ſit menſa frugalis, non exuberans, neque minus habens, & laudabilius multo exiſtimarem, quòd quis magis eſuriens, quàm ſatur abſcedat e menſa, quemadmodum refert Plutarchus in vita Cleomenis. Quamuis autem deſcribat Iſaias, quale debeat eſſe conuiuium (quod videlicet confici debet, & inſtrui ex pinguibus, & medullatis carnibus, atque ex optimo vino, quæ duo ſunt in conuiuijs præcipua, quemadmodum legitur in conuiuio Regis Aſſueri, Vinum magnificentia regia dignum abundans,

& præ-

Digitized by Google

& præcipuum fuiſſe appoſitum) tamen apud nos ſat erit, modo conuiuium ita inſtituatur, quòd pauperes edant, & ſaturentur ſaturitate ſcilicet, quæ non excedat. Id tamen in conuiuijs noſtris inuiolabiliter ſeruari oportet: quòd, & in conuiuio Regis Aſſueri, & Cleomenis, iam nuper adducti, præceptum fuit, quòd nemo ſcilicet ſit, qui nolentes cogat ad bibendum: ita vt crapula, & ebrietas ſint valde procul à noſtris conuiuijs, velut etiam Paulus monet Epheſ. 5. dicens: Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria; ſed impleamini Spiritu ſancto. Et ad Rom. 14. Bonum eſt, inquit, non manducare carnem, nec bibere vinum. Et refert Spartianus (vt ſupra diximus) de Dido quodã Iuliano, qui nulli addictus religioni, oleribus tantum leguminibusq. contentus, ſine carne viuebat: & habemus exemplũ Danielis primo cap. de tribus illis pueris, qui veſcebantur ſolis leguminibus, & potabant aquam. Et Cicero lib. de ſen. dicit, tantum cibi, & potus menſis adhibendum, vt reficiantur vires, non autem opprimantur. Et Prouerb. 23. dicit Sapiens: Noli eſſe in conuiuijs potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt, quia vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur, & veſtietur pannis dormitatio. Et in calce huius capitis inquit: Ne intuearis vinum, quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius: ingreditur blande, ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet.

Eph. 5. *Rom. 14* *Dan. 1.* *Prou. 23*

Et profecto, quàm maxime potens, & noxium vinum immodice ſumptum exiſtat, teſtimonio ſunt præcipui quidam Patres veteris Teſtamenti Deo alioquin gratiſſimi, & acceptiſſimi: Legitur enim nono cap. Geneſis, Noe virum agricolam, & vinitorem cum bibiſſet vinum, fuiſſe inebriatum, & ignominioſe nudatum iacuiſſe in tabernaculo ſuo. Similiter, & Loth Gen. cap. 19. ſopore grauatum ob nimiã vini potationem cum duabus ſuis filiabus concubuiſſe, ex quarum altera genuit Amon, & altera Moab, quamquam

Quantũ ſit ebrietas vitãda: & quã grauiter peccauerint Noe & Loth.

S. Amb. lib. de Elia & ieiunio.

ipſe non ſenſerit, quando concubuit, neque dum filiæ e cubili ſurrexerunt. Dici non poteſt, quàm ſit peſtilens, & noxium vinum immodice ſumptum, cuius rei cauſa non immerito dicit Sapiens Eccleſiaſtes 7. Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij.

Eccl.7.

2.Pet.2. Sanctus Petrus epiſtola 2. capite 2. grauiter eos redarguit, qui delicijs affluentes, in conuiuijs ſuis luxuriantur, habentes oculos plenos adulterij, & inceſſabilis delicti.

Iudas Apoſtolus in epiſtola ſua pariter damnat eos, qui ſunt in epulis maculæ, conuiuantes ſine timore, paſcentes ſemetipſos, nubes ſine aqua, quæ a vento circumferuntur.

S. Amb. Sanctus Ambroſius capite 6. vbi loquitur de Abraham Patriarcha, monet vitandam eſſe ebrietatem, per quam crimina cauere non poſſumus: Nam quæ ſobrij cauemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Et de Elia, & ieiunio cap. 12. dicit ſacrilegium ebrietati eſſe coniunctũ: & ſicut mater fidei eſt continentia, ita perfidiæ mater ebrietas. Et cap. 14. inquit: Vinum plus debito ſumptum eſſe venenum, & longe peius cibos promittis, tormenta irrogas, vina prætendis, venena ſuffundis. Denique venenum vino excluditur, non autem e contra, vbi etiam dicit maiorem eſſe vini vim quam veneni. Vnde non immerito legitur apud quoſdam auctores, homines antiquos ad vitã hominis tolerandam parciſſime vino vſos fuiſſe, vt non ſolum quibuſdã interuallis vterentur; ſed perpetuo quoque eo abſtinuerint. Hinc, vt eſt apud Plinium lib. 14. cap. 12. Romæ poſt ſexcenteſimum annum cœpit eſſe vſus vini, immo refert, Romulum lacte, non vino libaſſe: & lex Numæ Regis erat, vt vinum numquam adhiberent ad libandum dijs: & referunt ex Platone fuiſſe decretum, ne vllus, qui in caſtris verſatur, guſtaret vinum; ſed toto illo tempore aquam potaret. Decretum etiam fuit, quòd in ciuitate, neque ſeruus, neque ancilla guſtarent vinum, nec magiſtratus, eo anno, dum magiſtratu fungerentur, immo neque Gubernatores, neque Iudices ſtrenui vinum guſtarẽt,

Quando Romani vinũ bibere cœperint.

neque

neque is, qui in conſilium aliquod fuiſſet vocatus, in quo negocium aliquod alicuius momenti eſſet tractandum, vllum vinum guſtaret, niſi corporis, vel morbi cauſa. Quid vltra? Cautum etiam erat, vt neque vir, neque mulier vinum guſtarent, cum liberis operam darent. Inſuper ſcribit Athenæus, quòd apud Locros cautũ fuit, quòd ſi quis vinum bibiſſet, niſi iubente medico cauſa ſanitatis, mortis ſupplicium ſubiret. Apud Romanos, vt nuper diximus, neque ſeruus neque mulier libera vinum poterat vmquam bibere; neque etiam liberi cum iam eſſent ephœbi, vſque ad trigeſimum annum.

Sed hæc non ideo ſcripſimus, & notauimus, quaſi vinum tamquam Dei craturam damnare, & improbare velimus, cum manifeſte conſtet, vinum ſi modus adſit, multis humanis rebus magnopere eſſe adiumento. Alcibiades nobiliſſimus medicus, aſſerit vtilitatem vini vix deorum potentia poſſe æquari. Vino enim vires corporis aluntur, vino animus vegetatur, vino augetur ſanguis, colorq. hominum; modico vino ſtatim redeunt vires, & nerui iuuantur, ſtomachus redintegratur, appetentia ciborum excitatur, triſtitia expellitur, magnitudo animi reuocatur, ſomnus conciliatur, vomitio ſiſtitur; vinumq. omnibus venenis, quæ frigiditate nocent, medetur, & præſertim fungis. Plato putat vinum fomitem quemdam eſſe, & incitabulum ingenij, atque virtutis. *Vini moderate ſumpti vtilitates.*

Et ſi quandoque accidit, vt experimento probatur, vinum magis obeſſe, quàm prodeſſe, nullus admiretur, nec ipſum deteſtetur: quoniam quidam ita ſunt proni, & faciles ad bibendum, vt non vereantur mutuo certare poculis, & inuitare inuicem ad pares hauſtus, & potare multo plus, quàm ad ſatietatem. Et ſi quis in hoc certamine obeundo, aliquanto erit ſegnior, mox hic male audit, & hominis nomine dignus apud illos non cenſetur. Si quis autem fuerit ſtrenuus in bibendo, nec inter bibendum reſpirauerit vmquam, hic celebris omnium ore

habe-

Digitized by Google

habetur, apud eoſdem ſumma laude dignus æſtimatur. Non ſic contigit in conuiuio illo ſtrenuo, atque mirabili, quod fecit Rex Aſſuerus, vt habetur libro Heſter cap. 1. in quo edictum erat, ne quis quempiam cogeret ad bibendũ; ſed quiſque biberet quantum volebat. Tres tantum cyathos bibere veteres conſueuiſſe in menſa compertum eſt, quorum primus ſanitatis cauſa ſumebatur; alter in ſignum amoris, & voluptatis; tertius denique excitandi ſoporis cauſa; quem vbi prudentes viri, & ſibi ipſi conſtantes biberant, domum ſe conferebant. Si quis vero quartum poſtulaſſet cyathum, non cenſebatur vir prudens, & ſobrius; ſed potius ignominiæ deditus, & ebrietati. Si autem interdum vinum eſſe nimis aſperum reperiebatur & atrox, aquam apponere ſolebant. Vnde legitur, Carolum Magnum, tot tantiſq. bellorum victorijs inſignem, ſummaq. pietate cumulatum, cibi potuſq. fuiſſe parciſſimum, ſed in potu temperatiorem, & vinum aqua mixtum ſemper bibiſſe; id quod Græci per ænigma ſignificabant, dum Nymphas Bacchi altrices extitiſſe dicerent: Per Nymphas enim proculdubio fontes, & aquam intelligebant. Cum autem hucuſque fuerimus digreſſi de potu vini, non eſſe præter rem exiſtimamus, ſi de inuentore vini pauca verba dicamus. Certum eſt enim, ſi ſacris litteris, vt par eſt, credere, & indubitatam fidem adhibere volumus, cap. 9. Geneſeos, quòd Noe, vir iuſtus, & Deo acceptiſſimus, & agricola legitur exercuiſſe terram, & plantaſſe vineam: qui deinde bibens vinum, inebriatus eſt, & nudatus iacuit in tabernaculo ſuo. Quod cum vidiſſet Cham, pater Chanaan, manifeſtum eſt quod ibi ſequitur. Sed nobis occaſione horum verborum, & illius facinoris adnotare libuit, quod frequenter contingit temporibus noſtris. Sunt enim quidam peruerſi homines ſectatores Cham, filij Noe, quippe qui odio & inuidia extimulati aliorum operum ſeu factorũ ſunt curioſi obſeruatores, & inſpectores, vt ſi quid temere, vel imprudenter quis egerit, ſtatim magis augeant, & fœdum

Veteres ter in menſa bibebãt.

rumo-

tumorem in vulgus diſſeminent atque infundant, idq. non vt vitium correctum velint, ſed quo aliorum exiſtimatio, ſeu dignitas minus habeatur. De quibus S. Ambroſius lib. de Arca Noe ſic loquitur: Omnis improbus, quoniam ipſe deuius eſt a diſciplina, & a recto tramite procul aberrat, aliorum lapſus, non ſolum pro ſui erroris ſolatio accipit, quod conſortes inuenerit culpæ, verum etiam improbo lætatur affectu, tamquam ipſe ſua delicta correxerit. De hoc genere hominum S. Baſilius ita loquitur: Quemadmodũ vultures ad male olentia feruntur; multa vero prata amœna, & ſuaue olentia loca prætereunt, & muſcæ quod integrum eſt tranſeunt, ad vlcera feſtinant: ſic inuidi ea, quæ in vita clara ſunt, & magnitudinem bene geſtorum non reſpiciunt, ad ea quæ vilia ſunt, & turpia attendunt, ſi quid erratum ſit, qualia humana multa contingunt, id publicant, & alios homines cognoſcere volũt: & quemadmodum imperiti pictores imagines depictas aliquo corporis defectu exiſtentes alijs oſtendunt; ſic aliquorum natura, & genium, qui libentius audiunt, & obſeruant, quæ hominis exiſtimationem conuellunt, quæ vero commendant, reſpicere dedignantur. Eſt enim videre quoſdam laicos nullis non vitijs coopertos, adulterijs, perfidia, impoſturis, ac ceteris ſceleribus, ſed horum omnium obliuiſcuntur, Religioſorum vitia, & ipſius Cleri perſpicue cernunt, & velut aquila, vel ſerpens cupide captant. S. Gregorius 25. Moralium horum formam deſcribit dicens: Si magiſtrorũ vita iure debet argui, oportet vt eos ſubditi etiam cum diſplicent, venerentur. Sed eſt ſolerter intuendum hoc, ne aut quem venerari neceſſarium eſt, imitari appetás; aut quem imitari deſpicis, venerari contendas. Subtilis enim via tenenda eſt rectitudinis, & humilitatis, vt ſic reprehenſibilia magiſtrorum, & ſuperiorum, atque etiam Prælatorum opera deſpiciant, quatenus ſubditorum mens a ſeruanda magiſterij reuerentia non recedat; ſic (inquam) egiſſe feruntur in Noe, dum erat inebriatus, boni filij, qui

nuda-

nudata verecunda patris auerſi veniendo texerunt. Quid ergo hoc nobis indicare voluit, quod filij verecunda patris ſuperiecto dorſis pallio, auerſi venientes operiunt, niſi quod bonis ſubditis ſic præpoſitorum ſuorum mala diſplicent, vt tamen hæc ab alijs occultari velint: operimentum auerſi deferunt, quia iudicantes factum, & venerantes magiſterium, nolunt videre, quod tegunt, ſic docet B. Gregorius, &c.

De loco conuiuij. *Caput IV.*

Vbinã commode & honeſte fieri debeãt cõuiuia.

CVM hactenus viderimus, qui, quot, & quales debeant eſſe conuiuæ, dum honeſte, & religioſe conuiuatur, occurrit nunc perquirere, & ſcrutari quo in loco ſint congrue habenda eiuſmodi conuiuia, quo tempore, quaue hora, &c. quæ ad huiuſmodi exactam diſcuſſionem videntur pertinere. Prætermiſſo igitur more Antiquorum, de quo ſupra fuimus locuti, nemini dubium eſſe poteſt, debere deligi loca honeſta, nitida, & ab omni ſorde expurgata: locus enim debet eſſe æqualis locato. Sicut enim conuiuium debet eſſe honeſtum, purum, & religioſum, vt puta probatorum hominum cœtu oppletum, & collectum; ſic etiam conuenit eſſe locum, vbi celebratur tale conuiuium. Namque vt habetur 2. Machabæorum 5. Deus elegit propter gentem locum, & non propter locum gentem; adeo quòd propterea locus, in quo habetur conuiuium debet eſſe purus, & mundus, quia, qui illic ſunt comeſturi, & manducaturi, ſunt homines probi, honeſti, & Deo dicati, vt bene declarat S. Thomas 2. 2. quæſt. 99. art. 3. in corp. ſecus autem contingit in conuiuijs profanis: neque enim in ſtabulis, ac diuerſorijs, aut in cryptis, & in fornicibus conuiuari decet, niſi cum neceſſitas vrget, vt tempore perſecutionis Martyrum quandoque fieri neceſſe erat; ſed in locis apertis, & illuſtribus fieri de-

S.Thom. 2.2.q.99 art.3.

ri debent eiuſmodi conuiuia; ſed neque etiam in loco ſacro: neque ſacris vſibus dedicato conuiuari licebit, niſi forte loquamur de conuiuio, quod fieri ſolet quotidie apud fideles in Eccleſia militante. In quo quidem conuiuio, cibus eſt ſubſtantia corporis Chriſti, vinum vero ſanguis eius puriſſimus & immaculatus, ſub ſpeciebus tamen panis, & vini, vt poſtea videbimus. Neque permittatur ſacerdotibus, & Epiſcopis, aut etiam Clericis, cuiuſuis ordinis conuiuari in Eccleſijs. vt habetur 42. diſtinct. cap. non oportet, niſi tamen, vt diximus, ob aliquam iuſtam, & rationabilem cauſam. Cum poſtmodum traducti erimus ad Eccleſiam, quæ regnat in cælis, illic cibati erimus pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris, & potati erimus, & recreati. Ne vero quis audeat in locis ſacris eiuſmodi conuiuia parare, quemadmodum olim fiebant, teſtis eſt S. Paulus, qui prima Corinth. 10. reprehendit eos, qui in Eccleſijs epulabantur, dicens: Nonne habetis domos ad manducandum, & bibendum, aut Eccleſiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? quæ S. Pauli increpatio, quamuis alio forte dirigatur, facile tamen & abſque multo negotio poteſt huic noſtræ ſpeculationi adaptari. Sed neque liceat alicui in agris, aut ſub arboribus, ſeu prope fontes menſas inſtruere, contra quos ita coeuntes & conuiuantes inſurgit, & vehementer excandeſcit B. Auguſtinus ſermone 68. de diuerſis, vbi habet hæc verba, quòd aliqui, aut per ſimplicitatem, aut per ignorantiam, aut quod certe magis credendum eſt, per gulam, de illis ſacrilegijs, vel ſacrilego cibo, qui ſecundum paganorũ conſuetudinẽ appoſitus fuerit, manducare nec timeant, nec erubeſcãt. Propterea conteſtor vos (inquit Auguſtinus) coram Deo, & Angelis eius, ac denuntio, ne ad illa diabolica conuiuia, quæ aut ad fanum, aut fontes, aut ad aliquas arbores fiunt, vmquam accedatis. Sed re vera, vt dicam quod ſentio, verba B. Auguſtini referuntur ad eos, qui ob cultum falſorum deorum, vel aliqua

Decreti p. 1. diſt. 42. ca. 3.

1. Cor. 10.

Auguſt. ſerm. 68

ſuperſtitione diabolica ducti, feſtinant ad eiuſmodi loca explere ventrem.

Legitur tamen Abraham feciſſe conuiuium tribus Angelis ad ilicem Mambre, ſeu in conualle Mambre. vnde quis arguet fieri poſſe conuiuia in quibuſcumque locis, modo non ſint fœdata, & conſpurcata, vel cultu deorum, vel hominum perditorum commercio? Id vero, quod factum fuit ab Abraham, quoddam grande myſterium præſeferebat, ſed vt a propoſito noſtro non diſcedamus, dicimus, conuiuium illud factum in conualle Mambre, demonſtraſſe qualia ſint futura loca, in quibus honeſta, pura, & religioſa conuiuia fieri debeant. Mambre enim, vt
Aug. ſer. 70. de tẽpore. S. Auguſtinus ſerm. 70. de tempore ait, Latino idiomate ſignificabat viſionem, ſeu perſpicaciam. Vult igitur innuere hoc Abrahæ factum, ea conuiuia eſſe Deo grata, quæ fiunt in loco puro, & mundo, & ab his, qui ſunt puri, & mundi, quos videt ipſe Deus, & qui facile vident
Matt. 5. ipſum Deum, iuxta illud Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.

Nuper diximus quo loco debeant conuenienter, & ſine culpa, honeſta conuiuia præparari; nunc alia oritur contentio inter eos, qui de ratione habendi conuiuia ſunt locuti, quo pacto vel ſitu, aut poſitione; (neſcio quid dicam) ideſt, numquid ſedentes, aut ſtantes, vel etiam cubantes debeant eſſe conuiuæ, dum epulantur. Legimus
Gen. 43. enim Gen. 43. filios Iſrael in conuiuio, quod parauit illis Ioſeph, dum eſſent in Aegypto, omnes conſediſſe iuxta
Exo. 16. primogenita ſua, & minimum iuxta ætatem ſuam, Exodi 16. Similiter legitur quòd filij Iſrael, dum eſſent in Aegypto, ſedebant ſuper ollas carnium. ex quibus profecto colligi poteſt, quòd ſedendo manducabant. Et 32. legitur: Sedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere.
Iud. 19. Et Iud. 19. quòd Leuites quidam inuitatus a ſocero ſuo,
Pſ. 126. ſederunt ſimul, & comederunt, ac biberunt. Et Pſal. 126. habentur hæc verba: Surgite poſtquam ſederitis, qui manduca-

ducatis panem doloris. Et Prouerb.23. ſcriptum eſt: Quan- *Prou.23*
do ſederis, vt comedas cum Principe, diligenter attende,
quæ appoſita ſunt tibi. Et Eccl.23. ſic legitur: Super men- *Eccl.23.*
ſam magnam ſediſti, non aperias faciem tuam ſuper illa
prior. Multa alia huius generis teſtimonia habemus ex ve-
teri Teſtamento, quibus probatur, aut elicitur, morem
priſcorum fuiſſe in conuiuijs ſedere, & non ſtando come-
dere. Apud Ioannem cap. 4. legitur quòd Ieſus fatigatus *Ioan. 4.*
ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem, expectans nimirum
Diſcipulos, qui emerant cibos, vt afferrent: & ſedens, pe-
tijt a muliere illa Samaritana: Da mihi bibere. Verum
eſt tamen (iuxta opinionem quorumdam) quòd Chriſtus
Dominus noſter, dum inuitatus ad conuiuium manduca-
ret, lecto accumbebat. Nam legitur Lucæ 7. quòd ingreſ- *Luc.7.*
ſus domum Phariſæi diſcubuit, & quòd mulier, quæ erat
in ciuitate peccatrix, allato alabaſtro vnguenti, & ſtans
retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, &
capillis ſuis tergere, eoſdem pedes oſculari, & vnguento
vngere. Id quod multorum ſententia fieri nequaquam
potuiſſet, niſi Chriſtus Dominus lecto recumberet; con-
tra vero, cum Dominus noſter ſurrexit a mortuis, dicitur
ſtans manducaſſe coram diſcipulis, qui ſumens reliquias
dedit eis: quod quidem ſtans, non ſedens creditur feciſſe.
Filij etiam Iſrael dum comederent agnum paſchalem, ſtan-
tes illum edere dicebantur, habentes calceamenta in pe-
dibus, & tenentes baculos in manibus. Quare ex ſacris lit-
teris habetur, quandoque ſedentes, & quandoque recum-
bentes, veteres cibum ſumpſiſſe: proprie vero iacentes ali-
quos fuiſſe epulatos ex noſtris, non memini me legiſſe, niſi
forte morbo grauatos, quippe, qui non niſi iacentes poſ-
ſunt vtcumque cibari.

Sed quidquid ſit de vſu veterum, ſi loquamur iuxta
morem iam diu, & per longa tempora obſeruatum, & vſi-
tatum, nulli præter eos, qui miniſtrant, ſtare donec epu-
lantur, & non ſedere conſueuerunt, niſi forte quis velit

parum quid prægustare, & ientaculi quidquam præaſſumere, præſertim, qui ſunt aliquod negocium peracturi. De vſu, vel abuſu Ethnicorum penes hunc ſitum in conuiuijs dictum eſt in ea parte, qua locuti ſumus de conuiuio profanò, pro cuius ampliori notitia vide Cælium lib. 14. antiq. lect. cap. 58. Solet etiam in dubium reuocari, qua parte menſæ maiores, & digniores debeant locari, & conſtitui. Prætereo morem Antiquorum, de quibus a principio ſumus locuti, ſed iuxta noſtrum, ſatis vetuſtum, & probatum morem, qui ſunt maiores, & digniores, ſummum in menſa, & præcipuum debent obtinere locum, & ſic deinde vnuſquiſque penes ſuum gradum aut primogenituram, vel ætatem. Sic enim 1. Regum 10. feciſſe Samuelem, dum introduxit Saulem, & puerum eius in triclinium, dicitur, quòd dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant inuitati: erant enim, inquit, quaſi triginta viri. Alicubi locus inferior in conuiuio tribuitur auctori, & domino conuiuij, modeſtiæ, & vrbanitatis ergo. Dicunt aliqui locum medium, eſſe longe præſtantiorem: videmus enim Epiſcopum ſedere in medio presbyterorum, & Clericorum, exemplo Chriſti, qui ſedebat in medio Doctorum, Lucæ 2. & hic eſt honor ſedere in medio aliorum, quia locatus in medio cunctorum ad ſe trahit aſpectum, vt dicit Caſſiodor. lib. 3. variarum epiſtolarum. Et apud Numidas, erat honor, ſedere in medio, vt refert Saluſtius in Iugurta. Et fere ſemper legitur de Saluatore noſtro ſteiſſe in medio Diſcipulorum ſuorum, vt memini me alias dixiſſe, & nos Religioſi, dum recumbimus in menſa, vel dum alias in vnum congregati conuenimus, locus ſuperior, aut medius locus tribuitur Prælato, & Superiori: & re vera locus medius eſt longe præſtantior, & nobilior quocumque alio. Sed quando ad publicas ſupplicationes procedimus, ſubditi omnes præcedunt, velut inferiores; Prælatus vero poſt omnes, tamquam in digniori loco ſubſiſtit. Legitur tamen apud Lucam cap. 14. eiuſmodi conſilium, ſiue præceptum, Dominum,

Cœlius lib. 14. cap. 58.

Alia dubitatio.

1. Reg. 10.

Locus medius præſtantiſſimus.

Luc. 14.

Digitized by Google

minum & Magiſtrum noſtrum Chriſtum Ieſum dediſſe, vt ſcilicet cum inuitati fuerimus ad nuptias, non diſcumbamus in primo loco, ſed in nouiſſimo, ne cum venerit qui nos & alium inuitauerit, dicat nobis: Date huic locum, & tunc oporteat cum rubore nouiſſimum locum tenere. Propterea cum vocatus fueris, vade recumbens in nouiſſimo loco, vt cum venerit qui te inuitauit, dicat tibi: Amice aſcende ſuperius: tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus: quia omnis, qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humiliat exaltabitur. Et profectò hoc eſt optimum, & ſalutare conſilium. Et Salomon Prouerb. 5. inquit: Ne *Prou. 5.* glorioſus appareas coram Rege, & in loco magno ne ſteteris: melius eſt enim, vt dicatur tibi, aſcende huc, quam, vt humilieris, & vitupereris, & deijciaris coram Principe, aut confundaris. Legitur etiam Eccleſiaſtici cap. 31. Ne *Eccl. 31.* extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus, tabeſcas, & quæ ſequuntur. Seneca etiam lib. 1. de ira, ſcribit aduerſus quemdam dicens: Minus honorato loco poſitus iraſci cœpiſti conuiuatori, vel vocatori ipſi, qui tibi præferebatur: demens, quid intereſt, quam lecti premas partem? & honeſtiorem te, aut turpiorem poteſt facere puluinus? Quæ fuerit huius rei apud veteres conſuetudo pariter, & diſceptatio, copioſe declarat in quodam opuſculo de Triclinio, nuper impreſſo Petrus Ciacconius Hiſpanus, vir apprime eruditus, cui appendit etiam ſententiam perilluſtris Fuluius Vrſinus, pro cuius rei ampliori notitia, vide quæ ſcribit Plutarchus libro primo conuiuij citatus ab eodem Ciacconio. Quamquam nuper dixerimus, conuiuia in Eccleſia, & locis ſacris numquam peragenda; legimus tamen apud probatos auctores olim in Eccleſia fieri conſueuiſſe cœnas quaſdam communes, ſed valde frugales, & modeſtas, vel in ſolemnitatibus Martyrum, aut in exequijs defunctorum, ad quas inuitare conſueuerant pauperes, & egenos, pupillos, & viduas, vt refecti, & recreati, defunctorum memorias celebrarent:

nec.

nec inde diſcedebant, niſi prius gratias, & laudes immenſas Deo referrent: Sed apud priſcos, non ſolum in feſtiuitatibus Martyrum, & in exequijs defunctorum eadem conuiuia celebrabant, verum etiam in die natalitio, & in celebratione nuptiarum, & in acquiſitione Regnorum, & in varijs bellorum triumphis, & adeptione dignitatum, & primatuum, de quibus multa haberi poſſunt exempla tam apud Ethnicos, quam apud fideles, & præſertim in libro
Cap. 1. Iudicum cap. 1. legitur de Samſone, qui cum accepiſſet in vxorem mulierem quamdam Philiſtæam, fecit magnum, & celebre conuiuium multis Philiſtæis. Sed quid aliud? Legitur apud Ioannem Euangeliſtam, Dominum Ieſum interfuiſſe cuidam conuiuio, vbi nuptiæ celebrabantur, & vbi aquam conuertit in vinum. Sed apud quoſdam non ſatis commendatur conuiuiũ illud, quod fit ob diem natalitiũ, cum multis in locis ſcriptum reperiatur, quòd ſit male dictus ille dies, quo quiſque naſcitur. Vnde Iob cap. 3. legitur dixiſſe: Pereat dies, in qua natus ſum; & nox, in qua dictum eſt: conceptus eſt homo. Et cap. 10. videtur conqueri apud Deum, dum inquit: Quare de vulua eduxiſti me, qui vtinam conſumptus eſſem, ne oculus me videret. Et Hieremiæ cap. 20. Maledicta dies (inquit) in qua natus ſum, & dies, in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta, & quæ ſequuntur.

De hora prandij. Caput V.

VIDIMVS breui admodum narratione, quis debeat eſſe locus, in conuiuijs inſtruendis cõuenienter eligendus; conſequens eſt videamus etiam curſim, qua hora congruentius fieri deceat conuiuium. De tempore quidem & hora, qua ſolebant veteres ſimul conuenire ad prandiũ, vel ad cœnam, dictum eſt ſupra, dum loqueremur de conuiuio profano: De noſtris autem conuiuijs, quid certi ſtatua-

tua-

tuamus nihil profecto nobis occurrit, neque reperimus ab alijs ſatis accurate notatum; ſed ſi quid nobis vere, aut vero ſimile fortaſſis occurret, hic palam faciemus.

Legimus primum de Domino noſtro, quòd hora erat quaſi ſexta, quando fatigatus ex itinere expectabat Diſcipulos, vt afferrent cibos; & non niſi, vt facile poteſt exiſtimari, vt pranderent: Nam poſtquam receſſit illa mulier, alloquebantur eum Diſcipuli dicentes: Rabbi manduca. Dicunt autem quidam, prandium non fuiſſe præcipuum cibum apud Antiquos, vt dicit Celſus lib. 7. Si quis prandet, vtilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum ſine carne, & ſine potione ſumere. Dominus tamen noſter, ea hora ſitiebat, propterea petijt ab illa muliere Samaritana: Mulier da mihi bibere. Vnde præfatus auctor libro ſeptimo ſubdit hæc verba: Aeſtate vero, & potione, & iam cibo corpus ſæpius eget, ideo tunc prandere ſatis commodum eſt. Poſſumus itaque tuto aſſerere horam illam, qua Dominus fatigatus ex itinere petijt aquam, & Diſcipulos mox cibos allaturos expectabat, fuiſſe horam prandij. Quandoque vero veſperi, & hora cœnæ manducauit cum Diſcipulis, præſertim cum diabolus miſiſſet in cor Iudæ, vt traderet eum Iudæis. Sic enim legitur: Et cœna facta, cum diabolus miſiſſet in cor Iudæ, vt traderet eum, &c. Ioan. 13. *Ioan. 13*

Dauid quoque, vt habetur ſecundo Regum tertio cap. manducabat quandoque hora veſpertina occidente ſole, ſic enim legitur ibi: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, ſi ante occaſum ſolis guſtauero panem, vel aliud quidquã.

Sanctus Antonius ante ſolis occaſum numquam legitur cibum ſumpſiſſe, & quandoque biduo abſtinebat a cibo. S. Pater Auguſtinus in Regula ſua præcepit, quòd quando quis non poteſt ieiunare, tamen extra horam prandij nihil alimentorem ſumat niſi cum ægrotat. Hugo de S. Victore declarans & ipſe, quæ ſit hora prandij, videtur aſſerere eam eſſe diei horam tertiam. Sic enim dicit: Extra horam, credimus, cum vſque ad tertiam progredimur:

nam

Digitized by Google

nam vſque ad iſtam horam non decet fratrem comedere, aut bibere, niſi ægrotet: Aegrotanti enim omni hora licet, ita tamen, vt nihil fiat ſine conſilio medicinæ: Ita vt etiam ſi nolit, iubente Præpoſito faciat, quod faciendum eſt pro ſalute; non ieiunantibus, aut infirmis non exiſtentibus congruam refectionis horam eſſe credimus, ab hora tertia vſque ad ſextam. Ieiunantibus vero non licet cibum ſumere niſi ab hora nona vſque ad veſperam, cum omnia honeſte, decenter, & ſecundum ordinem fiant: neque enim decet quauis hora præter neceſſitatem cibum ſumere. Hæc autem diximus, non vt alicui inijciamus ſcrupulum, ſed quæ hic voluimus inſerere, honeſtiora videntur. Sed quiſque ſuum exequatur morem, modo nihil impie, aut inique, ſeu præpoſtere agatur, neque contra diuinas leges, aut maiorum inſtituta, ſiue approbatam conſuetudinem. Diceret forte quis, eam eſſe horam congruã, & condecentem conuiuijs accumbendi, dum tauri, & altilia fuerint occiſa, & parata ſint omnia, vt nihil ſuperſit, niſi, vt inuitati ſe accingant, & præparent ad nuptias, & conuiuia.

De cibarijs apponendis in conuiuio Religioſorum. Caput VI.

POSTEAQVAM vidimus, quo loco, & qua hora conuiuia ſint conuenienter habenda, operæpretium eſt, vt conſideremus id, quod forte priori loco erat conſiderandum. Contemplemur igitur nunc, &

Quæſtio de vſu et qualitate ciborũ

videamus, quæ fercula ſint conuenienter apponenda in conuiuijs honeſtis, & religioſis. Primum quidem ab initio ſæculi hæc fercula dedit Deus cunctis animantibus, vt habetur Gen. 1. dicens: Ecce dedi vobis omnem herbam, afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna fructifera, quæ

Gen. 1.

Digitized by Google

ra, quæ habent ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam. Deinde cum poſuiſſet, & conſtituiſſet primum hominem, factum ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam; in paradiſo voluptatis, præcepit ei, dicens: Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſcientiæ boni,& mali ne comedas: quacumque enim hora comederis ex eo, morte morieris. Hoc igitur fuit primum ferculum, quod propoſuit Deus homini, quem de limo terræ formauerat. At cum ipſe alia ſibi fercula prohibita fuiſſet auſus comedere, ob eius impudentiam, temeritatem, & inobedientiam fuit eiectus e paradiſo delitiarum, & in varias,& graues miſerias deturbatus, ac detruſus: Nec ſolum ipſe fuit his malis, & incommodis irretitus, ſed ij, qui poſt eum, & ab eo prodierunt, eamdem calamitatem omnes pertulerunt, & quicumque ſunt futuri poſt nos, id ipſum ſunt perpeſſuri.

Sed S. Ambroſius quærit quid cauſæ fuit, quòd Deus voluit prouidere ipſis animantibus de cibo, & potu, cum potuiſſet ſua immenſa, & ſingulari virtute, & potentia abſque huiuſmodi alimentis ea ſuſtinere. Reſpondet in libro Hexameron cap. 9. quòd poterat vtique Deus abſque alio adminiculo, quæcumque animata ſuſtinere; ne tamen tot olera, & herbas videretur fruſtra produxiſſe, voluit etiam beneficio cibi, & potus eadem animalia, & eorum ſenſus reficere, & ſuas functiones peragere: cibus enim & potus cunctis ſenſibus vires ſubminiſtrant. Nam neque oculi vigorem videndi haberent, niſi virtutem ſubſtantiæ corporalis acciperent, quæ cibo defertur, & potu. Neque aures audiendi, aut nares odorandi, aut manus tangendi vim haberent, niſi corpus omne confortaretur alimentis. Deficimus enim viribus, niſi eas cibi præpotentis aſſiduitate reparemus. *Ambr. lib. Hexamerõ 6.*

Quærit deinde idem Ambroſius lib. 3. Hexameron, cur omnipotens Deus prius animantibus, & pecoribus, quàm homini cibum corporalem prouidit. Reſpondet eodem in

loco, quòd hoc fecit Deus, vt agnoſcamus, & fateamur ſummam Dei prouidentiam, & profundum eius conſilium admiremur, quod nec minima quæque negligat; velut legitur Matth. 6. Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Ceterum ante datam legem omni fere ciborum genere potuerunt homines veſci. Sic enim legitur dixiſſe Deus Gen. 9. Omne quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum.

Dicunt tamen aliqui ante diluuium non conſueuiſſe homines comedere carnes, ſed poſt diluuium permiſit Deus, vt comederent carnes; ſed negari non poteſt, quædam fuiſſe genera ciborum, quorum eſus reputabatur illicitus, non quòd vlla lege fuerit prohibitus, ſed ex ipſa natura rei videbatur abominabilis, & fugiendus; quemadmodum nunc re ipſa experimur, cum pleraque genera animantium, tam terreſtrium, quàm volatilium, & aquaticorum natura ipſa abhorremus. Et quamuis non fuerit tunc in eo ſtatu legis naturæ ante datam legem facta diſcretio, & ſegregatio animalium immundorum ab animalibus mundis; aliquid tamen, ne vllo pacto ederetur, fuit ab ipſo Deo prohibitum, vt dictum fuit ipſi Noe Gen. 9. Quaſi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto, quòd carnem cum ſanguine non comedetis: ſanguinem enim animarũ veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum. Vbi dubitat S. Ambroſius, cur Deus prius propoſuit nobis cibum ſimplicem, & naturalem, quàm cibos miſtos, & compoſitos. Reſpondet, quia cibi ſimplices ſunt cibi ſobrietatis, & parſimoniæ, reliqui vero ſunt cibi diuitiarum, atque luxuriæ. Cibi ſimplices ſunt communes omnibus animantibus, illi vero paucorum. Quare debemus (inquit ipſe) eſſe contenti victu ſimplicis herbæ, olerisq. vilis, aut pomi, quæ natura obtulit, & liberalitas Dei prima donauit. Iſte ſalubris, iſte vtilis cibus, qui morbos repellit, qui reſecat cruditates, nullo hominum paratus labore, ſed diuino ef-

Digitized by Google

fuſus munere, ſine ſatione fruges, fructus ſine ſemine, tam dulcis, tam gratus, vt etiam repletis, voluptati, atque vſui ſit. Dicit Theodorus, Deum conceſſiſſe vſum comedendi carnes, tum quia herbæ, & fructus terræ non erant tunc adeo dulces, & ſuaues; tum ne homines auderent adorare animalia, quæ prius adorabant. ſed quidquid horum ſit; certum eſt, quòd primi victus hominis erant ſimpliciſſimi; quoniam legimus Eccl. 29. quòd initium vitæ hominis erat panis, & aqua dumtaxat: & ex ſacris litteris manifeſte habetur, nullum fuiſſe vſum vini priuſquã Noe, qui fuit vir agricola, cœpiſſet colere terram, & plantare vineam: qui quidem omnium primus bibens vinum, inebriatus eſt, & nudatus iacuit in tabernaculo ſuo, vt ſupra etiam diximus.

Vnde poſtea Melchiſedech Rex Salem procedens obuiã ipſi Abrahæ reuertenti a cæde Chodorlahomor protulit ei panem, & vinum, (erat ei ſacerdos Dei altiſſimi) neque legitur aliud ferculum pro tam inſigni victoria eidem obtuliſſe. Loth vero faciens conuiuium duobus Angelis, qui venerunt Sodomam, coxit azyma, & comederunt. nec aliud ferculum legitur fuiſſe illis appoſitũ. Nec dubium quin poſt datam legem, tametſi fuerint multæ ſpecies animalium terreſtrium, volatilium, & aquaticorum prohibitæ, ne comederentur; plurimæ tamen erant conceſſæ lege diuina, quæ tuto poterant manducari, licet non legatur, ex ijs multa fuiſſe inſtructa conuiuia. Et quamquam alicubi habeatur, prohibitum fuiſſe eſum carnium, id tamen cum grano ſalis eſt intelligendum: Non enim eſt vſquequaque verum, vt nunc oſtendemus. Cum enim filij Iſrael eſſent in deſerto, & non haberent quod manducarent, atque ideo murmurarent contra Moyſem, pluit illis Deus manna de cælo, & dixit: Veſpere comedetis carnes, & mane ſaturabimini panibus: quare veſperi aſcendit coturnix, & cooperuit caſtra Hebræorum. Certum eſt enim, pleroſque viros probos, ac timentes Deum ab eſu carnium perpetuo *Exo. 16.*

Fulgentij Rupẽſis Epiſcopi abſtinẽtia. abſtinuiſſe, vt legitur de Fulgentio Epiſcopo Rupenſi, qui nulla ratione potuit adduci, vt comederet carnes, & biberet vinum. Sic etiam legitur de Iacobo minori Apoſtolo: dicit enim Paulus ad Rom. 14. Bonum eſt non comedere carnem, nec bibere vinum. Non ita tamen hoc Pauli conſilium, (vt Manichæi præſumebant) intelligendum eſt, quaſi caro tamquam aliquid immundum, & diuina lege prohibitum ſit reijcienda; ſed ea ratione tantum dictum fuit, vt domaretur corpus propter animam in orationibus amplius humiliandam; non quòd illa immunda eſſe credatur: & ob eamdem cauſam non ſolum a carnibus, verum a quibuſdam etiam terræ fructibus abſtinent nonnulli; vel ſemper, ſicut pauci; vel certis diebus atque temporibus, ſicut per Quadrageſimam fere omnes; quanto magis quiſque, vel minus, ſeu voluerit, ſeu potuerit. Ita ſcribit Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 31. cap. 4. vbi declarat quomodo omnia munda mundis Tit. primo.

Quod attinet ad eſum carnium, licet aliqui velint fuiſſe prohibitum ante diluuium, nobis tamen videtur aſſentiendum his, qui opinantur haudquaquam fuiſſe prohibitum; ſed non vſque adeo permiſſum, vt fuerit in frequenti, & communi vſu quorumcumque: & ratio eſt, quia nullibi in ſacris litteris legitur fuiſſe prohibitus, multo minus in lege naturæ, præſertim poſt naturam lapſam: neque vlla apparet ratio, qua deberet prohiberi. Quamuis enim in eo ſtatu legis naturæ Deus dixerit hæc verba noſtris progenitoribus: *Gen. 1.* Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, vt ſit vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ, &c. non ideo tamẽ prohibuit eſum carniũ.

Quod ſi quæras cur potius herbas, & fructus terræ & plantarum in eo ſtatu Deus conceſſit hominibus? dicimus ideo feciſſe, quia ante diluuium terra erat valde fertilis, & fructifera, & eius fructus erant ſuauiſſimi, neque ad eos producendos opus erat homini multo labore, & ſudore: & præterea tunc homines erant robuſtioris, & validioris tem-

Digitized by Google

temperamenti, & poſtmodum, volebat Deus inſtruere homines, & inducere ad puram quamdam victus ſimplicitatem. At poſt diluuium cum terra propter inundantiam aquarum, ſuum illum priſtinum vigorem, & robur magna ex parte dimiſiſſet, voluit Deus paterno affectu conſulere, & prouidere imbecillitati hominum; atque ideo conceſſit, vel, vt melius dicam, patefecit hominibus ſuæ bonitatis conſilium cum dixit: Omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, quaſi olera virentia tradidi omnia vobis; excepto quòd carnem cum ſanguine non comedetis. Quibus verbis non tam conceſſit hominibus facultatem veſcendi carnibus, quàm declarauit modum, quo eis veſci naturaliter deberent, vt videlicet, non cum ſanguine, ideſt crudis carnibus veſcerentur, vt legitur de quibuſdam. Non itaque per ea verba præcepit eſum carnium, quemadmodum neque ante dicebatur prohibuiſſe. Quòd autem non præceperit, manifeſtum eſt: quoniam ſic plerique viri boni, & iuſti, de quibus antea ſumus locuti, & mox plura dicemus, difficile poſſent excuſari, & immunes a peccato cenſeri, cum frequenter, & quaſi in tota vita a carnibus abſtineant. Neque etiam credendum eſt, ante diluuium fuiſſe prohibitum eſum carnium, quandoquidem facile credi poteſt ipſum Abel, cum ex adipibus ouium, quas paſcebat, meliora Deo offerret, & ipſum de his adipibus, & carnibus ouium comediſſe, cum iuxta Paulum, prima ad Corinth. 9. nullus gregem paſcit, quin de lacte eius edat. Et quidam opinantur non ſolum de lacte ouium primos Parentes ante diluuium comediſſe, verum etiam de carnibus, & caſeo: non enim credibile eſt de illis animantibus tot pelles excepiſſe, vt corio induerentur, & lana, carnes vero canibus & volucribus proieciſſe. Et propterea notum eſt, ante diluuium adeo fuiſſe multiplicatos homines, vt opus fuerit eos de grege ouium, & de alijs animantibus enutritos fuiſſe, & refectos, cum præſertim vſque adeo malitia hominũ creuiſſet in terra, vt Deum pœnituerit feciſſe

ciſſe hominem, & ad eos delendos miſerit diluuium: quos quidem credibile eſt ita vitã duxiſſe, vt quoad fieri poſſet, genio indulgerent. Vero ſimile etiam eſt ſub id temporis viros probos, & Deo gratos præter olera virentia & herbam afferentem ſemen nihil vltra prælibaſſe.

Dicimus ergo vnico verbo eſum carnium nequaquam fuiſſe præceptum poſt diluuium, neque ante prohibitum, licet non fuerit adeo frequens. Sed forte quis dicet, Num eſus carnium ſit laudabilior frugibus terræ & plantarum, vel deteſtabilior? Facile quis poſſet reſpondere, eſum carnium, non vſque adeo, vt communiter fertur, eſſe probabilem, atque laudabilem; quandoquidem in illa primæua ætate ſæculi nullus, vt plerique opinantur, aut valde modicus erat vſus carnium, quemadmodum Ouidius teſtatur Metamor. libro 15. Sic etiam fertur opinio Pythagoricorum extitiſſe, vt abſtinentia ab eſu carnium maxime ſit cõmendanda. Poſtremo eſt auctoritas Pauli Apoſtoli dicentis: Bonum eſt non comedere carnem, neque bibere vinũ; ſed dicendum eſt, per hæc verba non omnino eſum carnium reprobandum, ac damnandum, quia manifeſtum eſt eos, qui bonis carnibus veſcuntur, robuſtiores, & valentiores eſſe, & ad omnia vitæ munera obeunda longe aptiores, quàm qui ſolis herbis, & plantarum fructibus vtuntur. Verum eſt tamen, quòd ad debilitandum corpus, & carnis vires extenuandas, vt in obſequium Dei & ſalutem animarum magis habiles reddantur, abſtinentia carnium magnopere confert, & conducit. Aduertendum autem eſt propter ea, quæ monet Deus in hoc eodem loco, vbi permittit eſum carnium, vt ſcilicet quiſque caueat carnem cum ſanguine comedere: dicit enim Deus: Omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum, excepto quòd carnem cum ſanguine non comedetis: comedere autem carnem cum ſanguine eſt comedere animalia viua, aut etiam cruda, neque eſui competentia. Cum enim anima dicatur ſanguis, ſiue in ſanguine, perinde eſt dicere comedere carnem

Ouidius 15. metam.

nem cum ſanguine; ac ſi dixeris comedere carnem viuam, & animatam.

Quidam exiſtimant pluribus modis poſſe comedi carnẽ cum ſanguine; vel vt iam diximus comedere animalia viua, vt faciunt feræ; vel etiam animalia mortua non extracto ab illis ſanguine; vel etiam comedendo ſanguinem, ſeparatum & extractum ab animali, dum occiditur, vt fieri ſolet in pleriſque Italiæ locis, & præſertim Peruſiæ: vbi ex ſanguine ſuillo educto ab animali conficiunt quædam farcimina non ingrata guſtui, quæ apertiori nomine dicuntur miliacea; a quibuſdam vocantur Apexabo, vt refert Varro. 4. de lingua Latina. Prohibet ergo Deus nullo horum modorum carnem cum ſanguine comedendam, vel etiam ſanguinem a carne ſeiunctum, neque edendum, neque bibendum. Id quod ea de cauſa forte prohibitum fuit, quia ſic videtur pertinere ad munditiam, & decentiam humani victus; quandoquidem fœdum, ac prope horrendum eſt, videre veſcentem carnibus ſanguine perfuſis, ac diſtillantibus, oſq. ac labia comedentium cruentantibus: & longe deterius, ac horribilius videtur quemquam epotare ſanguinem cuiuſque animalis.

Ego autem ſalua pace clariſſimorum virorum, exiſtimo per hæc verba Deum voluiſſe prohibere homicidia, fraudes, & latrocinia, quibus homines praui dicuntur carnem cum ſanguine edere, quia ſcilicet laboribus, ſtudijs, & opera pauperum, & indigentium ditantur, & viuunt, & quaſi lupi eſurientes inhiant pauperum ſanguinem: & ex exhauſto pauperum ærario volunt diuites fieri. Huius opinionis ſenſum indicant verba, quæ ſequuntur, videlicet: Sanguinem enim animarum veſtrarum de manu cunctarũ beſtiarum requiram. Anima ſumitur quandoque pro vita iuxta illud: Anima mea in manibus meis ſemper, & hic erit ſenſus, ſi carnem cum ſanguine comedetis, ideſt, ſi occideritis proximos veſtros, ſanguinem veſtrum, ideſt animã veſtram, vitam veſtram requiram de manu cunctarum be-

Quid intelligatur per comeſtionem carnis cum ſanguine.

ſtiarum, ideſt de manu hominis, de manu viri, &c. qui velut beſtiæ occidunt hominem ſimilem ſibi: nam ſi beſtia quædam, vt leo, vel vrſus hominem occiderit, & ipſa beſtia ſtatim occidetur. Quòd ſi beſtia, quæ eſt expers rationis, pattrati criminis pœnam capitalem ſubit, quanto magis homo, qui eſt rationis capax, ſi alium hominem occiderit, vel deprædatus fuerit, vel quouis modo lacerauerit, aut offenderit, eiuſq. ſanguinem biberit, erit capitali ſupplicio, & pœna mortis plectendus? At ſi volumus verba textus ad litteram intelligere, tamquam res fœtida, & immunda comeſtio carnis cum ſanguine fuit omni tempore prohibita, etiam tempore Apoſtolorum, vt habetur Act.
Act. 15. 15. ſed poſteaquam lex Euágelica fuit promulgata, & Do-
Cap. 15. minus noſter apud Matthæum dixit: Non omne, quod in os intrat, coinquinat, ſed quod egreditur ex ore, hoc coinquinat hominem, tunc tuto potuerunt homines comedere carnem cum ſanguine, aut ſanguinem ſeiunctum a carne, vt ſupra oſtendimus, non ſolum de manu beſtiarum, ſed de manu hominis. Nolo autem in hac re diutius morari, quia non eſt præſentis negocij ac inſtituti. Mei muneris erat oſtendere quæ fercula eiuſmodi conuiuijs adhibebantur, idcirco proſequamur quod iam cœpimus.

Legimus de S. Ioanne Baptiſta Matthæi 4. quòd eſca eius erant locuſtæ, & mel ſilueſtre, alia non legitur fercula vmquam comediſſe. Verum hoc S. Ioannis Baptiſtæ exemplum non ſatis ad rem noſtram; quandoquidem nos non loquimur de ferculo quouis modo, vel a quocumque priuatim ſumpto, ſed de his, quæ ſolent, ac debent in conuiuijs honeſtis, ac religioſis, vt plurimum apponi. Vnde Paulus ad Rom. 14. inquit: Alius credit ſe manducare omnia: qui autem infirmus eſt, olus manducet: & is, qui manducat, non manducantem non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet. Legimus enim Chriſtum Dominum præcepiſſe Diſcipulis ſuis Luc. 10. vt manducarent, quæ apponerentur eis, & 1. ad Corinth. 10.

S.Pau-

S. Paulus inquit: Si quis vos vocat infidelium ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Et prima Tim. 4. inquit: Nihil reijciendum, quòd cum gratiarum actione percipitur. Et ad Titum primo: Omnia munda mundis, coinquinatis autem, & immundis nihil eſt mundum: & re vera ſanctus Thomas 1.2.quæſt.101. art.6. ad primum, rectè dicit, nullius cibi vſum, vel eſum de ſe eſſe peccatum, ſed aliquis prohibetur ab vſu aliquorum ciborum, vt carnis, & lacticiniorum, vel propter obedientiam, quia ſic forte eſt ſui ordinis inſtitutum, vel propter votum, ſeu continentiam, aut etiam propter ſanitatem, vel etiam in figuram, vt ſcilicet demonſtret illud eſſe fugiendum, quod per ipſum ſignificatur.

Quòd eſus carnium ſit reiectus a pleriſque, non eſt mirum, cum nullibi legamus Dominum Ieſum Chriſtum carnes vmquam comediſſe, niſi forte cum erat inuitatus ad nuptias, & dum ex legis præcepto comedere oportebat agnum paſchalem: hanc certe ob cauſam factum reor, vt plerique lege cauerint, ne vllo vmquam tempore, aut raro admodum carnes comedantur. Scimus equidem aliqua Regularium inſtituta arctiſſima lege cauiſſe, vt ab eſu carnium perpetuo abſtineant, cuius decreti, atque inſtituti multa reperiet exempla, qui voluerit vitas Patrum tantiſper percurrere, aut perluſtrare; inter quos tres præcipui nobis occurrunt, nequaquam ſilentio prætereundi, quorum primus fuit ſanctus Paulus Eremitarum primus auctor vel inſtitutor, ſeu magiſter, qui ſola pro victu, & veſtitu vtebatur palma, paulum aquæ pro ſiti explenda, & dimidiato pane, quem coruus ei ſemper afferebat. Deinde S. Antonius inter hos viros maxime continentes nobis offertur, qui cum acceſſiſſet ad viſendum ſanctum Paulum Eremitam, idem coruus, qui prius dimidiatum panem ipſi Paulo afferebat, integrum deinde pro refectione vtriuſque ſolebat afferre; vnde perbelle quidem in hæc verba

S. Pauli primi Eremitæ frugalitas.

V pro-

prorupit Paulus dicens: Sexaginta iam anni ſunt cum accipio quotidie dimidij panis fragmentum, & nunc ad aduentum tuum, ò Antoni, militibus ſuis Chriſtus duplicauit annonam.

S. Antonij in victu parcitas.

Antonius quoque vſque adeo erat continens, & abſtemius, vt ſalem tantummodo ad panem adhiberet, & ſitim aqua extingueret: hæc erant illius pabuli fercula. Poſt hunc extitit Hilarion Abbas, qui paucas tantum ficus, & ſuccum herbarum adhibebat. Beatus quoque Onophrius adeo erat continens, & abſtinens, vt herbis, & baccis ſilueſtribus tantum contentus, per triginta annos vitam ſuam tranſegerit. Prætereo (ne vos tædio afficiam) quamplurimos Dei ſeruos, ac miniſtros, qui eamdem viuendi regulam ſunt ſecuti. Nec minus loqui poſſumus de multis ſanctis Virginibus, ac mulieribus, quæ caſtiſſimum corpus perpetuis vigilijs, & ieiunijs macerabant: & quid, inquã, alia perquirimus, & expetimus exempla? Nonne de glorioſo viro Dei ſeruo & miniſtro Nicolao Tolentinate legimus, qui mira, & incredibili abſtinentia vitam ſuam tranſegit, pane ſolo, aquaq. contentus, quiq. nec adduci poterat, vt reſtaurandæ incolumitatis cauſa carnibus vmquã veſceretur? Et noſtra hac tempeſtate, nonne præclarum, & ſingulare exemplum attulit nobis Illuſtriſſimus Cardinalis Carolus Borromæus, qui poſt aliquot annos ſuæ promotionis ad Cardinalatus apicem, & ampliſſimam totius Eccleſiæ ditionis curam, eam vitæ rationem tenuit, vt præter aliquos fructus, & quandoque modicas herbas oleo perfuſas, & nonnumquam parum lactis, nullis vmquam alijs cibis vteretur; quemadmodum legimus cap. 23. in vita ipſius?

S. Nicolai Tolentinatis abſtinentia.

Caroli Cardinalis Borromæi ſobrietas.

In alia edit. lib. 7 cap. 1.

Poteſt hoc loco afferri exemplum de abſtinentia B. Monicæ, Claræ, Catharinæ Senenſis, & multarum aliarum Sanctarum: ſed ijs prætermiſſis, ſciebant viri religioſi, & Deo dicati, quòd per eſcã culpæ facile datur acceſſus in cor noſtrum. Intrauerat olim prima pœna in ipſum Adam ob ieiunij præuaricationem, dicente, & præcipiente Deo: De

ligno,

ligno, quod eſt ſcientiæ boni, & mali, non edetis; qua autem die ex eo manducaueritis, morte moriemini. heu vide, quàm ſit habenda conſideratio cibi! Nam, vt ſcribit S. Ambroſius in tractatu de Elia, & ieiunio cap. 4. vbi cibus cœpit, ibi finis factus eſt mundi: ibi cœpit ſua incrementa neſcire, vbi cœperunt diuina circa eum opera feriari. Quo indicio declaratum eſt, quod per cibos mundus habet imminui, per quos deſijt augeri. Nemo ante cibum delictum ſciebat, nemo pœnam timebat, nemo nouerat mortem; eo introducto, omnia hæc mala prodierunt. Non ergo mirũ, ſi qui ſapuerunt, libenter a multitudine, & varietate, ac ſuperfluitate ciborum abſtinuiſſe leguntur. Sola corporis ſuſtentatio debet expoſcere neceſſitatem ciborum. *Ambr.*

Hæc autem non eo dicimus, vt ad eamdem penitus viuendi rationem, qua inter viros probos, honeſtos, & religioſos quandoque conficiuntur conuiuia, coarctare velimus; ſed vt oſtendamus, quàm modico cibo vita hominis ſuſtentetur. Legimus enim apud Danielem de tribus illis pueris, quibus dabantur legumina, qui longe hilariores erant, & corpulentiores, ſeu pinguiores, quàm, qui veſcebantur cibo regio; nec mirum, quia, vt habetur Prouerb. 15. melius erat vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum ſaginatum cum odio, quamuis Rex ille non oderit hos pueros, niſi forte poſtea: & melius eſt parum cum timore Domini, quàm theſauri magni, & inſatiabiles; cui etiam ſimile dixit regius Propheta: Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias peccatorum multas. Nec difficile poterunt reperiri exempla eorum, qui propter immoderatum cibum ſuffocati perierunt. Vnde Leo Papa monet quemcumque timentem Deum, ne potus ſatietate aciem mentis obtundat, neque ciborum nimietate vigorem cordis hebetari permittat, ita vt delectatio edendi ſit etiam corporum ſaluti contraria, niſi ratio temperantiæ obſiſtat illecebræ. Vnde monet, quod futurum eſt oneri, quiſque ſub- *Prou. 15* *Pſal. 36.*

Super cap. 22. Matth. Hom 70 trahat voluptati. Sanctus autem Chryſoſtomus pie admodum admonet vnumquemque, qui fuerit inuitatus ad nuptias, vel ad conuiuium, vt ſcilicet meminerit eorum, qui cilicio induti eremum inhabitant, quippe qui conuenientia his nuptijs amicula poſſident, quia numquam oblatas purpuras acceptarent. Et quemadmodum Rex, ſi quis ei pannoſa indumenta pauperis offerret, abominaretur, atque repelleret; ſic iſti viri corpore, & animo Deo dedicati, regiam purpuram contemnunt. Qui ſi liberius epulari voluerint, recentibus herbis menſa repletur, maiorq. inde voluptas, quàm e dapibus Regum conſurgit: & plura alia dicit ibi ſanctiſſimus iſte Doctor, qui vere Chryſoſtomus appellatur; ideſt os aureum, & lingua, ſeu fauces ob eloquentiam ſuauiſſimæ; multa, inquam, dicit de conuiuio ſanctorum Patrum, verbi gratia, quæ ſint eius epulæ, qui ſermones, qualis iucunditas, ac delectatio, quæ ſedilia, dum ad epulandum conueniunt, illis præparentur, qui miniſtri. Vnde inquit: Non eſt ibi dominus, & ſeruus, ſed omnes ſerui, omnes liberi, ac denique domini ſunt: non eſt inquit ænigma, quod dico. Legat quæſo vnuſquiſque totum illum popularem ſermonem, & abſque tot verborum congerie, facile videbit diſcrimen inter conuiuia profana, & conuiuia honeſta, ac religioſa: in illis enim ſunt multa ferculorum genera, & obſoniorum ſpecies ex carnibus diuerſorum animalium, terreſtrium, volatilium, & aquaticorum; atque item genera, vt ſuo loco diximus, ipſorum vinorum. Prætereo multa, quæ ibi fiunt ludibria, ſcandaloſa, & obſcena, ac Deo quàm maxime exoſa. In conuiuijs autem religioſorum hominum, eorum ſcilicet, qui vere Deum timent, & multo pluris faciunt cæleſtis menſæ pabulum, quàm quæcumque alia præſentis vitæ commoda, voluptates, atque delicias, & quidquid boni poteſt afferre nobis hic mundus, non eas vanitates eſt reperire, quas in cōuiuijs profanis reperiri, nemo eſt qui neſciat. Quamobrem ea ſunt poſthabenda, hæc autem nequaquã.

Præ-

Præterea legitur apud Athenienſes, tria tantum præcepta in templo Eleuſinæ ſcripta, & cunctis propoſita, videlicet, Parentes eſſe honorandos, deos eſſe venerandos, & carnibus haudquaquam veſcendum. Sed quid plura? Legitur, Pythagoram Samium non ſolum eſum carnium vetuiſſe, verum crudelitatis, & horroris plenum eſſe fateri, carnes edere. Nec ignotum eſt, ſacerdotes Aegypti omnibus mundi curis, & negocijs poſtpoſitis, ſemper in templo delituiſſe, & poſt alia corporis obſequia, carnibus, & vino ſemper abſtinuiſſe. Sic etiam legitur apud Hebræos, Gentem Eſſęorum præter hanc carnium abſtinentiam, aliud etiam genus ac ritum modeſtiæ exercuiſſe: vno enim tantum cibo, & modico vino contenti erant. Scribit etiam Atheneus, eos, qui perſeuerarent in ſimplici victu, ſemper optime conſtitutos, in reliqua vita pariter quoque continentes. Reperi etiam apud quoſdam ſcriptores, non ſolum in cibo, & potu homines prioris ætatis, verum etiam longe poſteriores fuiſſe valde frugales, & ſi quando carne vti voluiſſent, aut licuiſſet, eas tantum aſſas, non elixas comedebant, & volebant vſum carnium aſſarum, non ſolum fruſtra veteribus placuiſſe cauſa ſanitatis, verum etiam frugalitatis, vt quæ a noxijs humoribus igne torrente purgabātur, & minime alijs pigmentis, & conditu ris indigebant: ſed & Deum imitabantur, qui non fruſtra Iſraelitis præcepit, vt agnum paſchalem aſſum tantum comederent.

Reperi etiam apud priſcos eſum piſcium non fuiſſe adeo probabilem, & acceptum, immo quoſdam antiquorum, vel non curaſſe, aut penitus ignoraſſe. Refert Homerus quaſdam Gentes in inſula Corcyræ in omnē luxum, & crapulam fuiſſe propenſas, ſed piſces prorſus ignoraſſe. Erant etiam in inſula Ithaca quamplures paludes, & alibi penes circuitus maris, vel iuxta mare multæ aliæ inſulæ, in quibus ingens, & piſcium, & ſilueſtrium erat ouium multitudo, & tamen Homerus aſſerit nullum ex illis homini-

bus,

bus, vel piſces, vel aues acceptaſſe. Verum poſtea, & ſucceſſiuis, & alijs temporibus, aut locis cœpit vſus, & eſus piſcium adeo frequens, & celebris eſſe, vt quemadmodum alibi ſcripſimus, multo lautiora æſtimabantur conuiuia, dum aderant piſces, quàm quæuis alia conditio, & qualitas ciborum. Sed quid aliud volumus exemplum petere, cum a Chriſto Domino Saluatore noſtro didicerimus, nullum fere aliud genus edulij præparatum, quàm eſus piſciũ? Hic enim ſemel atque iterum ſectatoribus ſuis, ideſt, qui eum ſequebãtur, diuinæ potentiæ ſuæ miracula oſtendens, non alijs cibis famelicos niſi piſcium eſu ſatiauit. Quòd etiam piſces non fruſtra, neque tamquam inanes, & inſuaues cibi habebantur, inde facile manifeſtum eſt, quòd Eccleſiaſtica ieiunia ſolo piſcium eſu perficimus, & complemus. Quare eſus piſcium non eſt adeo repellendus, & contemnendus, vt quidam veteres, & modernorum nonnulli exiſtimarunt. Quod adeo probatur, & confirmatur, quòd Romana luxuria, illud pretium, & valorem tribuit piſcibus: quia nulla cœna, aut prandium aliquanto lautum erat, niſi forte piſcibus inſtructum.

De veſte qua induti debent eſſe conuiuantes in conuiuio honeſto, & religioſo. Caput VII.

SEQVITVR modo, vt videamus, qua veſte indui debeant, qui ad nuptias vocantur. In hoc enim conuiuio, de quo iam loqui cœpimus, facile eſt videre, quam veſtem nobiſcum deferre conueniat. Legitur enim Matth. 22. vt qui ad nuptias vocantur, veſtem nuptijs condecentem ſecum deferant, veſtem, inquam, nitidam, pulchram, ſpecioſam, non laceram, aut reſarcitam, neque etiam congruit deferre veſtem lugubrem, aut luctuoſam: non enim decet inter epulas, & conuiuia audire luctus, & lamenta, & hoc voluit innue-

innuere Propheta, cum dixit, quòd Dominus faciet conuiuium vindemiæ, conuiuium vindemiæ defœcatæ, hoc eſt conuiuium lætum, & iucundum, plenum gaudio, & exultatione, quia ſolent eſſe tempore vindemiæ; & vbi littera noſtra habet, conuiuium vindemiæ, textus Septuaginta interpretum, habet conuiuium lætitiæ, quia re vera eo tempore ſolent vinitores magnopere congaudere, & lætari, & ſibi inuicem gratulari. Solebant etiam veteres in ſignum lætitiæ, & gratulationis conuiuis, ſeu conuiuentibus apponere coronam ex floribus, quos anni tempus ſubminiſtrabat, contextam, præcipue ex roſis, alijſq. floribus, qui ebrietatem prohiberent, & caput non grauarent: quas quidem coronas, ſeu coronulas nonnulli capiti, alij collo, quidam brachijs aptabant, vt eſt videre in antiquis marmoribus, Romæ inciſis; & velut etiam ex Cicerone in Verrem oratione quinta facile eſt videre: Neque enim id eſt valde alienum ab vſu noſtro, quando ex ſacris litteris habemus ſignanter Eccleſiaſtici 45. eas apponi his, qui ſunt *Eccl.45.* grati & probati coram Deo. Legitur enim ibi: Corona aurea ſuper caput eius. Et Pſalm. 8. Gloria, & honore coronaſti eum. Et Pſalm. 20. Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo. Sed de huiuſmodi corona impoſita capiti beatorum, alias dicemus.

Nos autem non coronam, ſed varios flores, & frondes ſuper menſam apponi iubemus, vndequaque diſperſos, tum propter odorem, tum propter hilaritatem, & oblectamentum ipſorum conuiuantium. Sicut itaque parabantur conuiuia, & nunc quoque, vt plurimum præparari, & adornari videmus; non autem, vt corona capiti imponatur: quia, vt docet Tertullianus lib. de Corona militis, Corona capiti ſuperpoſita ex herbis, roſiſq. & floribus, nihil confert capiti; ita vt non ſolum veſtes, quibus indutos eſſe oportet conuiuantes; verum etiam quæcumque alia ibi ad rem conferentia, gaudium, & exultationem referre, & in- *Eccl.7.* ſinuare neceſſe ſit. Nec te perturbet dictum illud Salomo-

nis

nis dicentis: Melius eſt ire ad domum luctus, quàm ad domum conuiuij; loquitur enim de conuiuio illo, in quo nullus eſt Dei timor, neque vlla ratio pudoris, & verecundiæ, ſed obſcena omnia, turpia, ac profana, & non de conuiuio, de quo hucuſque ſumus locuti.

De miniſtro conuiuij vide Plutarc. q. 4 in Sympoſiac. lib. 1.

Reliquum eſt nunc, vt compleamus omnia, quæ ad honeſti conuiuij rationem ſpectant, & videamus, qui debeant eſſe miniſtri horum conuiuiorum. Primum quidem cauendum eſt, & diligenter curandum, ſiue obſeruandum, ne maiores ſint pretij, & exiſtimationis miniſtri ipſius conuiuij, quàm quibus miniſtratur. Nam vt dicit Saluator noſter apud Lucam cap. 22. Maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat. Et alibi inquit: Non eſt ſeruus maior domino ſuo: ſic quidem fieri decet in omnibus conuiuijs. Contingit tamen aliquando haberi quædam conuiuia, vt puta in celebratione nuptiarum, vel quarumdam ſolemnitatum, aut Miſſarum, aut feſti dierum, aut alicuius rei vehementer exoptatæ, vt eſt ortus cuiuſdam Principis, aut creatio noui Pontificis, ſeu ob celebrē victoriam de hoſtibus obtentam, quibus in conuiuijs miniſtri ſint longe digniores, & præſtantiores, quàm qui recumbunt: nemo enim eſt, qui neſciat quibuſdam in conuiuijs, vbi pauperes, & egeni, atque prorſus mendici ad manducandū conuocantur; Paſtores Eccleſiarum, & Principes, quiq. ſunt primi apud eos, miniſtrare, & inſeruire infimæ ſortis hominibus. Nonne palam eſt omnibus, ſummum Pontificem vniuerſalis Eccleſiæ Præſulem, & Epiſcopum Feria quinta maioris hebdomadæ, quo Saluatorem noſtrum, cuius vices gerit, imitatur, ſingulis quoque annis lauare pedes pauperum, & ſuis ipſius manibus eoſdem paſcere, & cibare, quemadmodum in Actibus Apoſtolorū cap. 6. legitur, ſanctiſſimos Dei Apoſtolos miniſtraſſe menſis pauperum, & viduarum? Quod cum poſtea viderent, magnum præbere impedimentum miniſterio verbi Dei, factum fuit decretum illud, vt quidam præeſſent miniſterio verbi, reliqui vero miniſtrarent

Ioan. 13

men-

menſis; dixerunt enim priores illi antiſtites, & anteſignani Saluatoris Diſcipuli: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Propterea ſtatuerunt alios, vt ſubirent hoc onus. Nonne ijdem Chriſti Diſcipuli, dum ex ſeptem panibus, & totidem piſciculis ſatiauit quatuor millia hominum, & alia vice ex quinque panibus hordeaceis, & duobus piſcibus quinque millia; & ipſi, inquam, Diſcipuli Chriſti miniſtrabant illis turbis, quæ ſequutæ erant Ieſum? Dicimus itaque ex inueterata, & laudabili conſuetudine, aut ritu quodam communi, miniſtros conuiuiorum longe minoris conditionis debere eſſe, quam qui fuerint inuitati, tametſi ob aliquam iuſtam, & rationabilem cauſam ſecus aliquando fieri contingat, vt nuper diximus. Non loquor de miniſtris, qui ſolebant adhiberi in conuiuijs Romanorum, & nunc quoque in conuiuio multorum Principum, & aliorum hominum, in quibus miniſtrabant pueri, ætate pares, pretioſa veſte ornati, potius quam veſtiti, atque etiam puellæ, vt ex Virgilio colligitur Aeneidos primo, vbi ait:

Quinquaginta intus famulæ, quibus ordine longo
Iura penum ſtruere, & flammis adolere penates.

Et infra:

Centum aliæ, totidemq. pares ætate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, & pocula ponant.

Et referunt qui obſeruarunt, in marmoribus Romæ paſſim videri puellas miniſtrantes menſis. Non loquor autẽ de hoc genere conuiuiorum, & huius generis miniſtrorum; ſed de conuiuijs honeſtis, & religioſis, in quibus iuuenes honeſti, moribus compoſiti, & omni laude digni miniſtrare conſueſcunt. At ſi volumus loqui de conuiuijs quibuſdam admirabilibus, vel ſumme admirandis, quæq. non ita apud homines crebro fieri videntur; in quibus Deus omnipotens ſumme bonus, & conſeruator omnium, præfectus eſt, auctor, & architriclinus: in his quidem reperiemus, miniſtros eſſe longe ſuperiores his, quibus miniſtratur, &

Digitized by Google

tanto illis ſuperiores, & eminentiores, *quanto cælum diſtat a terra, & quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſus*. Quis enim poterit vmquam conferre maieſtatem, & ſublimitatem Dei ad quoſuis homines, vtcumque probos, & Deo cõmendabiles? & nihilominus ex ſacris litteris didicimus, eumdẽ Chriſtum Filium Dei in hunc mundum veniſſe, non vt imperaret, non vt ei miniſtraretur, ſed vt miniſtraret, & tales quoque voluit, & præcepit ſuos diſcipulos eſſe futuros, quemadmodum ipſe dixit loco paulo ante adducto, dum inquit: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper eos benefici vocantur. Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Et ſubdit: Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. En vides quanto maior ſit, qui miniſtrat, quàm ij, quibus miniſtratur, & abſque vlla collatione longe maior, quàm ſit cælum ipſa terra. Legitur etiam apud Lucam 12. ſe miniſtraturum ſeruis illis, quos cum venerit inuenerit vigilantes. Verum eſt tamen, quòd maximus iſte Architriclinus, poſtquam expletis ieiunij quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, cœpit eſurire, atque ideo magnopere cupiebat recreari, acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei Matt. 4. Sed quibuſdam alijs illius ſeruis, atque miniſtris, & eidem quàm maxime gratis, & acceptis, alia ratione miniſtrari iubebat. Legimus enim, quòd Danieli exiſtenti in lacu leonum, *Dan. 14.* per Angelum ſuum ſubminiſtrari fecit prandium. Nam dum Abacuc ferret prandium ſuis meſſoribus, apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portauit eum capillis capitis ſui, poſuitq. eum in Babylone ſuper lacum in impetu ſpiritus ſui, qui dedit ei prandium dicens: Daniel ſerue Dei tolle prandium, quod miſit tibi Deus. Præterea, cum Elias, vt fugeret iram, & perſecutionem Regis Achab, & lateret in torrente Carith, nec haberet, quod manducaret, corui iuſſu Dei deferebant ei panem, & carnes mane, ſimiliter panem, & carnes veſperi, & bibebat

de

Digitized by Google

de torrente 3.Reg.17. Sic etiam Paulus primus eremi cultor, ſpeluncam habens in inferiori Thebaide, palmarum fructus, vt ſupra diximus, ab initio comedebat; deinde dimidiatum panem, quem illi quotidie coruus miniſtrabat. Cum autem ad eum inuiſendum acceſſiſſet Antonius, coruus attulit integrum panem, quemadmodum paulo ante diximus, vt ſcilicet ambo pariter recrearentur in Domino, & in potentia virtutis eius. Onophrius enim, quem ſupra diximus herbis, & baccis ſilueſtribus fuiſſe contentum, dimidiatum panem quotidie cælitus aſſumere dicebatur. Sanctum Blaſium, Sebaſtenſem Epiſcopum, cum Diocletiani perſecutionem effugeret, aues aluerunt, inuentusq. a perſecutoribus, in Chriſti confeſſione vitam finiuit, vt teſtatur M.Marulus lib.4.cap.2. Aegidius Abbas ad Rhodani oſtia latebram ſibi erigens, triennio nulli cognitus, a cerua lac præbente nutritus eſt. Eraſmus quoque Epiſcopus Diocletiani perſecutionem fugiens in monte Libano a coruis paſcitur, & ab Angelis viſitatur. Feræ etiam ſilueſtres, depoſita feritate, illi blandiebantur. Menna Eremita ab apibus fuit enutritus, & plures alij, quos enumerare longum eſſet.

At ſi loquamur de profanis, plerique etiam leguntur ex Ethnicis enutriti a feris, ſed quæ ſit illis fides adhibenda, ceteri dijudicent. Communis enim & recepta omnium ſententia eſt, Romulum, & Remum infantes a Rhea Siluia virgine Veſtali, iuſſu Amulij in Tyberim proiectos, fuiſſe a lupa ſeruatos, & enutritos: fertur etiam Iouem a capra fuiſſe educatum. Silius lib.14. ait, Polyphemum cyclopē nutritum fuiſſe a lupa, quoſdam ab apibus, nonnullos a formicis, & ab alijs animalibus, vt dictum eſt. Multa alia poſſunt afferri exempla eorum, qui a varijs, & diuerſis animalium generibus dicuntur fuiſſe enutriti, ſed re vera me pudet illos recenſere, quod ſcilicet ij fuerint miniſtri tot clariſſimorum virorum, quæ vera ſint, necne, aliorum eſto iudicium.

Digitized by Google

At de his, quæ noſtra ſunt, & de quibus dubitare non licet, concludamus, quòd Deus, qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum, potuit etiã per eadem animalium genera, tamquam per inſtrumenta ſuæ virtutis, & potentiæ, & per ſeipſum abſque vllo patrocinio, ſeu adminiculo paſcere quoſcũque voluit in maxima neceſſitate conſtitutos, eos præſertim, qui pro ſui nominis defenſione magna pericula ſubierunt, & multis vitæ diſcriminibus expoſuere ſeſe: tales quippe decuit ſeruos Dei habere miniſtros. & de conuiuio honeſto, ac religioſo, hucuſque dictum ſit.

De Oratione & gratiarum actione quæ debet fieri in principio, & in fine huius conuiuij. *Caput VIII.*

NEQVE erit præter rem in fine huius opuſculi repetere ea, quæ diximus a principio, & quæ obſeruari ſolent poſt conuiuia, iuxta diuerſarum gentium mores. In conuiuio enim huius generis, de quo ſumus locuti, diximus ex ſententia beati Ioannis Chryſoſtomi, quòd conuiuium, quod a precatione incipit, debet etiam in precationem deſinere: vbi enim precatio, & gratiarum actio, eo ſancti Spiritus aduenit gratia; abiguntur dæmones, & omnis aduerſaria poteſtas diſcedit, atque aufugit. Proinde oportet tam in initio, quàm in fine conuiuij gratias agere Deo ob hanc præcipue cauſam, quòd quemadmodum diximus a principio, & non facile prolabimur in ebrietatem, & in ludos, ac ſermones lubricos, & male olentes: Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Protulimus in principio huius narrationis exempla multorum, qui poſteaquam fuerunt refecti, benedicebant Dominum & gratias agebãt Deo de acceptis beneficijs: id quod ex more, & vetere inſtitu-

ſtituto faciunt perpetuo Religioſi, & ſerui Dei: quod etiã fuit prædictum a Dauide, cum dixit: Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, &c.

De conuiuio religioſo metaphorice ſumpto. Caput IX.

HVCVSQVE ſumus locuti de conuiuio honeſto & religioſo corporaliter ineundo; conſentaneum exiſtimo de eodem ſecũdum metaphoram, coram aliquid afferre. Conuiuium autem iſtud tum fit, cum vires, & potentiæ rationalis animæ mutuo ſeipſas complectuntur, & ſpirituali quadam iucunditate inuicem recreantur. Vnde ſanctus Thomas appellat ipſum conuiuium nobilis conuerſationis. Cuius conuiuij hæc tria ſunt fercula, ſeu cibaria; Innocentia, Pœnitentia, & Miſericordia. Debet enim anima dum viget in corpore, cuſtodire innocentiam iuxta illud Pſalmi: Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem. Et ſi forte anima innocentiam perdiderit, mox per pœnitentiam debet reſtitui, & reparari ſecundum illud Tob. 2. Manducare panem in luctu, & timore vel tremore memorans ſerui tui; hoc ſecundum ferculum magnopere neceſſarium eſt & opportunum. Vt autem conuiuium ſit plenum, & exuberans, oportet ſecum habere miſericordiam iuxta illud Prouerb. 11. Benefacit animæ ſuæ miſericors. Hæc pauca deſumpſimus ex B. Thoma Opuſc. 58. cap. 19.

Sequitur modo tractatus de conuiuio diuino, quod quidem trifariam diuidimus, videlicet in prandium, in poſtmeridianum epulum, ſiue merendam, & denique in ipſam cœnam, quæ eſt vltima refectio totius diei. Prima quidem refectio, quæ fit in prandio, perficitur in anima, vel eam Deus per animam facit: Secundam refectionem facit Eccleſia, vel eam fieri procurabit, & inſtituet ac iubebit

ipſe Deus. Poſtremam vero faciet Deus, cum venerit in ſede Maieſtatis ſuæ, vt reddat vnicuique ſecundum opera ſua; & de his conſequenter tractabimus Dei optimi auxilio ad laudem ſuæ diuinæ Maieſtatis, & conſolationem bonarum mentium. Amen.

DE NVMERO, ET QVALITATE *infidelium, a quorum conuiuio præcipimur abſtinere.*

POSTQVAM ex doctrina ſanctiſſimorum Patrum prohibemur cum infidelibus manducare, vt paulo ante monſtrauimus, & cum illis inire conuiuium; exiſtimo non fore ſuperfluum, ſi breuiter docuerimus, qui, qualesve ſint ij infideles, quibuſcum comeſſationes nobis communes interdicuntur. Reperio itaque apud ſanctos Patres aliquot genera infidelium. Primum eſt eorum, qui nec vmquam fidem habuerunt, nec in præſenti habent, & hi quidem facile diſtingui poſſunt: alij infideles numquam fidem habuerunt, quia fidei lumen apud eos numquam refulſit; alij, qui non habuerunt, quia noluerunt illam ſuſcipere. Priores noſtri Theologi appellant infideles negatiue, quia hæc infidelitas nil aliud eſt, niſi carentia fidei; de quibus infidelibus loquitur Apoſtolus apud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? aut quomodo audient ſine prædicante? Secundum hanc ſententiam extat illud Iſaiæ cap. 8. Actorum relatum: Quomodo poſſum intelligere, niſi aliquis oſtenderit mihi? quæ verba dicta fuerunt Philippo a quodam eunucho, qui comitabatur ipſum. Poſteriores autem vocantur infideles poſitiue, de quibus dicit Chriſtus Dominus Ioan. cap. 15. Si non veniſſem, & loquutus eis fuiſſem, peccatum non haberent; nunc autem viderunt, & oderunt me, & Patrẽ

Infidelium diſtinctio.

meum:

meum: Propterea nullam excuſationem habent de peccato ſuo. Et ſicut prior infidelitas, habet potius rationem pœnæ quàm culpæ, vt præclare teſtatur S. Thomas 2.2.q. 10.art.1. ita poſterior non modo præſefert pœnam, verum etiam culpam grauiſſimam, in quam lapſi ſunt, quotquot poſt Chriſtum Dominum extiterunt; quia Euangelium Dominicum per vniuerſum terrarum orbem diffuſum, atque prædicatum fuit: In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Et ideo iure optimo, dicitur loco ſuperius adducto: Si non veniſſem, peccatum non haberent, hoc eſt peccatum infidelitatis, ſeu, vt exponit Toletanus, peccatum odij, & perſecutionis in Chriſtum, eiuſq. ſectatores. De eiſdem infidelibus, loquitur Paulus ad Rom. cap. 1. Qui cum cognouiſſent Deũ, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum; dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Tales hac noſtra tempeſtate poterimus Turcas eſſe aſſerere, de quibus ſic loquitur Auguſtinus Steuchus Eugubinus lib. de perenni philoſophia, & Nicolaus Cardinalis de Cuſa in libro, qui inſcribitur Cribrationes Alcorani, multa de Chriſto, & de fidei noſtræ dogmatibus eos vera dixiſſe; ſed experientia docet eoſdem eſſe nominis Chriſtiani acerrimos hoſtes. Alterum genus infideliũ eſt eorum, qui numquam fidem in nouo Teſtamento prædicatam ſuſceperunt; & licet veteris Teſtamenti præcepta ſeruare profiterentur, tamen, quoniam vetus Teſtamentum erat noui figura, eam veritatem deſerentes, vmbram quamdam proſecuti ſunt & proſequuntur: tales ſunt Hebræi: & hi quoque inter infideles ſunt recenſendi.

Tertium genus infidelium eſt illorum, qui Chriſtum Dominum, & eius fidem in Baptiſmo ſuſceperunt, tamen falſis dogmatibus obcæcati a fide penitus defecerunt. Huiuſmodi autem vocantur hæretici, quorum duo ſunt genera, vt docet S. Auguſtinus lib. 9. Euang. ſuper Matth.

Hæreticorũ duo genera. Nam aliqui ſunt latentes hæretici, qui eodem animo obſtinato ab aliquibus fidei articulis deficiunt, non tamen hanc ſuam infidelitatem produnt. Alij vero non modo nõ credunt, ſed alios ſeducunt, atque peruertunt, quorum infidelitas teſte S. Thoma, eſt peſſima. Quòd ſi aliqui exiſtant, qui in fide aliquantulum titubent, licet aberrare dicantur, non tamen hæretici vocandi ſunt, modo tamen in hac ſententia, ſeu errore pertinaces non ſint: Deus autem non abſque ratione ſeu myſterio permittit eiuſmodi genus infidelium, quales ſunt hæretici, aliquando inter fideles, & Chriſti fidem ſerio profitentes, immo quoniam vt inquit S. Auguſtinus lib. de vera religione cap. 8. Deus permittit nos vti hæreticis, non vt eorum approbemus errores, ſed vt Catholicam diſciplinam aduerſus eorum inſidias aſſerentes, vigilantiores, & cautiores ſimus, etiamſi eos ad ſalutem reuocare non poſſimus.

Eſt & quartum genus, quod ſchiſmaticos complectitur: qui, vt inquit Auguſtinus, licet à fidelibus non videantur diſſentire, a communi tamen ſocietate Eccleſiæ ſecernuntur, & parum admodum ab hæreticis diſtinguuntur. Quare & hi infideles ſunt merito nominandi.

Quintum genus comprehendit apoſtatas, qui & fidem, & Baptiſmum, quæ ſuſceperunt, abnegantes, ad infidelitatem animum ſuum conuerterunt.

Eſt, & ſextum genus adſcribere, in quo eos dixerim infideles, qui licet credant, attamen hanc ſuam fidem operibus non profitentur: & ideo infideles opere nominantur, & hac de re legẽdus eſt S. Auguſtinus libro de vera religione cap. 7. quo in loco de ijs infidelium generibus ita loquitur: Qui ſunt excluſi a vera religione, & fide Catholica, aut pœnitendo redeunt, aut in nequitiam male liberi defluunt ad admonitionem noſtræ diligentiæ, aut ſchiſma faciunt ad exercitationem noſtræ patientiæ, aut hæreſim aliquam gignunt ad examen ſiue occaſionem noſtræ intelligentiæ. Hi ſunt exitus Chriſtianorum carnalium, qui non potue-

potuerunt corrigi, nec ſuſtineri. Cum itaque hactenus commemorata ſint varia infidelium genera, nolim quis exiſtimet omnia hæc comprehendi; cum diximus nobis interdictum eſſe conuiuium cum infidelibus: quandoquidem Chriſtum Dominum cum publicanis, & peccatoribus ſæpius manducaſſe legimus. Quocirca dicendum eſt quinque priora infidelium genera omnino in conuiuio euitanda eſſe: vltimum vero, hoc eſt eorum, qui vitioſis atque facinoroſis factis a fide viua receſſerunt, non omnino excluditur: id autem intelligi debet, ſi ex hoc numero non ſint, qui per excommunicationis pœnam, tamquam membra mortua a corpore Eccleſiæ præciſi ſunt, quibuſcum communicare vetitum eſt, iuxta illud: Os, orare, vale, communio, menſa, negatur.

CONCILIATIO QVORVMDAM verborum ſacræ Scripturæ.

QVAMVIS præceptum de non comedendis carnibus cum ſanguine, nobis in præſenti occaſionem præbeat a re propoſita digrediendi, atque fuſius diſputandi, an hoc præceptum litteraliter contra homicidas (vt plerique interpretantur) an vero allegorice intelligi debeat: tamen quoniam ea de re eruditiſſimus doctor Benedictus Pererius in Commentarijs ſuis in Geneſim (vt taceam ſexcentos alios expoſitores tum antiquiores, tum recentiores) ſatis luculenter, & copioſe diſſeruit, ideo iudicaui, hanc præſentem diſputationem omittendam eſſe; noſtramq. hanc orationem ad ea verba transferendam, quæ paulo poſt eo capite Geneſis inferuntur: nimirum: Quicumque effuderit humanum ſanguinem, effundetur ſanguis illius; ad imaginem quippe Dei factus eſt homo: in quibus verbis facile apparet gra-

uitas, & immanitas homicidij: quæ verba exponens ſanctus Ioannes Chryſoſtomus, ſic inquit: Cogita, obſecro, o homo, quantus, & quæ ſequuntur. Sed dices, non videri hoc præceptum ſemper adimpleri; nam non deſunt quamplurimi, qui & Patrum noſtrorum memoria, & hac noſtra tempeſtate homicidia permulta perpetrarunt; nec tamen omnes debitas pœnas, eoq. præcepto præſcriptas perſoluerunt: equidem facile reſponderem, longe aliam eſſe rationem iuris humani, atque diuini; ob quam cauſam optime infert S. Ioannes Chryſoſtomus: Aduerte quòd qui non patiuntur in hoc mundo pœnas pro delicto perpetrato eis debitas, patientur tamen in alio mundo. Accedit ad hæc; quòd cum Deus tãto honore hominem inſignire, atque exornare voluerit, quòd illum ad imaginem ſuam creauerit: quomodo fieri poterit, vt reperiatur, qui hanc imaginem non patiatur eſſe; & idcirco humanum ſanguinem effundere audeat? Quod ſi quis Principis ſimulachrum, vel ligneum, vel æreum deturpet, ſeu confringat, omni ſupplicio excruciatus, necandus eſſet: grauior certe in illum pœna ſtatuenda foret, qui non pictam, vel mortuam, ſed viuam Dei imaginem de medio tollere præſumpſerit. Ad ſignificandam autem huius facinoris atrocitatem, extant in ſacris litteris plurima diuina teſtimonia, præſertim vero Exodi cap. 23. vbi ſic legimus: Si quis volens, ac per induſtriam occidet proximum ſuum, ab altari meo auellam eum, & morietur. In Decalogo præterea manifeſtum eſt præceptum: Non occides. In nouo Teſtamento idem prohibetur. Matth. 26. Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt. Et in Apocalypſi: Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Verum illud non videtur prætereundum, quòd ſi Hebraicam editionem ſpectemus, hæc verba ibi leguntur: Qui effuderit ſanguinẽ hominis in homine, hoc eſt in homine innoxio, vt facile intelligamus, eos hoc præcepto excludi, qui publicam perſonam gerunt, quiq. ex legibus facinoroſos homines necan-

necandi poteſtatem habent. Præterea & ij excipiendi ſunt, qui iure naturæ edocti, vt vitam tueantur, cum moderamine (vt inquiunt) inculpatæ tutelæ, aggreſſorem interficiunt. His itaque exceptis, humani ſanguinis effuſio ſemper interdicitur; nam vt nonnulli teſtantur, humanus ſanguis quolibet alio & dulcior,& pretioſior exiſtit. Sed poſtquam hoc præſens argumentum ſuſcepimus pertractandũ, non video ab re futurum, ſi in medium afferatur, & explicetur vaticinium Balaam, quod huic præcepto apparet contrarium eſſe. Extat quidem ſatis inſigne vaticinium, quod habetur Num. 23. vbi Balaam licet magus, & ariolus, attamen talis, vt in ipſius os Deum immiſiſſe ſpiritum, Moyſes affirmet. Is autem eo loco prædicens, quæ populo Chriſtiano euentura eſſent, talia verba profert: Ecce populus, vt leæna conſurget, & quaſi leo erigetur: non accubabit, donec deuoret prædam, & occiſorum ſanguinem bibat. Quod ſi occidentem litteram ſequamur,facile intelligemus, hæc verba illis contradicere, dum Moyſes loco ſupra adducto præcipit, ne quis audeat ſanguinem viri, aut fratris, aut cuiuſuis effundere, quia ſanguis illius effundetur. Itaque ad ſenſum allegoricum confugiendum eſt; atque ſic nouerimus, quo pacto vaticiniũ illud debeat intelligi,quo prædicitur populus non quieturus, donec occiſorum ſanguinem bibat. Accedit ad hæc, quòd Dominus noſter ſæpius ad eius carnem comedendam, eiuſq. ſanguinem bibendum nos cohortatur. Nam Ioan. 6. inquit: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi, ſi quis manducauerit ex hoc pane,viuet in æternum. & infra manifeſtius inquit: Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: quæ verba non intelligentes, qui aderant litigabant inuicem dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? Quam ob cauſam, vt hæc manifeſtiora reddantur, videndum erit primum, quot ſint ſanguinis acceptiones; deinde vero quot modis bibi ſoleat.

Sanguinis variæ ſignificationes. Ergo ſanguis, vel proprie, vel metaphorice accipi poteſt; proprie quidem eſt humor, qui eſt alimentum corporis, in quo potiſſimum vita conſiſtit. Itaque dum in ſacris litteris prohibemur comedere carnem cum ſanguine, proculdubio in his verbis homicidiũ interdicitur. Sanguis proprie acceptus profluxit in cruce a latere Chriſti, & ſic ſanguis bibitur ſub ſpecie vini in ſacramento Euchariſtiæ. Sanguis metaphorice acceptus, multas habet acceptiones: Interdum enim ſignificat ſubſtantiam, ſeu rem ipſam familiarem. Sæpius accipitur pro progenie, vel familia. Deſignat etiam vitam, vel doctrinam, vt infra docebitur.

Sanguis autẽ poteſt multipliciter bibi, & quia de ſanguine Chriſti prius loquendũ eſt, tribus potiſſimũ modis ſanguis Chriſti bibitur. *Sanguis Chriſti tripliciter bibitur.* Primum quidẽ ſacramentaliter, atque ſpiritualiter, quod ſacerdotibus illis conceditur, qui fideliter atque pie rem diuinã facientes, ſub ſpecie vini ſanguinẽ bibunt: Laici autem ſub vtraque ſpecie facere modo prohibentur, licet in primordio Eccleſiæ illis eſſet conceſſum; ij enim hoc tempore ſub ſpecie panis carnem cum ſanguine tantum ſumunt. Deinde ſpiritualiter tantum bibitur ſanguis, non ſacramentaliter; idq. fit ab ijs, qui ob maximam erga Deum pietatem cupiunt ad hoc ſacramentum accedere, licet actu non faciant, quia deeſt facultas. Tum denique ſumitur ſacramentaliter tantum ab his qui indigne ad ſumptionem ſanguinis Chriſti accedere præſumuntur. Sicut autem vltimus modus eſt potiſſimus, ita primus optimus cenſeri debet: ſic enim Dominus noſter fuit primus, qui in vltima cœna ſanguinem bibit ſuum, dum accipiens calicem, tradidit diſcipulis, inquiens: Accipite, & bibite ex eo omnes: hoc etiam modo omnes Apoſtoli, vno Iuda excepto, biberunt; & ſic deinceps veri Chriſti ſectatores; ſic enim vniuntur Eccleſiæ tamquam membra Chriſti. Præterea quia ſanguis ſumitur interdum pro doctrina; idcirco modus oritur bibendi ſanguinis, cum doctrinam Sanctorũ recipimus, vt docet ſatis præclare S. Auguſtinus. Quibus omni-

Digitized by Google

omnibus explicatis, vaticinium illud, quod ſupra attulimus, primo quidem aſpectu difficilius intellectu, redditur clarum, & apertum; nam populus Chriſtianus qui comparatur leænæ, erit erigendus tamquam leo, nec quieturus donec occiſorum ſanguinem bibat, hoc eſt, vitam Martyrum imitetur, ſeu ſanguinem Chriſti occiſi ſub ſpecie vini bibat.

Cum itaque hactenus expoſitum ſit, quot modis ſanguis accipi ſoleat in ſacris litteris, & quomodo prohibeamur bibere ſanguinem, & qua ratione ad eumdem bibendum diuina monita nos cohortentur; reſtat dubium, & id quidem, mea ſententia, non admodum leue: illud autem eſt, quomodo fieri poſſit, vt pueri ſanguinis ſint capaces, cum vſu rationis careant? Nec illud reſponderi debet, quòd in exordio Eccleſiæ vſus ſanguinis Chriſti infantibus non denegabatur, quia poſt aliquod temporis interuallum, ad remouenda ſcandala, idem ſanguis fuit omnino non ſolum pueris, ſed omnibus item laicis interdictus. Accedit ad hæc communem eſſe ſententiam Theologorum, fatuos, & amentes, eoſq. qui nullum rationis vſum habent, poſſe bibere ſanguinem, & tamen ex altera parte ſanctus Auguſtinus libro ſeptimo confeſſ. cap. 10. refert hæc verba ſibi a Chriſto Domino relata: Cibus ſum grandium, creſce, & manducabis me; nec tu me mutabis in te, ſed tu mutaberis in me. Soluitur facile hæc difficultas ſi illud dixerimus; amentes quidem & infantes in fide Eccleſiæ poſſe eſſe tanti ſacramenti participes: At vero, ſi qui ſint, qui propter hoc ſacramentum velint Deo vniri; grandes quidem eſſe debebunt, quippe qui in charitate, & alijs virtutibus diutius aſſueti, ſolidiore cibo indigent.

DE

Digitized by Google

DE CONVIVIO TRACTATVS TERTIVS.

De conuiuio diuino. Caput I.

VBI explicatur intentio auctoris, & diuiditur præſens tractatus in duas partes. Quarum vnaquæque poſtmodum in tres, aut in quatuor particulas ſubdiuiditur.

EXPEDITIS, vt potuimus, duobus prioribus de conuiuio tractatibus, de conuiuio inquam profano, deq. conuiuio honeſto, ac religioſo; reliquum eſt poſtremo loco, vt agamus de conuiuio diuino: quod enim primum fuerat in intentione, vltimum locum habebit in executione. Conuiuium itaque diuinum bifariam & ipſum poteſt ſumi, proprie videlicet & metaphorice: proprie quidem vbi ferculis corporalibus, & ſenſibilibus conuiuæ refici ſolent: metaphorice vero & tranſumptiue, vbi reficimur cibis ſpiritualibus: id quod trifariam poteſt contingere, vel refectione quadam morali, aut pabulo allegorice ſumpto, vel eodem accepto iuxta anagogiam, quod quidem expreſſe Auguſtinus lib. 83. q. q. 61. vocat conuiuium extremum.

Conuiuium diuinũ bifariam.

Conuiuium autem huius generis priori ſignificatione ſumptum, videlicet cum corporaliter paſcimur, ac reficimur, non fuit a Chriſto Domino adhuc in terris exiſtente reiectum, ſed frequenter inſtructum ac celebratũ: qui quidem

dem

Digitized by Google

dem cum eſſet Deus & homo, actiones, & opera, quæ ab eo emanarunt, tum diuina, tum humana extiterunt; atque ideo non incongrue conuiuium ab eodem celebratum poteſt diuinum nuncupari, & mea quidem ſententia, diuinum potius quàm humanum. Eiuſmodi autem genus conuiuij tribus vicibus citra omnem controuerſiam legitur fuiſſe ab eo celebratum. Primum quidem, ſecus mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis; de quo omnes Euangeliſtæ concorditer meminerunt. Alterum, de quo Matthæus & Marcus tantum loquuntur: Marcus quidem 8. cap. Matth. vero 15. In hoc quidem conuiuio quatuor millia hominum, exceptis paruulis, & mulieribus, ex ſeptem panibus, & paucis quibuſdam piſciculis fuere refecta. In priori vero quinque millia hominum præter paruulos, & mulieres ex quinque panibus hordeaceis dumtaxat, & duobus piſcibus fuere ſaturata; adeo quòd ex paucioribus panibus plurimi, ex pluribus vero panibus longe pauciores fuere cibati. Magna quidem, & impenetrabilia ſunt iudicia Dei, & ininueſtigabiles viæ eius, qui ex paucioribus ferculis multo plures quàm ex multis ſaturauit.

Poſtremum & honorabile conuiuium, ſummiſq. laudibus, & encomijs extollendum, ac celebrandum, ab eodem Chriſto Domino Filio Dei, & filio hominis inſtructum, ac deſignatum legitur apud Ioannem cap. 13. Quod quidem fuit celebratum ante diem feſtum Paſchæ, cum iam venerat hora, vt ex hoc mundo tranſiret ad Patrem, monens nos, vt ſicut ipſe tranſiuit ex hoc mundo ad Patrem, ita nos tranſeamus a vitijs ad virtutes. Nam (vt refert Euangeliſta Ioannes) cum in illum vſque diem dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, vſque in finem dilexit eos; vſque in finem ſcilicet proprium, hoc eſt, ſuum ipſius tranſitum ad Patrem, vel finem eorum, qui ſunt, & erunt in quacumque parte vniuerſi, hoc eſt ad ipſam beatitudinem.

Cur autem poſtremum hoc conuiuiū ceteris longe præſtantius, ac excellentius haberi voluerit, ſuo loco dicemus.

Nunc

Nunc autem præueniendum eſſe arbitramur,& tacitis quorumdã obiectionibus occurrendum,qui plura fortaſſis Chriſtum Dominum habuiſſe conuiuia fuerint opinati, vt conuiuium, quod pro nuptijs,quæ fuerunt factæ in Cana Galilææ celebratũ eſt,ad quas fuit ipſe vocatus,& Diſcipuli eius;atque etiam conuiuiũ illud magnũ factum in domo Leui, vbi erat turba multa Phariſæorum, publicanorum, & aliorum qui cum Ieſu, & Diſcipulis eius diſcumbebant, cuius meminit Lucas cap. 5. Plura etiam conuiuia leguntur apud Euangeliſtas,vt habetur Lucæ 7. & apud eumdem cap. 14. & aliud cap. 19. cum ſcilicet introiuit in domum Zachæi; & quod legitur factum ante ſex dies Paſchæ, & pleraque alia. Sed quia nullum horum poteſt conuenienter dici fuiſſe inſtructum, & peractum ab eo; propterea non poteſt iure ſuſtineri,fuiſſe conuiuia ipſius, quamuis eiſdem interfuerit, & vnà cum alijs diſcubuerit.

De prioribus ergo conuiuijs in quibus tot millia hominum fuerunt ſaturata,nobis erit priore loco dicendum:& vt ordinate procedamus, examinandum prius nobis erit conuiuium illud, de quo omnes Euangeliſtæ loquuntur, ſed S. Ioannes fuſius & vberius quàm reliqui. Secundo loco loquemur de eo conuiuio, in quo quatuor millia hominum extiterunt, de quo loquitur Matthæus cap. 15. & Marcus cap.8.

De Chriſto Domino auctore huius conuiuij. Caput II.

DE auctore huius conuiuij non eſt quod quidquam dubitemus: Satis enim conſtat ex verbis Euangelij Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum verum Deum, & verum hominem eius fuiſſe auctorem, quippe qui venerat in hunc mundum vt cibaret,& ſaluaret nos, quiq. nullam vmquam

præ-

prætermiſit occaſionem, qua nos iuuare, protegere & modis omnibus fauere, & fouere noſceretur, nec verbo doctrinæ ſolum nos paſcere, & erudire, & inſtruere animum ſategit, verum etiam corporis neceſſitatibus prouidere: nec paſſus eſt vllo pacto nobis aliquid deeſſe. Is ergo fuit auctor, & inſtructor huius conuiuij, nec penes hoc eſt quidquam aliud dicendum.

At ſi quæras, vnde & qua cauſa fuerit motus, facile reſpõdetur, non aliunde profecto, niſi ob ſuam ineffabilem pietatem, & miſericordiam, atque vt beneuolos nos redderet, & promptiores ad credendum his, quæ ab eo dicebantur. nam cum nemo niſi volens alicui rei fidem adhibeat, operæpretium eſt aliquo beneficio voluntatem attrahere, vt faciat, & imperet intellectui, quo credat ijs, quæ dicuntur, & fiunt. Subiens ergo in montem Ieſus, ibi ſedebat cum Diſcipulis ſuis loquens illis de regno Dei; ſed non adeo cum illis ſedebat, & loquebatur, conuertens eos ad ſeipſum, quin etiam quandoque reſpiceret turbam aſſiſtentem, & paſſim ad ſe venientem ex omnibus ciuitatibus, oppidis, & villis, quæ erant in ea regione vel circa: erant enim, inquit Marcus cap. 6. multi, qui veniebant, & redibant, & pauperes quidem Diſcipuli nec manducandi ſpatium habebant, quo eos pie, & humaniter exciperent, atque docerent. Felix quidem labor docentium, qui vt alios ſpirituali cibo reficiant, ſibi ipſis corporalem victum ſubtrahere non curant. Sic profecto eos, qui curam gerunt animarum, oportet efficere: quamquam per eos, qui veniebant, & redibant, myſtice poſſint intelligi qui conuertuntur ad Chriſtum, & qui auertuntur ab eo. Sed ad litteram per hæc verba poteſt etiam deſignari concurſus turbarum, & viſitata quædam, & inſtabilis hominum conditio. Sed quia in hac frequentia, & concurſu multorum haud dubie vehementer laborabant Apoſtoli, hos cohortando, illos inſtruendo, & quoſdam etiam increpando, propterea dixit illis Dominus, & Magiſter: Venite

ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Quare monentur Prælati, & aliorum præfecti compati quandoque ſuis miniſtris, qui opere, & ſermone aſſidue laborantes promerentur interdum quieſcere, & præter quietem, ſuorum quandoque laborum recipere mercedem; omnis enim labor optat præmium. Sic ergo dicendum eſt, Dominum Ieſum ob ſolam ſuam pietatem,& miſericordiã, & ob ingens noſtræ ſalutis deſiderium eiuſmodi conuiuiũ inſtituiſſe. Id quod expreſſe teſtatur Euangeliſta Marcus dum ait: Et exiens Ieſus vidit turbam multam, & miſertus eſt ſuper eos, quia erant ſicut oues non habentes paſtorẽ: lupi quidem erant, qui tum in ſpiritualibus, tum in temporalibus illis præerant. Nec te perterreat, cum dicimus Chriſtum fuiſſe miſertum ſuper eos; quoniam iam credimus, & fatemur eum fuiſſe verum hominem, ſicut etiam verum Deum. Quare conſequens erat in eo eſſe miſericordiam, & pietatem, pariter & potentiam: ſola enim bonitas (inquit Auguſtinus) nihil profuiſſet eſurientibus, niſi affuiſſet etiam poteſtas.

Si quis autem quærat, quam ob cauſam turbæ iſtæ Chriſtum ſequebantur, S. Ioannes mox reſpondet, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Et ſanctus Marcus inquit, quòd multi videntes Chriſtum, & Diſcipulos abeuntes, de omnibus ciuitatibus cucurrerunt illuc, & præuenerunt eos ob eam cauſam, quam diximus. Sed nota, quod non omnes ad vnum, ob eamdem cauſam Chriſtum ſequebantur: quoniam ipſemet Chriſtus teſtatur apud Ioannem hoc eodem capite dicens: Amen amen dico vobis, quia quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Plerique etiam ſequebantur eum, vt caperent in ſermone, & accuſarent eum; vt habes Matth. 12. & Ioan. 8. de muliere deprehenſa in adulterio. Quidam, vt ſanitati reſtitueret ſeruos, aut affines, vt fecit Centurio. Matth. 7. & mulier illa egreſſa a finibus Tyri, & Sidonis. Nonnulli ſequebantur

Matth. 12.

tur

tur eum propter ſapientiam, & doctrinam, quæ procedebat ex ore eius, ſicut habes Matth. 7. & Ioan. 7. & dicebant: Numquam locutus eſt homo ſicut iſte. Et alij ſtupebant, & mirabantur dicentes: Quomodo litteras ſcit, cum non didicerit? Alij vero ob curioſitatem illum ſequebantur, vt apud Matth. 12. Magiſter volumus a te ſignum videre: qui tamen, cum tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum, vt habes apud Ioann. cap. 12. Subijt ergo in montem nobilis & excellens iſte conuiuator, vt ſe ſubtraheret a tumultu & perturbatione turbarum, & vt vnà cum Diſcipulis quieſceret puſillum, atque vt facilius, & melius perſpiceretur ab omnibus, & loquens, ac docens, audiretur. Scribit enim Marcus Euangeliſta, quòd exiſtens in monte, cœpit illos docere multa; ſicq. dicitur aſcendiſſe in montem velut in cathedram magiſtralem; & vt adimpleret quod prædictum fuit per Iſaiam cap. 60. Super montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Sion. Et profectò ſatis opportunus eſt mons orationi, contemplationi, atque etiam doctioni, & verbi Dei miniſterio, cum is locus ſit magis ab omni inquietudine ſemotus. Præterea quòd volens inſtruere conuiuium, prædictus erat ab eodem propheta Iſaia in monte illud peracturus cap. 25. Poſtremo voluit nos monere Chriſtus Dominus, ſi volumus cibo ſpirituali refici, & alios eodem cibo reficere, & eorum neceſſitatibus prouidere, aſcendamus in montem, & hæc terrena relinquamus.

Iſai. 60.

Iſai. 25.

De numero conuiuantium. *Caput III.*

POSTEAQVAM ex præmiſſis apparet, quis fuerit auctor huius conuiuij, de quo loqui propoſuimus, & quam ob cauſam fuerit motus, operæpretium eſt, vt videamus qui, & quot fuerint iſti conuiuæ: & quo in loco paratum fuerit iſtud conuiuium; & tertio loco quando fue-

do fuerit coactum, & inſtructum. Hunc eumdem hiſtoriæ contextum, & ordinem viſus eſt ſeruaſſe Ioannes, vt ſcilicet de loco, & tempore, quo factum fuit conuiuium, & poſtmodum de modo & ratione præparationis eiuſdẽ tractaret.

Et quamuis ipſe fuerit prius locutus de tempore; nos tamen iuxta ordinem prædicamentorum, loquemur nunc de loco. Sed præſtat iam videre, qui, & quot fuerint conuiuæ. Dicimus ergo, hanc turbam tam multam, & frequentem, quæ ſequebatur Ieſum abeuntem, & loca deſerta, & ſolitaria petentem, fuiſſe coactam ex Iudæis, & Gentibus, quamuis non omnes ob eamdem cauſam, ita vt maior pars pro corporis beneficio, quàm pro ſalute animæ conſequenda fuerint eum ſequuti. Erant præterea plurimi horum, qui Chriſtum ſequebantur, homines pauperes, & egeni: quoniam (vt ait Marcus) pedeſtres de omnibus ciuitatibus concurrerunt ad eum, & præuenerunt eos. Multiplicatæ enim ſunt infirmitates eorum, propterea accelerauerunt, vt habetur Pſalm. 15. Et quemadmodũ de Chriſto Domino prædixit Iſaias cap. 6. cum dixit: Tunc mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, ideſt multitudo populorum, qui nauigant hoc mare magnum, & ſpatioſum. Et re vera cum iſti non in curribus, aut equis, vel alio genere iumentorum, ſed proprio labore pedum illuc cucurrerint, pedeſtres fuiſſe neceſſe eſt; & maximam ſuæ ſalutis curam habuiſſe. Ex quibus verbis eliciunt quidam, exponentes, Diſcipulos non aliam maris, aut Iordanis ripam nauigio pertranſiſſe, ſed proxima eiuſdem regionis loca adijſſe; quia ſecus non potuiſſent gentes illæ pedeſtres illuc peruenire, nedum præuenire. Docemur & nos, ſi volumus Chriſtum ſequi, non ocio torpere, neque laboribus indulgere, modo velimus ſectari eos, qui ſana doctrina, & bonorum operum exemplo poſſunt nos inſtruere, & viam ſalutis nobis præmonſtrare. Ingens profecto dedecus eſt, vt ab illis turbis nos vinci patiamur, quæ maiori ex parte erant igna-

Pſal. 15.
Iſai. 6.

ræ, & valde ſocordes præceptorum Domini. Hi fuere conuiuæ huius, de quo loquimur, conuiuij.

Quot vero fuerunt? Marcus,& Matthæus dicunt fuiſſe quinque millia virorum, & Matthæus addit,exceptis mulieribus, & paruulis. Lucas vero ait fere quinque millia: Ioannes autem,quaſi quinque millia, & nihil vltra addidit ab his duobus. Vbi etiam notandum,quòd per viros non ſunt intelligendi quicumque homines, & cuiuſcumque ætatis, ſed hi tantum, qui attigerunt vigeſimum annum, & aliquid vltra, vt colligitur ex libro Num.cap.1. qui ſcilicet ſunt idonei arma ferre, & ad bella procedere. ſed re vera multo minores eſt reperire huius roboris, & poteſtatis. Legitur enim de beato Martino, quod quindecim annos natus in militiam profectus, primum in Conſtantij,deinde in Iuliani exercitu militauit. Porro quod attinet ad numerum eorum, qui hic deſcribuntur, non exiſtimes ſacros Euangeliſtas, qui vno, & eodem ſpiritu loquebantur, ſibi inuicem aduerſari, & non eſſe concordes, propterea quòd alius refert, quòd alter ſubticuit, aut prætermiſit. Nam (vt inquit Auguſtinus) non oportet quemquam moueri, ſi quod ab vno dicitur, ab alio prætermittitur: immo idem 2. libro de conſenſu Euang. cap.24. inquit, cum modica varietate verborum, magis confirmari veritatem rerum. Sic etiam,ſi vnus eorum diminute loquatur,vel particula minuente vtatur, vt fere, vel quaſi; alter vero ſimpliciter, & abſolute, parum refert, quoniam vt vulgo dicitur, quod parum diſtat,pro nihilo diſtare videtur. In magnis enim numerorum ſupputationibus, ſi quid parum deſit, nihil refert; quamquam aliqui velint in textu Græco non reperiri eiuſmodi particulas minuentes. De mulieribus vero, & paruulis nihil eſt loquutus Ioannes, qui plus ceteris retulit hoc inſigne miraculum. Sed neque reliqui præter Matthæum;at non mirum,quia conſueuit Scriptura (dicunt aliqui) virorum tantum meminiſſe. Sed ego non facile adhæreo huic ſententiæ, neque probo quod ali-

Num.1.

Aug. de conſenſu Euang. lib.2.ca. 24.

qui

qui dicunt; quòd ſi paruulos, & mulieres nominaſſet, hi forte multo plures quam viri fuiſſent. Arbitror itaque ego, multitudinem paruulorum, & mulierum nequaquam maiorem fuiſſe numero virorum. Quoniam (mea quidem ſententia) numquam ab Euangeliſtis fuiſſet prætermiſſum. Dicamus ergo cum ſancto Auguſtino, ex hac varietate verborum, rerum autem concordia, ſalubriter nos doceri nihil quærendum in verbis, niſi loquentium veritatem, cui demonſtrandæ inuigilare debẽt omnes veridici ſcriptores, cum de homine, vel de Angelo, aut de Deo aliquid narrant. Matthæus enim dixit, præter quinque millia hominum affuiſſe etiam paruulos, & mulieres. Ipſe dixit hoc, quod proculdubio non dixiſſet, ſi minus verum eſſet. Alij non dixerunt; igitur non eſt verum, negatur conſequutio. Sat enim eſt, quòd non contradixerunt. Auguſtinus 83.q.quæſt.61.dixit Matthæum meminiſſe paruulorum, & mulierum, vt oſtenderet in veteri lege fuiſſe infirmos, & imbecilles ad ſeruandam legem (qui notantur per mulieres) fuiſſe etiam homines vanos, & incultos, qui notantur per paruulos. Infirmus eſt enim ſexus muliebris ad actiones, & facilis ad luſum pueritia. Non exprimitur autem quãtus ſit numerus illorum, quia non ſunt digni vt numerentur: & præterea ſtultorum infinitus eſt numerus.

Myſterium numeri quinarij

Myſtice vero puto nõ abſque myſterio quinque millia hominum, & non plures, aut pauciores nominatos fuiſſe, & interfuiſſe huic conuiuio, vt ſcilicet indicaret, aut innueret numerum ſaluandorum, qui ante conſummationem ſæculi ſunt ſaluandi. At in conſummatione ſæculi tunc erunt decem millia, ideſt erit completus numerus ſaluandorum: qui numerus exprimitur per numerum denarium, qui eſt numerus completus, & perfectus. S. autem Auguſtinus ſuper Ioannem, dicit populum iſtum quinque millium virorum ſignificare populum ſub lege conſtitutum, quę quinque libris Moyſi continetur, ſicut etiam quinque porticus, in quibus iacebat multitudo magna languentium, qui ſigni-

S. Aug. ſuper Ioannem.

gni-

gnificabant quinque libros Moyſi. Poteſt etiam dici,per quinque millia virorum ſubintelligi poſſe innumerabiles viros, qui futuris temporibus ſequentur Chriſtum, ſicut per quinque virgines, inquit Auguſtinus ſuper Pſalm. 49. intelligũtur innumerabiles virgines: aut per quinque millia virorum intelligas circumſcribi ab Euangeliſta ſignanter quoſcumque homines, qui præceſſerunt Chriſtum per quinque ætates, quæ præceſſerunt ſextam ætatem, in qua Chriſtus fuit incarnatus. Alij alias adducunt rationes huius determinati numeri. Sed non eſt præſentis negocij iſta fuſius pertractare, ſatis ſit nobis hucuſque aſſignaſſe, quot fuerint in hoc admirabili conuiuio conuiuantes; id quod maxime in huius rei tractatione venit conſiderandum,quo declarato ſupereſt videre de loco, in quo fuerit celebratũ.

De receſſu Domini ab Hieruſalem. Caput IV.

DICIT Matthæus cap. 14. ſui Euangelij, Chriſtum, audita morte Ioannis Baptiſtæ, in locum deſertum ſeorſum fuiſſe profectum, atque ibi tantam turbam pauiſſe. Sic etiam Marcus cap. 6. At Lucas magis exprimit locum huius apparatus. Inquit enim quòd Ieſus tunc, ideſt audita nece Ioannis Baptiſtæ, aſſumptis Diſcipulis ſuis, ſeceſſit in locum deſertum, qui eſt Bethſaida. Sic enim legunt aliqui. Sed in Biblijs magis correctis, & nuper excuſis legitur Bethſaidæ, vt innuat deſertum illud, quo ſeceſſit Ieſus, eſſe in agro, ſeu territorio ipſius Bethſaidæ, non autem eſſe ipſam Bethſaidam, ſed ad illud oppidum pertinere, quod ſecundum omnes dicebatur eſſe patria Andreæ, Petri, & Philippi Apoſtolorum, prope ſtagnum Geneſareth. Dicitur ergo deſertum illud eſſe Bethſaidæ, quemadmodum lacus Traſimenus, qui eſt in agro noſtro Peruſino, dicitur

Deſertũ Bethſaidæ fuit locus cõuiuij.

citur

citur lacus Peruſiæ. Cur autem Chriſtus Dominus, audita morte Ioannis, ſeceſſerit in eum locum, fortaſſis non eſſet opus exquirere, quoniam ſufficit noſtro inſtituto, & intentioni noſtræ iam expoſitæ explicare locum, in quo factum fuit illud conuiuium.

Verum, vt Lectoris animo aliqua ex parte faciamus ſatis, dicemus (vt alij) eum nullo metu mortis illuc profectum, quia nondum venerat hora eius, & vita, & mors erat in manu eius: ſed ideo ſeceſſit, vt cederet furori Herodis, & ne præberet illi occaſionem in eum ipſum, & in quemquam alium ſæuiendi. Et ideo accurate Euangeliſta dicit: Seceſſit in deſertum, non ait, Fugit: quamquam dum cognouiſſet quòd turbæ volebant eum facere regem, dicit Ioannes quòd fugit in montem. Sed, vt verius loquamur, & certiorem cauſam afferamus, dicemus vna cum S. Marco, idcirco in deſertum locum Dominum ſeceſſiſſe, vt vnà cum Diſcipulis ſuis, qui nimio labore erant fatigati, requieſceret puſillum. Adde, vt facilius & commodius tanta populi multitudo inſtrui poſſet, & recreari. Quandoquidem locus parum latus, & nimis anguſtus non erat capax tantæ multitudinis. Dicit Chryſoſtomus, illuc ſeceſſiſſe, vt nemo illum ſequeretur: vel, vt abſque vlla ſuſpicione fieret hoc miraculum, ne ſcilicet aliquis crederet ex aliquo caſtello prope exiſtente allatum eſſe tantum panem. At ſi velimus hæc Domini acta referre ad mores, dicemus, quia omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio, voluiſſe ipſum nos ſuo hoc exemplo monere, ne in parandis conuiuijs ſimus nimium ſoliciti, aulas, & atria, aut etiam pomeria nimium ſpecioſa ac delicata quærere, & eligere, cum videamus illum, cuius eſt terra, & plenitudo eius, locum deſertum elegiſſe: locum, inquam, deſertum, & deſtitutum hominibus, ac domeſticis animantibus, ſed beſtijs, ac ſerpentibus, & feris immanibus oppletum, atque refertum: & vbi nullum extabat vel animi ſolatium, vel oblectamentum, vt manifeſtũ eſt. Nam referente Marco Euangeliſta cap. 1. ſui

Chriſtus cur in deſertum ſeceſſerit & non fugerit.

Chriſti actio noſtra inſtructio

Euan-

Euangelij; Dominus ipſe noſter, quando poſt baptiſmum ductus a ſpiritu in deſertum conceſſit, nullam aliam præter Angelos, quàm cum beſtijs habebat ſocietatem. Sic enim legitur eo loco: Et erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a ſatana, eratq. cum beſtijs. At nos cum volumus conuiuari, præter domos, & palatia ſatis ampla, & ſpatioſa, & mirifice admodum adornata, & exculta, quærimus ſocietatem nobilium virorum, ac mulierum, vbi omne genus temporalis gaudij, & lætitiæ capiamus, vt tunc impleatur quod dixit Propheta Pſal. 65. Pingueſcent ſpecioſa deſerti, & exultatione colles accingentur. Confundantur homines, confundantur qui Chriſtum Dominum profitentur, qui tot ſuperfluos, & inutiles ſumptus, ſuamq. omnem curam in hiſce rebus futilibus, & vaniſſimis videntur impendere.

Sed dices (habenda eſt ratio perſonarum.) Admitto: ſed non omnibus datum eſt hoc. Qui enim ſunt tenuioris fortunæ, ſi velint erga proximum charitatem vllam exercere, aut vrbanitatis officium, mediocri ſint contenti apparatu. Sed petamus deſertum, licet ſit malum, horribile, & tremendum: Deus enim miſerebitur noſtri, & conſolabitur nos per ſpiritum ſuum, & mittendo ad nos prædicatores verbi ſui, faciet cum tentatione prouentum, vt poſſimus ſuſtinere; & tunc vere (vt dicit Auguſtinus ſuper eumdem Pſalmum) pingueſcent ſpecioſa deſerti, & colles exultatione accingentur. Hæc pauca diximus, vt ſatisfaciamus his, quibus curæ eſt ſcire, cur Dominus ſeceſſerit in deſertum, qui etiam ſi voluerint cæleſtis alimoniæ participes eſſe, ſecedent in deſertum, ideſt ſegregabuntur a conſortio populorum, & euitabunt innumeras occaſiones peccatorum. Sic docet Ambroſius. Voluit etiam, inquit Auguſtinus, in deſerto paſcere turbas, & ibi conuiuari, vt oſtenderet, nos, quamdiu ſumus in ſpe promiſſionis illorum bonorum, quæ nondum videmus, per deſerta duci, conſolante nos in ſanctis Scripturis, vel per eas, verbo Dei.

Digitized by Google

Eſt alia conſideratio penes ea, quæ habentur apud Marcum, & Lucam propter loca, quibus circumſcribitur iſtud deſertum, in quo Deus operatus eſt tam grande miraculũ: cuiuſmodi ſunt mare Tyberiadis, Bethſaida, & ſtagnum Geneſareth, quam conſiderationem nos libenter prætermittimus, quia non multum confert noſtro inſtituto: ſed qui de his omnibus velit exactam cognitionem, ab omni difficultate liberam, & immunem, legat annotationes Illuſtriſſimi Cardinalis Toleti ſuper Ioannem, & erit ſui voti maxime compos, & ab omni difficultate ſemotus.

De tempore quo fuit peractum iſtud conuiuium. Caput V.

Quo tempore fuerit peractũ hoc cõuiuiũ.

QVANDO autem, & quo tempore quod tertio loco fuerat nobis propoſitum, factũ fuerit iſtud conuiuium, ſcribit Ioannes, ſcribunt & alij, ſed non eodem modo. Dicit enim Ioannes cap. 6. ſui Euangelij hoc fuiſſe prope Paſcha. Sic enim ait: Erat proximũ Paſcha dies feſtus Iudæorum. Qui ſint dies Iudæorum memini me ſcripſiſſe in expoſitione primi capitis huius libri. Dicit Lucas cap. 9. hoc fuiſſe peractum, poſtquam Chriſto relata fuere quæcumque Herodes opinabatur de ipſo Chriſto, & quòd cupiebat videre eum. Tunc enim diſceſſit ab Hieruſalem vnà cum Diſcipulis, & profectus eſt in locum deſertum, qui eſt Bethſaidæ. Matthæus vero, & Marcus dicunt quòd Ieſus, audita a Diſcipulis morte Ioannis Baptiſtæ, ſeceſſit in nauicula in deſertum locum: nulla tamen eſt repugnantia inter hos ſacros Euangeliſtas. Quãuis enim dicat Ioannes id contigiſſe prope Paſcha, non exiſtimes ſub idem temporis Ioannem fuiſſe decollatum: quoniam multum temporis inter hunc diem feſtum, de quo loquitur Ioannes, & necem Ioannis Baptiſtæ interceſſit.

ceſſit. Nam Eccleſia celebrat, & meminit ipſius decollationis multo antea quàm fuerit peractum iſtud miraculum, de quo loquimur. Neque enim quàm primum fuit decollatus Ioannes, Diſcipuli retulerunt; ſed neque etiam dum Herodes loquebatur de Chriſto; & cupiebat videre eum: ſed aliqui ſecus opinantur, vt S. Auguſtinus, & S. Thomas ſuper Matthæum.

Vt ergo diſtinctè, ac reſolute hæc declarentur, & omnis difficultas excludatur, dicimus prius fuiſſe decollatum Ioannem, & ſuis a diſcipulis eius cadauer ſepulturæ datũ. Deinde poſt aliquod tempus id fuit relatum, & nunciatum Chriſto. Interim, eodem Chriſto Domino multa ſigna, & miracula faciente, cum ad Herodis notitiam perueniret, ſuſpicante eo, vel ita dicente, Ioannem, a mortuis ſurrexiſſe, & ob id cupiente videre Chriſtum fortaſſis vt occideret, & aliquod flagitiũ perpetraret, multi ex diſcipulis Ioannis, & ſui acceſſerunt ad Chriſtum. Hæc omnia ipſi retulerunt, quibus a Chriſto auditis, poſt aliquot dies abijt trans mare Galileæ, quod eſt Tyberiadis. Sic enim habet Marcus: Occiſo Ioanne Baptiſta, & corpore eius in monumento poſito conuenientes Apoſtoli ad Ieſum, renunciauerunt ea, quæ egerunt, & docuerunt: egerunt, inquam, hoc eſt ſepelierunt corpus illud, & multa miracula operati fuere, & docuerunt ideſt prædicarunt, & euangelizarunt verbum Dei. Non igitur immediate poſt Ioannis Baptiſtæ decollationem Chriſtus ſeceſſit in deſertum, ſed multos interim in alijs operibus perficiendis dies, & menſes fuiſſe conſumptos. Sed neque exiſtimes hoc feſtum Paſchæ, quod erat proximum patrationi huius ingentis miraculi, illud fuiſſe, in quo Chriſtus Dominus tam quam agnus immaculatus fuit immolatus. Sed iuxta ſupputationem temporũ, quo variæ, & multæ actiones contigerunt, annus intercipitur ab eo tempore, quo fuit decollatus Ioannes, & patratum iſtud miraculum: & hoc eſt ſecundum Paſcha, cuius meminit Ioannes Euangeliſta poſt miraculum nuptiarum.

Credimus ergo ex his ſatis manifeſtum eſſe, & patefactum tempus, quo fuit factum præſens miraculum, & huiuſmodi conuiuium celebratum.

Sed dices: Quomodo potuit Chriſtus, cum proximum eſſet Paſcha, cui oportebat ex lege illum intereſſe, ab Hieruſalem ſecedere? Poteſt multifariam reſponderi. Primũ quia qui condidit legem, poterat etiam ex iuſta & rationabili cauſa eam ſoluere: pietas enim eſt quandoque tam efficax, vt ei cedat religio. Præterea excuſantur ab obſeruantia legis, & huius præcepti qui habent graues inimicitias, & hoſtes valde infenſos, vt erat Chriſtus, quem quærebant Iudæi interficere. Dicit Theodoretus, quòd non curauit Chriſtus legem ſoluere, quia adueniente veritate, ceſſat omnis figura; & quòd legibus non ſubijciuntur qui legalia feſta ſunt perfecturi. S. Thom. inquit, quòd Chriſtus erat Deus, & homo; inquãtum homo ſubiectus erat legi; vt Deus, ſupra legem. Vt ergo ſe hominẽ oſtenderet, ſeruabat aliquando legẽ; vt vero Deum ſe oſtenderet, legẽ ſoluebat.

Theodoretus.

S. Thom.

Præterea ſi quis quærat, cur elegerit hoc tempus ad patrandum hoc miraculum, & tam ſolemne conuiuium: Reſponderi poteſt, diuinæ voluntatis nullam poſſe cauſam aſſignari, quia ipſe eſt ſua voluntas, ſuum velle, & ſuum operari, præſertim ſi loquamur de operibus intraneis. Verum quia nihil abſque myſterio eumdem operari credendum eſt, dicere forſitàn poterimus, ipſum elegiſſe hoc tempus, quod eſt prope Paſcha Iudæorum, quod eſt tempus refectionis gaudij, & exultationis, & deinde, quoniam cito futurum erat tempus, quo ipſe tranſiturus erat ex hoc mundo ad Patrem, vt & nos cogitemus aliquando nos facturos hunc tranſitum, ſi tamen ſecuti erimus ipſum Chriſtum in deſertum vſque, & refecti fuerimus pane cæleſti. Tribus inquam vijs, ac ſemitis oportet eumdem ſequi, videlicet fide, ſpe, & charitate, & quod vt facere poſſimus, rogandus eſt Deus, & dicendum ei: Per tuas ſemitas duc nos quo tendimus ad lucem, quam inhabitas.

Tribus vijs Chriſtum ſequimur.

De

De eo qui fuit miniſter conuiuij. *Caput VI.*

POSTEAQVAM in præcedentibus explicauimus quæ admodum neceſſaria eſſe putauimus ad ineundum aliquod conuiuium, & ea fere omnia in hoc Domini conuiuio à ſacris Euangeliſtis fuiſſe nobis demõſtrata, verbi gratia, quis ſit auctor conuiuij, qui & quot ſint futuri conuiuæ, quove loco conuenienter fieri debeat; & quando; conſequens ducimus in eodem ineundo conuiuio inquirere, vt rite inſtruatur, & nihil plane ad eius perfectionem, & complementum deſit; videre, inquam, quæ fuerit eius præparatio, quæ dapes, & fercula fuerint illic propoſita; quive miniſtri. Eiuſmodi ergo prima fuit præparatio, quòd auctor ipſe conuiuij omnium primus, qui iam ſubierat montem vnà cum Diſcipulis, vt ipſi quieſcerent puſillum, interim ipſe doceret eos multa, & loqueretur de regno Dei. Id quod ſæpe alias in monte feciſſe legitur, cum ſubleuaſſet oculos, quos iam demiſſos, & pudice tenuerat, neque huc, aut illuc vagabatur, aut dirigebat, ſed ſolos, quos docebat, Diſcipulos intuebatur, ad ſe conuertens corda eorum; cum (inquam) ſubleuaſſet oculos, & vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, deſcendit de monte, & venit illis obuiam, & placide excepit eos. Vbi videre eſt, quam benignus, & miſericors fuerit ipſe Saluator excipiendo fatigatos, docendo inſcios, ſanando ægrotos, reficiendo ieiunos, & quantum ipſe deuotione credentium delectetur. Cumq. per totum illud temporis ſpatium multa docuiſſet; &, vt dicit Marcus cap. 6. languidos curaſſet, dies cœpit declinare, id quod præſignabat mortem Chriſti, qua poſt annum erat moriturus; & cũ

De hoc etiam vide Plut. libro 1. Sympoſ.

Marc. 6.

iam

iam hora multa fieret, acceſſerunt Diſcipuli ad eum dicentes: Deſertus eſt locus iſte, & iam hora præterijt; dimitte illos, vt exeuntes in proximas villas, & vicos, ſeu caſtella, quæ circa nos ſunt, emant ſibi eſcas, quia in loco deſerto ſumus. Quibus verbis demonſtrabant Apoſtoli naturalem quamdam pietatem, & miſericordiam erga illam multitudinem, non parum ægre ferentes quòd fame laborarent, & remanerent inanes,& vacui; neque vnde paſcerentur haberent. Rogabant ergo Dominum Ieſum, vt illos dimitteret; quamquam his verbis oſtendebant ſe parũ fidere, ac memores eſſe potentiæ, ac benignitatis ſui Præceptoris. Tunc dixit illis Chriſtus,qui dat eſcam omni carni, qui etiam præſens erat, vos date illis manducare,quaſi dicat: Veſtra intereſt illos paſcere, veſtri muneris eſt illis prouidere, vos eſtis diſpenſatores mei, ego ſum Dominus & Magiſter; vos eſtis mei Diſcipuli, ad vos ſpectat illis miniſtrare, & eorum, qui me ſequuntur, veſtrum eſt curam gerere, propterea ne habeant neceſſe ire, vos date illis manducare. Tunc Diſcipuli in vnum coacti, cœperunt loqui inter ſe dicentes: Vnde poterimus hanc turbam ſaturare panibus, niſi forte eamus, & emamus ducentis denarijs panes, & demus illis manducare? At Ieſus præſentiens eorum murmur, & colloquium, miſertus vtriuſque, multitudinis inquam, & Diſcipulorum fame laborantium, interrogauit Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi? hoc autem dicebat tentans eum; ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus. Philippus iuxta ſermonem,quem prius inter ſe collocuti fuerant Apoſtoli, & iuxta iudicium naturale ſatis prudenter reſpondit: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis,vt vnuſquiſque modicum quid accipiat. Sed rurſum interrogat eos Chriſtus: Quot panes habetis? ite, & videte: & cum cognouiſſent, dicunt: Non habemus hic niſi quinque panes hordeaceos, & duos piſces, niſi forte eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas. Luc.9. At vnus ex illis Andreas frater Simonis Petri

tri

Digitized by Google

tri præ ceteris aliquanto cautior; & diligentior coram eſt locutus dicens: Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces. Sed hæc quid inter tantos? ideſt tam multos. quæ verba dubio procul exprimunt id quod alij dicebant obſcurioribus verbis, videlicet: Niſi forte eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas, quaſi dicat: Suppetias ferre non poſſum, niſi aliunde fuerit prouiſum tantæ multitudini. En vides apud Euangeliſtas interdum loco pluralis numeri poni ſingularem, & aliquando contra; qua ratione & loquendi formula, vnio, & conſenſus animorum facile deſignatur, vt quibus erat anima vna, & cor vnum in Deo.

Numerus ſingularis aliquando pro plurali & e contra poni ſolet in ſacris literis.

Sed mirabitur forte quiſpiam, cur Ieſus facturus iſtud conuiuium, non præuenit Diſcipulos, aut antea prouidit, ne ab illis cogeretur petere conſilium, eo præſertim, quòd ſciebat quid eſſet facturus: Huic dixeris (vt ait Euangeliſta) hoc autem faciebat tentans ipſum Philippum pariter & alios; non autem tentauit, vt deciperet, ſed vt eius ignorantiam demonſtraret (vt inquit Auguſtinus) & modicam fidem. Aut etiam eum tentauit, quia magis tardus, & rudis ingenio inter alios, & forte quia magis curioſus habebatur, cum alias fuerit auſus compellare Dominum dicens: Domine oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. Non ergo exiſtimes, Dominum Ieſum interrogaſſe Philippum, quia neſciret, quid eſſet acturus, neque ipſum tentaſſe, vt ab eo quidquam addiſceret, aut eum deciperet; ſed vt alijs de eo experimentum præberet, vt ait Auguſtinus in expoſitione huius Euangelij.

Sed rurſus dubitabit quis, cur Philippus ita reſponderit dicens: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, &c. Huic dubio difficile eſt reſpondere, niſi recurramus ad ſenſum myſticum. Prius quidem imaginari oportet, Philippum eſſe locutum (vt nuper diximus) iuxta prudentiam carnis, non aduertens quanta ſit virtus, & potentia diuinæ Maieſtatis. Sed præter hæc dicimus, Philippum a Spiritu ſan-

Ducenti denarij ſunt 20. aurei. tu ſancto edoctum, quia re vera ducenti denarij, qui faciũt ſummam viginti ſcutorum aureorum, deſignant omnem perfectionem poſſibilem haberi, aut reperiri inter homines ductu luminis naturalis, vel per experimentum, aut per exercitium, & laborem ſtudiorum: quæ omnis perfectio per numerum denarium deſignatur, qui numerus notat perfectionem, vnde recte dixit: Non ſufficiunt, ad conſequendã ſcilicet ſalutẽ. Vult ergo innuere dictum iſtud, quòd nulla virtus, aut perfectio humanitus acquiſita, ſufficit ad reddendum hominem ſimpliciter, & abſolute perfectum, aut ſaltem ad percipiendam veram ſapientiam, aut partem illius, iuxta illud Hierem. 9. Non glorietur ſapiens in ſapiẽtia ſua. Et præterea: Si quis habeat omnes virtutes tum infuſas, tum acquiſitas, & non habeat charitatem iuxta illud Apoſtoli 2. Cor. 13. nihil habet, & nihil eſt. Id quod habetur tantummodo per fidem, ſpem, & charitatem, iuxta illud Apoſtoli: Si habuero omnem fidem, & omnem ſcientiam, & non habuero charitatem, nihil ſum. Nec etiam abſque cauſa fuit præ ceteris locutus Andreas, cum dixit: Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, &c. Quandoquidem videbatur eſſe melius diſpoſitus atque paratus ad ſubueniendũ turbæ, qui nolebat alios panes emi, ſed de habitis turbam refici. Sed quia neque ipſe attulit ſufficiens remediũ, propterea ſubdit: Sed hæc quid inter tantos? Secutus eſt ipſe iudicium humanum; quamquam forte fuit recordatus, quando Eliſæus de viginti panibus ſatiauit centum homines.

At quiſnam fuit puer hic, qui ferebat illos panes, & cuius erant illi panes, & piſces? Non omnes idem ſentiunt; ſed ego, ſaluo meliori iudicio, exiſtimo puerum hunc comiratum fuiſſe cœtum Apoſtolorum, & panes illos, ac piſces fuiſſe Apoſtolorum, delatos ab illo puero: quoniam ſic legitur apud Lucam cap. 9. Diſcipulos dixiſſe, non ſunt nobis pluſquam quinque panes hordeacei, & duo piſces. Sic etiam apud Marcum cap. 6. interrogati a Domino, quot habe-

habetis; dixerunt quinque, & duos piſces. Gloſſa etiam videtur eſſe huius ſententiæ,& S. Thomas ſuper Matthæũ; panes, inquam, illos non ipſius turbæ, neque illius pueri, ſed collegij Apoſtolorum fuiſſe. ſic etiam Cyrillus. Chryſoſtomus etiam videtur ſentire idem, cum ex verbis ipſius Andreæ, qui pluſquam Philippus ſe prudentiorem eſſe demonſtrauit, elicit, quàm vilis & modica fuerit Apoſtolorum menſa, quippe qui non habebant niſi quinque panes hordeaceos, & duos piſces. Vbi liquido conſtat ſecundũ eius verba,panes illos, quos deferebat ille puer, fuiſſe delatos pro cibo, & refectione Apoſtolorum: dicebantur iſti panes hordeacei, hoc eſt duri, & difficiles ad digerendum; quemadmodum erant veteris legis præcepta, quæ,dicit Princeps Apoſtolorum,neque nos,neque Patres noſtri portare potuerunt.

Verumtamen ſi ad mores mentem reuocemus,hordeum licet ſit durum, & difficile, vt quod habet paleam tenaciſſimam, tamen habet vim mundificatiuam, quo ſignificat pœnitentiam, quæ licet ſit acris, & dura, habet tamen vim mundandi, & purgandi animam.S. Auguſtinus quæſt. 61. lib.83. quæſt. dicit, quod panis iſte hordeaceus ſignificat populum Iudaicum, cuius cordi velut palea hordei, carnalia deſideria cohærebant. Et velut hordeum dum trituratur in area, illo paleari tegmine difficile exuitur; ſic populus Iudaicus tritura tribulationum, quam per 40. annos pertulit, difficile carnalia deſideria depoſuit. Piſces autem deſignant Pſalmos, & Prophetas, aut longe melius regnum, & ſacerdotium, ſeu mauis diuinam in Chriſto legiſlatore naturam pariter & humanam. Commode quidẽ (inquit Auguſtinus) per duos piſces figuratur in Chriſto dignitas ſacerdotalis & regia, quoniam ſicut in procelloſo mari piſces numquam fluctibus fraguntur,licet quandoque ſeruata eorum integritate cedere videantur; ſic reges, & ſacerdotes puri, ac legitimi popularibus fluctibus, ac procellis numquam franguntur: licet quandoque ob aliquem

Digitized by Google

Piſcium finem cedere videantur. Quòd ſi in ſenſu litterali volumus
eſus quã aliquid effari, dicemus propterea piſces fuiſſe adhibitos
ſit vtilis ad illud conuiuium, quia eſt cibus longe conuenientior his, qui ſpiritum magis quàm carnem ſectantur. Propterea dicebat Apoſtolus: Bonum eſt non manducare carnem, neque bibere vinum. Et memini me legiſſe apud quemdam ſcriptorem ethnicum, quod eiuſmodi cibus piſcationis excellentioribus viris congruit magis, quàm eſus carnium, quas dicit magis congruere rudioribus, & groſſioribus viris, & hebetioribus, quàm viris ingenuis, & nobilibus.

Denique, Solet quæri, poſteaquam panes, & piſces pro ferculis, & dapibus fuerunt allati: nonne decuit ad huius conuiuij complementum afferri quoque vinum, quo ſitis extingui, & viribus roborari potuiſſent ipſi conuiuæ? Huic dubio reſpondetur ſecundum ſanctum Hieronymum, quòd hoc non eſt conuiuium, in quo bibitur vinum nouum, quod quidem bibetur cum cantabitur canticum nouum ab hominibus nouis, quod tunc erit, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Sed hæc reſponſio ſancti Hieronymi optime ſatisfacit, ſi loquamur de vino iuxta ſenſum anagogicum, de quo quidē vino loquebatur Chriſtus apud Lucam, & Marcum: Non bibam de hoc genimine vitis donec bibam illud nouum in regno Patris mei. Idcirco dicunt alij ad litteram, quòd Chriſtus non curauit in hoc conuiuium afferri vinum, quia dedit cibarijs virtutem agendi quod efficit panis, & vinum, ita quòd ſitim non ſunt perpeſſi qui affuerunt huic conuiuio; Dei enim opera ſunt perfecta, & quos reficit ipſe Chriſtus, perfecte reficit. Poteſt etiam dici, quòd exiſtentes in deſerto fortaſſis habuerunt aquam vnde poterant ſitim extinguere. Nec erat neceſſe illuc deferre vinum, quod potius ad luxum, quam ad ſuſtentationem datur. Etſi dicatur quòd vinum lætificat cor hominis, iam reſponſum eſt. Habemus ex his in hac menſa nullum aliud genus ciborum fuiſſe allatum, niſi panes, & piſces, & nihil vltra fuiſſe perhibetur, vt hinc di-

ſca-

Digitized by Google

ſcamus humilitatem, parſimoniam, & charitatem, qua omnia debemus exiſtimare communia, atque etiam, vt oſtenderetur, Chriſtum Dominum fuiſſe terræ, & maris Dominum. Sed præter hæc, noluit Chriſtus Dominus creare noua cibaria, quia veniens in carne, quæ olim fuerunt prædicata in Prophetis, & libris veteris legis, voluit ad amuſſim implere. Non enim (inquit S. Chryſoſtomus) ſolum corpora nutrire, ſed & animam volebat inſtruere, & erudire. At ſi volumus altiora petere, & indagare, dicemus (vt alij) non ab re quinque panes fuiſſe allatos, vt quinque libros legis Iudaice deſignarent, quos ferebat vnus puer, hoc eſt populus Iudaicus, quippe qui dicebatur *Puer*, quòd ſub elementis mundi huius ſeruiebat, & rebus tantum ſenſibilibus nitebatur; vel ipſe Moyſes, qui propter imperfectionem ſtatus, in quo erat, dicebatur Puer. Hæc ergo fuit prima præparatio huius conuiuij, de quo loqui propoſuimus. Namque Saluator noſter cum audiſſet hos ſermones, & percepiſſet omnem curam, & omne conſilium Diſcipulorum, quamquam nouerat omnia antequam fierent, percepto ipſius Andreæ, & aliorum eius diſcipulorum reſponſo, dixit illis: *Facite homines diſcumbere: erat autem fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia.* Diſcubuerunt inquam, ideſt ſederunt, vt comederent.

Populus Iudaicus Puer cur dicatur.

Dicuntur autem diſcumbere, quia antiquitus homines lectis accumbentes comedebant. Vnde inoleuit conſuetudo, vt qui ſedent ad manducandum, dicantur diſcumbere. Et quidem locus ille propter mollitiem erat ſatis commodus, vt homines ibi diſcumberent: erat enim viride fœnum, vt ait Marcus. Et profectò locus ille erat ſatis conueniens huic populo, qui erat totus carnalis: vnde omnis caro fœnum: & omnis gloria eius quaſi flos agri, quamquam aliqui volunt, vt ibi ſuper fœnum, velut in lecto iacerent. Quod autem præceperit Apoſtolis tamquam miniſtris conuiuij, vt facerent illos diſcumbere, nihil aliud inſinuat, niſi Deum velle vt omnia decenter, & ſecundum ordinem

Mos antiquus diſcumbendi.

Auguſt. to. 10.

Coloſſ. 2 ſiant. Paulus enim ijs congratulatur Coloſſ.cap.2.qui ordinem ſeruabant. Sic Iſaias cap.5.Paſcentur(inquit)agni iuxta ordinem ſuum. & 3.Reg. cap.4. mirabatur Regina Saba de ordine miniſtrorum in palatio Salomonis. Sic & beato Iob dixit Dominus: Numquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra? Vult ergo Deus inter homines ordinem ſeruari præſertim inter Prælatos, & miniſtros Eccleſiæ, vt ſcilicet vnuſquiſque ſedeat in loco ſuo. Sic Salomon in canticis canticorum comparat pulchritudinem ſponſæ aciei caſtrorum ordinatæ. Sic itaque Deus præcepit Apoſtolis vt faciant homines diſcumbere,ideſt ordinate ſedere per partes, & partes,quaſi ſint plura conuiuia, vt facilius poſſit illis miniſtrari; diſcubuerunt ergo per centenos & quinquagenos. Neque obſtat quòd Lucas dicat tantum per quinquagenos, & quinquagenos, quia quod vnus tacuit, alter expreſſit: & hi diuerſi diſcubitus in eodem deſerto, ſecundum Gregorium 16. Moral. cap. 26. præfigurant diſtinctionem Eccleſiarum, quæ vnam Catholicam Eccleſiam Romanam efficiunt, & conſeruant. Moraliter vero quinque millia virorum præfigurant eos,qui quinque ſenſibus ſunt circumſepti, ſecundum quos reguntur, & degunt, quia carnalia ſectantur. Aut ſecundum Theodoretum deſignant eos, qui adhuc in ſæculo exiſtentes exterioribus bonis bene vti didicerunt. Porro aliæ afferuntur rationes myſticæ; ſed non opis eſt noſtræ quæcumque alij dicunt hic inſerere.

3.Reg.4.

Greg.16 Moral. cap. 26.

Sed mirū eſt quod iuſſit Chriſtus homines diſcumbere, & ſuis in locis diſtinctim ſedere, cum nondum allata fuerint cibaria, quæ erant neceſſaria victui. Dicit Chryſoſtomus hoc parum referre; quandoquidem Deus vocat ea quæ non ſunt tamquam ea, quæ ſunt; & prætereà dici poteſt rectiſſime iam cibaria eſſe adducta,cū dixerit Andreas, puerum ibi præſentem eſſe, qui habebat quinque panes,& duos piſces. Ex quibus factum fuit & plene inſtructum iſtud conuiuium. Panes autem, quos ex hac menſa debe-

mus

mus excipere, ſunt hi: Primus quidem vt cognoſcamus Deum, & eumdem timeamus; de quo pane loquitur Chriſtus Matth. 4. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Secundus panis eſt cognitio ſui ipſius, & conſcientiam ſuam diligenter examinare; de quo pane loquebatur Sapiens Eccleſiaſtici cum inquit: Mitte panem tuum ſuper aquam, ideſt ſuper tribulationes, quas patimur ob iniquitates noſtras. Iuxta illud Eccleſiæ. Nulla tibi nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Tertius panis eſt deteſtatio peccati, iuxta illud Thren. 1. Omnis populus eius gemens quærens panem, dum ſcilicet deteſtatur malum quod perpetrauit. Quartus panis eſt perſeuerantia in bonis operibus. Iuxta illud Iſaiæ. cap. 33. Qui obturat aures ſuas, &c. Quintus panis eſt eleemoſyna peccata redimere, iuxta illud Pſalm. Pauperes eius ſaturabo panibus. Duo vero piſces ſunt compunctio cordis, & ſpes veniæ. *Panes neceſſarij in cõuiuio morali.*

De his quæ contigerunt in hoc ſacro conuiuio. Caput VII.

QVID igitur factum eſt? Poſtquam Andreas frater Simonis Petri expoſuit, & patefecit, puerum quemdam inter eos reperiri, qui panes quinque hordeaceos, & duos piſces tantum apud ſe habebat, & iam viri illi diſcubuerant per centenos, & quinquagenos, factum eſt inquam, cum iam dudum curaſſet languidos eorum, vt ipſe Chriſtus Dominus, & auctor conuiuij acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus ſuſpiceret in cælum, & benediceret eis, & cũ gratias egiſſet, frangeret, & diſtribueret Diſcipulis ſuis, vt ponerẽt ante turbas, & duos piſces diuideret omnibus (vt ait Marcus) & ex piſcibus pariter, & panibus quantũ volebant. Hæc ergo omnia præceſſere conuiuium; Primũ

qui-

quidem ſanauit languidos eorum (vt referunt Matthæus, & Lucas) & docuit eos multa, & loquutus eſt eis de regno Dei, vt corpori pariter, & animo conſulere videretur. Præterea cum prius diſcumbere feciſſet omnem illam turbam ſuper viride fœnum, & cognito illic adeſſe, vel haberi tot panes, & piſces, quot iam diximus, accepit in manibus ſuis, poſtmodum aſpexit in cælum, illos benedixit, gratias egit, continuo fregit, & diſtribuit Diſcipulis; ipſi autem Diſcipuli diſtribuerunt turbis,& turbæ etiam diſtribuerunt inter ſe, partes per partes, (& ſicut ait Lucas) per conuiuia erant diſtributi, & Marcus ait, per contubernia, hoc eſt per diſtincta; & diſtributa conuiuia, quæ Græce dicere poſſumus, ſicut alij dicunt,per ſympoſia, & ſympoſia. Quòd autem fuerint diſpoſiti per centenos, & quinquagenos, (vt ait Marcus) non caret myſterio; quoniam ſi allegoriam ſectemur, quinquageni referunt Iudæos, qui ſunt conuertendi ad Chriſtum; centeni vero referunt Gentes.Moraliter vero quinquageni dicuntur,qui a malis operibus reſiliunt; centeni vero, qui non ſolum a malis operibus, verum a prauis cogitationibus ſeſe penitus abſtinere nituntur. Aut dicas iuxta ſenſum anagogicum, quinquagenos intelligi, qui adhuc in pœnitentia conſtituti, verbum Dei libenter audiunt; centenos vero, qui a peccatis liberi, ſolo deſiderio vitæ æternæ ſuſpirant, & manent: ſed proſequentes hiſtoriam Euangelij dicimus, Deum accepiſſe panes in manibus ſuis, vt oſtenderet, inde creari, & emanare virtutem in illis panibus, multiplicandi, & reficiendi tantam turbam fame laborantem. Aſpexit in cælum, vt indicaret, omne bonum, & omne datum optimum de ſurſum eſſe, deſcendens a Patre luminum; vt ſic acies mentis illuc dirigatur, vbi eſt lux ſcientiæ, & fons omnis boni; & denique, vt oſtenderet, ſe a Deo eſſe, & Deum eſſe, & omnem poteſtatem habere. Benedixit illis panibus: quia nihil abſque Dei benedictione percipiendum eſt; vel benedixit,virtutem multiplicationis implorando,& impar-

par-

partiendo. Per ſermonem quippe Dei omnia benedicuntur, vnde benedictio Dei ad multiplicationem pertinet, (inquit ſanctus Thomas ſuper hunc locum.) Agit gratias Deo, vt oſtendat, & exemplum præbeat, ante cibum Deo gratias eſſe agendas: vnde & nos conſueuimus ante perceptionem cibi ſic Deum precari: Largitor omnium bonorum benedicat cibum, & potum ſeruorum ſuorum. Et S. Paulus: Nihil, inquit, eſt reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.

Sed cur Chriſtus ſanaturus paralyticum, ſuſcitaturus mortuum, maris tempeſtatem ſedaturus, non agit gratias Deo, hic autem agit? Reſpondit ſanctus Chryſoſtomus, hoc feciſſe, vt cognoſceremus, nullam in eo indigentiam reperiri: quoniam ſi Chriſtus in hiſce mirabilibus operibus patrandis ope aliqua indigeret, magis profecto in rebus maioribus, ac difficilioribus, quàm in minoribus eamdem expeteret, & poſtularet. Item quia multa aderat multitudo, vt ipſa cognoſceret, diuina voluntate hæc fieri, ac etiã poteſtate; ideo voluit gratias agere. Quod ſi ſolus id feciſſet, non eſſet neceſſaria gratiarum actio. Deinde gratias egit Deo pro nobis, quod ſcilicet nos facere debemus; vel egit gratias pro nobis, pro beneficio ſcilicet eius interceſſione nobis collato. Propterea notandum, Chriſtum Dominum in miraculis patrandis, aliquando orare, aliquando vero non. Orat, vt ſe verum hominem eſſe oſtendat; quandoque non, vt ſe verum eſſe Deum, ac Dei Filium demonſtret. Fregit, qua fractione multiplicauit ipſum panem, & ideo fregit, vt poſſet diſtribui tantæ multitudini. Poterat enim Deus multiplicare panẽ abſque vlla fractione: ſed quia diſponit omnia ſuauiter, videbatur facilius, & commodius poſſe diſtribui iam fractos, quàm ſi eſſent integri. At ſi volumus hanc fractionem in alio ſenſu interpretari, dicimus, per eam præſignari fractionem, quam fecit Chriſtus, cum aperuit, & diſſoluit ſenſa ſcripturarum Apoſtolis, vt eas intelligerent, & ſic de paucis ſermoni-

monibus ſuperabundantem alimoniam fecit populis miniſtrari.

Diſtribuit Diſcipulis, & Diſcipuli diſtribuerunt turbis, & turbæ ſibi inuicem diſtribuebant; nec in manibus Diſcipulorum, atque diſcumbentium, virtute tamen Chriſti, panes illi multiplicarunt, ita, vt omnes ad ſatietatem vſque manducarent. (Sic enim ait Euangeliſta Matthæus.) Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Similiter & ex piſcibus quantum volebant. Neque oportet hic hæſitare, & quærere, quo pacto fuerit facta iſta multiplicatio: fecit enim inquit Auguſtinus tractatu 24. ſuper Ioannem, quomodo Deus. vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinque panes: panes autem illi quinque quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata; ſed ab eo, qui terram fecit, multiplicata. Et Gregorius Nyſſenus: Quibus, inquit, nec cælum præbebat materiam, nec tellus iuxta ſui naturam producens frumentum, eorum ſatisfaciebat egeſtati: ex ineffabilibus horreis diuinæ potentiæ beneficium affluebat.

Panis paratur fractus in manibus miniſtrantium, nec non per ſaturitatem edentium augmentatur: eſum etiam piſcium eorum neceſſitati non ſubminiſtrauit mare, ſed ille, qui in mare piſcium genus inſeruit. Sanctus Ambroſius inquit: Non exiguo, ſed multiplicato cibo, liquet populum illum eſſe ſatiatum, & incomprehenſibili quodam ritu inter diuidentium manus, quas non fregerant, multiplicare particulas, & intacta frangentium digitis ſponte ſua fragmenta ſubripere. Quæ omnia ſi velis clarius percipere, vide ſanctum Thomam in expoſitione huius capitis.

De

De his quæ contigerunt peracto conuiuio. *Caput VIII.*

ENARRAVIMVS quid egerit Chriſtus prius quàm turbæ ori cibum admouerent, vt nos inſtrueret, & exemplum præberet, quid & nos antequam manducemus ſimus facturi; quidve egerint Apoſtoli, vel vt famuli, & miniſtri illius conuiuij, quidq. fecerint turbæ ad huiuſmodi conuiuium adſcitæ. Sed numquid lauerunt manus ſuas, cum panem eſſent manducaturæ? Hac de re nullum verbum in Euangelio: ſed forte prætermiſſum, quia cum id parum referat, Euangeliſtæ non curarunt meminiſſe; quamquam fuerit traditio ſeniorum, vt niſi manibus loti, cibum non caperent. ſed quis neſcit, ſi in eo deſerto erat copia aquarũ, quin ipſi lauerint manus, & pedes? At quid putamus illos feciſſe dum manducarent? numquid ventri implendo dumtaxat incubuiſſe? vel inanibus, & fabuloſis ſermonibus, aut etiam detractionibus tempus feſelliſſe? minime quidem omnium: ſed reficiendo corpori, iam pene fame conſumpto, & Dei laudationibus inſiſtendo vacabant, iuxta illud Prophetæ: Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, qui ſolus ſatiauit animam inanem, & animam eſurientem repleuit bonis.

Poſtremo, ſi quæras quid poſt conuiuium, & poſteaquam ſunt impleti, peractum fuit, nunc (vti ſumus polliciti) declarare, & explicare aggredimur: inquit enim Ioannes eo loci, Dominum præcepiſſe Diſcipulis, vt colligerent fragmenta, quæ ſupererant ijs, qui manducauerant, ne perirent; & quòd collegerunt ea, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum; ex quinque panibus hordeaceis: tulerunt, inquam, ait Matthæus, reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Sic Marcus, & Lucas pene ad verbum aſſerere videntur.

Ceterum illi homines,(dicit Ioannes) cũ vidiſſent quod fecerat Ieſus ſignum,dicebant: Quia hic eſt vere Propheta, qui venturus eſt in mundum. Diſcipuli vero iuſſu Domini confeſtim aſcenderunt in nauiculam, vt præcederent eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Ipſe autem fugit ſolus in montem orare. Hæc autem omnia,quæ contigerunt, expleto conuiuio, nos admonent, quid facere oporteat dum conuiuamur; & ne ſicco pede iſthæc omnino tranſeamus, hæc omnia paſſim obſeruabimus: Primum, cur Dominus voluit colligi reliquias, & fragmenta, quæ ſuperfuerunt; & cur voluit hoc onus ſpecialiter Diſcipulis imponere. Deinde videbimus, quinam fuerint illi cophini, quos dicunt plenos fuiſſe illis fragmentis, & quantum quiſque eorum capiebat. Poſtremo ponderanda eſt, & diligenter expendenda turbarum retributio, & beneficij accepti compenſatio, ſeu gratiarum actio. Nec ſilentio eſt prætereundum quod fecerunt Apoſtoli pariter & Chriſtus immediate poſt diſceſſum turbarum.

Circa primum dicit ipſe Euangeliſta cauſam, cur iuſſit Dominus Diſcipulis colligere fragmenta, ne, inquit, pereant, ne diſperdantur, ne abeant in malam viam, & nullis ſint adiumento. Quæ ſi fuerint reſeruata, poterunt Diſcipulis prodeſſe, ne quem grauare cogerentur, ſicut dicebat Apoſtolus: Neminem veſtrum grauaui. Poterant etiã deſeruire ſubuentioni pauperum, iuxta illud præceptum Saluatoris: Quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Non ergo ab re & ſine rationabili cauſa præcepit Dominus Apoſtolis, vt colligerent fragmenta, quæ ſuperfuerunt his, qui manducauerant; atque etiam id fecit, vt oſtenderet miraculum fuiſſe verũ, non phantaſticum,non apparens tantum,aut imaginarium, cum eius reliquiæ fuerint diu ſeruatæ,& in cibum conſumptæ. Impoſuit vero hoc onus Apoſtolis,vt qui futuri erant doctores, & magiſtri Gentium, quiq. diſtributuri erant, ideſt, declaraturi intellectus, & ſenſa Scripturarum, firmius

mius & tenacius ſuis, & aliorum cordibus imprimerent. ſic dicit beatus Auguſtinus, myſtice interpretando locum iſtum. Fragmenta inquit, ſunt ſecretiores intellectus Scripturarum, quos cum non poſſint capere multitudo, & vulgus imperitum; illis credantur, & ferenda committantur, qui idonei ſunt capere, & alios docere, ſicut ſunt Apoſtoli. Fragmenta ergo illa ſunt dicenda, quæ non potuit populus manducare, quæ ideo ſuperfuere.

Ad aliud poſtulatum de cophinis, dicendum eſt ſecundum Auguſtinum ſuper Pſalm. 81. cophinos eſſe vaſa quædam, vel inſtrumenta ſeruilia, & ruſticana, quibus deferri ſolent ſtercora, ſordes, & immunditiæ domus, atque etiam lateres, & exquiliæ: ad quæ vaſa deferenda coacti erant filij Iſrael, dum erant in Aegypto, ſicut habetur in Pſalmo præallegato: Manus eius in cophino ſeruierunt. Alij dicunt, cophinum eſſe caniſtri genus; inſtrumentum quoddam, contextum ex viminibus, quo res aridæ continentur: noſtri autem ſolent vocare cophinum, capſulam, in qua reconduntur veſtes, & quæcumque alia vtenſilia, modo non ſit fluida. Si quis vero melius, & vberius huius nominis ſignificationem velit habere, legat expoſitionem Illuſtriſſimi, & eruditiſſimi domini Cardinalis Toleti ſuper Ioannem. Impleti ergo fuerunt duodecim cophini ex illis fragmentis: quod quidem non fuit caſu, aut fortuna, ſed voluntate diuina factum, vt ſcilicet, quot erant Apoſtoli, tot eſſent cophini, ita vt & Iudas ſuum deferret cophinum, quē poſtmodum ſua ipſius culpa, & ignominia, deperditū, & ablatum ſurripuit Matthias, qui fuit ſuffectus, & electus in locum eius. Vnde ſanctus Chryſoſtomus, diligenter, & accurate conſiderans hoc factum, dicit, ſe non tantum admirari copiam, & multiplicationem panis, quantum tot fragmenta ex illa multiplicatione ſuperfuiſſe, quòd tot cophini fuerunt repleti, qui quidem numerum ipſum duodecim Apoſtolorum dicuntur æquare. Ex hoc etiam miraculo docemur non eſſe puſillanimes in dando; ſed abundan-

Quid ſint cophini.

ter tribuere omni petenti, & præſertim pauperi, & egeno; quia qui libenter dat, & ſubuenit inopi, ipſe quoque abundabit, & in die mala liberabit eum Dominus. Cophini ergo duodecim deſignant, & reſpondent Collegio duodecim Apoſtolorum, qui duodecim articulos Fidei deferent, & nunciabunt per vniuerſum orbem terrarum, quiq. licet fuerint in mundo contemptibiles, velut cophini; ſedebunt tamen in fine ſæculi ſuper duodecim ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſrael.

Porro cophinus modo, quo diximus, pro caniſtro ruſticano ſuſceptus, difficile eſt certo ſcire, quantæ ſit capacitatis: ſed aliqui volunt eum capere res ponderis triginta librarum: ſed qui huius rei experimentum aliquod fecere, libenter illis ſubſcribo. De piſcibus autem, ſeu eorum reliquijs nulla ſit mẽtio, quia vt ait ſanctus Chryſoſtomus, & vt habetur in Biblijs rite correctis, nullæ dicuntur ex piſcibus ſuperfuiſſe reliquiæ; neque enim decebat.

Ad id, quod poſtremo loco fuit propoſitum, libere dicam, gentes illas a Domino paſtas, & refectas, non fuiſſe omnino erga Dominum, & benefactorem ſuum vecordes, & ingratas: ſed quod nouerant, & tuto poterant laudis, & gratiarum actionis efferre, continuo præſtiterunt, quamuis non vt par erat. Qui cum vidiſſent, quod fecerat Ieſus ſignum, dicebant: Quia hic eſt vere Propheta qui venturus eſt in mundum. Sed non eſt mirum, hoc tantum de eo ſenſiſſe, & non vlterius fuiſſe progreſſos, quia adhuc ſuper fœnum diſcumbebant, ideſt adhuc carnales erant, & quæ carnis ſunt ſapiebant: Chriſtus enim non Propheta ſolum, ſed Dominus & ſanctificator Prophetarum, impletorq. prophetiarum erat.

Propheta quidem erat, ſicut dictum fuit Moyſi: Suſcitabo eis Prophetam ſimilem tui, ſimilem quidem ſecundum carnem, non ſecundum maieſtatem. Dicitur ergo Propheta, & Dominus Prophetarum, ſicut dicitur Angelus, & Dominus Angelorum, & caput eorum. Dicitur enim

Iſai. 9.

Iſai.9. magni conſilij Angelus. dicitur Angelus, quia annunciauit nobis fidem, & vitam æternam, & ad illam capeſſendam eſt cohortatus, dicitur Propheta, quia multa prædixit. Dicitur Dominus Prophetarum,& Angelorum; quia Verbum Dei caro factum eſt. Sanctus Thomas ſuper hunc locum dicit, in Chriſto fuiſſe triplicem cognitionem, ſcilicet ſenſitiuam, & ſecundum hanc habuit aliquam ſimilitudinem cum Prophetis, præſertim ratione paſſibilitatis, quæ ſibi conueniebat propter ſtatum viatoris. Habuit cognitionem intellectiuam, & ratione huius non debet dici Propheta, neque Angelus: ſed eſt ſupra Angelos, quia erat comprehenſor longe excellentius, quàm aliqua creatura. Erat in eo cognitio diuina, & quantum ad hanc cognitionem,erat inſpirator Prophetarum, & Angelorum. Oportebat ergo eos dicere, non ſolum hunc eſſe Prophetam, ſed Prophetarum, & Angelorum Dominum, Deum ipſum verum, & Filium Dei vnigenitum. Et cum ſubdunt dicentes: Qui venturus eſt in mundum, ſi dixiſſent, qui iam venit in mundum, rectius, & verius fuiſſent loquuti: ſed ipſi loquebantur referendo verba legis,& Prophetarũ.

Triplex in Chriſto fuit cognitio.

Sed nota quod,vt inquit Chryſoſtomus,in hac harum turbarum acclamatione dignoſcitur incredibilis gulæ auiditas. Maiora quidem his miracula fecit Dominus, & certe innumera ,neque eum eſſe Prophetam, niſi paſti,confeſſi fuerunt. Quàm vulgi mutabilis ſententia! eum non amplius calumniantur, nec ſabbati tranſgreſſorem vocant,neque zelo Dei mouentur; ſed omnes has curas pleno ventre abiecerunt, vt verum ſit illud Prophetæ dictum: Confitebuntur tibi, cum benefeceris eis.

Dicunt poſtremo Euangeliſtæ, quòd Diſcipuli coacti a Domino, aſcenderũt in nauiculam, vt præcederent eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Quod ideo feciſſe putandum eſt, ne nimia turbarum conſuetudine offenderentur, aut haberentur contemptui; quandoquidem nimia familiaritas parit contemptum. Ieſus autem, dimiſſis

turbis,

turbis, vrbane, & placide, vt fieri ſolet apud conuiuantes, fugit ſolus in montem orare, cum, vt præberet exemplum euitandi inanem gloriam, tum quia nouerat, quòd turbæ volebant eum rapere, vt facerent Regem. Fugit (inquam) non ſeceſſit, volens nos monere, vt fugiamus iſta temporalia, nec in illis quidquam immoremur. At quando Herodes volebat eum capere, ſeceſſit in Galilæam, non fugit: hoc autem ideo, vt cederet furori ipſius Herodis.

Hoc igitur eſt primum conuiuium, quod legitur feciſſe Dominus Ieſus, in quo peragendo vidimus, quis auctor; qui conuiuæ, & quot, & quænam fuerint cibaria, quæq. ante conuiuium, quæve poſtea contigerint, quæ ideo proponuntur, vt & nos Saluatorem noſtrum imitati, eadem faciamus: Exemplum enim dedit nobis, vt quemadmodū ipſe fecit, idem & nos faciamus, quòd videlicet, menſa ſit frugalis, nihil cibi aſſumamus, niſi prius Deum benedicamus, & expleto cibo eidem gratias agamus, vt monet ſanctus Paulus 1. ad Cor. cap. 10. 1. Theſſ. 5. & ſicut in conuiuijs Ethnicorum ſolebat auctor conuiuij, expleto conuiuio, dare aliqua munuſcula, tamquam corollaria inuitatis, & quandoque imponere coronas ipſis inuitatis; ita nunc (ſed verſa vice) volebant inuitati imponere coronam ipſi conuiuatori, & Domino conuiuij. At ſicut ipſe contemnens iſtas nugas, aufugit; ſic & nos iſta puerilia euitare debemus. Sed pergamus ad aliud conuiuium, quod licet non fuerit adeo ſplendidum, & ſumptuoſum, fuit nihilominus valde miraculoſum, & perpetuis laudibus extollendum.

DE

Digitized by Google

DE SECVNDO CONVIVIO, QVOD CHRISTVS EGIT IN TERRIS PRIVSQVAM PATERETVR.

CAPVT PRIMVM.

IN explicando modo, & ratione, ſeu formula, qua fuit ab eodem Chriſto Domino Saluatore noſtro celebratū aliud conuiuium, deſcriptum, & exaratum a S. Matthæo Euangeliſta, capite 15. & a S. Marco capite 8. procedemus vt in priori. Videbimus, inquam, quando fuit celebratum iſtud conuiuium, vbi, & quare, deinde, quot conuiuæ, quarto quæ fercula: demum quid ante, & quid poſt ipſum iam expletum fuerit effectum. Sciendum itaque non multo poſt primum conuiuium, Chriſtum Dominum hoc aliud coegiſſe, non multo minus quàm prius inſtructum, & præparatum. Dicitur quidem, hoc etiam fuiſſe initum ſecus mare Galilçæ, poſteaquam Dominus liberauit, & ſanitati reſtituit filiam cuiuſdam mulieris Chananææ, quæ male a dæmonio vexabatur, & velut ſcribit S. Marcus, liberauit etiam quemdam ſurdum, & mutum, cuius apertæ ſunt aures, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius, qui tunc iam liberatus, loquebatur recte, cum prius eſſet elinguis. Cum itaque Chriſtus Dominus voluiſſet miraculum iſtud efficere (vt ſui moris erat) aſcendit in montem, & ſedebat ibi: aſcendit quippe in montem, vt ab omnibus videretur, & audi-

Digitized by Google

audiretur, & ipſe quoque facilius omnem turbam, quæ illum ſequebatur, proſpiceret.

Præterco quòd aſcendit in montem, vt locum magis idoneum orationi, contemplationi, & aliquantæ quieti ſeligeret; quia plurimum confert, a tumultu & perturbatione turbarum quandoque ſegregari. Omitto, quòd Chriſtus dicitur ſemel in montem aſcendiſſe, ideſt in Crucem, vt ſanaret omnes languidos, cuius rei fuit figura, & præſignatio quædam hic aſcenſus, de quo loquitur Matthæus, qui refert, quòd tunc acceſſerunt ad eum turbæ, habentes ſecum debiles, mutos, cæcos, & claudos, & multos alios varijs infirmitatibus laborantes. vbi per debiles S. Hieronymus intelligit habentes manum aridam, & impotentem. Ego autem crediderim, per debiles intelligi debere homines illos, qui quamuis nullum habeant corporis membrum ſpecialiter infectum: toto tamen corpore ſunt infirmi, imbecilles, & valetudinarij & complexionis admodum floccæ & inualidæ: ſed nolo plus ſapere, quàm oportet ſapere. Sed cum turbæ adduxiſſent coram Ieſu tot languidos, & male habentes, proiecerunt illos ad pedes eius non rogantes, vt manum imponeret ſuper eos, ſed vt fimbriam tangerent; & curauit eos ita, vt turbæ mirarentur, videntes mutos loqui, claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum. Mirabantur quidem non immerito, videntes multitudinem eorum, qui ſanabantur, & facilitatem ſanationis.

Debiliū nomine qui intelligātur.

Profectò ingens foret ingratitudo, & mentis hebetudo acerbiſſimis vocibus increpanda, ſi viſis tot mirabilibus ſignis & prodigijs, Deum non magnificaſſent; ſed hoc parum eſt, præſtitiſſet plurimum, vt Deum fide, obſeruantia, & bonis operibus ſequi didiciſſent. At non prætereas quod notat Euangeliſta, illas videlicet turbas proieciſſe illos languidos ad pedes eius, & curauit eos. Sed cur ad pedes? in ſignum humilitatis, & reuerentiæ. Nos quoque eorum ſequuti veſtigia dum volumus animi languores

& in-

& infirmitates eijcere, ad pedes illius, qui Chriſti vices gerit in terris, debemus proijci, ac proſternari. Hæc autem facta fuiſſe legimus ante conuiuium.

De præparatione huius conuiuij. *Caput II.*

VIDEAMVS nunc, quæ fuerit eius præparatio, & qua cauſa fuerit effectum. Inquit Euangeliſta Marcus: Cum turba multa eſſet cum Ieſu, nec haberent quod manducarent, conuocatis Diſcipulis ſuis, ait illis: Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent. Super quibus verbis tria ſunt videnda: Primum, qua cauſa Chriſtus fuerit motus ad patrandum hoc miraculum: dicit enim, & ſic orditur hanc hiſtoriam: In diebus illis iterum, cum turba multa eſſet, &c. Deinde obſeruandum eſt, cur conuocet Diſcipulos, ſi vult illis ſubuenire. Tertio quomodo triduo ſuſtinuerint eum illæ turbæ, & cur tamdiu diſtulerit ipſe Chriſtus illis prouidere. De primo: Nemo exiſtimet, Dominum Ieſum penes alimenta dumtaxat ſuum velle oſtendere dominium, ac poteſtatem, ne propter cibum tantum turbæ illum ſequi viderentur; ſed ob pietatem, & miſericordiam, qua erga miſeros, & omni ope deſtitutos mouebatur, ad demonſtrandam admirabilem ſuam virtutem, & potentiam, & præſertim vbi præuidebat ingens aliquod periculum imminere: ſic ergo dicit Chriſtus (referente Marco) Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me, &c. Sic etiam dicit Matthæus: Miſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerant mecum, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Sic etiam dicit Marcus: Et ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt, ita quòd non erat ibi locus propinquus, vnde potuerint ſuis neceſſitatibus prouidere.

Marcus autem in principio huius capitis, apponit hanc particulam, iterum habens rationem illius miraculi, quod paulo ante fecerat, quo ex quinque panibus,& duobus piſcibus ſatiauit quinque millia hominum. Eſt etiam hoc loco notandum,cur præcipue dicitur hic fuiſſe miſertus turbæ. Dicit Auguſtinus quòd in toto ſæculo generis humani, hoc ſolum tempus eſt, quo fidei Chriſtianæ gratia data eſt: ideo rationabiliter dicitur fuiſſe miſertus tunc, & non prius. De ſecundo: Opportune admodum Chriſtus prouiſurus tam magnæ multitudini conuocat Diſcipulos, vt præbeat exemplum Prælatis, ac Magiſtratibus, & Rectoribus populorum, vt rationem habeant quandoque ſubditorum, ne velint eos negligere, ſed ab eis conſilium expetere in rebus arduis, ac difficilibus.

Cum dicitur,eos triduo ſuſtinuiſſe Chriſtum Dominum, nec habuiſſe quod manducarẽt, ſic intelligitur a pleriſque: Quod non toto triduo illi ſuſtinuerant famem: quoniam (inquiunt) eos cibum ſecum detuliſſe,qui iam conſumptus erat in duobus diebus: ſed tertia die nihil habebant amplius quod manducarẽt. At ego (habita ſemper reuerentia ad eos, quos ego venerari, & ſummopere colere, & ſuſpicere debeo) nullum putarem inconueniens aſſerere, toto triduo illos fuiſſe ieiunos: legimus enim de Paulo Apoſtolo, qui exiſtens Damaſci, tribus diebus non manducauit, neque bibit. Præterea ſola virtute,& præſentia Chriſti poterant iſtæ turbæ ſuſtineri, ne fame perirent: ſed quid plura? nonne S. Auguſtinus lib. 1. de moribus Eccleſiæ Catholicæ capite 33. fatetur, ſe didiciſſe, multos Romæ, & Mediolani, & alibi quoque exercere ieiunia incredibilia, non quotidie ſemel ſub noctem reficiendo corpus, quod eſt vſquequaque vſitatiſſimum: ſed continuum triduum, vel amplius ſine cibo, ac potu ducere? Non eſt inter iſtos annumerandum ieiunium ipſius Eliæ 3. Reg. 19. multo minus ieiunium Chriſti, neque Moyſis, vt habetur Exod. 24. qui ieiunauit quadraginta noctibus: quoniam Chriſtus virtute

Aug. lib. 1. de moribus Eccleſ. cap. 33.

3. Reg. 19.

Exo. 24.

tute diuinitatis, cui erat coniuncta humanitas, hoc poterat efficere, & alij peculiari quodam diuinæ gratiæ priuilegio.

Sed hoc forte quis mirabitur, ſi turbæ illæ erant deſtitutæ panibus, neque habebant quid manducarent, cur iam ſanitati redditæ non diſcedebant? aut panem petebant? Dicit S. Chryſoſtomus, quòd non audebant quidquam petere, cum iam ſatis ab eo pro ſanatione ſuorum ſe accepiſſe cognoſcerent. Propterea Dominus amator omnium, & omnium curam gerens, etiam non petentibus, quod eorum ſuſtentationi neceſſarium eſſe cognoſceret, dare conſueuit; ſed illi ad proprias domos redire differebant quòd vẽtris ſuperiores nulla præparãdæ menſæ ſolicitudine tenebantur, ſed verbis Domini toti intenti, obliti erant proprij commodi. Hæc verba Apoſtolis magis conueniunt. Ex his itaque habemus, qua cauſa fuerit motus Dominus & Saluator noſter ad ineundum iſtud conuiuium, quod priuſquã præpararet, ſanauit multos languidos, vt alacrius, & libentius potuiſſent refici.

Quòd ſi iſthæc ſpiritualiter intelligantur, dicemus, per iſtos languidos, qui triduo ſuſtinuerunt Dominum, intelligi debere totum genus humanum, quod ſcilicet non poterat ſuis viribus aliquod opus vere bonum cogitare, nedum efficere; ſub quo genere humano hi omnes concluduntur, & comprehenduntur, & qui ante legem, & qui ſub lege, & qui tandem tempore gratiæ ad Chriſtum acceſſerunt. Hoc eſt illud triduum, quo turba multa ſuſtinuit ipſum Dominum, quiq. omnes de longe venerunt.

Supereſt quartum tempus, quo ad pleniſſimam pacem cæleſtis Hieruſalem ſumus venturi, quo quicumque recte credunt in Chriſtum peruenient; propterea reficit turbam ne deficiat in via, quæ eſt ſatis ardua & difficilis. Aderant, inquam, claudi, cæci, muti, & debiles, & alij multi, varijs languoribus affecti; Muti quidem, qui non laudant Deum, neque gratias agunt ob beneficia ab eo ſuſcepta; *Aug. lib. 1. quæſt. Euang. cap. 19.*

Cæci, qui non intelligunt, neque apprehendunt viam vitæ; Surdi, qui non obtemperant Dei mandatis; Claudi, qui per deuia boni operis non recte incedunt, quibus dicitur 3. Regum cap. 18. Vt quid claudicatis in duas partes? Quamuis autem Matthæus non explicet, qui ſint debiles; quia non habebat forte dictionem, quæ ſuum oppoſitum ſignificaret; meo quidem iudicio ſunt velut ij, qui accidiæ morbo laborant, Omnes ergo iſtos male habentes prius Dominus curauit, materialiter quidem priuſquam cibo refecerit, quia omnem eſcam abominatur anima infirmorũ, vt habetur Pſalm. 102. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus noſtris, qui ſanat omnes infirmitates noſtras. Deinde cibo refecit, dum accipiens ſeptem panes, & gratias agens fregit, & dedit Diſcipulis ſuis vt apponerent, & appoſuerunt turbæ. Ecce qui fuerunt miniſtri. Spiritualiter vero eos refecit, ſed neminem paſcit, ſua gratia gratificante, & pane corporis ſui, niſi prius mundauerit a culpa.

3. Reg. 18.

Sed cur tamdiu diſtulit ipſe Dominus, eos tam corpore, quàm animo iuuare? cum toto triduo ſuſtinuerit eum? Dicendum, hoc ideo feciſſe Saluatorem, vt Diſcipulorum ſuorum probaret ingenium, & fidem experiretur, atque etiam illarum turbarum fidem, & patientiam notam faceret; aut ideo tam diu illos expectare, & ſuſtinere permiſit, ne Iudæi calumniarentur ipſum miraculum, dicentes, quòd illæ turbæ eſſent refectæ cibo, quem ſecum detulerant. Vt ergo ſenſum myſticum huius rei, vel narrationis colligamus, dicimus, quòd moraliter ſuſtinemus Deum tribus rationibus, vel tribus modis, videlicet cogitatione, verbo, & opere: ſic Deum oportet confiteri, & defectus noſtros coram Sacerdote patefacere. Dicit S. Auguſtinus oportere quòd ſuſtineamus Dominum, dum cito nos non conſolatur, non ſtatim confert gratiam, neque ſalutem, & perpetuam quietem. Nam donec peregrinamur, dilaturus eſt, non ablaturus quod promiſit. Propterea dicit Propheta: Viriliter age, confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum,

Deus tribus modis moraliter ſuſtinetur.

qui

qui promittit. Deus eſt, verax eſt, non ſuſtinebis mendacem, qui poſſit fallere, nec impotentem, qui non poſſit exequi quod promiſit.

Tres dies allegorice deſignant tria tempora, de quibus diximus, videlicet, ante legem, ſub lege, & tempus gratiæ. Anagogice vero iſti tres dies referunt ſanctiſſimã Trinitatem; vel poſt triduum poſſumus intelligere triduum mortis Chriſti iuxta illud Oſeæ 6. Viuificabit nos poſt duos dies; & in die tertia ſuſcitabit nos. Vnde qui volunt ſe conformare morti Chriſti; triduo ſuſtinent Dominum, id eſt toto vitæ ſuæ tempore, iuxta illud: Semper mortificationẽ Ieſu in corpore noſtro circumferentes. Iam vidimus quis ſit ſenſus eorum verborum, cum ad litteram, tum iuxta ſenſum ſpiritualem, & allegoricum: nunc reuertamur, & proſequamur hiſtoriam, qua vidimus hucuſque qua cauſa motus Saluator noſter parauerit hoc aliud conuiuium: quod licet, quo ad ſenſum naturalem non multum differat a priori conuiuio, habita ratione multitudinis turbarum, ac reliquiarum, quæ in vtroque ſuperfuerunt; myſtice tamen loquendo, fuit inter vtrumque multum diſcrimen, quoniam in eo præfiguratur littera veteris Teſtamenti; in hoc autem, veritas, & gratia noui Teſtamenti; ſed percurramus ſingula.

Trium dierum ſignificatio.

Oſeæ 6.

2. Cor. 4.

Legimus hucuſque conuiuium iſtud fuiſſe peractum in deſerto, & loco ſolitario, procul ab omni domicilio, & illuc acceſſiſſe multam turbam, adducentem ſecum multos languidos, & male habentes, cuius numerus erat quatuor millium hominum, extra paruulos, & mulieres, qui omnes inedia laborabant. Facturus itaque Dominus huiuſmodi conuiuium, alloquitur ſuos dicens: Miſereor ſuper turbam, &c. Et poſtea ſubdit: Nolo dimittere eos ieiunos, quia deficient in via: quidam enim ex eis de longe venerunt. Id quod iuxta ſenſum litteralem, ſeu penes hiſtoriam intelligi poteſt tam de Iudæis, quàm de Gentibus, qui omnes a longe venerunt. At qui erant longe, facti ſunt

pro-

prope: ſed myſtice dicuntur de longe venire, qui poſt multa flagitia, & ſcelera perpetrata ad Deum conuertuntur: longe enim a peccatoribus ſalus: Sed Dominus miſericordia motus, numquam dixiſſet: Nolo eos dimittere ieiunos, niſi cognouiſſet, ſe habere poteſtatem, ne ieiuni diſcederent. At Diſcipuli, audito hoc verbo, dixerunt: Vnde illos quis poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine? quibus dixit Chriſtus: Quot panes habetis? quod quidem poſtulauit, vt mentes eorum erigeret, qui etſi totum negocium nondum comprehenderant, ſublimiores tamen, & accuratiores paulatim fiebant, vt ipſo interrogationis modo, & quaſi vultu interrogantis, prioris miraculi recordarentur. Vnde interrogati a Chriſto: Quot panes habetis, reſponderunt: Septem; Vbi videre eſt, & diligenter animaduertere, quanta fuerit Diſcipulorum parſimonia, ſeu temperantia, & quàm parum ſolliciti erant de ventris alimonia, qui in vaſta ſolitudine commorantes, ſeptem ſolummodo panes habebant. Sed quare non dixere hic, vt in alio conuiuio: Quid inter tantos? quia iam aliquantulum profecerant, licet non totum apprehenderetur ab eis. Quid igitur Chriſtus? quid facturus cum tam modica annonæ ſubſtantia in tam magna multitudine? Audi quod ſequitur: Nam accepto reſponſo Diſcipulorum, præcepit turbæ, vt diſcumberet ſuper terram, & accipiens ſeptem panes, & paucos piſciculos, & gratias agens, fregit, & dabat Diſcipulis ſuis, vt apponerent: & appoſuerunt turbæ, & manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Qui vero manducauerunt, erant quatuor millia hominum, exceptis paruulis, & mulieribus. Super quibus verbis paulo nobis fuſius inſiſtendum eſt.

Primum quidem occurrit dubitandum, numquid panes illi erant hordeacei. At de hoc apud Euangeliſtas verbum nullum: verum ſi ad rem ſignificatam velimus attendere, non videbitur nobis durum, id fuiſſe prætermiſſum: multum enim diſcrimen inter vtrumque tempus debet conſti-

tui.

tui. Maior enim abundantia frugum, ideſt virtutum, & donorum futura erat tempore gratiæ, quàm tempore legis; & propterea non erat abſimile, neque a ratione diſſonum, quod panes iſti eſſent triticei, non hordeacei, videlicet labores & actiones Fidelium, & doctrina Euangelij, quibus paſcunt Fideles. Occurrit etiam dubitatio quædam leuis, cur ſcilicet hi duo Euangeliſtæ non explicent quem detulerunt numerum piſcium, ſicut in priori conuiuio.

Huius quæſiti nondum inueni ſolutionem ab aliquo, niſi myſticam, quia ſcilicet in veteri lege erant tantum duo piſces, quibus refici, & ſuſtentari poterant illi homines, quo panis hordeaceus eſſet aliquanto ſuauior, & minus durus, & aſper, cuiuſmodi erant cæremoniæ, & præcepta illius ſtatus. Duo igitur piſces erant dignitas & poteſtas regalis, & ſacerdotalis, per quas figurabatur Chriſtus, qui fuit Rex & Sacerdos, vt dictũ eſt in expoſitione prioris conuiuij. In nouo autem Teſtamento deſignato per quatuor millia hominum, ſunt pauci piſciculi quoniam multi ſunt vocati, pauci vero ſancti, & electi Dei, quos tamquam pauperes elegit, diuites autem in fide, & alijs virtutibus, quibus dicit Chriſtus: Noli timere puſillus grex. Iſti autem piſciculi non numerantur, quia de minimis non curat hic mundus: Qui ſancti, quos mundus contemnit, velut piſces non reficiunt, ne deficiamus in via, &c. Iubentur autem ſuper terram diſcumbere, ſi volunt paſci a Domino: quoniam oportet non ſolum carnales affectus, & carnalia deſideria reprimere, quæ per fœnum deſcribuntur, quia omnis caro fœnum: ſed ſuper terram, ideſt mundum ipſum, & quæ mundi ſunt prorſus abijcere: quoniam quidquid eſt in hoc mundo, nihil aliud eſt, niſi cinis, & terra, puluis, & vmbra.

Duorũ piſcium myſticus ſenſus.

Luc. 12.

Sunt & aliæ ſignificationes horum verborum; quas facile eſt reperire apud alios interpretes, & expoſitores.

Sed adhuc occurrit ambiguitas, Cur plures reliquiæ ſuperfuerunt ex quinque panibus, & pluribus turbis comeden-

den-

dentibus. Dicitur ſecundum ſanctum Chryſoſtomum, diuerſa fuiſſe miracula, & ne fragmentorum æqualitas miracula confunderet, & obliuionem obduceret, hoc diſcrimine vtriuſque miraculi memoriam voluit confirmare, ſicq. effecit, vt in vno conuiuio duodecim cophini fragmentorum reſponderent numero duodecim Apoſtolorum; In altero ſeptem ſportæ, ſeptem panes adæquarent.

Septem panum allegorica interpretatio. Porro ſeptem panes referunt allegorice ſeptẽ ſacramenta Eccleſiaſtica, aut ſeptem dona Spiritus ſancti. ſeptem ſportæ fragmẽtorum ſunt intellectus ſanctarum Scripturarum, quibus paſcimur his ſeptem diebus, quibus moramur in hoc mundo, quòd perficitur ſeptem diebus, pluries euolutis, quemadmodum fuit ſeptem diebus completum totum tempus ipſius creationis. Quòd autem quatuor millia fuerint in hoc conuiuio, non caret myſterio: iſta enim multitudo conuiuantium præfigurat vniuerſos mortales, qui ſunt in quatuor partibus ipſius orbis; aut deſignat quatuor elementa, ex quibus omnes ſumus conſtituti; aut quatuor virtutes cardinales, quibus oportet eſſe præditos qui volunt huic conuiuio intereſſe: vel dicas cum Auguſtino, per quinque millia virorum deſignantur Fideles veteris Teſtamenti propter quinque libros Moyſis. Per quatuor millia deſignantur Fideles noui Teſtamenti propter quatuor Euangelia, quibus inſtruimur: ſed hæc expoſitio videtur innuere plures fuiſſe in veteri lege Deo acceptos, quã in noua.

De his quæ Chriſtus egit peracto conuiuio. Caput III.

SCRIBVNT Euangeliſtæ, quòd expleto & abſoluto conuiuio, mox Dominus turbas dimiſit, & aſcendit in nauiculam, & alio ſeceſſit: quo facto voluit nos monere, ne cum benefecerimus, expectemus,

mus,& expectemus gratulationes, gratiarum actiones, tripudia, cantus, & alia huius generis ludibria, quæ maxime ſolent in conuiuijs profanis expeti,& deſiderari: ſed ſtatim ſecedere, & ad ſua quæque negocia, recta ſcilicet & laude digna commeare. Habemus itaque in hoc conuiuio, quæ a principio nobis fuere propoſita, videlicet, Quis fuerit auctor, qui fuerint conuiuæ, & quot, vbi, & quando fuerit celebratum, quæ fercula, quidq. ante conuiuium,quidve poſt fuerit peractum. Reliquum eſt, in his duobus Euangelijs aduertere, & mirari inſignem modeſtiam Euangeliſtarum, quippe qui non ſunt veriti ſuam ipſorum ſtoliditatem, & ingenij tarditatem patefacere, vt veritatem ipſam notam facerent. Ea enim ipſi ſcripſerunt, & tamen culpam ſuam, quamuis non paruam,occultare noluerunt: Magnum enim erat profecto crimen, miraculi & inauditi, & recentis nullam tenuiſſe memoriam. Qua de re increpati, neque increpationem quoque ſiluerunt. Imitandi ſiquidem ſunt a nobis, vt veritatem ſemper diligamus, ipſam totis viribus tueamur, vt omnia in laudem,& gloriam Dei cedant,qui eſt via,veritas,& vita. Et hæc pauca de ſecundo conuiuio,a Chriſto Dei Filio peracto dicta ſufficiãt, vbi præter ſenſum litteralem multa quoque oportuit pro refectione mentis myſtice interpretari.

DE TERTIO CONVIVIO, QVOD CHRISTVS EGIT ANTE PASSIONEM.

CAPVT PRIMVM.

Intentio auctoris eſt loqui de tertio conuiuio, quod Chriſtus Dominus & Saluator noſter egit ante paſſionem: & hæc eſt tertia particula primæ partis principalis tertij tractatus de conuiuio.

EXPLETA narratione de ſecundo conuiuio, quod proprie, & materialiter legitur feciſſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, de quo Matthæus Euangeliſta capite 15. & Marcus capite 8. ſatis ſuperq. ſunt loquuti: conſequens eſt, vt de tertio conuiuio eodem modo accepto verba faciamus: de quo quidem omnes Euangeliſtæ fuere loquuti; ſed multo vberius tamquam de cellario Dominici pectoris, vbi diſcumbere ſolebat, loquutus eſt Ioannes: in quo quidem explicando, & pertractando videbimus, quemadmodum in alijs, quis fuerit auctor, & dominus iſtius conuiuij, quod vocant cœnam; qui, & quot fuerint conuiuæ, quibus dapibus fuerint cibati, & vbi, & quando peractum fuerit iſtud conuiuium. Demum videbimus quid ante conuiuium, quid inter conuiuandum, & quid, expleto conuiuio, fuerit peractum.

Et vt a priori capiamus exordium, nulli dubium, Dominum

minum noſtrum huius cœnæ fuiſſe auctorem; dicit enim Ioannes Euangeliſta, quòd ſciens Ieſus, quia venit hora eius: vtique ſciens, quia non inuitus neque inſcius; ſciens, inquam, quia venit hora eius, ideſt hora ab eo definita, & præſcripta, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. In finem quidem, eo modo, quo ſupra declaratum eſt, hoc eſt in Chriſtum, qui eſt finis perficiens, non interficiens; vel in finem, ideſt ſemper. Cum dilexiſſet, inquam, ſuos, ideſt qui ſunt electi, & prædeſtinati ad vitam æternam, voluit, ſupple, cum eis conuiuari, & recreari, & ea documenta illis præbere, in ſignum dilectionis, & mutuæ charitatis, quæ maxime ſunt neceſſaria ad ſalutem conſequendam. Sic etiam dicit Matthæus, quòd prima die azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Sic etiam Marcus, & Lucas videntur innuere: dicit enim Lucas capite 22. quòd cum veniſſet dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, ipſe Chriſtus miſit Petrum, & Ioannem, dicens: Euntes parate nobis Paſcha, vt manducemus. Chriſtus igitur fuit princeps & auctor huius conuiuij. Conuiuæ autem, qui debebant vnà cum Ieſu manducare Paſcha, erant ipſi Diſcipuli, (vt notũ eſt ex Euangeliſtis) ſic enim dicitur Matthæi cap. 26. Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis: & in hoc nulla eſt ambiguitas, neque etiam in dubium vertitur quo in loco fuerit celebratum iſtud conuiuium nobiliſſimum, & ſplendidiſſimum; quoniam Hieroſolymis peractum eſt, & in eo loco, quem deſignauit ipſe Dominus, qui interrogatus a Petro, & Ioanne, tamquam a principalibus miniſtris, & præfectis huius conuiuij: Vbi vis paremus? dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo amphoram aquæ portans; ſequimini eum in domum, in quam intrat, & dicetis patrifamilias domus: Magiſter dicit: Vbi eſt diuerſoriũ, vbi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? & ipſe oſtendet

vobis cœnaculum magnum ſtratum, & ibi parate. Sic fere ad verbum Marcus Euangeliſta, & Matthæus. Ex quibus patet, & manifeſtum eſt, quo loco fuerit inſtructum, & celebratum iſtud celebre conuiuium: Sed Matthæus aliquanto fuſius explicat hunc locum, vt dicetur inferius. quod myſterio non caret.

Quando autem, & quo tempore fuerit factum, Ioannes Euangeliſta, quem præ alijs ſequimur in hoc tractatu, dicit, hoc fuiſſe ante diem feſtum Paſchæ. Matthæus Euangeliſta inquit, prima die azymorum. Sic etiam Marcus cap. 14. & Lucas inquit, quòd appropinquante die feſto azymorum, qui dicitur Paſcha, id fuit peractum. Sed ne quis exiſtimet inter ſacros Euangeliſtas ob aliquam diuerſitatem verborum, vllam eſſe contrarietatem; oſtendemus eamdem eſſe omnium ſententiam; cauendumq. ſummopere, ne in horrendam, & abominabilem blaſphemiam incidamus, dum quidam ob hanc apparentem verborum contrarietatem auſi fuerunt dicere, priores tres Euangeliſtas in aſſignatione huius temporis aberraſſe, & a Ioanne Euangeliſta fuiſſe correctos. Nos autem dicimus, omnes idem ſenſiſſe. Quem enim alij Euangeliſtæ vocant primum diem azymorum, hunc Ioannes dicit eſſe diem, qui præcedit diem feſtum, quoniam veſpera, ideſt finis illius diei, vt erat finis quartædecimæ diei, in qua immolabatur agnus, dicebatur ante diem feſtum Paſchæ. Vt vero illa eadem veſpera, vel ſolis occaſus, erat principiũ diei ſequentis, hoc eſt quintædecimæ diei, dicebatur eſſe primus dies azymorum, ita quòd idem terminus diei ad aliud, & ad aliud ſumptus, dicebatur eſſe terminus duorum dierum, adeo quòd adueſperaſcente die, vt penes finem vigeſimæquartæ horæ, aut penitus tranſactæ, poſſumus dicere, hodie perfeci iter viginti ſtadiorum.

Cõcilian tur Euã geliſtæ.

Quod ſi illa eadem pars horæ, vel punctus referatur ad ſequentem diem, poſſumus dicere abſque vllo mendacio eo die nos peregiſſe talem, vel talem actionem. Alij ponunt

nunt duas veſperas: alteram poſt meridiem, vſque ad occaſum ſolis: alterā poſt occaſum ſolis, vſque ad ſequentem diem, & ſic conſtituuntur duo dies, ſed vnus illorum, ideſt prior poteſt vocari primus dies azymorum, inchoando a ſecundo veſpere, & poteſt vocari dies præcedens feſtum Paſchæ, conſiderato & accepto primo veſpere, & ſic inter tres Euangeliſtas priores, & Ioannem nulla eſt contrarietas, ſeu diuerſitas. Cum enim dicit Ioannes ante diem feſtum Paſchæ Dominum Ieſum cœnauiſſe cum Diſcipulis; & cum alij dicunt, prima die azymorum comediſſe Paſcha, non ſibi inuicem contradicunt, & hoc roboratur, & confirmatur ex ritu, & inſtitutione ſanctæ Matris Eccleſiæ, quæ in conſecratione panis habet hæc verba: Qui pridie quàm pateretur, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas. Chriſtus ergo Deus noſter die quartadecima comedit agnum Paſchalem, vnà cum ſuis Diſcipulis, qui ſolebat eo die immolari, præparari, & poſtea manducari. Die ſequenti, quæ fuit decimaquinta, ipſe paſſus fuit, & cruci affixus.

Chriſtus quo die paſſus ſit

Alij breuius diſtinguunt diem, in diem legalem, & diem vſualem, quamuis vnus tantum ſit dies. Dicunt ergo hunc vnum diem, habito reſpectu ad obſeruantiam legis, dici diem azymorum; habito autem reſpectu ad diem vſualem, vel ad communem vſum diei, poſſe dici diem præcedentem feſtum Paſchæ, qui erat dies ſolemnis, & dicebatur Paraſceue, quia eo die præparabantur omnia neceſſaria ad diem Sabbati, in quo non licebat cuiquam operari. Sanctus Chryſoſtomus dicit, Euangeliſtam appellare primam azymorum eam diem, quæ eſt ante azyma: conſueuerunt enim a veſpera, ſemper dies numerare, & eius manſionem facere in veſpera, cuius Paſcha erat immolandum: & quāuis alius Euangeliſta dicat: Venit dies azymorum, in quo oportebat immolari Paſcha, ly *venit*, ſignificat prope eſt, & in ianuis eſt. Sed hic eſt dubium, ſi Chriſtus non fuit paſſus eodem die, quo fuit agnus immolatus, quomodo

ergo

ergo dicitur figuratus per agnum Paſchalē, qui ſolebat immolari decimaquarta die lunæ menſis Martij? Dico, quòd licet non fuerit eo die cruci affixus, fuit tamē alijs pœnis afflictus, & fuit tunc exordium ſuæ paſſionis: nec oportet figuratum in cunctis actionibus, & geſtis, reſpōdere figuræ. Præterea eo die, ſeu potius ea nocte inſtituit myſteriū & ſacramentum Corporis, & ſanguinis ſui: quod etiam fuit figuratum per immolationem, & ſacrificium illius agni immaculati.

Dubitaret etiam quiſpiam, ſi Chriſtus Dominus & magiſter noſter voluit iuxta præceptum legis tempore præſcripto comedere agnum Paſchalem, & celebrare ipſum Paſcha, cur & nos non idem faciamus? cum Ioannes 13. ipſe dixerit: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Huic dubio reſpondit ſanctus Auguſtinus, quòd ſicut Chriſtus paſſus eſt, vt nos a morte liberaret, ſic etiam voluit legem ſeruare, vt nos ab eius obligatione liberaret, non autem erat neceſſe, vt in ſingulis actionibus imitaremur. Præterea dubitatur de hoc modo loquendi ipſius Euangeliſtæ; inquit enim quòd acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Paſcha enim non eſt inſtitutum, vt comedatur, ſed vt orationibus, ac pijs precibus, & ſumma deuotione colatur, & celebretur in memoriam ingentis beneficij a Deo ſuſcepti. Ad hoc reſpondetur, quòd hoc nomen (Paſcha) multas habet ſignificationes. Paſcha enim vel dicitur a πάσχειν verbo Græco, quod ſignificat pati, vel a verbo Hebræo quod ſignificat tranſitum; vnde hoc nomen Paſcha, quod ſignificat tranſitum ſiue paſſionem, ſignificat, & repræſentat diem illum pro quo occidebatur, & immolabatur agnus; vel ſignificat tranſitum populi Iſraelitici, quando receſſit ex Aegypto; vel quando tranſiuit mare rubrum: & ſic iſtud nomen poteſt accipi pro illo tempore, quo fit commemoratio, & celebritas iſtius diei, & ſic accipitur Paſcha Lucæ 22. cum inquit: Appropinquabat dies

Paſcha multiplex notio.

feſtus

feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha. Alio modo accipitur hoc nomen pro agno, qui eo die immolabatur: & extenſo vocabulo poteſt etiam ſumi pro cunctis animantibus, quæ diebus feſtis offerebantur in templo, & immolabantur: & ſic accipitur hoc loco Matthæi 26. cum dicunt Diſcipuli: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? ideſt comedere agnum Paſchalem? Sic etiam Lucæ 22. cum dicitur: Venit dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Ex quibus verbis patet hoc nomen accipi non pro celebritate, & ſolemnitate Paſchali, ſed pro agno, qui immolabatur eo tempore, videlicet quartadecima die lunæ menſis Martij. Alias ſignificationes tribuunt huic nomini, ſed hæ duę ſunt magis frequentes, & magis propriæ.

Cum itaque nunc verſemur circa præparationem huius conuiuij, videndum eſt paulo diligentius, qua ratione fuerit peractum. Diſcipuli ergo bene edocti ab ipſo Chriſto Præceptore ſuo, ſcientes ipſum, qui non venerat legem ſoluere, ſed adimplere, haudquaquam prætermiſſurum cæremonias legis, quæ præcipiebat decimaquarta luna præfati menſis celebrandum eſſe Paſcha, vt præceptum eſt Exodi 12. percontantur ipſum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Vbi duo, meo quidem iudicio, ſunt notanda ex beato Chryſoſtomo: Primum, quòd cum Diſcipuli petant vbi ſit Paſcha comedendum, demonſtrauit nullam ſibi domum propriam, neque diuerſorium adfuiſſe, ſed forte neque Diſcipulis eius: quoniam ſi vlla illis adfuiſſet, ad eam ipſum diuertere compuliſſent; ſed nihil erat eis proprium, omnibus iam antea eorum facultatibus propter Chriſtum relictis, atque contemptis. Nec mireris, Chriſtum nullam ibi domum habuiſſe, quoniam, vt legitur Matt. 8. Filius hominis non habet vbi reclinet caput ſuum.

Cur fuerit peractũ iſtud tertium cõuiuiũ.

Exo. 12.

Matt. 8.

Aliud notandũ, ob quã cauſam fuerit inſtituta huiuſmodi cæremonia, vt Paſcha celebretur. Diximus ſupra, hoc ideo inſtitutum, (vt inquit S. Auguſtinus) tractatu 55. ſuper Ioannem, in memoriam illius beneficij, quod contulit

Aug. tractatu 55. ſuper Io.

Deus Iſraelitis, quando ex Aegypto fugientes, rubrum mare tranſierunt. Quamquam aliqui ſecus opinantur, aſſerentes hoc feſtum inſtitutum in memoriam illius beneficij, quo Angelus exterminator occidit in Aegypto omnes primogenitos Aegyptiorum, diſcurrens per ſingulas domos, nec quidquam damni inferens domibus Iudæorum, quarum poſtes vncti erant ſanguine agni: ſed quidquid eorum ſit, cuius rei gratia nos Chriſticolæ illum diem colimus?

Dicit Auguſtinus, nos ideo illum diem colere, quia figura illa prophetica in veritate completa eſt in Chriſto Domino noſtro, cuius ſigno Crucis ſignati a perditione huius ſæculi tamquam a captiuitate vel interemptione Aegyptiaca liberamur, & agimus ſaluberrimum tranſitum, cum a diabolo tranſimus ad Chriſtum, & ab iſto inſtabili ſæculo ad fundatiſſimum eius regnum. Ideo ad Deum permanentem tranſimus, ne cum mundo tranſeunte tranſeamus. De hac nobis collata gratia Deum laudans Apoſtolus inquit: Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij dilectionis ſuæ. *Coloſ. 1.*

De his quæ contigerunt in ſecundo conuiuio. Caput II.

POSTEAQVAM Diſcipuli Chriſtum rogarunt dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Videamus quid reſponderit ipſe Chriſtus. Sed nota, vt inquit Remigius, quòd, & Iudas fuit vnus ex illis, qui fuit percontatus ipſum Ieſum, vt celaret proditionem ſuam, nec inconuenit, vt inter alios ipſe quoque demonſtraret obſequium: ſed quiſquis horum fuerit, dixit Chriſtus; Ite in ciuitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis, dicit autem Lucas, quibus commiſſa

miſſa fuit cura præparandi locum, & menſam, fuere Petrus & Ioannes, quorum alter vehementer diligens, alter vero maxime a Deo dilectus. Dicit ergo iſtis: Ite in ciuitatem ad quemdam. Sed iſta reſponſio vel iuſſio Saluatoris videtur eſſe ſatis confuſa, cum non explicet nomen illius, cui iubebat fieri iſtam legationem. Sed huic dubio reſpondet ſanctus Pater Auguſtinus, quòd Euãgeliſta Matthæus prætermiſit ſtudio breuitatis, quod alij Euangeliſtæ expreſſerunt; dicit enim vnus eorum videlicet Marcus, quòd ille, ad quem dirigebat nuncium ipſe Saluator, erat quidam homo, dominus illius domus, vbi debebat comedi & celebrari Paſcha. Alius Euangeliſta dicit ipſum fuiſſe patremfamilias: non curauit autem quiſque eorum explicare nomen proprium. Alij dicunt (vt notat ſanctus Chryſoſtomus) quòd propterea noluit Euangeliſta explicare nomen proprium illius, ad quem mittebatur, quia erat ignotus: ad ignotum autem hominem Dominus iuſſit ire Diſcipulos, vt oſtenderet in eo poteſtatem, ac voluntatem conſiſtere, & eſſe, facere quidquid velit; quòd ſi noluit quidquã pati, potuerit omnia & ſingula paſſionis tormenta euitare. Nam qui mentem illius patrisfamilias verbis ſolum induxit, vt ſe vellet cum Diſcipulis hoſpitio ſuſcipere, quid feciſſet crucifigendus, ſi pati noluiſſet? Sic etiam de aſina fecit cum aſcendit Hieroſolymam, ſic enim dixit Diſcipulis: Soluite aſinam, & adducite mihi: ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet. Sic & hoc in loco Magiſter dicit: Apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis: ſic dicendum præcepit Apoſtolis. Ego autem exiſtimo propterea Dominum ſic loquutum, & ita libere illud præcepiſſe, vt oſtenderet ſe omnium Dominum ac dominatorem eſſe, & rebus omnium tamquam proprijs libere poſſe vti, & ſuam in poteſtatem redigere, & ſuæ ditioni cũcta ſubijcere, quia ſuus eſt orbis, & plenitudo eius. Ego pace omnium dixerim, Chriſtum nominaſſe proprio nomine hominem, apud quem volebat hoſpitari, quiq.

Quis fuerit ille, apud quē Chriſtus Paſcha comederit.

miſſi erant ſimiliter agnouiſſe, ſed non curauit Matthæus, ſtudens breuitati, illum nominare, quia non oportebat. S. Hieronymus dicit ideo ſic Euangeliſtam loquutum, quia hic eſt mos Scripturæ dicentis: In diebus illis, Dicite illi, Factum eſt hoc, abſque vlla expreſſione nominis proprij temporis, & loci. At ſi myſtice velimus interpretari, dicemus ob hanc rationem nullius proprium nomen hic fuiſſe adductum, vt indicaretur, omnibus verum Paſcha celebrare volentibus neceſſarium eſſe, vt Chriſtum ſuis in cordibus recipiant: & quia non eſt diſtinctio apud Deum, huius, aut illius, ideo neminem voluit proprio nomine nuncupare.

Sed ſanctus Chryſoſtomus dicit, ſe vehemẽter admirari non ſolum, quòd talis homo hoſpitaturus Chriſtum, videbatur ei ignotus, ſed illud multo magis in ſtuporem trahebat, quia bellum acerrimum, & graues inimicitias Primatum ob hanc rem ſibi videns imminere, omnibus tamen his neglectis, libenter obtemperauit. Sed ruſus conſiderandum eſt, quomodo virtus Dei in eo negocio apparuit; non enim ſolum dixit: *Apud te facio Paſcha*, ſed addit, *Tempus meum prope eſt*: quod fecit, tum quia volebat crebro paſſionis memoriam Diſcipulis inculcare, vt hac præmeditatione corroborati minus turbarentur; tum etiam, vt omnibus oſtenderet, quod ſemper dixit, & prædicauit, non inuitum ſe ad paſſionem iturum. Subdit etiam. *Cum Diſcipulis meis*, quod fecit, vt & ſufficiens fieret præparatio, & ne quis ſuſpicaretur latebras ipſum quærere. Dixit ergo: Ite in ciuitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit: Tempus meum prope eſt, &c. Sed in quam ciuitatem ire iubentur? In ciuitatem Hieruſalem, quoniam tunc erat in Bethania. Huius rei affertur ſenſus myſticus a ſacris Doctoribus, quod ciuitas iſta, aut domus, ſiue cœnaculum, vbi Paſcha celebratur, & ſpiritualiter reficimur, eſt ipſa Eccleſia: homo vero occurrens, dici poteſt populus primitiuus. Amphora aquæ, ſiue lagena eſt lauacrum gratiæ:

Cœnacu li myſti ca inter pretatio. Amphora aquæ.

Illi,

Illi, qui portant huiuſmodi lagenam, ſignificant eos, qui baptizantur. Qui vero baiulat, eſt qui viuens ſecundum rationem, quieſcit, & tamquam in domo propria potitur requie. Ponunt diſcrimen inter lagenam, & amphoram, vt lagena ſit vas quadrangulare continens arida, & ſicca; amphora vero res liquidas, & fluxibiles; ſed omiſſis iſtis loquutionibus metaphoricis proſequamur hiſtoriam. *Differẽtia inter lagenam & amphoram.*

Dicit igitur Euangeliſta, quòd euntes hi duo Diſcipuli, videlicet Petrus, & Ioannes, inuenerunt ſicut ipſe dixit illis, & parauerunt Paſcha, ideſt quæcumque erant neceſſaria ad celebrationem Paſchæ iuxta præſcriptum legis, & cum facta eſſet hora, ideſt, cum iam parata eſſent omnia, & hora, qua cœnari præceptum erat, videlicet poſt occaſum ſolis, diſcubuit Dominus, & duodecim Diſcipuli cum eo, qui non ſtantes, ſed diſcumbentes, aut ſedentes comedebant, nec reperitur aliter præceptum eſſe in lege, tametſi nonnulli videantur velle ſuſtinere, quòd dum comederetur agnus Paſchalis, ſtantes, & non ſedentes comedere ſolebant. Cum Exodi 12. legatur, quòd feſtinanter, & cum baculo in manibus comedere tenebantur, inſtar eorum, qui cito ſunt iter arrepturi, cum non conſueuerint recumbentes baculos geſtare, nec in recubitu talis feſtinatio vſitetur. Dicit tamen Theophylactus, quòd Hebræi cũ manducarent Paſcha, ſtantes manducabant, at Diſcipuli cum manducarent legale Paſcha, accubuerunt ſecundum communem vſum manducantium alios cibos.

Diſcubuit ergo Dominus, & duodecim Diſcipuli cum eo: iſti fuerunt conuiuæ ſelecti, & ſegregati ab alijs, & confeſtim inter initia menſæ explicauit Chriſtus, & aperuit ingens deſiderium, quo tenebatur vnà cum illis manducare, antequam pateretur, dicens apud Lucam: Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum antequam patiar: dico enim vobis quoniam ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. *Luc. 22.*

Sed quomodo dixit hoc, & protulit ipſe Chriſtus hæc

Digitized by Google

Cap. 10. verba cum in Actibus Apoſtolorum ex teſtimonio Petri Apoſtoli rurſus poſt reſurrectionem manducauiſſe legatur? ſic enim teſtatur Petrus dicens: Qui manducauimus,& bibimus cum illo, poſtquam reſurrexit a mortuis.

Huic dubio poteſt reſponderi, quòd ab hac hora cœnæ vſque ad tempus reſurrectionis, quo in regnum Dei erat venturus, non eſſet bibiturus vinum: ſed poſtea manducauit, & bibit; & illa dictio, *donec*, non ita capiatur quaſi poſtquam fuerit in regno Dei, ſit illud Paſcha figuratiuum comeſturus; ſed vult intelligi, vt docte dicit Caietanus, quòd intra hoc Paſcha, quod manducabit in regno Dei, non aliud Paſcha manducabit. Legitur enim apud ſacros Euangeliſtas, ter ad minus Chriſtum cum Diſcipulis manducaſſe; ſemel cum apparuit duobus Diſcipulis euntibus in Emaus: Sic enim dicit Lucas capite 24. Dum recumberet cum eis, accepit panem. Deinde apud eumdem legitur: Manducauit piſcem aſſum, & ſumens reliquias dedit eis. Tertio apud Ioannem cap. 21. cum tertia vice manifeſtauit ſeipſum Diſcipulis ſuis. Quòd autem vere comederit ſecundum ſanctum Thomam, & alios ſuper capite 21. Ioannis, & Actuum Apoſtolorum capite 1. ex ijs conſtat verbis: Et conueſcens præcepit eis ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent. Sed de hac re in fine huius particulæ fuſius loquemur.

Quæcumque hactenus diximus, fuere præparationes, & præambula, quæ fieri ſolent ante conuiuium, in quo quidem perſpeximus ſummam, quam Chriſtus habuit curam, ac diligentiam ſuorum Diſcipulorum; quamq. vehementer eos diligebat, cum nollet ab eis recedere, & exire ex hoc mundo, & tranſire ad Patrem, niſi prius cum eis conuiuaretur, & vltimum Paſcha celebraret.

De

De eiſdem vt ſupra. *Caput III.*

VIDEAMVS nunc,& breuiter percurramus, quid in ipſomet conuiuio, hoc eſt dum ſimul ederent, ibi fuerit effectum. Dicit ergo Ioannes cap. 13. *Cœna facta, cum diabolus miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſchariotæ, ſurgit a cœna, & deponit veſtimenta ſua, & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes Diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.*

Priuſquam vlterius proſequamur,occurrit dubium ſatis apparens, quomodo, facta cœna, Dominus ſurgit a menſa, vt pedes Diſcipulorum lauet, ſi rurſum poſt lotionem recubuit, & Apoſtoli ſimiliter recubuerunt,& expleuerunt ſuam refectionem? Dicit ſanctus Auguſtinus ſuper hunc locum, quòd dicebatur cœna facta, hoc eſt iam parata,ad conuiuantium menſam, vſumq; producta, non autem expleta,& conſummata. Dicitur ergo, tunc diabolum miſiſſe in cor Iudæ, ideſt ſuggeſſiſſe non quidem per aurem, ſed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter inſtigauit cor, & animam ipſius Iudæ, vt traderet Chriſtum Iudæis. Ipſe enim nõ tunc primo conceperat odium aduerſus Chriſtum, ſed in effuſione vnguenti, quod effudit Maria ſuper caput eius Bethaniæ in domo Simonis leproſi: quod poterat venundari trecentis denarijs: ex qua denariorum ſumma,triginta ſaltem denarios ille ſubtraxiſſet,& ſurripuiſſet. Tunc cœpit malignari.

Dubiũ.

Auguſt.

Chriſtus autem præuidens, & certo ſciens iam tempus appropinquare, quo in manus Iudæorum erat tradendus; ſciens etiam, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quòd a Deo exiuit, & ad Deum vadit, ſurgit a cœna, volens inſtruere, & indicare quæcumque fiunt ab eo ſigna humilitatis & abiectionis,non abſque magno conſilio fieri,non coa-

ăte, nec per inſcitiam, nec per impotentiam fuiſſe peraăa. Propterea Euangeliſta (inquit Auguſtinus) loquuturus de tanta Domini humilitate, prius voluit eius celſitudinem commendare. Idcirco inquit ſe omnia ſcire, & quod omnia dedit ei Pater in manus, non ſolum vt Filio ſibi conſubſtãtiali, verum etiam vt filio hominis, cui tamquam viatori data eſt omnis plenitudo gratiæ, de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Proteſtatus eſt igitur Euangeliſta ſub hac verborum forma: Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, &c. ſciuit, inquam, ſe eſſe a Deo, & ab eo proceſſiſſe per actum intellectus concomitante voluntate: Scit etiam, quia ad Deum vadit, cum quo tamen ſemper eſt, & fuit ſemper, ac erit. Sciens itaque omnia hæc, ſurgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua, & omnes actiones cuiuſque ſerui, & abiecti hominis videtur exercere: in qua quidem maximam oſtendit humilitatem, & peſſumdedit omnem ſuperbiam, & animi elationem. Et quamuis ſanctus Chryſoſtomus videatur ſentire, Dominum lauiſſe pedes Diſcipulorum, poſteaquam omnes diſcubuerunt, littera tamen Euangelij aliud ſonat; & hæc prima fuit actio, quæ facta fuit in eo conuiuio, dum actu, & reipſa comederent. Cum ergo cœpiſſet lauare pedes Diſcipulorum, dicit textus: Venit ergo ad Simonem Petrum, & dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes? Quo loco dubitatur, num prius ad Petrum, quàm ad alios Chriſtus venerit pedes lauaturus. Sanctus Chryſoſtomus opinatur primum lauiſſe pedes Iudæ, quia dicit textus: Poſtquam cœpit lauare pedes, venit ad Simonem Petrum: quo loquendi modo innuitur alium quempiam ex Diſcipulis prius fuiſſe lotum, & fortaſſis ipſum Iudam. Vnde excandeſcit in ipſum S. Chryſoſtomus dicens: Quod cum audiret Iudas Chriſto omnia tradita a Patre, & quòd a Deo veniſſet, & ad Deum iret, omniumq. rerum dominator exiſteret, & eumdem Magiſtrum ſemper habuerit, eius menſæ communicauerit, ſuoſq. pedes lauerit, tam ingens facinus fuerit molitus, ne-

Cuius pedes Chriſtus lauerit prius

S. Chryſoſtomus

que

que fuerit reueritus tantam rem aggredi. Neque obſtat ipſum Petrum fuiſſe primum inter Apoſtolos, quia potuit Iudas impudenter ante Apoſtolorum Principem diſcubuiſſe. Nam & aliunde de impudentia, ac temeritate notatur, cum auſus fuerit intingére manum in paropſide, vbi Chriſtus Dominus & Magiſter ſuus intingebat, neque reprehenſus ſeſe continuit. Sanctus autem Auguſtinus opinatur contrarium, quòd ſcilicet primus Apoſtolorum fuerit ab eo lotus: quia tametſi dicat Euangeliſta: cœpit lauare pedes, non indicat quem prius lauiſſet: ſed cum cœpit, ideſt applicauit ſe ad opus peragendum, venit ad Simonem Petrũ, a quo incepit lauare pedes. Quidnam Petrus? Domine, inquit, tu mihi lauas pedes? Tu mihi? Quid eſt Tu? quid eſt, Mihi? Hæc verba (inquit Auguſtinus) ſunt potius cogitanda, quàm dicenda, vt ex his verbis aliquid dignum concipiat anima, & non explicet lingua. His, inquam, manibus, quibus oculos cæcorum aperuiſti, leproſos mundaſti, mortuos ſuſcitaſti: Tu, inquam, mihi lauas pedes? Habet certe hæc particula (inquit Chryſoſtomus) magnã ſignificationem. Sed quid tum? dicit Chriſtus: Quod ego facio, neſcis modo: ſcies autem poſtea. Poſtea quidem videbis, quodnã hoc ſequatur emolumentũ, quod doctrinæ exemplum, & quomodo nunc expediat in omnem nos adduci humilitatem. At Petrus nihil his perterritus, aut commotus, haudquaquam permittit fieri, quod cur fieret, ignorabat: noluit enim ſuſtinere vſque ad ſuos pedes Chriſtum venire. vnde dicit: Non lauabis mihi pedes in æternum, ideſt: Nullo vmquam tempore, non patiar vlla ratione hanc mihi inferri iniuriam, & inuri maculam, vt ſcilicet Dominus & Magiſter meus mihi lauet pedes. Non recordabatur Petrus cũ alias dixiſſet Domino ſuam ipſius paſſionem prædicenti: Abſit a te, Domine, hoc. nec quid reſponderit ei Chriſtus: Vade, inquit, retro ſatana, ſcandalum mihi es, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum, Matthæi 16. Verumtamen ob nimiam dilectio-

S. Aug.

nem,

Digitized by Google

nem, & obſeruantiam ita loquutus fuit Petrus. Huic reſpondit Dominus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Quid eſt, non habere partem cum Chriſto? Non eſſe membrum Chriſti; nihil habere commune cum Chriſto, neque eſſe participem cæleſtis hereditatis. Non enim poteſt quis habere partem in Regno Chriſti, niſi fuerit cũ Chriſto. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; & ſicut palmes non poteſt ferre fructum a ſemetipſo, niſi manſerit in vite, ſic nec vos, niſi in me manſeritis.

Sed cur Chriſtus non dixit a principio, quare id faceret? ne cogeretur illi comminari; quia forte nec ſic ille paruiſſet, vt exponit S. Chryſoſtomus. Præterea quomodo dicit ipſe Chriſtus: Si non lauero te, non habebis partem mecum? Diſceptatio erat de lotione pedum, non de lotione totius corporis. Dicit Auguſtinus, hunc eſſe communem modum loquendi: quòd ſi quandoque offendatur pars aliqua corporis, dicitur totum corpus læſum; vt ſi ſola planta pedis calcatur, dicitur totus homo calcari. Caietanus autem dicit Chriſtum Dominum ſic loquutũ, quia a lotione pedum corporali tranſiuit ad lotionem internam totius hominis; propterea dicit: Si non lauero te, non habebis partem mecum: quia dubio procul, qui non fuerit lotus a Ieſu interne, non poterit habere conſortium cum electis in regno cælorum. Petrus autem, audito hoc verbo, licet nondum intellecto, expaueſcens reſpondit continuo: Domine, non tantum pedes, ſed & manus & caput. Plus ſatis timens Chriſtum ſibi negari, quam vſque ad pedes ſuos eumdem humiliari; propterea dicit: Ne mihi neges capiendam tecum partem: nullã tibi nego abluendam corporis mei partem. Et profecto ſicut fuit vehemens in recuſando, ita vehementior factus eſt in permittendo, & obſecundando, & vtrumque ex immenſo eius amore, ac dilectione erga Chriſtum. Non ſic faciunt plerique hominum, qui modo ſuæ ſatisfaciant cupiditati, parum admodum curant, ſi qua in re Deus offendatur. Non erat opus

tam

tam amplam ſui corporis lauandi oblationem facere, quoniam dixit Saluator: Qui lotus eſt, non indiget niſi, vt pedes lauet; ſed eſt mundus totus, volens innuere ipſum Petrum eſſe interius lotum, ſicut ipſe dicit: Vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim, quis eſſet eum proditurus. Quod dixit propter Iudam, qui vel fuit primus omnium lotus, vel ſaltem interfuit ablutioni pedum, & fuit vnus ex eis, qui loti fuere. Sed vide quomodo hæc duo ſtant ſimul: Qui lotus eſt, eſt mundus totus, præter pedes. Nonne pedes ſunt corporis partes? quo pacto ergo poteſt quis dici mundus totus, ſi pedes ſunt inquinati? Diſtingue tempora, & concordabis Scripturas. Qui enim lauatur in fonte ſacri baptiſmatis, eſt totus mundus; & quoniam poſt baptiſmum fere omnes afficimur humanis affectibus, qui per pedes deſignantur, ideo oportet lauari pedes. Dominus autem eſt, qui quotidie lauat pedes noſtros, qui ſemper interpellat pro nobis, & nos etiam iubemur continue illum precari, vt dimittat nobis debita noſtra. Vnde Sponſa in Cantico dicebat cap. 5. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? ſtat enim ſimilitudo inter lotos corporaliter, & lotos ſpiritualiter: quoniam ſicut lotus corporaliter non indiget niſi, vt pedes lauet, quos ambulando inquinat, ſic; qui lotus eſt ſpiritualiter, per baptiſmum ſcilicet, & per alia ſacramenta mundatus, infimas animi partes, qui ſunt affectus terreni, oportet abijciat, ſuppeditet, nec permittat erigi, ſed animum quàm primum expurget, & emundet, ſi quæ forte ſordes cohæſerint. *Cant. 5.*

Expleta & abſoluta hac diſceptatione inter Chriſtum, & Simonem Petrum; inter Dominum, & ſeruum; inter magiſtrum, & diſcipulum; Dominus noſter lauit pedes omniũ Diſcipulorum, quos poſtquam lauiſſet, accepit veſtimenta ſua, quæ depoſuerat, & recubuit iterum: qui cum recubuiſſet, egregium, & illuſtrem ſermonem fecit Diſcipulis: & priori quidem loco huius facti, hoc eſt lotionis pedum, attulit rationem, dicens: Scitis, quid fecerim vobis? Vos

Gg voca-

vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis: ſum etenim. Voluit quidem Dominus exequi quod promiſerat, ipſos quidem Diſcipulos quandoque habituros ſcientiam huius facti, tam inopinati, tam mirabilis, & reuera tã expaueſcendi, vt ſcilicet Magiſter non tantũ ipſorum Diſcipulorum, verum etiã Angelorum Magiſter, & Dominus, & rerũ omnium lauaret pedes Diſcipulorum, & ſeruorum ſuorum.

Et reuera maximam erga nos dilectionem pariter, & humilitatẽ oſtendit ipſe Saluator. Primum quidẽ ſurgit e cœna, hinc deponit veſtimenta ſua, tũ præcingit ſe linteo, deinde mittit aquã in peluim, quinto cœpit lauare pedes Diſcipulorum; poſtremo voluit extergere ſuis manibus linteo, quo erat præcinctus: ſed vt inquit S. Auguſtinus, quid mirum ſi ſurrexit a cœna, & poſuit veſtimenta ſua, qui cum in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit? Sic etiam, quid mirum, ſi præcinxit ſe linteo, qui formam ſerui accipiens, habitu inuentus eſt, vt homo? quid etiam mirum ſi miſit aquam in peluim, vnde lauaret pedes Diſcipulorum, qui in terram ſanguinem fudit, quo immũditiam dilueret peccatorum? Denique quid mirum ſi linteo, quo erat præcinctus, pedes, quos lauerat, exterſit? qui carne, qua erat indutus, Euangeliſtarum veſtigia confirmauit. Nec putes, dum formam ſerui accepit, quando ſemetipſum exinaniuit, depoſuiſſe quod habebat, ſed quod non habebat, accepiſſe. Hinc facile poſſumus agnoſcere, quanta ſit humilitatis humanæ vtilitas, vt eam ſuo commendaret exemplo etiam diuina ſublimitas. Homo in æternum perijſſet, niſi illum Deus humilis inueniſſet.

Sed dubium eſt, quando fuerit facta lotio pedum, numquid ante cœnam, vt conſueuerunt veteres, ſicut diximus in tractatu de Conuiuio profano: & velut etiam ipſe Chriſtus indicauit, cum inuitatus a Simone Phariſæo, vt manducaret cum illo, reprehendit ipſum, & exprobrauit eius inurbanitatem, quòd ingreſſus domum, aquam pedibus ſuis non dederit. Et profecto longe congruentius videtur

ante

Digitized by Google

ante cœnam, vel ante conuiuium pedes lauari, quàm poſt: vnde non deſunt, qui dicunt, eiuſmodi lotionem ante cœnam fuiſſe peractam. Alij dicunt poſt cœnam fuiſſe lotos pedes Diſcipulorum, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutum. Quidam vero audacter aſſeuerant lotionem pedum factam fuiſſe inter cœnandum. Ego certe crediderim, & firmiter tenerem, Chriſtum Dominum lauiſſe pedes Diſcipulorũ, facta cœna legali, ideſt cum fuerit comeſtus agnus Paſchalis; deinde fuerit lotio pedum; poſtremo fuerit facta cœna communis, in qua dicunt aliqui Chriſtum Dominum ſuſcepiſſe ientaculum. Sed aliqui dicunt, Chriſtum, cum iterum recubuit, nihil cibi communis ſumpſiſſe. Iam ipſe compleuerat cœnam ſuam, quando ſurrexit a cœna, & poſuit veſtimenta ſua.

Quando fuerint loti Diſcipulorum pedes.

Ego autem exiſtimo quòd prius fuit facta cœna legalis, deinde lotio pedum, poſtremo cœna communis, in qua fuit inſtitutum ſacramentum Euchariſtiæ. Sed plerique opinantur Chriſtum Dominum more veterum lauiſſe pedes Diſcipulorum ante cœnam legalem: ego autem arbitror non fuiſſe opus ante cœnam legalem vti morem veterum, quoniam lotio pedum fieri conſueuerat, quando aliquod conuiuium celebre, & magnificum futurum erat. Sed, quæſo, quodnam pretioſius, ſalubrius, & præſtantius conuiuium fieri poterat, ac debebat, præter illud, quod inſtitutum fuit, & præparatum a Chriſto Domino Dei Filio, & Saluatore noſtro? Quæ quidem lotio fieri debebat, vt oſtenderet non ſolũ ſigna dilectionis, & humilitatis, quæ perpetuo volebat inter Diſcipulos haberi, verum etiam, vt oſtenderet, acceſſuros ad hoc celebre conuiuium oportere prius mundari ab omnibus inquinamentis. Sed præter hoc & alias cauſas, quas Doctores adducunt huius lotionis pedũ, Sanctus Auguſtinus, & B. Cyprianus volunt hac ablutione pedum ſignificari, Dominum Ieſum pro remiſſione peccatorum aliud lauacrum, præter baptiſmum nobis præparaſſe, quale eſt ſacramentum pœnitentiæ. Igitur quemadmodum

Digitized by Google

moris erat apud Gentiles, vt ante conuiuium honeſtum,& laudabile ipſis conuiuis pedes lauarentur, ita & Dominus ſuam cœnam nouam, & præſtabile conuiuium ſuis præbiturus, pedes eorum lauare voluit. Poſtquam autem Chriſtus lauit pedes Diſcipulorum, nulli dubium quòd iterum recubuit. Sed hanc cœnam communem,ſeu vſualem, quæ antea fuerat inchoata, aut tunc incœpta, poſt lotionem pedum fuiſſe perfectam, & abſolutam, dicendum eſt.

Numquid autem tunc Chriſtus aliquid cibi ſumpſerit, nec ne, ſunt rationes in vtramque partem: ex dictis tamen manifeſtum eſt, lotionem pedum nequaquam ante cœnam legalem fuiſſe peractam, vt putarunt aliqui, neque etiam poſt cœnam vſualem, ſeu communem; ſed inter cœnandũ peractam, ſic enim loquitur Ioannes cap. 13. & cœna facta, Chriſtus ſurrexit a cœna, & cœpit lauare pedes Diſcipulorum; loquitur, inquam, de cœna legali. Quòd de cœna communi non poſſit intelligi, quòd ſcilicet ea omnino peracta, & perfecta Chriſtus lauerit pedes Diſcipulorũ, patet, quia legitur, Dominum, poſtquam lauit pedes Diſcipulorum, iterum recubuiſſe, atque etiam poteſt affirmari abſque vllo præiudicio cum Diſcipulis aliquid cibi percepiſſe, tametſi alij aliter ſentiant, quando apud Matthæũ legitur,eum dixiſſe;qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet: non potuit quidem Dominus loqui de cœna legali, quia cum ibi agnus ille aſſatus igni comederetur, non poterat cuiuſquam manus intingi, cum nihil eſſet ibi embammatis, aut iuſculi, ſeu quidquam liquidi,niſi dicamus eos intinxiſſe manum in catino aceti, in quo intingebantur lactucæ agreſtes. cum etiam Chriſtus dixerit: Qui intingit mecum manum in paropſide, palam demonſtratur & ipſum aliquid cibi ſumpſiſſe. Et præterea, cum poſt lotionem pedum dixit Chriſtus: Cui intinctum panem porrexero, ille me tradet; conſtat, hoc non poſſe intelligi de cœna legali iam peracta, & abſoluta.

Dicimus ergo inter cœnandum Chriſtum lauiſſe pedes Diſci-

Digitized by Google

Diſcipulorum, vel immediate poſt peractam cœnam legalem, vt mihi videbatur, vel inchoata iam cœna communi, in qua etiam Dominus propoſuit & inſtituit, ac propinauit ſuis Fidelibus, hoc eſt Diſcipulis præ ceteris, & ante omnes, alium cibum longe præſtantiorem & ſalubriorẽ priori, ſcilicet corpus, & ſanguinem ſuum, dicens illis: Accipite, & diuidite inter vos, vel Acc pite, & comedite, hoc eſt corpus meum; & accipiens ca'licem, gratias egit, & dedit eis dicens: Bibite ex hoc omnes. Accepit calicem, ideſt poculum. Matthæus poſuit continens pro contento: non enim calix, ſed poculum diuidendum erat inter Diſcipulos: Hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum: hoc eſt enim illud pretioſum conuiuium, quo nullum eſt maius, nullum præſtantius, nullum denique ſalubrius: de quo Alexander Papa ita eſt loquutus: Nihil in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quàm corpus, & ſanguis Chriſti; nec vlla oblatio eſt potior iſta, ideo, vt maiori veneratione haberetur, Dominus in vltimo diſceſſu ſuo a Diſcipulis, hoc ſacramentum inſtituit. De cuius virtute & efficacia in ſequenti tractatu habebitur ſermo. Inſtituit autem & hoc ſacramentum, ſiue ſacrificium ipſe Chriſtus inter cœnandum. Sic enim ſcribit Matthæus cap. 26. Cœnantibus autẽ eis, hoc eſt Diſcipulis, accepit Ieſus panem, & benedixit, & fregit, deditq. Diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite, hoc eſt Corpus meum, &c. Manifeſtum eſt ergo, quod inter cœnandum, & conũiuandum Chriſtus Dominus hoc egit, videlicet lauit pedes Diſcipulorum, & inſtituit Corpus, & Sanguinem ſuum in ſacramentum, & ſacrificium pro nobis offerendum. Vnde quis poteſt non admirari, ſi quandoque vrgente neceſſitate, etiam non ieiunis poteſt conferri, cuius quidem ſacramenti, etiam Iudas, conuiuante Domino, particeps fuit, & poſt hæc Dominus longe clarius, & apertius manifeſtauit proditorem ſuum, cum dixit: Cui intinctum panem porrexero, ille me tradet, & cum intinxiſſet panem, *Nota dub. ex S. Luca.*

ipſe

ipſe idem Chriſtus dedit Iudæ; & poſt buccellam introiuit in eum Satanas, ideſt eumdem iam olim a dæmone ſurreptum, poſt Satanas magis obſedit, & occupauit. Sed quomodo dicitur hoc ſacramentum eſſe inſtitutum inter cœnandum cum Paulus 1. Cor. 11. dicat: Poſtquam cœnauit accepit calicem, &c. Dicas, poſtquam cœnauit, cœna legali, aut cœna communi iam pene abſoluta & perfecta. Vidimus itaque quid in hoc conuiuio realiter & proprie ac ſenſibiliter peracto antequam fieret, quidve interea, dum fieret, fuit effectum, quid tum poſtea.

De his quæ contigerunt poſt iſtud conuiuium. Caput IV.

DICAMVS tandem & videamus quid factum fuerit poſt conuiuium: quod erat poſtremo loco expendendum: dicebat enim Chriſtus: Scitis, quid fecerim vobis. Vos vocatis me Magiſter, & Domine, & bene dicitis, ſum etenim. Poterat enim tuto ipſe Dominus ſeipſum commendare, quamuis Prouerb. 27. ſit præceptum homini: Non te laudet os tuum, ſed laudet te os proximi tui; quoniam qui ſuper omnia eſt, & ſumma veritas eſt, quamuis ſeſe laudet, non ſe extollit Excelſus, nec poteſt recte dici arrogans Deus. Si ergo, inquit, ego laui pedes veſtros, Dominus, & Magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes, ſupportãtes inuicem, & alter alterius onera portantes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis; & quædam alia ſubdidit ad Diſcipulos, cohortando eos, vt fratres, & tamquam filios admonendo ad mutuam dilectionem, & charitatem, & inter hæc verba cœpit manifeſtare Diſcipulis (nullo tamen ſpecialiter nuncupato) quòd vnus ex illis eſſet eum traditurus. Cuius rei occaſione, facta eſt contentio inter eos, quis eorum videre-

deretur eſſe maior, vt puta quis ex eis, eo ſublato, in ipſius locum ſuffici deberet, & ſuſtitui; & dum Diſcipuli ſe inuicem aſpicerent, & hæſitarent de quo diceret; Vni ex Diſcipulis eius, qui in ſinu ipſius recumbebat, quemque præ ceteris diligebat Ieſus, reuelauit, & manifeſtauit aperte, quis illum erat traditurus dicens: Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero: & cum Dominus intinxiſſet panẽ, & dediſſet ei, poſt acceptam buccellam introiuit in eum Satanas, qui licet prius intrauerit in cor eius, vt paulo ante diximus, dum ſcilicet cogitauit tradere illum Iudæis, tamen poſt acceptam buccellam, & deglutitam plenius occupauit, & obſedit eum Satanas. & caue ne putes, illam buccellam fuiſſe corpus Chriſti, ſed purum panem intinctum, quæ intinctio ſignificabat dulcedinem bonitatis diuinæ. *Buccella quanam fuerit.* Prius autem vnà cum ceteris Apoſtolis accepit corpus & ſanguinem Domini, quidquid dicat Hilarius & alij. Vide S. Thomam 3. par. quæſt. 31. art. 2. & Auguſtinum tractatu 62. ſupra Ioannem. Exiuit continuo; erat autem nox, opportunum ſcilicet tempus perficiendi facinus, quod ſtatuerat: exiuit ergo continuo cum præſertim dixiſſet illi Dominus: Quod facis, fac citius: quod nemo ſciuit diſcũbentium ad quid dixerit ei, vt ſcribit Ioannes in eodem verborum contextu.

Hic excandeſcit Chryſoſtomus in Iudã dicens: O amentiam! quomodo non mollitus eſt? quomodo non puduit ſed impudentior factus exiuit? Illud autem verbum Chriſti: Quod facis fac citius, non imperantis eſt, neque conſulentis, ſed exprobrantis, & reuocantis ad emendationẽ, ſed cum eſſet inemendabilis, dimiſit eum: fuit enim malus, & falſus Diſcipulus, venalis, & venditor, fur, & proditor emptus a Iudæis, vt vnà cum eis mancipium eſſet diaboli; pretium accipiens de illo, qui non habebat pretiũ, venditor ſanguinis Chriſti ex ipſo pretio. Vide quæ ſcribit S. Auguſtinus tomo 9. ſerm. de quarta feria. Cui non immerito Chriſtus Dominus intinctum panem porrexit,

quia

Digitized by Google

quia fortaſſis (vt inquit Auguſtinus) per panis tinctionem, illius proditoris voluit ſignificare fictionem. Non enim omnia, quæ tinguntur, abluuntur, ſed vt inficiantur, nonnulla tinguntur. Si autem bonum aliquod ſignificat hæc tinctio, eidem bono ingratum non immerito ſecuta eſt damnatio:

Notat etiam Auguſtinus per verba illa, quæ dicit Chriſtus tunc Iudæ iam a diabolo poſſeſſo: Quod facis, fac citius, quod non præcepit facinus, ſed prædixit Iudæ malum, nobis bonum; quid enim Iuda peius? & quid nobis melius, quàm traditus Chriſtus ab illo aduerſus illum, pro nobis præter illum? Quod enim aliqui putarunt hæc verba dixiſſe Dominum, quia loculos habebat Iudas, vt emeret ea, quæ opus erant ad diem feſtum, non eſt leuiter prætereundum. Vnde colligitur, quòd Dominus habebat loculos, & a fidelibus oblata conſeruabat, & ſuorum neceſſitatibus, & alijs indigentibus tribuebat.

Notandum.

Tunc enim primum (inquit Auguſtinus) Eccleſiaſticę pecuniæ forma eſt inſtituta, vbi intelligeremus, quòd præcepit cogitandum eſſe de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptum, alias nõ vt nihil pecuniæ ſeruetur a Sanctis, ſed ne Deo pro iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur.

Eccleſiæ pecunia conceſſa a Chriſto fundatore ipſius pro qua re vide S. Thom. 2. 2. q. 188. art. 7.

Sed non prius Chriſtus Dominus recedit a cœna, quàm prolixum habeat ſermonem cum ſuis Diſcipulis.

Tunc enim (inquit Auguſtinus) dies diei eructauit verbum, id eſt Chriſtus fidelibus ſuis, vt audirent eum, & amarent ſequendo: & nox nocti indicauit, ſcientiam, id eſt: Iudas, infidelibus Iudæis annunciauit, vt venirent & apprehenderent Ieſum. In eo igitur ſermone, primum prædixit, qualiter poſt diſceſſum ſuum grauiter eſſent affligendi: verumtamen confortauit eos dicens: Non turbetur cor veſtrum, neque formidet, quia ego vado parare vobis locum. Secundo amabiliter, & paterne monet eos ad charitatem ſeruandam, dum inquit: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut ego dilexi vos. Monuit etiam eos ad obſeruantiam mandatorum ſuorum dicens: Si diligitis me,

Digitized by Google

me, mandata mea ſeruate; & qui habet mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt, qui diligit me. Præterea præbet ſuis Diſcipulis magnam confidentiam penes preſſuras, & afflictiones, quas paulo ante prædixit eis euenturas, hortando eos ad patientiam, dum inquit: Si mundus vos odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit. Et cap. 19. In mundo preſſuram habebitis, ſed ego vici mundum.

Poſtremo Dominus Ieſus, poſtquam prolixe ſatis loquutus fuit ad Diſcipulos, ſubleuatis oculis in cælum, ſe ad Patrem conuertit, & pro his, qui credituri ſunt in eum, rogauit, nobiſq. omnibus exemplum præbuit Deum orandi, & cunctis in neceſſitatibus eumdem ſuppliciter inuocandi, & deinde multa ſatis alta, profundaq. myſteria, nulla quamuis prolixa narratione explicanda ſuis propalauit; & tunc quaſi laſſus, inquit: Surgite eamus hinc; eamus inquam, & properemus ad locum, vbi ſum capiendus, & tradendus ad mortem, oſtendens, quòd voluntarie ſe obtulit, mandatum Patris exequuturus. Apud Marcum legitur, eũ dixiſſe: Surgite, eamus, ecce qui me tradet, prope eſt; non tamen ſtatim (inquit S. Auguſtinus) egreditur, ſed ſermonem iam pridem inchoatum ordine proſequitur, & quamuis Euangeliſta dicat: Hæc cum dixiſſet, voluit indicare, non antea Chriſtum Dominum fuiſſe ingreſſum in hortũ, quàm inchoatum ſermonem expleret, cum interim multa alia contigerint, quæ ab alijs feruntur. Quibus omnibus peractis, & hymno dicto, exierunt in montem oliuarum: id quod, quàm maxime nobis eſt obſeruandum, & exequendum, vt accepto cibo laudemus, & benedicamus Deum, & gratias ei agamus de vniuerſis beneficijs ſuis, qui viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum: quod etiam alios facturos teſtatur Dauid dicens: Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Egreſſus tandem Ieſus cum Diſcipulis ſuis trans torrentem Cedròn, vbi erat hortus, in quem introiuit ipſe cum Diſcipulis ſuis, fuit ibi comprehenſus, & mox adductus ad Principes ſacerdo-

tum, & Præſides plebis Iudæorum; ſciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quo frequenter cum Diſcipulis ſuis conueniebat.

Sed forte quis mirabitur, quomodo panis Chriſti, ſublatus de mẽſa Chriſti, & porrectus à Chriſto ipſi Iudæ potuit afferre tam grande malũ, vt eo ſurrepto traderet Præceptorem ſuum: reſpondit S. Auguſtinus non eſſe inconueniens, aut impoſſibile, vt bonum male acceptum producat hoc malum, quemadmodum quandoque malum bene acceptũ producit magnum bonum, verbi gratia: Angelus Satanæ datus Paulo, vt colaphizaret eum, fuit malum; ſed fuit bonum ipſi Paulo, quoniam per illum ipſe idem Paulus fuit perfectus in Chriſto: ſic etiam peccatum vt appareat peccatum, fuit bonum; tamen fuit malum, quia operatum eſt mortem. Vnde bonum factum eſt malum, dum male accipitur bonum; & malum efficitur bonum, dum bene accipitur malum. Primus itaque, & immediatus huius conuiuij finis, & exitus, fuit mors & occiſio Chriſti Redemptoris. Proprius autem & verus, & a tota Trinitate primo intentus, fuit ſalus, & redemptio mundi, quando (teſte beato Paulo) traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

Auguſt. ſuper Euang. Ioan.

DE

Digitized by Google

DE QVARTO CONVIVIO, QVOD CHRISTVS EGIT POSTQVAM SVRREXIT A MORTVIS.

CAPVT PRIMVM.

HVCVSQVE peregimus de his conuiuijs, quæ Chriſtus Dominus ante paſſionem ſuam, & mortem, habuit cum Diſcipulis ſuis. Poſt vero eius reſurrectionem, & priuſquam ad cælum aſcenderet; tria quoque habuiſſe conuiuia teſtantur Apoſtoli. Primum quidem cum duobus Diſcipulis euntibus in Emaus, de quo loquitur Lucas cap. 24. Aliud *Luc.* 24.
conuiuium, eodem referente, habuiſſe dicitur, dum obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis, & cum manducaſſet coram eis, ſumens reliquias dedit eis. Poſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus Diſcipulis ſuis ad mare Tyberiadis, vbi non omnes, ſed ſeptem dumtaxat reperti fuere, quibus dixit Ieſus: Afferte de piſcibus, quos prendiſtis nunc, & Simon Petrus traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus, & venit Ieſus, & accepit panem, & dabat eis, & piſcem ſimiliter. Quòd ibi reperti fuere ſeptem tantum, hoc numero ſeptenario, tamquam numero perfecto, deſignantur omnes, qui ſpem futuræ beatitudinis gerunt, & eidem beatitudini ſociari deſiderant. Et nota, quod quamuis dicat Euangeliſta, nunc tertio manifeſtaſſe ſe fuiſſe Chriſtum Diſcipulis, poſtquam ſurrexit a mortuis;

Digitized by Google

non tamen intelligas tribus vicibus tantum ſe manifeſtaſſe eſſe Diſcipulis, cum longe pluries ſe illis manifeſtum dederit, ſed numerus iſte hic expreſſus, non ad ipſas demonſtrationes, ſed ad ipſos dies refertur, quibus ſe ille manifeſtauit Diſcipulis: Sanctus enim Auguſtinus refert ex quatuor Euangeliſtis, decies Dominum viſum eſſe ab hominibus poſt reſurrectionem. Semel ad monumentum mulieribus. Iterum eiſdem ab eo regredientibus. Tertio ipſi Petro. Quarto duobus Diſcipulis euntibus in caſtellum Emaus. Quinto pluribus in Hieruſalem, vbi non erat Thomas: de qua viſione volunt aliqui loqui Marcum cap. vltimo. Sexto quando eum vidit Thomas. Septimo ad Mare Tyberiadis. Octauo in monte Galilææ. Nono apud Marcum cap. vltimo iis verbis: Recumbentibus vndecim Diſcipulis apparuit illis Ieſus. Decimo in eo ipſo die, quo in cælum aſcendit, & ſedit a dextris Dei. Hæc Auguſtinus 3. de conſenſu Euangeliſtarum cap. vltimo.

Quoties Chriſtus poſt reſurrectionem viſus fuerit.

Quidam voluerunt quarta vice Chriſtum poſtquam reſurrexit, cum Apoſtolis cōuiuatū eſſe, dum ſcilicet aſcenſurus erat in cælum. Scribit enim Lucas Act. 1. quòd Ieſus conueſcens præcepit Diſcipulis, ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris. Et poſteaquam dederat illis quædam præcepta, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum; & huius rei teſtimonium reddidit Petrus Act. 10. cum dixit, Chriſtum ſuſcitatum tertia die, & dediſſe ſe manifeſtum nobis, qui manducauimus, & bibimus cū illo, poſtquam reſurrexit a mortuis. Quibus verbis opinantur aliqui, Chriſtū, priuſquam aſcendiſſet in cælum, cum Diſcipulis manducaſſe: cuius opinionis videtur eſſe Chryſoſtomus in expoſitione huius loci, & Nicolaus de Lyra. Et hoc idem videtur innuere ex verbis Marci vltimo vbi dicit: Nouiſſime recumbentibus vndecim Diſcipulis, apparuit illis Ieſus. Et poſtquam multa locutus eſt eis, aſcendit in cælum, & ſedet a dextris Dei.

Act. 1. *Act. 10.*

Qui-

Quidam vero ſe expediunt ab hac difficultate dicentes, quod textus Græcus, non habet, *Conueſcens*, ſed *congregans*, aut *commorans*. Quiſque ſectetur eam partem quæ tutior videbitur. Ego autem propter verba ſuperius adducta, & per verba Auguſtini de conſenſu Euangeliſtarum cap. vltimo vbi dicit: Nouiſſime recumbentibus apparuit Chriſtus, quia iam non erant in terra cum eo amplius conuiuaturi. Et per verba Gregorij in homilia huius Euangelij: qui expreſſe dicit, Chriſtum comediſſe & aſcendiſſe, vt per effectum comeſtionis veritas pateſceret carnis, exiſtimo tunc Dominum cum Diſcipulis manducaſſe. Sed forte quemquam moueret, nequaquam verum eſſe, quod Euangeliſtæ referunt, Dominum Ieſum, poſtquam reſurrexit a mortuis, iterum cum Diſcipulis manducaſſe; cum non ſemel ipſe dixerit, & proteſtatus fuerit ſe numquam amplius bibiturum de illo genimine vitis; de quo iam olim biberat antequam pateretur. Sed notanda ſunt verba: ſi enim intelligamus verba dicta a Saluatore ſe numquam amplius manducaturum Paſcha, illud Paſcha legale, & figuratiuum, citra omnem controuerſiam id fuit exequutus. At ſi loquamur de alio genimine vitis, de quo bibere conſueuerat cũ ſuis Diſcipulis, veriſſimum quidem dixit ſe non amplius bibiturum, niſi cum regnum Dei venerit, quod quidem tum venit, cum cœpit reſurgere, & tunc profecto cum reſurrexit cœpit apparere, clareſcere, & manifeſtari per vniuerſum orbem. Nullus ergo offendatur ex verbis Chriſti, & Apoſtolorum.

Quidam etiam poſſent calumniari ſanctum Lucam, quoniam in cap. 22. videtur innuere bis Dominum Ieſum inſtituiſſe ſacramentum Euchariſtiæ, cum eadem fere verba referat dicta ab eo poſtquam manducauit Paſcha legale, & poſteaquam denuo recubuit cum Diſcipulis. Sed non eſt ita. Prius enim accepit calicem, dicens: Accipite, & diuidite inter vos, vbi non eſt loquutus de calice ſacramentali. Sed his dictis, & peractis accepit panem, gratias egit, & fre-

& fregit, & dedit eis dicens: Hoc eſt corpus meum, &c. Similiter, & calicem poſtquam cœnauit, & tunc inſtituit ſanctiſſimum hoc ſacramentum Euchariſtiæ, vbi corpus ſuum, & ſanguinem nobis præbuit aſſumendum. Ceterum cum in conuiuijs apud Romanos fieri conſueuiſſet lotio pedum, & quædam alia, ea quidem ſi non omnia, ſaltem potiora fuere in conuiuio Chriſti. Fuit enim ibi lotio pedum. Deinde Ioannes veluti charior ceteris, & magis dilectus, recubuit in ſinu ipſius Chriſti, velut apud antiquos, & nunc quoque fieri ſolet.

Poſtremo acroamata, & apophoreta, ideſt ſumptuoſa, & pretioſa munera dabantur conuiuatis: ita hic ipſe conuiuans pariter & conuiua, dedit proprium corpus, & ſanguinem, quo nihil vmquam pretioſius dari potuit ipſis conuiuantibus, & conuiuatis. Denique loco muſices, & chorearum, aliorumq. ſpectaculorum, quæ varijs in conuiuijs haberi ſolebant, hic quoque affuere ſatis abundanter, & copioſe, vt puta ſermones diuini, monita ſanctiſſima, & varia myſteriorum Dei interpretamenta, & explicationes. Et hæc de huiuſmodi celebri, & ſolemni conuiuio dicta ſufficiant. Amen.

DE

DE CONVIVIO DIVINO SPIRITVALITER, ET METAPHORICE SVMPTO.

CAPVT PRIMVM.

HIc ponitur intentio auctoris, qui diuidit hanc ſecundam partem principalem huius tractatus in tres alias particulas, quarum prima agitur de conuiuio quod ſit in anima, in ſecunda de eo quod ſit in Eccleſia, in tertia de eo quod ſit in gloria.

POSTEAQVAM Deo adiuuante ſumus loquuti de conuiuio diuino, proprie, & materialiter ſumpto, hoc eſt, de conuiuio, quod Deus, & Dominus noſter Chriſtus Ieſus egit cum Diſcipulis ſuis, antequam a mortuis ſurrexiſſet, atque etiam poſteaquam reſurrexit, & priuſquam in cælum aſcenderet; nunc adeſt locus, & tempus, vt de eodem conuiuio diuino ſpiritualiter, & tranſlatitie ſuſcepto, (eodem numine nos adiuuante) verba faciamus.

Dicit Iſaias in cap. 25. quod faciet Dominus exercituũ omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, vindemiæ defæcatæ, &c. Quæ verba (iuxta communem doctiſſimorum virorum ſententiam) præter ſenſum, quem littera ſecum affert, tres etiam ſenſus, aut intellectus ſecum gerunt; nec mirum quoniam ſacra Scriptura extenditur vt pellis: idcirco continet ſenſum tropologicum, ſeu moralem, ſenſum alle-

Digitized by Google

allegoricum,& ſenſum anagogicum; & velut refert ſanctus Ambroſius lib. 1. de Officijs, Scriptura diuinitus inſpirata facit conuiuium in anima noſtra,cuius ſinguli libri ſunt fercula ſaporoſiſſima huius menſæ. Tu vero priuſquam mittas manum ad guſtandum fercula, quæ apponuntur, intellige prius, quæ dapes ibi ſint, & tunc mitte manum, vt ea, quæ legis, vel quæ accipis a Domino Deo tuo, operibus exequaris, & collatam in te gratiam officijs repræſentes,vt Petrus, & Paulus, & ceteri, qui Euangelizantes regnum Dei, vicem quamdam largitori muneris reddiderunt, dicentes: Gratia Dei ſum id, quod ſum; & gratia Dei in me vacua non fuit. Eiuſmodi ergo conuiuiorum genera Deus facit in monte hoc, ideſt in vniuerſo genere humano, ſeu conuiuium tropologicum, ſeu allegoricum, aut etiam quandoque anagogicum.

De loco conuiuij diuini tropologice ſumpti,& cibis appoſitis huic cõuiuio.

Loquamur ergo prius de conuiuio tropologico, quod primum fecit Deus humano generi, dum ſcilicet formauit corpus hominis de limo terræ, & inſpirauit in eo ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem, vt habetur Gen. 2. Statuit in eo corpore animam,velut menſam, quæ poſtea fuit referta multis ferculis admirandæ virtutis, & iucunditatis. Poſuit enim Deus ſuper hanc menſam,ideſt ſuper animam ad imaginem,& ſimilitudinem eius creatam, tres nobiliſſimas patinas, aut vaſa lata, & ampla, & maxime capacia multorum ferculorum, & eduliorum, videlicet, memoriam, intellectum, & voluntatem. Memoriam quidem vt in ſeipſa omnium rerum tam præſentium, quàm præteritorum, & futurorum, cognitionem exciperet: quæ tamen cognitio ex alijs patinis fuit ei aducta. Poſitus fuit intellectus in hac menſa, hoc eſt in anima, velut patina quædam argentea, pretioſiſſimis gemmis, & lapidibus adornata, cuius quidem munus, & officium eſt, ſingula fere ferculorum genera percipere, & aliquamdiu detinere. Alia patina,quæ & ipſa, auro, & gemmis adornata,apprehendens, & continens quæcumque habent ratio-

Memoria non eſtneque præſentium, neque futurorum.

Ariſt de Mem. ca. 1. ſed de mem. intellectiua.

tionem, aut apparentiam cuiuſuis boni, ſiue vtilis, ſiue delectabilis, aut etiam honeſti; quamquam alijs officijs, & muneribus, præter ea, quæ diximus eſt inſignita.

Præter has tres patinas, in hac menſa reconditas, aut conſtitutas, aliæ plures extant, ſed non eiuſdem pretij, aut valoris, quamuis neceſſariæ admodum ad exactam & completam rationem conuiuij, vt eſt virtus iraſcibilis, & concupiſcibilis, & reliqui ſenſus omnes plurimum conferentes ad perficiendum, & explendum conuiuium. Vt autem quæ ſubobſcure diximus, aliquanto clarius afferantur, dicimus, primum hominem, dum fuit a Deo creatus, & in lucem eductus, fuiſſe ſatis abundanter a Deo cibatum, & refectum, quandoquidem in ipſo ſuæ formationis exordio omnium rerum, quibus homo natus eſt, inſtrui, & edoceri, habuit cognitionem; quinimmo multarum quoque rerum ſupernaturalium, quæ ſcilicet ad finem ſupernaturalem aliquando conſequendum maxime conducunt, cognitionem habuiſſe dicendus eſt; quæq. etiam cognitu neceſſaria erant ad gubernationem vitæ humanæ ſecundum illum ſtatum, in quo tunc erat, eidem indita fuere. Quæ vero nec naturali hominis ſtudio, ſeu labore cognoſci poterant, ſed nec ſatis neceſſaria eſſe videbantur ad gubernationem vitæ humanæ, primus homo noſter parens non cognouit, quemadmodum ſunt futura contingentia, & eiuſmodi ſunt hominum cogitationes, quæq. procedunt a libero hominis arbitrio. Quod ſi quid futurum ipſe quandoque prædixerit, vt cum videns mulierem ad ſe adductam, dixit: Hoc nunc os, de oſſibus meis, & caro de carne mea, &c. quibus prædixiſſe videtur vnionem futuram Chriſti, & Eccleſiæ: hæc autem Dei ſpiritu reuelante ac dictante præſciuiſſe eum dicendum eſt. Hic idem homo, de quo loquimur, quamquã in eo beatiſſimo innocentiæ ſtatu fuerit ad horam conſtitutus, nonnullas tamen in virtutibus illis inferioribus paſſiones habuiſſe perhibetur, eas inquam, quæ ex rationis iudicio promanabant, eiuſmodi eſt gaudium, & amor; quæ

profecto bonum quoddam reſpiciunt, habuiſſe quoque deſiderium, & ſpem, at non eam, quæ affligit animum, ſed qua patienter expectatur bonum futurum, ſuo quidem tempore obtinendum, & percipiendum: paſſiones vero, quæ reſpiciunt malum tamquam obiectum, non afferebantur in eo conuiuio, dum fuit homo in eo innocentiæ ſtatu, velut timor, & dolor.

Sed neque putandum eſt in illis vaſis, quæ appoſita erant in huius conuiuij menſa, vt eſt memoria, intellectus, & voluntas, & aliæ inferiores potentiæ, nullas eſſe dapes, & edulia appoſita. Appoſita quidem fuere multa, & ea quidem præclara, excellentia, ſummopere appetenda, & expetenda. Habuit quidem homo omnes illas virtutes, quibus ordinabatur in Deum, & quibus inferiores potentiæ ſecundum regulam rationis mouebātur: quaſdam quidem & ſecundum habitum, & ſecundum actum habebat, vt charitatem, iuſtitiam, fidem, ſpem, conſtantiam, pietatem, & manſuetudinem: quaſdam vero virtutes, quo ad habitum tantum, & non quoad actum habuiſſe dicitur, vt pœnitentia, & miſericordia, & quædam aliæ his conſimiles. Fortitudo quoque, pietas, & manſuetudo ſicut etiam perſeuerantia verius dicebantur in primo homine reperiri, quo ad habitum, quàm quo ad actum.

Dubium autem eſt, numquid primus homo, dum foret in eo ſtatu, habuerit gratiam gratum facientem, quæ quidem eſt ferculum magnopere neceſſarium, & præ cunctis alijs vehementer expetendum. Certe ſi verba ſancti Auguſtini velimus inſpicere, dubio procul aſſerendum eſt, eumdem habuiſſe gratiam gratum facientem: nam qui viget charitate, conſequenter gratia gratificante videtur inſignitus: dicit enim Auguſtinus, quòd Adam de limo terræ formatus erat pudicitia armatus, temperantia compoſitus, & charitate ſplendidus. Quare neceſſario conſequitur, ipſum habuiſſe gratiam gratum facientem.

Contra vero arguunt quidam communiter haberi; Adā in ſta-

in ſtatu innocentiæ eam habuiſſe gratiam, qua tantum poterat ſtare, & perſiſtere in eo gradu, in quo conditus erat, ſed non poterat proficere. At dicunt alij: Quicumque habet gratiam gratificantem, non modo poteſt ſtare, & perſiſtere abſque vllo peccato, & eſſe gratus, & acceptus Deo, verum etiam in dies proficere. Hæc eſt opinio, quam præ ceteris ſuſtinet fundatiſſimus Doctor Aegidius Romanus, communiter receptus, & approbatus in 2. ſent. diſt. 29. & alibi. Vnde ille ſuſtinet Adam primum hominem medium locum tenuiſſe inter ea, quæ primitus fuerunt ab ipſo Deo creata: non enim fuit creatus in puris naturalibus, quemadmodum aliæ creaturæ, quæ ſub Sole ſunt; neque etiam debuit eſſe creatus in gratia gratum faciente, velut cæleſtes ſpiritus, qui perpetuo aſſiſtunt, & miniſtrant ipſi Deo; ſed fuit creatus in iuſtitia originali, quæ medium locum viſa eſt habere inter pura naturalia, & gratificantem gratiam, quæ quidem originalis iuſtitia, tantæ erat virtutis, & efficaciæ, quod mediante ea, & per eam anima erat ſubiecta ipſi Deo, & vires inferiores ſubiectæ erant rationi: & quamdiu perſtitit iſte ordo, Adam permanſit in ſuo ſtatu: & hunc ſenſum volunt habuiſſe ſanctum Auguſtinum, cum dixit, Adam fuiſſe charitate ſplendidum.

Verum non rite per hæc verba ſatisfieri poteſt dictis beati Auguſtini qui 12. de Ciuitate Dei cap. 9. dicit, quòd Deus ſimul erat in primis parentibus condens naturam, & largiens gratiam. Præterea Concilium Tridentinum in 5. ſeſſ. aſſerit in primo homine fuiſſe ſanctitatem, & iuſtitiam: hæc autem ſine gratia gratum faciente dubio procul haberi non poſſunt. S. Thomas ait, quod etſi Adam fuerit creatus in gratia, non tamen ex illa creatione naturæ habuit, quod poſſet proficere per meritum, ſed ex ſuperadditione gratiæ: quod forte ſic debet intelligi, quod gratia gratificans ei, collata in ſtatu innocentiæ, non erat huius roboris & efficaciæ; quòd per eam poſſet mereri, vlterius progredi, & proficere, ſed ob id oportebat aliud gratiæ donũ

ei ſuperaddi; & ita poteſt admitti fuiſſe creatum in gratia, per quam poterat ſtare, ſed non proficere. Munera ergo, ſeu fercula, quæ protulit Deus in hoc conuiuio hæc fuere, quod ſcilicet anima fuit exculta, & inſignita tribus egregijs virtutibus, ac potentijs, videlicet intellectu, memoria, & voluntate, & hæ quidem non vacuæ, aut inanes, ſed pleriſque alijs virtutibus, & officijs inſignitæ, & perornatæ: &, vt vnico verbo dicamus, habuit omnium rerum ſcientiam, & virtutes omnes, tum morales tum intellectuales diuinitus ei infuſas præter eas, quæ ex ſuo genere repugnabant ſtatui illi beatiſſimo, & innocentiſſimo: & tandem præter hæc omnia, & ſuper hæc omnia collatum eſt ei præſtantiſſimum illud donum iuſtitiæ originalis, cui ſi addatur id, quod communiter tenetur, videlicet gratia gratum faciens, neſcio plane, quid excellentius, quid magnificentius potuerit illi cõferri. Et profecto hoc eſt illud præſtantiſſimum conuiuium, cuius meminit Salomon Prouerb. 9. cum inquit: Sapientia, ideſt Chriſtus Dominus Deus, & homo, ædificauit ſibi domum, hoc eſt de limo terræ formauit ſibi hominem; excidit columnas ſeptem, ideſt virtutes morales præcipuas, quæ ſunt quatuor, & virtutes intellectuales, quæ proprie ſunt tres, ideſt ſapientia, ſcientia, & intellectus, quibus ſi non addantur prudentia, & ars, nullus admiretur, quia hæ duæ potius ad intellectum practicum, quàm ad ſpeculatiuum dicuntur pertinere. Sic etiam de eodem conuiuio loquitur idem Salomon Eccleſiaſt. 15. cum ait: Cibauit illum pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum: vbi per panem vitæ nihil aliud præter gratiam Dei videtur poſſe intelligi, quando per eam ne labatur, & ne deficiat anima noſtra, ita ſuſtentatur, quemadmodum per panem corporalem ſuſtentatur corpus hominis. Propterea dicitur, quòd gratia eſt vita animæ: per aquam ſapientiæ ſalutaris doctrina verbi poteſt intelligi, de qua dixit Saluator: Qui biberit ex hac aqua, non ſitiet in æternum.

In eodem conuiuio ſapientia increata miſcuit vinum, quod lætificat cor hominis; per quod fortè poteſt intelligi cognitio illa, quæ inerat ipſi Adæ myſteriorum diuinorum plena: ex quibus quidem myſterijs nonnulla reddebant dulcedinem, & ſuauitatem; quædam vero amaritudinem; propterea ſapientia inſipientibus locuta dicebat: Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis; quandoquidem dum exiſtimus in hoc mundo, & peregrinamur a Domino, bibimus vinum mixtum, ideſt dulcedinem cum amaritudine. Propterea monet Sapiens dicens: Relinquite infantiam, & viuite, & ambulate per vias prudentiæ, ne ſcilicet amaritudine ſitis confecti. Poteſt etiam dici, quòd vinum ibi poſitum tamquam mixtum, poteſt intelligi tamquam mixtum cum aqua, vt ſcilicet vtroque munere fungatur vinum, ideſt verbum Dei, vt ſortiatur nomen vini, quia ſcilicet lætificat cor; aquæ vero, quia mundat. Poteſt etiam tertio vinum, quod apponitur in conuiuio, hoc eſt verbum Dei, dici mixtum, quoniam myſteria diuina ſunt adeo profunda, abſtruſa, & nobis recondita, ſeu abſcondita, quòd non niſi parabolis, & ſimilitudinibus nobis proponuntur: Vnde Iſaias cap. 21. dum ſpeculatur hoc conuiuium, ponit hæc verba: Pone menſam, contemplare in ſpecula comedentes, & bibentes: ſurgite Principes, arripite gladium quaſi dicat: Vos qui acceditis ad hanc menſam, ita vos accingite, ita diſcumbite, vt alicuius cibi cruditas, & durities vos non perturbet, non arguat vos quiſquam ſocordiæ, temeritatis, & ignauiæ: eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. Hic eſt ille panis, de quo dicebat Saluator Matth. 4. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Hoc ergo pane cibauit Deus primum hominem, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum, &c.

Vini nomine quid hic intelligatur.

Sed videamus, obſecro, quas gratias, quæ officia retulit, & rependit ipſe Adam tam ſuauiter, magnifice, & affluenter

exceptus in conuiuio, quod fecit Deus cum humano genere, in eo tamquam ipſius humani generis primordio, & principio: quippe qui non contentus tot ferculis, & obſonijs eidem præparatis, & collatis, voluit longe plus vltra, quàm debuerit ſatiare appetitum ſuum, & rebellis fieri ipſi Deo. Is enim peccauit, & grauiter deliquit primum appetens ſimilitudinem Dei, quoad ſcientiam boni, & mali, quemadmodum ſerpens ei ſuggeſſit: qua in re eumdem manifeſte fefellit, neque quod fuerat pollicitus, vmquam ſoluit, vt ſcilicet potuiſſet Adam propriæ naturæ viribus decernere ſibi, & conſtituere quid mali, vel boni peragere, vel vitare debuiſſet, aut etiam præcognoſcere, quid boni, vel mali eſſet ei obuenturum. Peccauit quin etiam dum appeteret ſimilitudinem Dei, ita vt proprijs viribus poſſet adipiſci ſempiternam beatitudinem; adeo quòd in eius præuaricatione fuit multiplex deformitas, vt recte ſacri Doctores collegerunt. Fuit, inquam, in eo ſuperbiæ tumor, & inobedientia, gula, & quæ huiuſmodi mala conſequuntur. Vnde in hæc tria præcipue videtur incidiſſe diſcrimina, quæ non modo, ad mala culpæ, ſed & ad mala pœnę abſque dubio facile queunt referri, cuiuſmodi eſt obliuio Dei, alienæ rei furtum, & rapina, & lęthalis pomi corruptio. Hæc omnia ex leui tranſgreſſione vnius præcepti perpeſſus eſt homo. Dixi leuem, & modicam tranſgreſſionem collatam tranſgreſſioni, & peccato Luciferi, quoniam ipſe longe grauius peccauit, quam Adam; & Eua quoque grauius peccauit, quam Adam; & nos quoque grauius, quam Adam peccamus, licet ſecundum circumſtantiam perſonæ, noſtris offenſis, & criminibus peccatum Adæ fuerit grauius, vt habet S. Thomas 1.2. quæſt. 89. art. 3. & 2.2. quęſt. 163. art. 3. & alibi. Sed ſi hæc eius tranſgreſſio ſibi ſoli detrimentum attuliſſet, aliqua poſſet ratione tolerari.

At quoniam tota poſteritas eius delicto, fuit infecta, idcirco malum conuiuam eum fuiſſe tenendum eſt: nec ſatis fuit ei habere animam tot potentijs, & virtutibus, ac do-

nis excultam, & præter hæc fuiſſe ditatum illo ſuperemi-nenti originalis iuſtitiæ dono, pariterq. diuina præſentia frui, vt illius ſtatus ratio, & facultas poſtulabat: lętabatur ſocietate cæleſtium ſpirituum, & erat conſtitutus dominus, & poſſeſſor omnium creaturarum, quę ſub cęlo ſunt, vt habetur Gen. 2. nihilominus ſuggeſtu dæmonis, a tam præclaro, & excellenti ſtatu ſua ſponte receſſit. Verum his non obſtantibus, miſericors, & miſerator Dominus, qui eſcam dedit timentibus: non eſt paſſus hominũ genus a ſe poſt cetera creaturarum genera creatum, omnino eſſe deſtitutum ſuo præſidio, ſingulariq. benignitate, ac prouidentia: nam poſteaquam primi parentes ab illo felici ſtatu ſua culpa deſciuerunt, & ex illo terreſtri paradiſo fuere deiecti, eadem fere fercula, & dapes in anima noſtra, velut menſa ab ipſo Deo inſtructa, & præparata, propoſuit, & conſtituit, virtutes videlicet intellectuales, & morales (vt paulo ante diximus) quæ aliquanto animam reficiunt, tametſi non omnino perficiant.

At ſi prioribus ferculis prudenter, & modeſte, vt decet, fuerimus vſi, alia fercula magis iucunda, longe pinguiora, & medullata nobis afferuntur, quippe quæ eſuriem, & ſitim magnopere extinguunt, cuiuſmodi ſunt fides, ſpes, & charitas, & habitus ille gratuitus, & gratioſus, quo nos apud Deum, largitorem omnium bonorum, non ſolum habemur, aut exiſtimamur, ſed re ipſa grati ſumus, & efficimur; & vſque adeo, dum verſamur in hoc mundo, vnimur ipſi Deo, & coniungimur vt efficiamur quodam modo diuinæ naturæ conſortes, & participes promiſſionum Dei. Sed non ſiſtit hoc loco benignitas, & clementia Dei, quæ nos ad huiuſmodi conuiuium alacriter inuitat, & modo quodam impellit; verum præter hæc fercula, quæ diximus, alia quædam longe potiora, & præſtantiora nobis ſubminiſtrat. Et hæc ſunt dona Spiritus ſancti, quæ in hoc conuiuio cæleſti, & vere ſpirituali referunt phaſianos, turtures. & gallos Indicos. Hæc eſt illa ſapientia, de qua ſupra diceba-

cebamus, quæ ædificauit ſibi domum, ideſt corpus humanum de limo terræ, poſuit menſam, ideſt, infudit animam, & miſcuit vinum. Hæc eſt illa ſapientia, quæ ex ore Altiſſimi prodijt, primogenita ante omnem creaturam: poſuit menſam bene inſtructam, excidit columnas ſeptem, hoc eſt varijs virtutibus, ac donis ſeptiformibus opulenter excultam. Ne vero exiſtimes, ſuperfluum quiddam, & ocioſum hoc in conuiuio apponi, ſi præter virtutes etiam dona adiunxeris, vel addideris: quoniam virtutes morales, ſiue intellectuales perficiunt quidem hominem, vt natus eſt moueri per rationem in his, quæ interius, vel exterius agere debet. Sic & virtutes Theologicæ magnum profecto, & incredibile præbent incrementum humanis virtutibus; at dona perficiunt hominem, ſecundum quòd natus eſt, ac diſpoſitus ad hoc, vt moueatur a Deo; ita quòd virtute donorum homo diſponitur, facile, libenter, & prompte moueatur a Deo abſque vlla tergiuerſatione, ſicut dicebat Iſaias cap. 5. Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorſum non abij; & quemadmodum Paulus Apoſtolus Act. cap. 9. vocatus a Deo, tremens, ac ſtupens dixit: Domine, quid me vis facere? & cum Dominus in viſu ad Ananiam diceret: Anania? ille reſpondit: Ecce ego Domine. Dona ergo dicuntur perfectiones virtutum, quia eleuant homines ad altiorem ſtatum, quàm ſint actus virtutum, vel ad eoſdem, ſed longe faciliori modo, vt dicit Caietanus ſuper art. 1. quæſt. 68. 1. 2. Hæ ergo ſunt dapes, & edulia, quibus Deus paſcit hominem interius; hic eſt panis vitæ, de quo Pſalmo 133. dicebat Deus: Pauperes eius ſaturabo panibus; pauperes, inquam, ideſt mentes humilium, & manſuetorum, qui libenter apprehendunt Dei verbum, & aures præbent diuinæ vocationi.

Verum præter omnes haſce dapes, & obſonia, & cibos ſuauiſſimos, prębuit Deus alium cibum pręſtantiſſimum, & omnis gratiæ plenitudine refertiſſimum, de cuius pleni-

tudi-

tudine nos omnes accipimus. & hoc eſt conuiuium, quod fecit Deus humano generi, dum ſeipſum præbuit hominibus ſimilem; & formam ſerui non eſt dedignatus accipere, vbi ſe naſcens dedit ſocium, conueſcens in edulium, ſe moriens in pretium;& ſe regnans dat in pręmium. Sic namque Sapientia ædificauit ſibi domum, dum vnigenitus Dei Filius in ſemetipſo, intra Virginis vterum, mediante anima, humanum ſibi corpus vendicauit, ita vt eius corpus, Dei domus nuncupetur, velut etiam templum appellatur, vt vnus, idemq. Dei, & hominis filius ipſe ſit, qui inhabitat, & qui inhabitatur: Sic & ille ſit, qui ædificat, & qui ędificatur: & qui pariter parat conuiuium, & manducatur.

Quod ſi quęras, quo in loco fiat iſtud conuiuium,& qua cauſa Dei Filius ſe prębuerit nobis manducandum, facile eſt videre, ſi verba ſanctarum Scripturarum perpendimus; ipſe enim venit in hũc mundũ,vt peccatores ſaluos faceret. Hoc eſt conuiuium illud pinguium, conuiuium medullatorum,de quo loquitur Iſaias. Hoc eſt conuiuium illud,quod tamdiu expectarunt ſancti Patres, & concupierunt; de quo etiam loquebatur Dauid cum dixit: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Et Pſalmo 83. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum; expectarunt, inquam, vt hominem aſſumeret, & ſua morte hominem redimeret.Et quamquam ipſe venerit, vt omnes redimeret, & ſe manducandum illis præberet iuxta primariam eius intentionem, poſtmodum vero ſe illis dumtaxat manducandum præbuit, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: de cuius ſacramenti manducatione poſterius dicemus; nũc enim loquimur de ea ſola manducatione, qua paſcit animã ſua præſentia,& cognitione ſui,doctrina verbi,ſanctarumq. virtutum refectione, ac pabulo. Quandoquidem non fuit ſatis eius clementiæ, & benignitati ſe nobis ſocium dediſſe, verum in perfectione, & excellentia virtutũ,& bonorũ operum voluit ſe nobis exemplum præbuiſſe.Sic enim dixit ipſe Matth. 4. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni

verbo, quod procedit de ore Dei. Quòd autem anima, ſeu cor noſtrum ſit locus conuiuij, vt declarare propoſuimus, nulli poteſt eſſe dubium. Nam S. Auguſtinus tomo 10. ſermone 70. de tempore, exponens conuiuium, quod fecit Abraham ad ilicem Mambre, tribus Angelis hoſpitio exceptis, dicit ilicem Mambre viſionem, ſiue perſpicaciam deſignare: cuius interpretatione vult innuere, Deum in illis tantum cordibus, quibus datum eſt videre Deum, habitare, hoſpitari, ac epulari. Hi autem ſunt, qui mundo corde, fidem Trinitatis firmiterq. & inconcuſſe retinent, in cuius rei ſignum legitur, quod Abraham obtulit tribus illis Angelis tres menſuras ſimilaginis, quæ ſignificant tres primarias virtutes, videlicet fidem, ſpem, & charitatem, quibus omnibus continetur tota ſalus animæ. Cuius rei occaſione prænotandum eſt, conuiuium iſtud, quod fieri debet in anima noſtra, poſteaquam cecidit vetus Adam, non fuiſſe ſemper ex eiſdem ferculis, & dapibus confectum. Quamuis enim quicumque naſcitur ex viro, & femina, habeat tres illas potentias, memoriam ſcilicet, intellectum, & voluntatem, quæ ſunt tamquam vaſa, & receptacula omnium virtutum intellectualium, & moralium, attamen virtutes illę, niſi fuerint infuſæ a Deo, & charitati connexæ, non ſunt vere virtutes, ſed imagines, & vmbræ virtutũ.

Vnde, qui eiuſmodi virtutibus erant imbuti, cibos valde crudos, & inſipidos, nec bene concoctos prægustaſſe dicendi ſunt. Nam cum virtutes iſtæ intellectuales inſint nobis a natura, inchoatiue tantum, & diſpoſitiue nos perficiunt; ſolæ virtutes Theologicæ, quę ſunt prorſus ab extrinſeco, hoc eſt a Deo, nos perficiunt, & ſatis abunde recreãt, ac reficiunt. Sunt præterea quidam, qui vtique habent virtutes aliquas Theologicas, & fidem, ac ſpem iugiter, ac ſtrenue profitentur, ſed quia deeſt illis alia virtus, quæ eſt charitas, ægre admodum poſſunt refici, ac ſatiari, vt dicebat Apoſtolus: Si tradidero corpus meum, ita, vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et propterea quam-

quamquam fides & ſpes nonnihil conferant ad conſequendam perfectionem, quia tamen fides abſque ſpe dicitur inanis, & ſpes abſque fide, audax, & temeraria; ſine charitate quidem parum admodum vtraque valet ad conſequendum finem, ſed vtraque mortua eſt, ita vt præter ea, quę diximus, tria conuiuia fieri poſſint in anima noſtra.

Primum quidem, in quo ſolum virtutibus, quæ nobis a natura inſunt, paſcimur, ac ditamur: ſed huiuſmodi conuiuium eſt valde inſipidum, & inſulſum, & male conditum, quale eſt conuiuium infidelium, & Iudæorum; cui poteſt annecti conuiuium hęreticorum, qui ſolis eorum opinionibus, ac doctrinis putant ſe refici, & impinguari. Sed quamquam nonnulli actus, vel actiones horum haud quaquam ſint peccata, vel ex eſſentia, ſiue natura rei, aut ex obiecto, vel ex circumſtantia exiſtimentur bona quędam; nullus tamen eorum actus eſt meritorius. Datur alterum conuiuium, in quo pręter virtutes nobis a natura inditas, & quaſi connatas, ſunt etiam virtutes aliquanto perfectiores, vt fides, ſpes, modeſtia, manſuetudo, & patientia, & exterior quędam obſeruantia præceptorum, non tamen (vti nuper diximus) reddunt hominem perfectum. Hinc datur aliud conuiuium, in quo præter virtutes intellectuales, & morales, ſunt etiam virtutes Theologicę, quę niſi perficiantur, & condiantur per charitatem, non ſunt & illę vſquequaque perfectę: & hoc eſt illud vere ſalubre conuiuium, conuiuium, inquam, pinguium, conuiuium medullatorum, & conuiuium vindemię defęcatę, in quo quidem conuiuio pro complemento totius refectionis, & gaudij tria proponuntur, videlicet, vinum amoris, mel contemplationis, & poſtremo lac depurationis, vt nulla dicatur eſſe fęx, aut labes, vel turpitudo: ſic enim dicebat Dauid in Pſalmo. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo. Ad hoc itaque conuiuiũ nos vocat Deus, ad conuiuium, inquam, fidei, ſpei, & charitatis, quę ſunt pignora ſalutis ęternę. Pſ. 118.

Qui et quot ſint conuiua. Caput II.

VIDIMVS paucis verbis, quo loco celebretur iſtud conuiuium, hoc eſt in anima hominis docibilis, aut docti a Deo. Nunc videamus, obſecro, qui ſint iſti, quos Dominus vocare dignatur ad conuiuium iſtud tam ſalubre, & pretioſum. Reſpondet Iſaias cap. 25. vbi inquit: Faciet Dominus exercituum omnibus populis in mõte hoc conuiuium pinguium, &c. Omnes ergo populos, omnes gentes, quęcumque ſint illę, vocat ad conuiuium, cupit participes eſſe cæleſtium bonorũ, ipſe quidem qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sed, obſecro, quid cauſæ eſt quòd tam pauci ad eiuſmodi conuiuium accedunt? dum alius affert excuſationem, quòd villam emit; alius vero, quòd iuga boum vult probare, & alius quidem quòd vxorem duxerit? Id profectò euenire putandum eſt. quoniam quidam ambitione ſuffocantur, quidam vero curioſitate, & vanitate huius ſæculi detinentur; & plerique deſiderio & cupiditate voluptatum retrahuntur: quas hæc noſtra caro corrupta, & madefacta numquam non appetit, & quærit. Hæc itaque tria, videlicet ſuperbia, cupiditas, & luxuria, velut quoque diximus in priori tractatu, impediunt multos, ne diuinæ gratiæ fiant participes. Hoc eſt, quod dixit Dominus, & indicauit ſimilitudine quadam apud Lucam 14. cap. vbi habetur, quòd vocauit multos, non omnes. Vocauit quidem omnes, vt inquit Propheta, quia apud ipſum non eſt diſtinctio Iudęi, & Gręci: Diues enim Deus eſt, & valde prodigus, ac liberalis in omnes, qui inuocant illum: at nos ſumus in cauſa, cur non accedimus ad conuiuium. In omni quidem gente, quęcumque ea ſit, qui timet Deum, & facit iuſtitiam, acceptus eſt illi. Perditio igitur quorumcumque, qui pereunt, & fame tabeſcunt, ex ipſis eſt; ſalus autem ex Deo, ſed conſen-

ſentientibus nobis, aut ſaltem non diſſentientibus, aut obſiſtentibus. Sed quid fecit Deus, auctor conuiuij, dũ multi ex his, qui fuerunt vocati, venire contempſerunt? Miſit ſeruũ ſuum, vt circuiret plateas, & vicos ciuitatis & pauperes ac debiles, cæcos, & claudos introduceret ad conuiuium: debiles, inquam, ideſt, qui ex fragilitate carnis, & imbecillitate virium aliquid erroris perpetrauerint. Per cæcos vero intelligi volunt, qui peccant ex ignorantia, non quacumque, ſed ex ignorantia quadam craſſa, & inuincibili. Per claudos vero qui peccant ex malitia, quippe, qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: habent quidem pedem intellectus integrum, & ſanum, pedem vero affectus, & animi ſaucium, & infirmum. Sed quid per pauperes? certe nihil aliud, quàm humiles, & de ſeipſis parum admodum præſumentes: vellent quidem facere bonũ, ſectari iuſtitiam, ſed difficile admodum viam apprehendũt. Si per pauperes hoc loco velimus accipere pauperes ſpiritu, de quibus loquitur Matthæus, non erit multum laboris, & impendij eos adducere ad conuiuium. Sed non contentus fuit paterfamilias, aut ille homo, qui fecit cœnam magnam, vt refert Lucas, tot miſeros, ac debiles vocaſſe ad ſe, quin cum nondum eſſent menſæ diſcumbentium impletæ, præciperet ſeruo ſuo, vt exiret rurſum in vias, & ſepes, & compelleret eos intrare, quoſcumque inueniret, vt impleatur (inquit ille) domus mea.

Qui debilium, cæcorũ, claudorum, & pauperũ nomine intelligatur.

Dubitatur à quibuſdam exponentibus, quid per eos, qui erant in vicis, & plateis, quidve per eos, qui extra ciuitatem in vijs, & ſepibus vagabãtur, intelligatur. Prima facie, quiſque opinatur per eos, qui in vicis, & plateis degebãt, intelligi debere viros potentes, ac magnates, & cunctis opibus affluentes: quandoquidem de plateis non poſſunt vocari, & accerſiri, niſi qui huius ſæculi commoditatibus abundant. Qui vero ſunt in vicis, & locis abditis, hi, qui rerum temporalium inopia magnopere laborant. Vtrique tamen, tam qui in plateis, quàm qui in vicis ad conuiuium

Dubitatio.

vocantur: ſed, qui in plateis, hi ſunt, qui de latitudine voluptatum, & amplitudine deliciarum, Dei gratia præuenti, ad meliorem frugem reducuntur. Per eos vero, qui ſunt in vicis, ad conuiuium & ipſi vocati intelliguntur, qui vel penuria rerum neceſſariarum adducti, vel ignobiles habiti intrant clauſtra, & arctiorem viuendi regulam aſſumunt; quamquam non pauci etiam ex his, qui ſunt in plateis, viri potentes, ac ingenui, hanc eamdem vitæ regulam, haud raro aggrediuntur, & toti ad Deum conuertuntur. Multi quidem Principes viri, & ſummæ auctoritatis homines renuerunt opes, dignitates, atque imperia, vt ad conuiuium iſtud accederent, & Christo Domino liberius famularentur. Nec viri ſolum, ſed multæ nobiles, ac illuſtres feminę hoc idem fecerunt. Quòd ſi quis velit copioſiorem notitiam, & numerum eorum, qui ita ſe geſſerunt, habere, videat Hieronymum Platum, virum apprime bonum, & eruditum in libro, quem edidit de Bono ſtatus religioſi.

Hieronymus Platus.

Præter hoc genus hominũ, quorũ aliqui in plateis, aliqui vero in vicis verſabantur, diximus eſſe, ſeu reperiri aliud genus hominum, qui per vias, ac ſepes vagabantur, quos iubet Dominus, auctor conuiuij, & paterfamilias compelli intrare, & accedere cum alijs ad conuiuium. Hi nempe exiſtimandi ſunt eſſe, qui iam Chriſto nomen dederunt, & fidei Catholicæ veritatem apprehenderunt, poſtmodum vero ab ea receſſerunt, & apoſtatæ euaſerunt, quales ſunt hæretici, & ſciſmatici, qui quidem poſſunt iure compelli, vt minis, terroribus, ac ſupplicijs ad ſemitam reuertantur; & quam olim fuerant in baptiſmo fidem profeſſi, eamdem tenere cogantur. Hæc eſt ſententia beati Auguſtini lib. 2. retract. cap. 5. & epiſt. 50. ad Bonifacium Comitem tomo 2 quam omnem, & totam legere, & animo complecti magnopere (vt exiſtimo) conducet. Et beatus Auguſtinus libro de vtilitate ieiunij cap. 9. inquit; Ne curemus, quòd eis moleſti videmur compellendo. Attendamus quo in eo ſecuri ſimus: numquid enim ad mortem, & non potius

tius

Digitized by Google

tius a morte eos liberare conamur? Omnino, quibuſcumque modis poſſumus; ſed modeſte, prius vetuſta vulnera pertractemus, & cauti ſimus, ne inter manus medici deficiat, qui curatur. Vbi conſiderare oportet, prius quærendũ eſſe, quomodo modeſtia & vrbanitate ad priſtinam fidẽ eos reducamus, qui ſuggeſtione diaboli, ab ea receſſerunt. At cũ id non ſufficiat, ferula vti neceſſe eſt. Multis enim inquit ipſe, profuit (quod experimentis probauimus, & probamus) prius timore, vel dolore cogi, vt poſtea poſſint doceri; aut quod iam verbis didicerant, opere ſectari. Qui ſecus opinantur, proponunt nobis ſententiam profani auctoris, videlicet Terentij in Adelphis, qui dixit: Pudore, & liberalitate liberos retinere, ſatius eſſe, quàm metu. Hoc quidem verum eſt: ſed ſicut ſunt meliores, quos dirigit amor, ita plures ſunt, quos corrigit timor. Nam, vt de eodem auctore reſpondeamus his, qui nos arguunt, timore quempiam eſſe cogendum ad recte operandum, apud eumdem legitur de quodam: Tu niſi malo coactus, recte facere neſcis. Ceterum Scriptura diuina propter illos meliores dixit: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem: & propter hos peiores, qui longe plures, quam boni ſunt, ait Sapiens Prouerb. 19. Verbis non emendabitur ſeruus durus, ſi enim te intellexerit, non obediet. Et alibi dicit, non ſolum ſeruum, ſed & filium indiſciplinatum plagis eſſe coercendum; nam tu quidem percutis eum virga, anima vero eius liberatur a morte.

Verum huic ſententiæ, & determinationi, quam ponit ſanctus Auguſtinus ſcribens ad Bonifacium Comitem, perditi quidam homines, & ignari impudenter obijciunt dicentes: Liberum eſt credere, vel non credere: & cum cetera poſſit homo nolens, credere non poteſt niſi volens; igitur nullus ad fidem eſt compellendus. Diximus compulſum, ſiue coactionem poſſe fieri bifariam, vel minis, ac ſupplicijs, aut etiam leuioribus quibuſdam vijs, ac rationibus, quemadmodum etiam ad fidem pertrahendi ſunt in dupli- *Cõpulſus trifariam fit.*

ci diſ-

ci differentia: Quidam enim, qui prius apprehenderunt fidem, & eam ſunt confeſſi, & poſtea ab ea deſciuerunt, vt hæretici,& ſchiſmatici: Quidam vero, qui numquam eam apprehenderunt.

Diximus ergo re vera liberum eſſe vnicuique credere, vel non credere, ſed poſteaquam quis credidit, & dictis fidem adhibuit, & in Eccleſiæ gremium fuit admiſſus, aut ingreſſus, non eſt ei amplius liberum credere, vel non credere. Sic enim corrigendæ ſunt oues, dum a grege aberrant, vt non in eis corrumpatur ſignaculum Redemptoris. Nonne pertinet ad vigilãtiam paſtoralem, etiam illas oues, quæ non violenter ereptæ, ſed blande, leuiterq. ſeductæ a grege aberrauerint, & ab exteris cœperint poſſideri, inuentas ad ouile Dominicum reducere; & ſi reſiſtere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus, ac pœnis reuocare? Namque, ſi quiſquam regio charactere fuerit inſignitus, & ab ipſo Rege apoſtatauerit, deſertorq. extiterit, nonne cogendus eſt, vt quouis modo deducatur ad illum, a quo regium characterem ſuſceperat? Nonne Deus per Ezechielem Prophetam cap. 24. præcepit ipſis paſtoribus reuocare errantes, & perditos inuenire? quod ſi blanditijs euinci non poteſt, minis & terroribus adduci curandum eſt. Si enim domus Dauid non meruit pacem habere, niſi filius eius Abſalon in bello, quod contra patrem gerebat, fuerit extinctus, quamquam magna cura mandauerit ſuis, vt quoad fieri poſſet, viuum illum, & ſaluum reducerent, aut ſeruarent; cur Catholica mater Eccleſia non poterit bellantibus, & pugnantibus aduerſus eam, hæreticis videlicet atque ſchiſmaticis, quantum fieri poteſt, minis, ac terroribus obſiſtere, & aduerſus eos arma mouere? non modo contra eoſdẽ, qui iam olim fidem ei dederant, verum & aduerſus quoſcumque eorum ſeductores agere? Sic itaque aliqui ſunt vocandi, aliqui vero cõpellendi: vocandi enim ſunt, qui ſunt in vicis & plateis, qui ſcilicet numquam apprehenderunt fidem: cogendi vero, qui errantes per vias,

& ſe-

& ſepes a fide iam ſuſcepta receſſerunt, quales ſunt hæretici, & ſchiſmatici.

Nonnulli per illos, qui ſunt in vicis, & plateis, intelligunt eos, qui vel per inſpirationem internam, vel per prædicationem, aut etiam per flagella, & tribulationes, accedunt ad fidem, ſicut dicit Propheta Pſalmo 72. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum. Nonnulli etiam per beneficiorum, & munerum collationem ad fidem quandoque pertrahuntur, qui omnes partim vocati dicuntur, partim vero compulſi: ſed eiuſmodi compulſus non eſt vlla ratione vitandus, neque pertimeſcendus. Alij per eos, qui ſunt in vicis, & plateis opinantur intelligi Iudæos, qui tamquam ciues legem & Prophetas, & eloquia Dei, & ſanctarum Scripturarum ſe penes habebant. Per eos vero, qui in vijs, & ſepibus vagantur, intelligi volunt ipſos Gentiles, tamquam rudes, & incultos, & penitus ignaros myſteriorum Dei. Num vero ſinguli infideles ſint omnino expertes myſteriorum Dei, in priori tractatu demonſtrauimus. Ad Iudæos quidem miſit Dominus primum Prophetas, & Patriarchas, viros iuſtos, ac probos, & Deo gratos: deinde miſit Apoſtolos, & Euangeliſtas, & reliquos Dei ſeruos, ac miniſtros, qui multos ex Iudæis ad Chriſtum adduxerunt: qui quidem Apoſtoli cum vidiſſent plures Iudæorum conuerti, mox retulerunt Domino dicentes: Domine factum eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt; quaſi dicerēt: eſt locus adhuc, quo alij ſunt ad fidem introducendi, qui nondum ſunt vocati, quales erant Gentes, quæ tamen & ipſæ nunc vocabuntur. Sed ex hac occaſione videtur poſſe elici, Iudæos eſſe vocandos, gentes vero compellendas. At re vera non placet iſta opinio, quoniam ſenſus verborū S. Auguſtini, vt etiam aſſerit S. Thomas, videtur eſſe, tam Iudæos, quàm Gentiles eſſe vocandos, neutros vero compellendos, niſi vt poſtea dicemus: ſolos autem hæreticos, & ſchiſmaticos eſſe compellendos.

Quòd autem Iudæi, & infideles, vti ſunt Turcæ, & pa-

gani, non ſint cogendi, manifeſtum eſt: quia cum credere, ſit actus voluntatis, & eius dominio ſubdatur; operæpretium eſt, vt ex ſeipſis, & proprio motu moueantur ad aſſentiendum ijs, quæ ſunt fidei: & cum voluntas ſit potentia adeo libera, quòd ex ſui natura non poteſt compelli; ſi ipſi noluerint credere, non poterunt cogi. Non eadem eſt ratio de hæreticis, & ſchiſmaticis, qui cum aliquando fidem receperint, & eam publice ſunt profeſſi, ſunt cogendi; vt quod iam promiſerunt, exequantur: & quod ſemel ſuſceperunt, retineant. Verumtamen eſt alius modus, quo infideles, & Iudæi poſſint omni iure compelli, & vi pariter coerceri, ne fidem Ieſu Chriſti impediant, vel blaſphemijs ei detrahendo, & ſubſannando, aut etiam contra Dominum Ieſum, & Sanctos eius oblatrando, vel perſuaſionibus, aut muneribus, & honorum promiſſis inducendo fideles ad infidelitatem, quemadmodum contigit Hippolyto martyri, quem infideles tentarunt a Chriſti fide auertere. Aut etiam ſeducendo, vt quam olim fidem profitebantur, abnegent ac deſerant: nec ſolum verbis, aut falſis perſuaſionibus, ſed etiam vi eos compellendo vt a fide recedant, quemadmodum multi ex noſtris ipſam fidem negarunt. Item contra eos iure arma ſunt mouenda, aut eos in officio continendo, vel ab ipſis Eccleſiam defendendo, cum inuadunt aliquod Regnum, vel ciuitatem, quemadmodum his diebus inuaſerunt, & expugnarunt in Regno Vngariæ vrbem dictam, Clauerinum, cum maxima ſtrage, & occiſione vtriuſque partis. Sunt etiam huius generis homines procul a nobis cunctis viribus arcendi, cum perſequuntur Chriſtianos, in captiuitatem eos abducentes, & varijs tormentis affligentes, & denique ferro, & igne cunctos perimentes, aut omnia vaſtantes.

Hi ergo, quibus poſſumus vijs, ac rationibus, ſunt a nobis infeſtandi, ne ſcilicet nos, ac fidem noſtram impediant aut perturbent. Sunt itaque compellendi, & procul a nobis abijciendi, ne fidem impediant, non vt eam admittant.

Eſt.

Eſt alius modus, longe facilior, ac præſtantior & ſumme deſiderabilis, ac expetibilis, & propediem exequendus, quo ipſi poſſunt, ac debent ad fidem amplexandam compelli, dum ſcilicet prædicationibus, bonorum operum exemplis, corporalibus quibuſdam, & ſpiritualibus officijs, & obſequijs, & admirabilium operum perpetratione ad fidem ſunt pertrahendi, velut legimus apud Danielem Nabuchodonoſor, & alios quamplures fuiſſe permotos.

Præterea nonne in quadam Collecta Eccleſia precatur Deum dicens: Oblationibus noſtris, quæſumus Domine, placare ſuſceptis, & ad te noſtras etiam rebelles compelle propitius voluntates. Quòd ſi diceres, non poſſe adhuc *Obiectio.* his rationibus, & vijs eos compelli, quia obſiſtitur naturæ voluntatis: poteſt dici, re vera voluntatem non poſſe compelli, ſed quæ obijciuntur ei, ea ſunt, quibus voluntas non modo moueri, verum etiam quodammodo poteſt dici compelli, quemadmodum contigit S. Paulo, qui cum accepiſſet litteras in Damaſcum, vt quoſcumque inueniret, qui fidem Chriſti profiterentur, captiuos duceret in Hieruſalem, Dominus proſtrauit ipſum in terram dicens: Saule, Saule, quid me perſequeris? & tunc miſſus ad Ananiam recepit lumen fidei. Vnde egregie dicit S. Auguſtinus, Dominum conſtituiſſe ſuos Apoſtolos, piſcatores, & venatores; Piſcatores, inquam, cum dixit: Faciam vos fieri piſcatores hominum. & Hieremiæ 16. habetur, quòd Deus *Hiere. 16.* primo piſcatores erat miſſurus, poſtea venatores. Piſcatores, inquam, cum de abyſſo, & profundo maris ſuperſtitionis idololatriæ credentes piſcati ſunt retibus fidei: Venatores autem, cum per montes & colles, ideſt per ſuperbias hominum, per rumores terrarum, ipſi Apoſtoli venati ſunt eos: diſtributa ſunt enim officia piſcatorum, & venatorum: Piſcator enim retia mittit in mare, & quod incurrit trahit. Venator autem ſiluas cingit, ſentes excutit, terroribus vndique multiplicatis cogit in retia, ne alius hac, aut illac vadat: inde occurre, inde cede, inde tere, non exeat,

non fugiat, quibus videtur innuere S. Auguſtinus, quòd in trahendo infideles ad fidem vſi ſunt Apoſtoli officio piſcatorum; in reducendo hæreticos, & ſchiſmaticos ad gregem, vſi ſunt officio venatorum.

Eſt & alius modus, quo aliqui exiſtimant infideles poſſe compelli ad fidem, eo fere modo ac via, qua nuper diximus eoſdem infideles, pleroſque viros imbelles, aut effeminatos cogere ad fidem abnegandam, aut minis, & terroribus, aut varijs perſuaſionibus, aut etiam magnis pollicitationibus bonorum temporalium, ſeu varijs muneribus ac beneficijs: ſic etiam aiunt multos infideles poſſe cogi ad fidem ſuſcipiendam. Contra vero, dicunt aliqui, id numquam fieri poſſe, ac debere, quoniam tales ad credendum compulſi, & coacti, numquam vere, & abſolute credent; ſed ficte tantum, & conſequenter ſacramēta fidei percipientes erunt ſacrilegi omnes, & profanatores ſacramentorum, vt facile eſt videre in regno Granatæ, vbi dubio procul, & re ipſa compertum eſt, multos Mauros degere, qui inter fideles verſantur: & cum ſe offert occaſio, veram fidem, & eius ſacramenta deteſtantur, & abhorrent. Qui vero ſuſtinent alteram partem, dicunt, minus malum eſſe, eos ſeruiliter, & ſub quodam metu profiteri fidem, quàm libere, & aperte eam impugnare: quandoquidē etſi progenitores ficte credant, fortaſſis eorū poſteri, & ab illis progeniti vere ſint credituri, atque ita eorū ſaluti congrue prouiſum eſſet. Sed alij dicunt ex ſententia Pauli: Non ſunt facienda mala, vt eueniant bona: & ſic ego exiſtimo factum iri, quamquam Deus eſt adeo benignus, & miſericors, & præſtabilis ſuper malitia, vt de malis nouerit elicere bonum: nos autem cum fuerimus vocati ad nuptias, & ad conuiuium, quo nos vocat Deus, non renuamus, non euitemus, ſed prompte, & alacriter ad illud accedamus. Si enim illuc acceſſerimus, certi erimus, aut futuri ſumus, numquam nos amplius eſurire, aut ſitire poſſe.

Mauri a Fide eur in Hiſpanijs deficiant.

Hoc eſt conuiuium illud ſaluberrimum, quod primum

fecit

fecit Deus humano generi, cum formauit hominē ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, & inſpirauit in eo ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem. Nec ſolum hoc donum ſingulare ei præſtitit, ſed poſtmodum refecit eum pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Nec ſatis fuit liberaliſſimo, ac munificentiſſimo rerum omnium Creatori afficere hominem tot beneficijs, donis, ac virtutibus; verum, vt huic conuiuio extremam manum apponeret, & ferculum omnium præſtantiſſimum præberet in menſa, de Incarnatione filij ſui voluit eumdem ſibi Vnigenitum, & in natura, & eſſentia æqualem, nobis ſocium & comitem præbere: e cuius ſocietate & contubernio refectio opulenta nobis eſt acquiſita, vbi quidem regia, & præcipua appoſita fuere fercula, accuratiori arte, & ſtudio præparata, delicioſa multa ad ſaporem, ſolida ad nutrimentum, efficacia vero ad cuiuſlibet morbi medicinam. Hæc inquam fercula in hoc præcipuo, & ſingulari conuiuio, in quo Deus factus eſt homo, & Verbum factum eſt caro, & alia multa nimirum fuere.

Primum ferculum huic menſæ appoſitum (inquit ſanctus Bernardus) fuit obedientia filialis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore, perſeuerantiam in bono opere. Aliud ferculum fuit paupertas ſpiritualis, quæ fuit ſatis manifeſta per verba ipſius Chriſti, cum dixit: Vulpes foueas habent, volucres cæli nidos: filius autem hominis *Matt. 8.* non habet vbi reclinet caput ſuum. Tertium ferculum fuit mors ipſius Filij Dei pro nobis incarnati pluſquam ſatis horrenda, ſed ſummopere reuerenda, & quàm maxime obſeruanda, prioribuſq. ſacramentis, & operibus Chriſti magis affectuoſa; in qua quidem pietas vehementer enituit, gratia plurimum refulſit, charitas ſupra omnem modum radiauit; in qua tria potiſſimum nobis conſideranda, & numquam præ oculis non habenda offeruntur, videlicet multiformium iniuriarum illatio, manuum, ac pedum in Cruce confixio, ſepulchri, ac ſepulti ſub militum excubijs

obſer-

obſeruatio. Hæc ſunt fercula, quæ in incarnatione Filij Dei, hominis effecti, tamquam in ſolemni conuiuio, pro refectione humani generis ſunt appoſita. Sed peracto conuiuio (inquit ſanctus Bernardus) tria veluti bellaria, & confectiones vulgo dictæ, quæ etiam ſecundæ menſæ dicuntur, ideſt eſcariæ quædam illecebræ acceſſerunt, quæ ad regalis conuiuij feſtiuam exhilarationem, tamquam gulæ oblectamenta in fine menſæ apponi ſolent. Primum quidem triumphalis reditus ab inferis. Deinde gloria reſurrectionis. Poſtremo conſeſſus ad dexteram Dei patris: quæ omnia iubilans, & exultans ſuaui concentu decantat Eccleſia dicens:

Ex Hymno in Aſcenſione Domini.

Inferni clauſtra penetrans,
Tuos captiuos redimens,
Victor triumpho nobili,
Ad dextram Patris reſidens.

Conuiuantes, & inuitati ad huiuſmodi conuiuium nutibus, ac ſignis, fuere primum Patriarchæ, & Prophetæ, & quicumque in fide Chriſti venturi conſtanter perſtiterunt, & vero Deo inſeruierunt. Cum vero aduenit tempus gratiæ, Apoſtoli præ ceteris fuerunt inuitati, & deinde Martyres, & quicumque cæleſti fortitudine, & ſpirituali exultatione repleti; non ingrati, vel immemores tanti beneficij a Chriſto exhibiti. Ipſi quoque alios inuitant, & de ſeipſis conuiuium faciunt, corpora ſua tamquam hoſtiam viuam, & immaculatam Deo libenter offerentes.

Denique quicumque interiorem hominem agunt, iure poſſunt ad hoc conuiuium admitti. Diſtinguitur enim homo, in veterem, & nouum, vt rite docet Auguſtinus in libro de vera Religione cap. 26. Vetus homo dicitur homo terrenus & exterior, ex corpore, & cupiditatibus rerum temporalium colligatus. Nouus autem homo, dicitur interior, & cæleſtis, amator boni, & veri: & ſuas quoque habet ætates diſtinctas, non annis, vt homo exterior; ſed profectibus, ſpiritales, nō temporales, & carnales,

Prima

Prima quidem ætas in vberibus vtilis hiſtoriæ quæ nutritur exemplis, perficitur. *Aetates noui hominis.*

In ſecunda obliuiſcitur humana, & tendit ad diuina, & ad ſummam, & incommutabilem legem paſſibus rationis innititur.

Tertia iam confidentior, & carnalem appetitum rationis robore maritans, gaudet intrinſecus dulcedine coniugali, dum videlicet anima menti copulatur, & velamento pudoris obnupta, & circumſepta, iam recte viuere facile incepit, ita vt ad recte viuendum non cogatur, ſed etiam ſi omnes concedant, peccare non libeat. id quod ego quoque, Deo duce, quandoque ſum expertus.

Quarta ætas ea eſt, cum multo firmius ordinatiuſq. bonum facimus, & in virum perfectum euadimus, & mundi huius tempeſtatibus ac fluctibus ſuſtinendis, & perſecutionibus tolerandis reſiſtimus.

Quinta ætas ea eſt, cum ex omni parte vitam pacatam, atque tranquillam agimus, viuentes in opibus, & abundantia incommutabilis regni, atque ineffabilis ſapientiæ.

Sextam ætatem agimus, dum omnimode mutamur in æternam vitam, & penitus obliti rerum temporalium, tranſimus in perfectam formam, quæ facta eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei.

Septima porro ætas iam quies æterna eſt, & nullis ætatibus diſtinguenda beatitudo ſempiterna. Vnde ſicut finis veteris hominis mors eſt, ſic finis noui hominis vita æterna. Ille quidem vocatur homo peccati, hic autem iuſtitiæ.

In hoc ergo conuiuio diuino ſpiritualiter ſumpto, in quo idem B. Auguſtinus refert, quòd panis eſt iuſtitia, potus vero ſapientia, homo interior poteſt vere, & conuenienter admitti. dixit Lucas Euangeliſta cap. 14. Beatus, qui manducabit panem in Regno Dei. Itaque conſtat quã grande ſit conuiuium iſtud, de quo loquuti ſumus.

Nos itaque, ſi fuerimus ad hoc conuiuium inuitati, acceda-

Digitized by Google

cedamus, & non ingrediamur domum conuiuij, vbi degunt epulones, ſuperbi, diuites, hypocritæ, & de rebus diuinis
Hier.26 male ſentientes; neque (vt inquit Hieremias cap.26.) eamus ad plangendum, neque conſolandum eos, quia abſtuli pacem meam a populo iſto (dicit Dominus) miſericordiam, & miſerationes.

De tempore quo celebrandum erit iſtud conuiuium. Caput III.

PRO abſoluta, & perfecta huius tractationis narratione a principio nobis propoſita, ſupereſt videamus (ne recedamus a verbis Iſaiæ ſuper hunc locum) quando celebrabitur iſtud conuiuium, quo tempore, quo die.
Iſai.25. Tunc profecto (inquit Iſaias alloquens ipſum Deum) quando poſuerit ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum alienorum: vt non ſit ciuitas, & in ſempiternum non ædificetur. Quid ſibi vult hoc? Quidnam hæc verba ſignificant? explica ſenſum horum verborum. Quando celebrabitur iſtud conuiuium, vt plenum, & abundans ſit? quando ſcilicet fides Chriſti prædicabitur in vniuerſo mundo, quando lex vetus erit penitus abrogata, & non amplius erimus ſub eius dominatu; quando mors quoque erit abſorpta in Chriſti Redemptoris victoria, tunc profecto erit conuiuium iſtud pinguium, conuiuium lætũ, & ſuis omnibus numeris abſolutum. Ad quod propere accedamus, vt intrinſecus ſaginemur. Neque faciamus velut diuites illi, qui vocati noluerunt accedere, nimis de ſeipſis præſumentes, & curam rerum terrenarum Dei obſequio præponentes; ſed veluti pauperes, debiles, & cæci, dum fuerimus vocati, illico nos ipſos illuc conferamus: quia ille nos inuitat, qui cum eſſet diues, propter nos factus eſt pauper, vt illius paupertate nos diuites eſſemus.

Fatea-

Fateamur nos eſſe debiles, & infirmos, quia non eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus. Fateamur nos eſſe claudos, vt audacter dicere poſſimus Deo: Dirige greſſus noſtros in ſemitis tuis. Agnoſcamus nos eſſe cæcos, vt iure poſſimus rogare Deum dicentes: Illumina oculos noſtros, ne vmquã in morte nos obdormire contingat. Et cum ad conuiuium fuerimus admiſſi, & introducti, non retrocedamus, quia nemo mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro aptus eſt regno Dei: & quoniam conuiuium iſtud, eſt conuiuium pacis, & vnionis, numquam diſſentiamus ab ijs, qui docuerunt ſanam doctrinam, ſed idipſum dicamus omnes, & ſimus perfecti omnes in eodem ſenſu, & in eadem ſcientia. Et hæc de prima parte huius conuiuij diuini metaphoricè ſumpti dicta ſufficiant, ad Dei laudem, & gloriam.

DE CONVIVIO DIVINO ALLEGORICE SVMPTO, QVOD CELEBRATVR IN MILITANTE ECCLESIA.

CAPVT PRIMVM.

Secunda pars, ſecunda partis principalis huius tractatus de cõuiuio diuino.

CVM in priori capite huius partis, Deo inſpirante, fuerimus loquuti de conuiuio penes ſenſum tropologicum, ideſt de eo conuiuio quod facit Deus in animabus noſtris, reficiens eas pane vitæ, & intellectus, & aqua ſapientiæ ſalutaris, qua potati nihil vmquam præter ipſum Deum eſurimus, & ſiti-

mus: nunc iuxta negocium, quod ſumus aggreſſi, occurrit loqui de conuiuio, quod inſtituit Deus facere animabus noſtris apud ſponſam ſuam, hoc eſt apud Eccleſiam militantem, quam ipſe elegit, & præelegit, & in tabernaculo ſuo eam habitare fecit. Hæc eſt illa ſponſa, quam Sapientia increata, ideſt Verbum Dei coæternum ædificauit ſibi, & poſuit in ea menſam, & miſcuit vinum, & excidit columnas ſeptem: miſit ancillas ſuas, vt vocarent ad arcem, vt habetur Prouerb. 9. Poſuit menſam, ideſt Scripturam ſacram, qua myſteria nobis tamquam pabula aperienda ſubminiſtrauit. Miſcuit vinum, quia ſcilicet diuinitatis, & humanitatis ſuæ nobis arcana propalauit. Miſit ancillas ſuas, vt vocarent ad arcem, ideſt Apoſtolos, & Euangeliſtas, quos propter humilitatem, & abiectionem vocat ancillas, quia infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: quos poſtea Dominus, & Pater huius conuiuij, cum fuerint bene edocti, & inſtructi in myſterijs diuinis, non amplius ſeruos, aut ancillas, ſed amicos voluit nuncupari.

Prou. 9.

Ex iſta domo, ideſt ex Eccleſia Sapientia increata excidit columnas ſeptem, per quas poſſumus intelligere omnes Eccleſias, quæ propter perfectionẽ numero ſeptenario deſcribuntur, & omnes faciunt, & conſtituunt vnã Eccleſiam Catholicam toto terrarum orbe diſperſam. Vel per ſeptem columnas poſſumus intelligere ſeptẽ ſacramenta Eccleſiæ, quibus tamquã columnis ſtrenuis, & immobilibus vniuerſa ſuſtentatur Eccleſia. De conuiuio igitur, quod parat Deus in hac ſua domo, ideſt in ipſa Eccleſia, & ſuper hanc menſam, hoc eſt ſuper ipſam animam quo paſcimur, & faginamur, ideſt pretioſo corpore, & ſanguine Domini noſtri, Dei ſpiritu duce, ſumus loquuturi. Non fuit quidem ſatis Chriſto Domino noſtro ſeipſum obtuliſſe hoſtiã immaculatam Deo in ſalutem animarum noſtrarum, ſed miſericors, & miſerator Dominus, memoriam faciens mirabilium ſuorum, eſcam dedit timentibus ſe, dum ſcilicet tradidit corpus

Digitized by Google

pus ſuum in cibum, & ſanguinem ſuum in potum, quemadmodum ipſemet fuit antea proteſtatus dicens: Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus.

De hoc ergo conuiuio quatuor ſigillatim videbimus: Primum quando inſtituit hoc ſacramentum. Deinde vbi inſtituit. Tertio loco videbimus qualiter, & qua veſte induti ad conuiuium iſtud ſimus acceſſuri. Quarto & vltimo quos effectus, & quæ beneficia ſimus ex eo, & ab eo ſuſcepturi. Neque vllus exiſtimet vel arguat nos de inani ſuperfluitate & repetitione eiuſdem rei, cum in poſtrema particula prioris partis huiuſce tractatus egerimus ſatis cõgrue de loco & tempore, quo Chriſtus Ieſus inſtituit hoc admirabile ſacramentum: quoniam tunc non ex propria intentione hoc egimus, ſed ſolum, vt oſtenderemus, quid inter cœnandum in eo conuiuio materiali, & ſenſibili contigerit. Nunc autem de eo ſecundum ſe, & propria intentione agere decreuimus. Et velut rem iam ſatis notam, & manifeſtam ſupponimus, Dominum noſtrum in hoc conuiuio propoſuiſſe, & præbuiſſe in cibum & potum corpus ſuum, & ſanguinem pretioſiſſimum, cum dixit: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum. Similiter & calicem, cum dixit: Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamenti, qui pro vobis effundetur, &c. Et caueat quiſque, vt exiſtimet verba iſta dicta metaphorice, ſeu figuraliter, & typice: Eſt enim ſermo ille verus, proprius & non figuratiuus. Cum enim dixit: Hoc eſt corpus meum: illud pronomen, *Hoc*, demonſtrat ſubſtantiam, ſeclusis accidentibus; ſubſtantiam quidem panis, quẽ Chriſtus habebat in manibus; ſed non, vt erat ſubſtantia panis, ſed ſubſtantia abſolute. Hoc ergo, ideſt hæc ſubſtantia, eſt corpus meum: vbi ſermo diuinus non ſolum eſt nunciatiuus, verum etiam factiuus veritatis enunciatæ, vel ſignificatæ.

Quoad primum non eſt quòd multum laboremus; conſtat enim ex Euangelio S. Ioannis cap. 13. Ante diem feſtum Paſchæ, ſciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſi-

ret ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et poſteaquam lauit pedes Diſcipulorum, iterum recubuit, & inſtituit conuiuium iſtud. Sic etiam ſcribit Matth. cap. 26. Hoc eſt conuiuium, quod præparauit Deus ſponſæ ſuæ, dum viget, & militat in hoc mundo, donec vocetur ad aliud longe nobilius & præſtantius, quod præparatum eſt in regno Patris ſui, ab origine mundi.

Dubitatio pulcherrima. Sed forte quis plus nimio curioſus, mirabitur, & petet, cur tamdiu diſtulit ipſe Deus parare tam ſalubre, & pretioſum conuiuium? cum longe ſatis præſtiterit, ſi multo ante fuiſſet inſtitutum, quandoquidē multo plures ad illud acceſſiſſent, & longe plura, & potiora membra fuiſſent vnita capiti Chriſto. *Solutio.* Huic petitioni multifariam poteſt reſponderi, & ſatisfieri huic curioſitati. Sed primo dicendum, Operum Dei nullā debere cauſam expoſci, ſed firmiter credendum, hoc & illud Deum fuiſſe operatum, quia ſic voluit, & ſic debere fieri ipſe cognouit, & cuncta, quæ ab eius prudenti manu procedunt, iuſte & ſalubriter prodijſſe, vt legitur Marc. 7. & Matth. 11. Confiteor tibi Domine Pater cæli, & terræ, quia abſcondiſti hæc a ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis; illico ſubdit: Ita Pater, quoniam ſic placitum fuit ante te; & alibi præceptum eſt: *Eccl. 3.* Altiora te ne quæſieris.

Verum, vt aliqua ex parte curioſitati hominum ſatisfiat, dicendum eſt, eo tempore, & non ante voluiſſe Deum inſtituere hoc ſacramentum, quia cum maxime eos dilexiſſet, vt dictum eſt, & cito ab illis eſſet diſceſſurus ſecundum eam formam, qua cum illis fuerat conuerſatus, voluit ſeipſum eiſdem ipſis relinquere ſub alia forma, hoc eſt ſub ſpeciebus panis, & vini, ſicut abſente Patre, aut Præceptore, filij, vel diſcipuli ſtudent ob nimiam dilectionem abſentiū penes ſe retinere imaginem: Hac etiam ratione, inquit Euſebius Emiſſenus, fuit tunc conuiuium iſtud peractum, vt iugiter per myſterium coleretur, quod ſemel in pretium offe-

offerebatur. Poteſt aſſerri & alia cauſa huius inſtituti, & temporis, quo facta fuit hæc inſtitutio, quoniam Deus hunc ſuum Filium nuptui traditurus, rationabiliter egit, quod in more eſt cunctis Principibus, & Magnatibus in nuptijs liberorum ſumptuoſiſſima quidem præparare conuiuia. Sic nimirum cæleſtis Pater nuptias Filij ſui vnigeniti facturus, hoc ſaluberrimo conuiuio voluit exornare, vt tanti, & tam celebris conuiuij ſuauitate homines pellecti, cetera huius ſæculi conuiuia aſpernarentur. Factum eſt ergo iſtud conuiuium, dum ſanctam Eccleſiam non habentem maculam neque rugam, ſtatuit Deus vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto: quod matrimonium tunc inter Chriſtũ, & Eccleſiam factum fuit, poſtmodum in Cruce magnifice conſummatum. Poteſt rurſus alia huius limitationis ratio afferri, quod cum paſſio Chriſti ſit vſque adeo neceſſaria, quod abſque ipſius fide, nulla poſſit eſſe hominis redemptio, operepretium fuit aliquod apud homines futuris temporibus ſignum præſtitiſſe, quod illam Domini paſſionem nobis repræſentaret, & rememoraret, & cordibus noſtris fortiter imprimeret, & infigeret. Propterea dixit ille ipſe Dominus: Hoc facite in meam commemorationem. Vnde Saluator noſter, vt ait Auguſtinus in epiſtola 118. quo vehementius commendaret myſterij huius altitudinem, voluit occultum myſterium infigere cordibus, & memoriæ Diſcipulorum, a quibus erat per paſſionem digreſſurus. Ex his itaque patet, cur eo tempore, & non ante voluit inſtituere Chriſtus hoc conuiuium. Quod autem videbatur neſcio quid rationis afferre, quia ſi prius fuiſſet inſtitutum, multo plures fuiſſent vniti Chriſto tamquam capiti; nihil eſt, quoniam quicumque præceſſerunt Chriſti paſſionem, potuerunt vniri ei per fidem, & charitatem in ipſum, quamuis nondum realiter fuiſſet paſſus; quemadmodum multi Patres in veteri Teſtamento dicuntur fuiſſe conſequuti ſalutem per fidem in Chriſtum venturum, & per ſuſceptionem ſacramentorum, quæ erant ſigna præfiguratiua huius

Do-

Dominicæ paſſionis, & huius ſaluberrimi conuiuij, quemadmodum nunc demonſtrabimus.

Et primum quidem mi hi ſe offert ſacerdotium Melchiſedech, Refectio agni paſchalis, & Aenigma propoſitum
Iud. 14. a Samſone libro Iudicum cap. 14. cum dixit: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Poſt hæc ſunt alia multa in veteri Teſtamento ſigna, & figuræ, quæ repræſentant,& præfigurant hoc ſacratiſſimum conuiuium.
Gen. 14. De Melchiſedech habemus Gen. 14. qui cum eſſet Rex Salem, proferens panem, & vinum (erat enim ſacerdos Dei altiſſimi) benedixit Abrahæ,& ait: Benedictus Deus Abraham, &c. vbi panis,& vinum,quæ protulit Melchiſedech, erant figura corporis, & ſanguinis Chriſti nobis oblati ſub ſpecie panis, & vini. Agnus quoque Paſchalis,de quo legitur Exodi cap. 12. figura fuit huius veri Agni, qui in Paſchate vel prope Paſcha fuit oblatus Deo, & pro nobis aſſatus in patibulo Crucis: fuit, inquam, figura immaculati corporis Domini noſtri, quod ſub ſpecie panis nobis porrigitur manducandum. Neque perturberis, agnum illum Paſchalem fuiſſe figuram Agni, id eſt Chriſti in Cruce immolati,fuit enim etiã figura ipſius eiuſdem Chriſti,ſub ſpecie panis,& vini nobis in cibum propoſiti: quia paſſio Chriſti poteſt a nobis cõſiderari ea ratione, qua eius virtute regeneramur in Chriſto; poteſt etiam & proponitur conſideranda, & contemplanda, vt per eam perficimur, & conſummamur in vnione ad Chriſtum paſſum. Diximus etiam huius ſacratiſſimi conuiuij fuiſſe figuram illud ænigma, quod propoſuit Samſon libro Iudicum cap. 14. ſcilicet: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. De comedente, inquam, hoc eſt de Chriſto exiuit cibus, qui ſua virtute diuina transfert panem in corpus ſuum, & vinum in ſanguinem: quæ duo ſunt ſpiritus noſtri ſuſtentamentum: Exiuit cibus, cibus, inquam, vitalis, qui Eccleſiæ Chriſtianæ confertur, & animabus in ea degentibus: Et de forti, hoc eſt ex eodem Chriſto,qui alibi vocatur pe-

tra,

Digitized by Google

tra, & lapis angularis, & propter immenſam eius potentiam ac fortitudinē, duriſſimis lapidibus confertur. Egreſſa eſt dulcedo, ideſt conuiuium iſtud corporis, & ſanguinis Domini: quod incomparabili dulcedine, ac ſuauitate mentes Fidelium afficit, quando in Eccleſia Chriſti nihil eſt, quod maiore cum affectu, atque reuerentia peragatur, atque ſumatur, velut hoc ſacratiſſimum conuiuium. Sed præter ea, quæ diximus, aliæ ſunt figuræ, & ſigna, quæ repręſentant iſtud excellens & admirabile conuiuium, non minus quàm agnus Paſchalis, vt Manna, quod pluit de cælo ſuper faciem terræ, vt habetur Exodi 16. quod cum cognouiſſent Hebræi, dixit illis Moyſes: Iſte eſt panis, quem dedit vobis Dominus ad veſcendum; & cum omnes collegiſſent ex eo, alius plus, alius minus: non tamen qui plus collegit habuit amplius; nec qui minus, ſed ſinguli iuxta id, quod edere poterant, collegerunt; niſi dicamus, quòd accedentes cum maiori deuotione plus gratiæ, & donorum recipiunt. Inſpice dictum, & nota myſterium.

Deinde nonne fuit euidens ſignum huius tremendi ſacrificij ſacramentum expiationis? quando Pontifex intrabat ſemel in ſancta, cum fuerat prius expurgatus, & expiatus omni immunditia, vt dicit Paulus ad Hebr. 9. Sed nec obſcura fuit, & negligenda illa vaticinatio Patriarchæ Iacob, quando in extremo dierum ſuorum ſingulis eius filijs prædicens quod futurum erat de Aſſer eius filio, dixit hæc verba: Aſſer pinguis panes eius, & præbebit delitias Regibus. Quis fuerit iſte Aſſer, quid portēderit, quidq. de eo prędictum fuerit, & quot encomia, laudes, & præconia ei tribuantur, qui cupit ſcire, legat librum Deuteronomij in cap. 33. circa finem. Non eſt opus recenſere alia loca Scripturæ, in quibus repræſentatur inſtitutio, excellentia, & magnificentia huius ſacramenti, & præſertim in libro Pſalmorum & maxime in Pſalmo 19. Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat. In Pſalmo 80. Dilata os tuum, & implebo illud; & in fine ſubdit: Ci-

Digitized by Google

bauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos, ideſt de Chriſto, qui eſt petra dulcis, & ſuauis, & ſaturauit eos. Sic etiam dicebat Apoſtolus: Bibebant de ſpirituali conſequenti eos petra; petra autē erat Chriſtus. Deinde in Pſal. 110. & pleriſque alijs in locis huius ſummi, & maximi beneficij meminit ipſe Propheta loquēs in ſpiritu.

Euchariſtiæ diuerſa nomina. Sed aduerte, licet conuiuium iſtud, nunc conuiuium, nunc viaticum, aliquando ſacramentum, nonnumquam vero ſacrificium nuncupetur, non tamen ob eamdem rationem. Vocatur ſacramentum; quatenus eſt ſignum rei ſacræ; vt ſi accipiatur tantum ſpecies panis, & vini, quæ ſeorſum ſumptæ, abſque re contenta dicuntur ſacramentū tantum; & ſacramenti hac ratione ſuſcepti magis propria, & expreſſa figura fuit ipſe Melchiſedech, qui obtulit panē, & vinum ipſi Abrahæ reuertēti a cæde Chodorlahomor, vt habetur Gen. 9. Si vero conſideretur iſtud ſacramentum, quatenus eſt verum, & efficax ſacramentum, aut etiam ſacrificium, poteſt vtroque modo vocari, & ſacramentum, & ſacrificium, licet ob alias cauſas. Sacramentum enim dicitur, quatenus per illud communicamus corpori, & ſanguini Chriſti, & eius efficimur membra, cui tamquam capiti vnimur per fidem, & charitatem. Dicitur autem ſacrificiū ea ratione, qua per illud offerimus immaculatā hoſtiā Deo in odorem ſuauitatis. Dicitur etiam ſacrificium, quatenus repræſentat ipſam Chriſti paſſionem, & quatenus in iſto eodem ſacramento continetur realiter ipſe Chriſtus, qui eſt hoſtia ſalutaris. Nominatur etiam ſacrificium, quatenus eſt commemoratiuum Dominicæ paſſionis. Quatenus vero iſtud ſacrificium eſt quodammodo typus, & figura illius conuiuij, quod fiet in Patria, poteſt dici conuenienter viaticum, quia ſecundum illud, & per illud nobis præbetur via illuc accedendi: ſecundum quam ſignificationem communiter ſolet dici, & appellari Græco vocabulo, Euchariſtia, ideſt bona gratia. Sed quomodocumque ſumatur, ſiue accipiamus ſacramentum tantum, ſiue rem tan-

teſt

tum, aut rem, & ſacramentum ſimul, dico quòd rectè poteſt appellari conuiuium figuratum per manna datum Patribus in deſerto, & figuratum etiam per agnum Paſchalē: quæ omnia fuſius declarat S. Thomas 3.quæſt.73.art.6.

De loco inſtitutionis iſtius conuiuij. Caput II.

EST nunc videndum, vbinam fuerit inſtitutum iſtud conuiuium. Legitur apud ſanctum Marcum, illud fuiſſe inſtitutum in quodam cœnaculo grandi ſtrato, ſic enim legitur cap. 14. Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande ſtratum, & illic parate nobis. Sic etiam legitur apud Lucam cap.22. quòd euntes Diſcipuli, inuenerunt ſicut dixit illis, & parauerunt Paſcha: & cum facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo: & paulo poſt inſtituit, & fecit iſtud conuiuium corporis,& ſanguinis ſui,inſtituēs, & præcipiens hoc perpetuo fieri debere in eius commemorationem. Ex quibus manifeſtum eſt, quonam loco fuerit inſtitutum ſaluberrimum iſtud conuiuium. Sed per cœnaculum iſtud grande ſtratum,dubio procul figurata eſt ipſa Eccleſia Fidelium, quæ degit in terris; non Eccleſia aliqua particularis, ſed Eccleſia magna, & vniuerſalis congregatio Fidelium, quæ capit vniuerſum mundum, de qua loquens Dauid dicit: In Eccleſia magna, in populo *Pſal.34.*
graui laudabo te. Sicut etiam per paradiſum, in quo fuit conſtitutus, & collocatus primus homo, antequam peccaret, deſignatur Eccleſia præſens, atque etiam futura in cœlis, vt rectè notat S. Auguſtinus 12. ſuper Gen.cap.27. Dicit etiam S. Thomas conuiuium iſtud fuiſſe celebratum in domo; non extra domum. In domo, inquam,per quam ſignificatur Eccleſia, iuxta illud Pauli 1. ad Timoth.3. dū

inquit; Vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui, extra quam non eſt locus veri ſacrificij. Et ſicut dicit etiam beatus Auguſtinus, Eccleſia, de qua loquimur, non eſt concludenda ſub aliquo particulari loco, ſed in vniuerſo mundo erat fundanda: per quæ verba vult innuere, quòd nulla debet eſſe Eccleſia, in qua ſola debeat offerri ſacrificium iſtud; quemadmodum tempore veteris legis nullibi præterquam in templo Salomonis poterat offerri ſacrificium. Cui ſententiæ magnoperè fauet ſacroſanctum Concilium Tridentinū, in quo ſeſſ. 22. de reformatione prope finem decernitur, ne Ordinarij locorum patiantur in priuatis domibus, atque omnino extra Eccleſiam, & ad diuinum tantum cultum dedicata Oratoria ab iiſdem Ordinarijs deſignanda, & viſitanda, ſanctum hoc ſacrificium a ſæcularibus, aut regularibus quibuſcumque peragi, vel tractari, ac niſi prius interſint decenter, compoſito corporis habitu, &c. Et hoc ſtratum, ſiue Eccleſia, deſignatur ab Iſaia per illum montē, de quo loquitur hoc in loco. Nec incongrue, aut incompacte per montem intelligitur Eccleſia, iuxta illud Pſal. 2. Ego ſum conſtitutus Rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctū eius. Sed quamquam ante Concilium Tridentinum poterant Epiſcopi hanc facultatem concedere, vt in domibus priuatis poſſent Miſſæ celebrari, & ſacra fieri, poſt conciliū tamen nequaquam, niſi magna vrgeat neceſſitas: qua exiſtente, etiam inuito Epiſcopo, & ſine eius licentia volunt quidam eas poſſe celebrari, e quorum numero extat ſanctus Baſilius qui in quæſt. 310. affert hanc ſolutionem: Quemadmodū nullum commune vas Scripturæ ratio permittit ad ſancta deferri, ſic neque ſancta in communi domo (ideſt in domo laicorum) perfici, cum vetus Teſtamentum manifeſte præcepto Dei nihil tale fieri permittat, Domino dicente itidem: Plus templo hic eſt; & Apoſtolo ſcribente: Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? &c. Poſtea ſubdit Baſilius: Ex quibus erudimur,

Baſilius

dimur,

Digitized by Google

dimur, neque communem cœnam in Eccleſia edere, ac bibere, neque Dominicam cœnam in domo contumelia afficere: prærerquam, ſi quis in neceſſitate delegerit puriorem locum, aut domum in tempore opportuno.

Sed ne laboremus in æquiuoco, nota quòd hæc loquutio, *extra Eccleſiam*, habet duplicem ſenſum; vel extra Eccleſiam materialiter ſumptam, hoc eſt, in domibus, vel agris inſtitutam, vel nuper coaptatam; vel extra Eccleſiam ſpiritualiter ſumptam, hoc eſt, extra Eccleſiam erectam, & fundatam ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu, in quo nos ſumus ædificati in habitaculum Dei in Spiritu ſancto.

Extra Eccleſiã, dupliciter intelligi.

Extra Eccleſiam priori modo ſumptam, non licet ſacra facere, ob reuerentiam tanti myſterij (niſi vt dictum eſt) magna inſtet neceſſitas: ſic enim præcepit Deus Deuteron. 12. Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris, ſed in eo, quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres holocauſta.

Extra Eccleſiam vero poſteriori modo ſumptam, numquam licet offerre ſacrificium, quia ſacrificium illud erit ſemper irritum, & inane. Quòd autem, neceſſitate cogente, in aliquo loco præter Eccleſiam materialiter ſumptam facere ſacra quandoque oporteat, præter auctoritatem Baſilij, eſt etiam auctoritas Cornelij Papæ ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopum, dicentis aream Domini perſequutionis vento agitatam, ita vt Romæ, neque in Cryptis notioribus Miſſas agere Chriſtianis liceret. Vnde Gregorius Turonenſis libro 2. hiſtor. cap. vltimo inquit, quòd quodam tempore perſequutionis fidelium occulte, & per latebras diuinum officium celebrabant. Et clarius hoc idem notauit Nauarrus, quòd quotieſcumque magna premit neceſſitas, venia neceſſitati datur etiam ſine permiſſu Epiſcopi, Miſſarum ſolemnia celebrari, licet in priuatis ædibus, nec non in itinere ſub dio, ſeu in tentorijs, modo adſit tabula conſecrata, & quæ ad Miſſæ offi-

Digitized by Google

cium explendum pertinent, in promptu habeantur.

vbi Miſſæ ſacrificium nullo modo celebrari poſſit. In mari vero, vel in flumine, vbi effuſio ſanguinis timeri poteſt, quacumque neceſſitate exiſtente, Miſſæ ſacrificium non licebit peragere. Verus ergo & proprius locus celebrandi hoc conuiuium, dicitur Eccleſia ad hoc inſtituta, & conſecrata ad ſacra facienda dumtaxat: Oratorium vero, in quo contingat orare, vnicuique Fidelium licebit in domo ſua peculiariter habere; Miſſas autem nequaquam ibi celebrare, vt ex Concilio Tridentino paulo ante diximus.

Qui & quales ſint conuiuæ huius conuiuij. Caput III.

QVIBVS autem ſit præparandum, & conferendum iſtud conuiuium, dicit hic Propheta, omnibus populis eſſe præparatum: Verum, ſignum iſtud diſtributiuum, *omnibus*, eſt conuenienter diſtribuendum: quia non ſupponit pro omnibus hominibus indiſtinctim, & vniuerſaliter acceptis, ſed pro omnibus populis Chriſti fidelibus, qui nullam habeant alicuius mortiferi delicti conſcientiam: Nam qui ad iſtud conuiuium indigne acceſſerint, iudicium ſibi manducant, & bibunt, non dijudicantes, neque diſcrimen vllum ſtatuentes inter corpus Domini, & quoſcumque alios cibos communes: ij enim vocantur cibi communes, quos quiſque tam mūdus, quàm immundus, abſque vlla labe peccati & citra offenſionem alicuius tuto poteſt edere.

Notant tamen aliqui, quòd etſi accedentes ad hoc conuiuium cum conſcientia peccati mortalis grauiter peccent, non tamen omnes æqualiter peccant, ſed in iſta grauitate peccati datur latitudo, quia aliqui grauius, aliqui vero minus delinquunt. Qui enim ex actuali contemptu, & ſui cri-

criminis bene conſcij ad hoc ſacramentum accedunt, longe grauius peccant, quàm qui ex quodam timore, aut aliquo humano, & excuſabili reſpectu cum conſcientia peccati illuc accedunt: non enim ita grauiter peccant. Bonum eſt tamen & recte conſultum, vt iuxta præceptum Apoſtoli probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Paruuli tamen, & qui non habent vſum rationis, non poſſunt accedere ad hoc conuiuium, neque etiam excommunicati, vt notat S. Thomas 3. parte quæſt. 81. art. nono. Dicimus autem edere ſimul, & bibere, habita relatione ad eos, qui ſub vtraque ſpecie poſſunt hoc ſacramentum ſuſcipere, velut ſacerdotes actu celebrantes, quãquam, & hi, qui ſub altera tantum ſpecie ſumunt hoc ſacramentum, dicantur & ipſi manducare corpus, & bibere ſanguinem: quia vbi corpus viuum, & verum, ibi etiam & ſanguis, & e conuerſo: ſed vnum per ſe & primo, alterum vero ex concomitantia.

Dicendum igitur, quòd etſi ad hoc conuiuiũ, ſiue cœnã illam grandem, & opulentam, de qua legitur Lucæ 14. aliqui vocati, ob varias cauſas, ſed valde leues, & friuolas venire contemnunt, vt ſupra diximus; non ideo tamen ſunt omnino culpandi, vt inquit Caietanus, quia nullus eorum, qui renuit, vacabat malo operi ex genere ſuo: ſed in hoc grauiter errarunt, quia præpoſuerunt commoda ſua conuiuio cæleſti: & ſecundum aliquos, ij referunt quoſdam homines, qui vellent aliquando ſpiritualem vitam ducere, ſed aſſueti aliquanto liberius viuere, difficile eis videtur mutare ſtatum.

Aliqui vero non vocati præſumunt accedere, & ſe petulanter ad conuiuium conferre, vt qui in aliquo graui crimine ſunt detenti, quiq. iniurias proximorum negligunt remittere, & paruipendunt illud Chriſti conſilium, ſiue præceptum, dicentis: Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade prius reconciliari fratri tuo, tunc veniens offeres

munus

Digitized by Google

munus tuum. quod hac ratione erit acceptum coram Deo. Nam conuiuium iſtud eſt conuiuium, non qualecumque tritum,& vulgare, ſed (vt inquit Propheta) eſt conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, & vindemiæ defæcatæ. Dicitur enim conuiuium iſtud eſſe conuiuium pinguiū, quoniam fercula hic appoſita ſunt caro Chriſti; & poculū, ſanguis eius: quibus ferculis nihil profecto poteſt eſſe pinguius, nihil pretioſius, nihil ſuauius, aut magis depuratum. Corpus eſt enim & caro Domini noſtri Ieſu Chriſti,in quo quidem habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: de cuius cibi ſuauitate, ac oblectamento loquebatur Malachias cap.3. dicens: Et placebit Deo ſacrificium Iuda, & Hieruſalem, &c. Et hic eſt ille panis, de quo dicebat Patriarcha Iacob in filio ſuo Aſſer, qui erat typus, & figura corporis Chriſti: Aſſer pinguis panis eius, vt paulo ſupra diximus. Panis iſte dicebatur præbere delitias Regibus, quos Petrus Apoſtolus vocat genus electum, & regale ſacerdotium. Et hunc ſenſum indicant,quæ referuntur a Matthæo, & Marco. Dicit enim Chriſtus: Hic eſt calix ſanguinis mei, vel ſanguis meus, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionē peccatorum: pro multis, inquit, & non pro omnibus: ſed poſſumus etiam dicere pro omnibus, vt habet Iſaias, quo ad ſufficientiam, licet non quo ad efficientiam.

Sanguis Chriſti quomodo pro omnibus ſit effuſus.

Nec putes ea verba dicta ſecundum metaphoram, ſed ſecundum proprietatem ſermonis. Conuiuium enim iſtud dicitur allegoricum non ita, quòd non ſecundum veritatem ita contigerit, ſed quia de myſterijs loquitur, quæ nullo ſenſu, ſed ſolo intellectu, fidei lumine illuſtrato, percipiuntur: Conuiuium enim in quo manducatur corpus Chriſti, non dicitur ſecundum eamdem rationem de conuiuio illo, in quo manducatur panis ſenſibilis, & materialis: quia hoc eſt viſibile & ſenſatum: Conuiniū vero, in quo manducatur Chriſtus, eſt inuiſibile,licet vere manducetur. Non enim ſolum ſecundum myſticam ſignifi-

gnificationem manducatur in ſacramento, ſed etiam ſpiritualiter per virtutem Spiritus ſancti. Neque ab re vocatur conuiuium iſtud conuiuium vindemiæ, niſi vt notetur conuiuium iſtud futurum lætitiæ, conuiuium gaudij, & deliciarum. Vocatur etiam conuiuium vindemiæ defæcatæ, quia ſcilicet in hoc ſacro conuiuio nihil eſt immundum, nihil impurum, nihil fæcibus inquinatum, ſed omnia ſunt ab omni turpitudine, & fæculẽtia longe procul amota. & quid poteſt eſſe purius, ſanctius, & ſacratius, quàm corpus, & ſanguis Domini noſtri; quippe qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt vnquam dolus in ore eius? Vocatur conuiuium medullatorum: quia caro Chriſti tota ſucci plena, tota viuax, & viuifica pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus, ſicut dicebat ipſe Chriſtus Ioan. 6. Verba, quæ ego loquor vobis, ſpiritus, & vita ſunt. *Conuiuij Eucharistici varia nomina.*

Sed typus, & figura huius conuiuij deſcribitur Exodi cap. 12. vbi præcipitur, carnes agni paſchalis eſſe comedendas aſſas igni, cum panibus azymis, & cum lactucis agreſtibus, appoſitis etiam quibuſdam modis, & rationibus, quibus ſeſe præſtare debebant filij Iſrael dum comedebant agnum paſchalem; ſed omnia in figura contingebant illis.

Mirum tamen non eſt, quòd nos in Eccleſia Occidentali, ſeu Latina in conficiendo huiuſmodi ſacramento, vtamur pane azymo, etiam ſi lex vetus, vbi hoc præcipitur, ſit iam abrogata. quoniam conſtat Dominum Ieſum inſtituiſſe hoc ſacramentum in pane azymo, non fermentato. Sed re vera, penes id, quod eſt ex parte ſacramenti, vtrumque poteſt ſeruari abſque vlla diminutione virtutis & efficaciæ, conficere ſcilicet in azymo, & in pane fermentato, modo vterque ſit panis triticeus, ſicut decretum fuit in Concilio Florentino, ſeſſione vltima. Sed bonum eſt, & ſatis expediens, & rationi conſonum, vt quiſque ſeruet ritum Eccleſiæ ſuæ, in qua degit, & in qua profeſſus eſt fidem, & obedientiam, adeo quòd ſi presbyter Græcus in Eccleſia ſua conficeret in azymo, peccaret, quã- *Solutio.*

Digitized by Google

quam Eccleſia illa cum ſit ſchiſmatica, diſſentire ab ea vt ſic, non eſſet reprehendendum; diſſentire, inquam, ab Eccleſia illa quatenus eſt ſchiſmatica, nõ eſſet malum; ſed diſſentire ſimpliciter, dubio procul eſſet malum, & reprehenſibile. Sic etiam ſi presbyter, & ſacerdos Latinus, vel Occidentalis conficeret in pane fermentato, vtique peccaret, quia faceret contra conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ.

Vtra vero iſtarum conſuetudinum, ſiue rituum ſit melior, & rationabilior, difficile eſt iudicare: ſunt enim rationes in vtramque partem. Græci non ſunt culpandi neque reprehendendi, quia ſi conficiunt in fermentato, repræſentant admixtionem corporis Chriſti, quòd ſcilicet, ſicut Verbũ Patris, & Deus verus fuit indutus carne, ſic fermentum, quo vtuntur, miſcetur farinæ: & præterea recte faciunt Græci dum vtuntur fermentato, quia ſic videntur deteſtari hæreſim Nazaræorum, qui legalia Euangelio miſcebant: quam mixturam iure quidem deteſtantur Græci.

Quòd autem nos Latini vtamur pane azymo, eo refertur, vt ſignificemus Dominum Ieſum ſine vlla commixtione viri, & mulieris carnem ſuſcepiſſe. Sed re vera nos ſumus multo magis commendandi, quia ſequimur, & obſeruamus inſtitutionem Chriſti, qui hoc ſacramentum inſtituit prima die azymorum, vt concorditer hi tres Euangeliſtæ, videlicet Matthæus, Marcus, & Lucas affirmant: qua die nihil fermẽtatum in domibus Iudæorum reperiebatur, vt habetur Exodi loco iam citato. Affert etiam S. Thomas duas alias rationes, quibus demonſtrat nos conuenientius agere, & multo laudabilius conficere in azymo, quàm in fermentato, vt quiſque poterit ex ſeipſo videre 3. par. q. 75. articulo quarto.

Nunc reliquum eſt, vt videamus ſenſum tropologicum, quid ſcilicet ſibi velit illa ratio conuiuandi in pane azymo, cum lactucis agreſtibus, & carnibus aſſis igni. Dicunt enim multi per panem azymum intelligendam eſſe vitæ puritatem; per lactucas agreſtes veram, & abſolutam pœniten-

tiam,

tiam, cum vitæ emendatione, & quaſdam alias virtutes, vt obedientiam,& humilitatem. Per carnes aſſas igni, perfectam charitatem debemus intelligere. Dicuntur autem iſtæ carnes aſſæ igni, hoc eſt virtutes manducari cum lactucis agreſtibus, quoniam cum aliquo labore, & amaritudine perficiuntur actus iſtarum virtutum. S. Thomas ad tres virtutes dicit referri omne bonum, quod nobis eſt neceſſarium, dum ſumus in hac vita fragili, & mortali, videlicet vitæ innocentiam, deinde in aduerſis patientiam, & in omnibus alijs rebus & negocijs, tum proſperis,tum aduerſis abſolutam obedientiam.

Vult etiam iſte ſanctus Doctor præter ea, quæ diximus tria eduliorum genera huic ſaluberrimo conuiuio neceſſario apponenda, primo amaritudinem paſſionis, quam pro nobis ſuſtinuit Dominus Saluator,vt eam intentiſſime conſideremus, & ſpeculemur. Propterea inquit Paulus 1. ad Cor. 11. Quotieſcumque manducabitis panem hunc,& calicem Domini bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Itaque non poteſt quis vere, & ex animo huic conuiuio intereſſe, neque illius eſſe particeps, niſi meminerit mortis, & paſſionis Domini; & quæ item, & quanta fuerint peccata noſtra perpendere, vt pro eis abolendis oportuerit Chriſtũ Dominum tam acerbam mortem ſubire. Secundum edulium eſt longe alterius ſaporis, & guſtus; quod quidem eſt dulcedo dilectionis, delectationis, & gaudij, quo digne ſumẽtes hoc ſacramentũ refici ſolent, iuxta illud Sapien. 6. Panem de cælo præſtitiſti eis, omne delectamentum in ſe habentem. Poſtremum edulium, ſiue obſonium eſt pinguedo, quam recipit animus noſter ex eſu, & potu corporis, & ſanguinis Domini, iuxta illud Pſalmi: Impinguaſti in oleo caput meum, & calix meus inebrians quam præclarus eſt? Hæc ſunt tria ferculorum genera, quæ iuxta ſanctum Thomam ſolent apponi in hoc conuiuio militantis Eccleſiæ cuicumque animæ fideli.

Cor. 11.

Pſal. 23.

Hæc quidem fercula tropologice intellecta deſignantur per ea, quæ legimus in veteri Teſtamento. Sed non eſt vllo pacto dubitandum, has omnes virtutes, quas inde ſubtraximus, fuiſſe vere, & realiter in Chriſto Domino noſtro, dum in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus. Quantum quidem ad vitæ ipſius amaritudinem, conſtat ipſum numquam quieuiſſe, ſed ſemper ambulando, modo in Iudæam, modo in Galilæam, nunc vnum in locũ, nunc in alium prædicando, ægros ſanando, dæmones pellendo, mortuos ſuſcitando, & proximorum ſaluti perpetuo inſiſtendo fuiſſe fatigatum. Vnde non mirum, ſi aliquando fatigatus ex itinere ſedebat ſic laſſus, & feſſus ſuper fontem.

Quòd vero attinet ad vitæ puritatẽ, non eſt quòd quidquam amplius afferamus: ſatis enim ipſe de ſe ipſo rationẽ reddi popoſcit, cum turbis Iudæorum, & principibus ſacerdotum palam dixit: Quis ex vobis arguet me de peccato? Humilitatem præſetulit, pedes Diſcipulorum lauando. Obedientiam pariter demonſtrauit, factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis. Fuit tandem velut agnus anniculus igne tantum aſſus, vſque adeo perfecta, & abſoluta charitate inſignitus, vt maiorem eo charitatem nullus habuiſſe dicatur, quippe qui non ſolum pro amicis, verum etiam pro inimicis, ac perſequutoribus animam poſuit. Vnde non ſolum omnibus virtutibus, ac donis Spiritus ſancti fuit repletus, ſed vt alios doceret, Ioan. 13. ſuã mentem expreſſit, dicens Diſcipulis: Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Fuit etiam, & dicitur aſſus igni ratione perfectæ, & ſummæ charitatis, qua polluit. Sed dicitur etiam aſſus igni, quia nullum fuit genus tormentorum, opprobrij, & contumeliarum, quod ipſe non patienter tulerit in corpore ſuo, vt ſatis copioſe referunt quatuor Euangeliſtæ.

Ioan. 5.

Chriſtus quomodo aſſus dicatur more agni Paſcalis.

Ioan. 13

Sed redeuntes ad conuiuium, de quo loquebamur, in quo ſacramentaliter Chriſti corpus, & ſanguinem de ma-

nu ſa-

nu ſacerdotum accipimus; quid, quæſo, nobilius iſto? quid amabilius? quid optabilius poteſt expeti, aut deſiderari? de quo ſacroſancta Eccleſia iure merito ſolemniter cantat dicens: O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur; quod quidem ſumma, & ſingulari ratione ſacrum nuncupatur, quia ſcilicet eſt ſacra fidelium refectio. Dicitur ſacrum, quia ſacrat, & ſanctificat, quos imbuit, niſi illi ſumentes obicem præbeant. Dicitur ſacrum, quia non ſolū vegetat fideles viuos, quos paſcit, verum etiam retrahit a malo, & corroborat in bono, & ad gratiarum, & virtutum perducit incrementa: nec ſolum viuis, ſed & mortuis ſuffragatur, ijs, inquam, qui præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis, quiq. nondum ſunt expiati, & plene purgati igne purgatorio. Vnde factum eſt, vt quotidie apud Eccleſiam Catholicam non ſolū in hoc tremendo Altaris ſacrificio fiat commemoratio pro viuis, & defunctis, ſed perpetuo in ſacris altaribus fiant preces, & oblationes pro vtriſque, & maxime ſuffragantur, modo non ponamus obicem. At non ſolum oportet non ponere obicem accedentes ad hoc ſacramentum, ideſt non habere affectum lethalis criminis, ſed etiam oportet probare ſeipſum, & diligenter excutere conſcientiam ſuam.

Eucharistia dicitur cōniuium ſacrum.

Vocatur etiam conuiuium iſtud, conuiuium magnum, quia ſub titulo cœnæ magnæ deſcribitur a Luca cap. 14. Dicitur magnum, quia magnus eſt qui parat, & facit conuiuium, hoc eſt Deus Trinitas, & Chriſtus perſonaliter, vt Deus, & homo. Eſt etiam magnum, quia magna, & ſublimia apponuntur fercula, vt corpus Chriſti, quo nihil eſt maius, & pretioſius. Dicitur magnum, quia magnos, & incomparabiles producit effectus, vt aliqua ex parte videbimus. Eſt etiam magnum, quia conuiuæ ſunt magni, ſcilicet Chriſtus, & Apoſtoli: Chriſtus enim in hoc conuiuio eſt ille, qui facit conuiuium, eſt ipſummet conuiuium, & eſt ipſemet conuiua, quia ſcilicet ipſe quoque manducauit ſuum ipſius corpus, & ſuum ipſius ſanguinem bibit, vt

Eucharistia dicitur cōuiuium magnū.

ſuſtinet S. Thomas 3. par. quæſt. 81. art. 1. In eo autem conuiuio, in quo nos ipſius Fideles & ſerui manducamus ipſum corpus Chriſti, & eius ſanguinem potamus, ipſe ſolus eſt conuiuium, nos autem conuiuæ, qui ſi dignè illuc acceſſerimus, conuiuium iſtud erit nobis maximopere proficuum; ſin minus, erit in perniciem, & damnationem animæ & corporis. Quare non ſolum conuiuium iſtud ſummo iure nuncupandum eſt magnum, ſed & maius quotcumque alijs ſacramentis exiſtimandum, vt Alexander Papa dicit: Nihil, inquit, in ſacrificijs maius eſſe poteſt, quàm corpus, & ſanguis Chriſti, neque vlla oblatio ea maior, & potior fieri poteſt: & propterea in maiori veneratione habetur. Propterea. S. Thomas & ceteri Theologi concludunt, ſacramentum iſtud eſſe potiſſimum, & præſtantiſſimum inter omnia ſacramenta: quod multis rationibus declarant: quæ, quia res manifeſta eſt, facile poſſunt prætermitti. Satis ſit hoc ſcire, & firmiter tenere, in hoc ſacramento Chriſtum verum Deum, & verum hominem contineri ſubſtantialiter, in alijs autem ſacramentis ſolum ſecundum quandam virtutem, & potentiam.

Nemo autem exiſtimet nos eſſe mendaces, ſi dixerimus omnes nos Chriſti fideles oportere manducare corpus Chriſti, & bibere eius ſanguinem, ſi volumus in nobis habere vitam; cum fuerit decretum, nulli hoc donum conferri niſi ei, qui conſecrat. Dicimus enim quod re vera ſic eſt, quamquam a principio, & per aliquot ſæcula poſt initium prædicationis Euangelij, dum ſcilicet maior fidei feruor, ac deuotio vigebat in Eccleſia, & in populo Chriſtiano aliter fuerit obſeruatum. At poſtquam refriguit charitas, & creuit iniquitas, ac multitudo fidelium, ob euitanda ſcandala, & peccatũ ſacrilegij, in quod facile potuiſſet incurri, ob fuſionem ſanguinis in terrã, ſi cunctus populus communicaretur ſub vtraque ſpecie; idcirco fuit optimè conſultum, nulli, præter eum, qui conſecrat, permitti communicari ſub vtraque ſpecie. Nullum tamen hinc malum, aut incom-

Cur hodie ſub vna ſpecie communicẽt laici.

com-

commodum, ſeu detrimentum his contingit, qui ſub vna tantum ſpecie communicantur: quandoquidem qui ſumit Chriſti corpus ſub ſpecie panis, perfectum ſuſcipit ſacramentum, ideſt corpus, & ſanguinem, licet vnum per ſe, alterum vero concomitanter: & hoc ſtatutum, ſeu decretum firmauit, ac roborauit Eccleſia, vt habetur in Concilio Tridentino ſeſſ.5. cap.3. & hoc videtur ſimile quodam modo ei, quod legitur Exodi 16. de his, qui collegerunt manna, quando is, qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, reperit minus; ſed ſinguli iuxta id, quod edere poterant, manducauerunt.

Item ſacerdos in perſona omnium ſanguinem offert, & ſumit. S.Tho.3. q 80.ar. 12. 3.

Nec quemquam moueat dictum Saluatoris Ioan.6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: quoniam iam diximus, quòd manducans Chriſti corpus, ſumit etiam & bibit eius ſanguinem. Propterea dicunt alij, hæc verba Saluatoris haudquaquam eſſe intelligenda de manducatione ſacramentali ipſius corporis Chriſti, ſed de manducatione ſpirituali, quæ fit per fidem charitate formatam, quippe quæ longe perfectior, & firmior habebitur in Patria. Et de hac manducatione interna, & ſpirituali loquutus eſt Dominus Lucæ 22. cum dixit: Ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit Pater meus, vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in Regno meo.

Luc. 22.

Vbi notandum, & colligendum eſt, pluribus modis, ac rationibus, Chriſtum poſſe manducari, quandoque ſpiritualiter tantùm, cum ſcilicet credimus in eum, & toto affectu mouemur in ipſum, & coniungimur ei, vt membrum viuum, vt innuit S. Thomas 3. par. quæſt.80.art.2. Quandoque etiam manducatur ſacramentaliter tantum, vt quando quis accedit ad iſtud ſacramentum ſub modica, & exigua cordis contritione, & fide quadam informi, & conſcientia male ſana. Manducatur autem ſpiritualiter, & ſacramentaliter ſimul, dum quis accedit ad hoc ſacramentum cum conſcientia pura, & fide non ficta. Poteſt etiam

Chriſtus multipliciter mā ducatur

dici quis ſpiritualiter manducare Chriſtum, vt ſolet ſumi ſub ſacramento, ſed nondum poteſt illud accipere ſub ſpecie panis, & vini, ſed voto dumtaxat ac deſiderio illud dicitur recipere, dum aliquo rationabili impedimento detentus, non poteſt realiter ad illud accedere. Et hæc eſt differentia inter iſtas manducationes, quòd manducare Chriſtum ſub ſacramento competit viatoribus adultis: Manducare autem ipſum mere ſpiritualiter competit viatoribus vtriuſque Teſtamenti, pariter & comprehenſoribus, iuxta
Pſal. 77. illud Pſalmi 77. Panem Angelorum manducauit homo; & ſic ipſum manducare non modo adultis, verum paruulis & infantibus dicitur conuenire. Quod enim infantes ſint participes huius manducationis ſpiritualis, probatur ex eo, quòd per baptiſmum viua Chriſti membra efficiuntur. Paruuli vero Hebræorum poſſunt, & ipſi hac ratione manducare Chriſtum, quia per circumciſionem tamquam per ſignaculum fidei vniuntur & ipſi Chriſto.

9 Aduertendum tamen, quòd quamquam ponamus in corpore Chriſti, & eius ſanguine duas manducationes, & potationes; reipſa tamen non differunt, ſed ſunt vnum, & idem ſecundum ſubſtantiam, quemadmodum vnus, atque idem ſecundum ſubſtantiam eſt panis ſpiritualis, & panis ſacramentalis, ſolaq. relatione ad ſacramentũ ſenſibile dicuntur differre. Sic enim ſcribit Caietanus 3. par. ſuper quæſt. 80. art. 12.

De præparatione cuiuſque noſtrum ad conuiuium iſtud participandum. Capút IV.

RESTAT nunc videre, & perſcrutari, quales nos eſſe oporteat, dum communicandi accedimus, ſi velimus digne, & ſalubriter ad huiuſmodi menſam accedere; & qua veſte indui, poſteaquam dictum eſt, oportere prius probare noſmetipſos;

ſos;

Digitized by Google

ſos; videre, inquam, penes quid fieri debeat iſta probatio, & huius examen. Ego re vera, poſteaquam diutius ſuper hac re conſideraui, non alium exiſtimo eſſe conuenientiorem modum, quo digne præparemur, niſi qui fuerat præceptus a Deo ipſis Iſraelitis, dum comeſturi erant agnum Paſchalem. Sic enim legitur Exo. 12. Renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinanter. Caput cum pedibus eius, & inteſtinis vorabitis, nec remanebit quidquam ex eo vſque mane: Si quid reſiduum fuerit, igne comburetis. *Exo. 12.*

Hi ſunt modi, lex, & conditio, quibus oportebat eos comedere agnum Paſchalem; eiſdem nos vti oportet, ſi digne volumus comedere ſanctiſſimum Chriſti corpus & pretioſiſſimum eius ſanguinem bibere. Prima ergo præparatio ea eſt, vt renes noſtros accingamus, hoc eſt, ſæculi ſuperfluitates, & noxios appetitus omnino reſcindamus, & reſecemus, ſicut etiã præcepit Saluator Lucæ 12. Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris: oportet quidem ſubleuare veſtes, & ſuccingere, ne itineri obeundo magnum præbeant impedimentum. S. Paulus hac ratione lumbos ſuos præcingebat, vt currens in ſtadio huius ſæculi, & cum vitijs agonizans, ad propoſitum vitæ æternæ brauium expeditiſſime properaret. Sic & nos facere oportet, ſi huius conuiuij participes eſſe velimus. Deinde oportet habere calceamenta in pedibus, vt ſcilicet in his terrenis fluctibus, & negocijs non diu commoremur, ſed, quamprimum fieri poteſt, arripiamus iter, vt ad terram promiſſionis celerius accedamus.

Præparatio ad Euchariſtiã qualis eſſe debeat. *Luc. 12.* *Quid per calceamenta intelligatur.*

Quidam alij per calceamenta, quæ oportet habere in pedibus, intelligunt exempla ſanctorum Patrum, vt illos æmulemur, & imitari ſtudeamus, ſicut monebat Apoſtolus pluribus in locis, dicens: Imitatores mei eſtote, ſicut filij chariſſimi. Præterea oportet tenere baculum in manibus, hoc eſt dogmata veræ fidei firmiter, & inconcuſſe ap-

pre-

Digitized by Google

prehendere, & eadem aduerſus impudentiſſimos canes, vt infideles, & hæreticos fortiter ſuſtinere, & viriliter contra oppugnantes ea tueri, ac defendere. Inſuper fuit illis præceptum, vt comederent feſtinanter, & non lente, aut moroſe, at velut ij qui cito diſceſſuri, & alio profecturi erant; ſic & nos propemodum facere neceſſe eſt, ne ſcilicet velimus ſuper hoc Dominici corporis conuiuio curioſius inquirere, & perſcrutari, & quandoque nonnihil hæſitare, ac ancipites fieri; verbi gratia, quomodo fieri poteſt, vt in tam parua quãtitate ipſius hoſtiæ verum Chriſti corpus claudatur, & contineatur? Sic etiam quomodo fieri poteſt, vt corpus Chriſti verum maneat in cælo, & ſedeat ad dexteram virtutis Dei, & eodem temporis momento ſit in diuerſis, & pene innumeris ipſius vniuerſi hoſtijs, & altaribus? Poterit etiam quis fortaſſis ambigere, & velut impoſſibile exiſtimare totam ſubſtantiam panis, & vini conuerti, & tranſubſtantiari in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti, cum nihil ibi videatur præter accidentia panis, & vini. Nam cum ibidem color, ſapor, & guſtus manifeſte indicent, ibi nihil eſſe præter ſubſtantiam panis, & vini, quandoquidem accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt, difficile admodum poterit quis, niſi fuerit fide imbutus, huic veritati fidem adhibere.

Dubitationes.

Solutiones.

Cum ergo nos accedimus ad hoc conuiuium, non oportet intra nos ipſos inquirere, perſcrutari, & in dubium vllum reuocare quo pacto hæc fieri poſſint; ſed facta prius congrua mentis præparatione, feſtinanter, celeriter, & incunctanter ferculum illud ſanctiſſimum alacriter ſuſcipere; & quod non capis, & quod non vides, animoſa firmet fides, præter rerum ordinem; memineriſq. ea, quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia eſſe apud Deum. Quare cum Chriſtus accipiens panem, & gratias agens dixit: Hoc eſt corpus meum, ſimiliter, & calicem; citra omnem ambiguitatem, tenendum eſt ibi eſſe verum corpus Chri-

ſti, &

ſti, & verum ſanguinem. Quod ipſum etiam omnino eſſe firmiter tenendum eſt, poſteaquam ſacerdos rite ordinatus, eadem verba protulerit. Hoc idem innuunt alia verba ibidem poſita, cum ſcilicet præcipitur caput cum pedibus eius, & inteſtinis eſſe deuorandum. Innuunt, inquam, ne velimus perſcrutari, & pluſquam decet inquirere profunda huius ſacramenti myſteria. Præcipitur etiam, ne quidquam remaneat vſque mane, & ſi quid reſiduum fuerit, igni comburatur, vt ſcilicet quæ viribus noſtri ingenij penetrare non poſſumus, aut etiam vix attingere, igne comburantur, ideſt Spiritus ſancti magiſterio aperienda, & explicanda relinquantur.

Poſtremo cenſuit Eccleſia eiuſmodi ſacramentum de communi lege nequaquam vllis, niſi ieiunis conferendum: quod quidem non eſt alienum ab hominum more, & conſuetudine: quandoquidem, qui ad ſumptuoſa quædam, & opipera conuiuia fuerint inuitati, curant ſe ieiunos illuc conferre, vt facilius optimis quibuſque cibis ſine vllo faſtidio, & corporis detrimento queant ſaturari. Sic & nobis tantis ferculis, & tam grandibus, ac opulentis dapibus reficiendis ieiunandum eſt, primo quidem a vitijs, & peccatorum maculis: nam qui onuſti peccatis ad hanc menſam accedere præſumunt, iudicium ſibi manducant, & bibunt; quandoquidem hoc conuiuium timentium Deum, & non laſciuientium, ac turpiter delinquentium eſt. Sic enim dicit Propheta Pſalm. 110. Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus. Et poſtea ſubdit: Eſcam dedit timentibus ſe.

Quòd ſi forte alicuius criminis nos reos eſſe cognoſcimus, & neceſſitas vrgeat, nec eſt copia confeſſarij, priuſquã hunc panem ſaluberrimum aſſumamus, alterum panem præſumamus oportet; panem, inquam, doloris, & compunctionis: quos panes regius Propheta frequenter edebat, vt habes Pſalmo 48. Fuerunt lacrymæ meæ panes die, ac nocte. Et quamuis Eccleſia præceperit ad conuiuium

Pp iſtud

iſtud acceſſuros, eſſe ieiunos, quo magis ſobrij, & continentes huius conuiuij magnitudinem, & excellentiam prægustemus, excipimus tamen eos caſus, quibus vehemens neceſſitas ſecus fieri permittit.

Dubitatio. Sed dices: Si corpus illud ſanctiſſimum non debet percipi niſi à ieiunis, cur Deus illud inſtituit, dum Apoſtoli cœnarent, & poſt eſum agni Paſchalis? Dicit S. Thomas hoc factum fuiſſe, vt figuræ ſuccederet immediate figuratum; & Caietanus inquit, vt oſtenderet ipſe Deus hunc cibum poſſe etiam ſumi quandoque a non ieiunis. Et S. Auguſtinus epiſtola 118. ad Ianuarium ait, quod placuit Spiritui ſancto, vt in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quàm ceteri cibi. Neque enim, etſi poſt cibos dedit Dominus; propterea pranſi, aut cœnati fratres ad illud ſacramentum recipiendum conuenire debent, aut ſicut faciebant illi, quos Apoſtolus arguit, & emendat, menſis ſuis iſta miſcere. Namque Saluator quo vehementius commendaret myſterij iſtius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus, & memoriæ Diſcipulorum, a quibus ad paſſionem digreſſurus erat. Et ideo non præcepit quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſiam diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum.

Solutio.

Obiectio Sed merito quis dubitaret, ſi conuiuium hoc omnibus populis & Gentibus præparatum eſt, vt dicit Eſaias in textu, cur potius ſub ſpeciebus panis, & vini, quàm ſub ſpeciebus aliorum corporum, vt carnis, & fructuum, inſtitutum eſt? cum panis, & vinum non vbique reperiantur; & eo magis cum fuerit primo celebratum ſub agno Paſchali, qui fuit præcipua figura huius noſtri conuiuij, vt ait S. Thomas 3. par. quæſt. 73. art. 6. Facilis eſt reſponſio. Vtimur quidem in hoc ſalutari conuiuio ſpeciebus panis, & vini potius quàm aliarum rerum; Primum quidem, quia ſic inſtituit Chriſtus, nec eſt quærenda alia ratio, vti ſupra dicebamus. Deinde fuit inſtitutum ſub his ſpeciebus, quia magis conueniunt actioni huius ſacramenti, quo anima reficitur,

Solutio.

ficitur, pariter & corpus, vt ſanguis ſumatur ſub ſpecie vini, pro ſalute animæ; Corpus vero Chriſti ſub ſpecie panis, pro ſalute corporis, vt ait S. Ambroſius ſuper epiſtolã primam ad Corinthios cap. 11. citatus a S. Thoma 3. par. quæſt. 74. art. 1. Magis etiam conueniebat hoc ſacramentum inſtitui ſub ſpecie panis, & vini, quia magis repræſentant vnitatem Eccleſiæ, quæ conſtituitur, & congregatur ex diuerſis fidelibus, quemadmodum panis conficitur ex diuerſis granis tritici; & vinum conficitur, & fluit ex diuerſis vuis, vt dicit Gloſſa ſuper illud 1. ad Corinth. 10. Multi vnum corpus ſumus in Chriſto.

Nec refert quòd panis,& vinum non habeantur vbique, quia facile poſſunt ad quemcumque locum deferri. Quòd ſi forte non habeatur vinum, non multum refert, quoniam, vt inquit S. Thomas eadem quæſt.& art.ad Tertium, non eſt neceſſe, vt quicumque accipiunt corpus Chriſti, accipiant etiam & ſanguinem, præſertim ſi loquamur de hoc ſacramento ex parte ſumentium. At ſacerdotes conficientes, & conſecrantes nequaquam accipiunt corpus ſine ſanguine, adeo quod ſi alicubi non eſſet vinum, non poſſet confici iſtud ſacramentum, quia non eſſet perfectum ſacramentum,ſicut perfectum alimentũ conſtat ex cibo, & potu.

De veſte autem, quam oportet nobiſcum afferre ad has nuptias conuiuales,dictũ eſt ſupra:nõ enim oportet afferre veſtem laceram, aut ſordidam, ſed veſtem pulchram,nitidam, & ſpecioſam auro,& gemmis fulgentem. Dicit enim Chryſoſtomus ſuper Matth. hom. 70. quòd ſordidæ veſtes ſignificant impuræ vitæ maculas, quas hinc abeuntes, vel hic exiſtentes contrahunt. Qui rogati, cur non detulerint veſtem nuptialem, ideſt conſcientiæ puritatem, obmuteſcunt; & præ pudore, & verecundia loqui neſciunt; tunc dicet Rex miniſtris: Ligatis manibus, & pedibus, proijcite eos in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & ſtridor dentium, Matthæi 22. Numquid vero onuſti peccatis venialibus poſſint admitti ad iſtud conuiuium; dicimus, quòd

Peccatis veniali- bus onu ſti ad ſa crã Eu- chariſtiã poſſunt accedere

vtique; ſed quandoque non recipient tantam ſuauitatem, & conſolationem, quantam ſine illis eſſent accepturi: & id quidem verum eſt tam de peccatis venialibus iam peractis, quàm de ijs, quæ actu perpetrantur & ſunt. Prius ergo, quàm accedamus ad iſtud conuiuium, probemus noſmet-ipſos & exuentes veterem hominem, induamus nouum, qui ſecundum Deum creatus eſt: & ſic de pane illo edere, & calice bibere, Deo adiuuante, facile poterimus.

De effectibus huius ſaluberrimi conuiuij. Caput V.

SVPEREST tandem videre qui ſint effectus, vtilitates, & beneficia, quæ conſequimur ex perceptione huius ſaluberrimi conuiuij. Multa quidem ſunt, & pene innumerabilia, quæ inde conſequimur beneficia; ſed tria potiſſimum, quorum Eccleſia frequenter ſolemnem memoriam agit, cum inquit: O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis eius. Hic eſt enim primus fructus, quem ex perceptione huius ſacramẽti conſequimur, ſcilicet vt ad memoriam reducamus ingens beneficium, & ineffabilem charitatem, quam Deus oſtendit erga hominum genus. Vnde non immerito, poſtquam inſtituit hoc ſacramentum, & ſuis Diſcipulis porrexit, ſubdit: Hoc facite in meam commemorationem. Quantum expediat noſtræ ſaluti, Chriſti paſſionis frequenter meminiſſe, oſtendit S. Thomas opuſculo 58. cap. 2. Hinc enim amore eius cor noſtrum inflammatur, a peccatis præſeruamur, & munimur contra futurum iudicium. Sed perpende quæ ſequuntur: inquit enim: Mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.

Quòd autem per hoc ſacramentum conferatur gratia, non eſt dubium: quia cum in eo contineatur Chriſtus realiter,

liter, & gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta ſit, neceſſario ſequitur per hoc ſacramentum, quantum ſit ex parte ipſius, nobis conferri gratiam. Poteſt tamen contingere, quòd non ſemper conferat gratiam, vel quia inuenit ſubiectum iam in gratia conſtitutum per fidem & charitatem, & per alia ſacramenta: ſed ne tunc videatur ſacramentum fruſtra ſuſceptum, tunc augetur gratia, aut confertur de nouo actuale quoddam oblectamentum, atque refectio ſecundum vitam ſpiritualem. Contingit etiam frequenter per hoc ſacramentum nullam conferri gratiam, quia inuenit ſubiectum impeditum, & praue diſpoſitum per peccatum mortale: homo enim habens conſcientiam peccati mortalis, neque diſpoſitus, aut præparatus ad illud ſumendum, non ſolum ex perceptione huius ſacramenti nullam conſequitur gratiam, ſed potius incurrit æternam damnationem. Vnde Auguſtinus libro de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 53. ſic dicit: Si mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quàm purificetur. Poteſt tamen contingere, quòd etiam exiſtens in peccato mortali, nondum perfecte contritus ac diſpoſitus, modo ipſius peccati conſcientiam, & affectum non habeat, & deuote accedat, percipiendo hoc ſacramentum, conſequatur gratiam, quæ contritionem alias imperfectam perficiat, & remiſſionem peccati adducat, vt ait S. Thomas 3. par. quæſt. 79. art. 3. Et hæc eſt differentia inter accedentes ad Baptiſmum, & ſumentes hoc ſacramentum: quòd accedentes ad baptiſmum, quamuis habeant conſcientiam peccati mortalis, modo non habeant affectum peccandi, poſſunt conſequi remiſſionem peccati. Accedentes autem ad ſacramentum Euchariſtiæ non debent habere neque conſcientiam neque affectũ peccandi. Caiet. in commento: hoc eſt; Sumentes autem hoc ſacramentũ, non debent habere conſcientiam peccati mortalis; ſed neque etiam affectum.

Sacramentum Euchariſtiæ quando non conferat gratiam.

Cum ergo dicimus, per hoc ſacramentum conferri gratiam, poteſt intelligi, vel quòd conferatur gratia habitua-

lis, vel augmentum gratiæ, aut gratia actualis ſpiritualis refectionis, & gaudij in actu charitatis. Numquid autem mox conſequitur gratia, aut augmentum & cetera cum primum ſuſceperit hoc ſacramentum? dicimus non ſemper ſtatim ſuſcepto ſacramento, conſequi hos effectus; ſed cum quis eſt perfecte diſpoſitus, & nihil habet, quo diuinæ maieſtatis oculos offendat. Tūc enim proculdubio Chriſtus ibi præſens excitat mentem ſic diſpoſitam ad ſui feruentem amorem, atque ad percipiendam dulcedinem ſuæ virtutis & potentiæ; quia quemadmodum inquit Caietanus ex ſententia Apoſtoli, perfectorum eſt hic ſolidus cibus, eorum ſcilicet, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus. Vt autem ſenſus in hunc finem exerceantur, tria oportet facere, inquit S. Thomas in opuſculo de ſacramento Altaris; lauari ſcilicet per aquam lacrymarum, in operibus pœnitentiæ ſeipſum torquere, & tertio propter feruórem amoris in Chriſtum, carnalium deſideriorum humores deſiccare: tunc enim præter alia beneficia, non ſolùm obtinemus abolitionem peccatorum mortalium pariter & venialium; ſed conſequimur etiam remiſſionem pœnæ; quámquam talis remiſſio potius habeatur ex hoc ſacramento, ratione, qua ſacrificium eſt, quàm ratione, quia ſacramentum.

Aduerte tamen, ne forte fallaris, non ſemper totam pœnam remitti dum perceperis hoc ſacramentum, ſed tantam, quanta eſt deuotio eius, qui offert ſacrificium, vel eorum, pro quibus offertur. Ex quo notat dominus Caietanus, illos vehementer decipi, qui putant vnam Miſſam dictam pro vno tantum offerente eleemoſynam, ſuffragari tantum illi: hoc enim (inquit ipſe) eſt falſum, quia vna Miſſa non perdit vim ſatisfactionis ſuæ, ſi pro multis celebretur, quãquam vnus ſolus fuerit, qui obtulit eleemoſynam pro ſacrificio; Ita quòd quantitas, aut magnitudo deuotionis vnius, haud quidquam auferat de quantitate deuotionis alterius. Poterit ergo celebrari vna Miſſa pro vno defuncto, nihilominus proderit illud ſacrificium etiam ſi pro multis

alijs

alijs celebretur. Sed ego putarem, vt etiam aliqui tenent, orationem, ſiue ſacrificium prius, & magis valere pro eo, qui offert, quàm pro alijs; qui nihil obtulerunt, quamquam ſacerdos dicat: Memento Domine talis, vel talis; vel talium,& talium, & poſtea ſubdat; & omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis, &c. Si qui aliter ſentiunt, ſuam tueantur ſententiam. Per hoc itaque ſacramentum non ſolum conſequimur remiſſionem culpæ, & pœnæ eo modo, quo dictum eſt, ſed præſeruamur etiam, ne labamur in peccatum.

At quonam modo homo præſeruatur per hoc ſacramentum? dico bifariam hoc accidere. Primum quidem, quoniam ex perceptione huius ſacramenti natura hominis interius roboratur contra concupiſcentias carnis, & praua deſideria, quæ militant aduerſus animam, alio modo præſeruatur a peccato ratione, qua ſacramentum iſtud eſt ſignum rememoratiuum paſſionis Chriſti, per quam facile vincuntur omnes aduerſariæ poteſtates. Huius rei teſtis eſt experientia: quoniam multi, ſiue ſacerdotes celebraturi, ſiue laici hoc ſacramentum ſuſcepturi per aliquod temporis ſpatium abſtinent a peccato, niſi ſint omnino deſtituti iudicio, & nullam habeant conſcientiam. Alius effectus, ſeu beneficium ſaluberrimi huius conuiuij eſt, quòd per ipſum adipiſcimur gloriam, & vitam æternam: Propterea canit Eccleſia, quòd per ipſum futuræ gloriæ nobis pignus datur; quia per hoc ſacramentum repræſentatur vnitas corporis myſtici: quæ vnitas in præſenti ſtatu imperfecte habetur: perfecte autem, & complete habebitur in patria; perfectiſſime vero cum mortale hoc induerit immortalitatem. Propterea ſanctus Auguſtinus tract. 26. in Ioannem ſuper illud Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus, dicit: Cũ cibo, & potu id appetant homines, vt non eſuriant, nec ſitiant; hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus, & potus, qui eos, a quibus ſumi-

Dupliciter homo per ſacramentum altaris præſeruatur a peccatis.

ſumitur, immortales, & incorruptibiles facit in ſocietate Sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena, atque perfecta. Hoc autem beneficium nō ſtatim cum ſumpſerimus hoc ſacramentum, conſequimur, niſi in ſpe; conſequemur autem in re poſt hanc vitam, penes varias diſpoſitiones ipſorum ſumentium.

Eſt & aliud ſingulare beneficium, quod ex hoc tremendo, & admirabili ſacramento conſequimur: quia non modo eſt pignus futuræ gloriæ, quæ nobis promittitur in cælis, ſed eſt fœdus, & pactum, & eſt nouum Teſtamentum contractum inter nos, & Deum. Quod ſignanter dicitur nouū, vt excludat vetus, & illud iam abijſſe, & inualidum eſſe oſtendat; quod fuit olim contractum inter Deum, & populum Iſraeliticum: de quo Exod. 24. vbi habetur, quòd Moyſes aſſumens partem ſanguinis duodecim vitulorum, qui fuerunt immolati coram Domino, aſperſit illum in populum, & dixit: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepegit Dominus vobiſcū ſuper cunctis ſermonibus habitis inter vos, & Deum. Iſte autem ſanguis iam exoleuit, computruit, & nulli eſt vſui: & quemadmodum Teſtamentum nouum iam conditum eſt, & noua hereditas promiſſa, his qui legem, & mandata Dei ſeruauerint; ſic etiam oportuit alium ſanguinem exhiberi, quo fœdus inter nos, & Chriſtum Ieſum ſtabile & perpetuum iniretur. Et hic eſt ſanguis, quem effudit in cruce Filius Dei in remiſſionem peccatorum noſtrorum. Hic enim ſanguis non ſolum eſt in teſtimonium obtinendæ hereditatis numquam interituræ, ſed eſt effector illius, & diſpoſitionis eorum, qui ſunt eam poſſeſſuri: quam fidem nulli, niſi qui Chriſti ſanguine fuerint abluti, conſequentur. Et hoc vno verbo Chriſti Ieſu concluditur, dicentis: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Et hæc pauca de hoc ſacro conuiuio dixiſſe ſufficiat.

Si vis plura noſſe, vide ſanctum Thomam in opuſculo 58. cap. 21.

DE CONVIVIO CAELESTIS PATRIAE.

CAPVT PRIMVM.

DE conuiuio cæleſtis patriæ, quod eſt omnium poſtremum, ſumme glorioſum, quam maxime expetendum, & ſummis votis, ac precibus requirendum, dicturi, ea fere omnia, quæ in alijs conuiuijs conſideranda eſſe propoſuimus, in hoc eodem conuiuio ſigillatim pertractanda eſſe, adiuuante Deo, conſtituimus. Multa quidem a creatura mortali, & corruptibili de tam pretioſo, & glorioſo conuiuio haudquaquam dici poſſunt, quia oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Videbimus tamen, quantum Dei ſpiritus nobis ſuggeſſerit, & ex ſacris litteris didicimus. Primum videbimus, quiſnam ſit conuiuator, quis videlicet præparet, & faciat conuiuium iſtud. Deinde quæ fercula nobis proponantur. Tertio qui ſint conuiuæ. Quarto, & vltimo, vbi, & quando fieri debeat iſtud conuiuium. Videbitur etiã obiter, ſi dabitur occaſio, qui ſint futuri miniſtri, & quid poſt conuiuium peragatur.

Vltima pars 3. par. princip. huius tractatus de cõuiuio diuino, & poſtrema pars vniuerſi tractatus de cõuiuio.

1 Quod attinet ad primum. Ego quidem, vt fatear paruitatem ingenij, non audeo, aut non facile ſcio explicare nomen illius, qui faciat hoc conuiuium. Non enim poteſt reperiri nomen, aut dictio, quæ valeat minimam huius conuiuatoris naturam explicare: ratio enim, quam ſignificat nomen, eſt definitio. Quis vmquam poterit illum, cuius natura eſt incomprehenſibilis, & ineffabilis,

aliqua ex parte, vel etiam minima concipere? vel definitionem illi aliquo modo propriam attribuere, vel adhibere? Scribitur enim Gen. 32. quòd rogatus ille, de quo loquimur, a Patriarcha Iacob; dic, inquit, mihi, quo appellaris nomine? illi reſpondit: Cur quæris nomen meũ, quod eſt mirabile? Sic etiam interrogatus Iudicum 13. a Manue: Quod tibi nomen, vt honoremus te? ille reſpondit ijſdem verbis; Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile? Et Prouerb. 30. quod nomen eſt eius, & quod nomen filij eius, ſi noſti? Attamen requiſitus a Moyſe Gen. 3. quod eſſet nomen eius, vt ſciret, quid dicturus eſſet filijs Iſrael, dixit ad Moyſen: Ego ſum, qui ſum, ſic dices filijs Iſrael; qui eſt, miſit me ad vos: & ſubdidit: Hæc dices filijs Iſrael; Dominus Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob miſit me ad vos, hoc nomen mihi eſt in æternum. Sic ergo ipſemet explicauit, & manifeſtauit, quòd eſſet nomen ſuum. Et Gen. cap. 17. ſic legitur: Dominus quaſi vir pugnator, Omnipotens, nomen eſt illi. Et iure optimo vocatur Omnipotens, quia ipſe eſt omnium rerum creator, firmitas, robur, & ſtabilitas, quiq. omnia poteſt, ſua poteſtate comprehendens omnia, & continens, cuncta firmans, ſtabiliens, & conſolidans: & ſæpiſſime quidem in Scripturis ſanctis appellatur Omnipotens.

Gen. 32. *Iud. 13.* *Gen. 17.*

Sed quæ noſtra eſt audacia, vt laboremus, & inſiſtamus, vt ſciamus nomen eius, cum ab Iſaia vocetur abſconditus, & vt nuper diximus, ſit ſua natura incomprehenſibilis? & Dionyſius Areopagita dixerit, eum eſſe infinitorum nominum? Verum quidem eſt; neque ſatis vmquam poterit a nobis cognoſci, vel intelligi. Verumtamen ex effectibus ipſum tantiſper cognoſcimus, ſicq. nominare, prædicare, & ſummis laudibus extollere, & celebrare poterimus. Ille quidẽ eſt Deus deorũ, ſicut inquit Pſalmus 135. Dominus dominorum, Rex Regum, Dominus dominantium, Creator cæli, & terræ, gubernans, & conſeruans omnia. Solus

Deus quomodo a nobis cognoſcatur.

ipſe

ipſe bonus, ſapiens, & verus, pulcher, ſpecioſus, ac laudabilis, excelſior cælo, profundior terra, vbique præſens per eſſentiam, præſentiam, & potentiam. Hic tandem ille eſt, qui fecit luminaria magna, quiq. firmauit terram ſuper aquas, cuius regnum eſt regnum omnium ſæculorum, & dominatio ſua in omni generatione, & generatione. Pſalmo 144. *Pſ. 144.*

His omnibus vocibus rite apprehenſis, poſſumus non iniuria laudare, & magnificare nomen Dei, quia ſic ipſe docuit per ſeruos ſuos Prophetas, & Apoſtolos, quibus nominibus explicamus ſanctiſſimam Trinitatem, cuius eſt vna Deitas, vna æternitas, vna ſola maieſtas, communicata tribus perſonis, quæ ſola relatione originis a ſe inuicem diſtinguuntur, vt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Hæc eſt illa Trinitas, quæ ſola facit hoc conuiuium, cui non fuit ſatis alia feciſſe conuiuia, vt demonſtraret affectum erga genus humanum, tum in anima noſtra, tum apud dilectiſſimam eius ſponſam, videlicet militantem Eccleſiam ex pretioſo corpore, & ſanguine ſuo, & reliquiſſe in eius memoriam perpetuo fieri debere, dum ſumus in hoc ſæculo: verum poſteaquam fuerimus hinc egreſſi, aliud voluit nobis præbere conuiuium in regno Patris ſui. De quo conuiuio eſt ſermo apud Lucam 22. cap. dicentem; Ego diſpono vobis ſicut diſpoſuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. *Luc. 22.*

Et re vera conuiuium iſtud vltimum poteſt congruentius appellari cœna, de qua forte loquutus eſt Dominus Luc. 14. cum dixit ſub parabola: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit multos. Diximus quidem congrue vocari cœnam, quoniam ſicut cœna conſueuit eſſe vltima refectio, quæ fieri ſolet vnoquoque die adueniente veſpere, ita conuiuium iſtud, de quo eſt nobis ſermo, efficitur adueniente veſpere, ideſt poſtquam ex hoc præſenti ſæculo receſſerimus: & quemadmodum poſt cœnam cuiuſque diei non conſueuit fieri alia refectio, ita poſt illud con-

uiuium non eſt vllum aliud expectandum, in extremo die iudicij penitus abſoluendum, & perficiendum: quod quidem in hoc maxime differt ab alijs conuiuijs, quamquam ea ſint maxime ſplendida, & ſumptuoſa: quia illa ſunt temporalia, hoc autem eſt æternum, nullum vmquam finem habiturum. Hinc non ab re a ſancto Luca vocatur cœna magna tam ratione loci, quàm ratione temporis, ac rei, necnon magna propter magnitudinem, & multitudinem conuiuantium: & poſtremo dicitur magna, & certe pluſquam maxima, ratione conuiuantis, ideſt eius, qui præparat, & facit conuiuium, ſiue cœnam. Dicitur quidem magna ratione loci: Scriptum eſt enim: Dominus in cælo parauit ſedem ſuam, & regnum ipſius omnibus dominabitur. Et certe nullus eſt locus tam latus, tam amplus, & tam magnificus, & ſpacioſus, vt eſt locus Beatorum. Dicitur magna cœna illa ratione temporis, quia, vt nuper dicebamus, perpetua eſt, ſempiterna eſt, nullum vmquam habitura terminum, & finem. Magna ratione rei, ideſt ipſius conuiuij, vt mox declarabitur, quia oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Si vero loquamur de magnitudine, & multitudine conuiuantium, ea eſt multitudo cæleſtium ſpirituum, & beatarum animarum, quàm dinumerare nemo poteſt ex omnibus Gentibus, Tribubus, populis, & linguis ſtans ante Thronum. Quòd vero dicatur magna hæc cœna, & conuiuium iſtud magnum ratione conuiuantis, ſuperfluum eſt quærere: ſatis enim ſupra diximus, hunc eſſe Deum deorum, Dominum dominorum, gloriæ Regem, dominum virtutum, & omnipotentem, ſub cuius manu omnia continentur, & cuius poteſtati omnia ſubduntur.

Hic quidem homo fecit cœnam magnam, & quis fuit hic homo? ille inquam, qui fecit hominem, qui redemit hominem, & qui tandem coronat hominem. Hic eſt ille homo, qui cum eſſet Deus, vt ſaluaret hominem, factus eſt

homo:

homo: Hic eſt, inquam, ille homo, qui cum præparaſſet, & aptaſſet, ac diſpoſuiſſet magnum, & ſumptuoſum conuiuium, vocat ad ſe omnes dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Hic eſt ille homo, qui per Prophetam, & per miniſtrum ſuum nos vocat dicens: Venite, & comedite, & inebriamini chariſſimi. Hic ille eſt, qui in magno die feſtiuitatis ſtans, clamabat dicens: Qui ſitit veniat ad me, & bibat. Præterea hæc eſt illa ſapientia quæ ædificauit ſibi domum, miſcuit vinum, & poſuit menſam, Prouerb. 9. Tandem hic eſt ille Princeps, & Dominus exercituum, qui per Iſaiam Prophetam facit in monte hoc ſublimi, & excelſo, hoc eſt in cælo omnibus populis conuiuium pinguium, &c. vt ſuo loco declarabitur.

De immunitatibus eorum qui vocati erunt ad iſtud conuiuium. Caput II.

QVAERITVR deinde iuxta prætaxatum ordinem, quæ fercula, qui panes, quo cibo paſcantur Beatorum animæ in illa cæleſti patria, quomodo poſſint refici, & ſatiari, vbi tam nobile præparatur conuiuium, poſt quod aliud nullum eſt expectandum, neque etiam expetendum. Dico ferculum iſtud nullum aliud eſſe, quàm eſſentiam diuinam, quæ eſt ſummum & incomparabile bonum, bonum omnis boni, & a quo pendet omne bonum, & quod eſt cauſa omnis boni; in quo quidem conuiuio Pater eſt principium ſine principio, Filius principium de principio, Spiritus ſanctus eſt principium ab vtroque, ideſt a Patre, & Filio æternaliter procedens. Pater eſt, cui tribuitur poteſtas, & principalis auctoritas, cuius eſt orbis terræ & plenitudo eius. Hic apponit fercula, quibus conuiuæ recreentur, & reficiantur. Filius apponit ſal tamquã

rem

rem maxime neceſſariam cunctis ferculis, & dapibus, vt perfecte ſapiant, & guſtum delectent.

Sed nota, vt habetur Ioan. 5. Non poteſt Filius a ſe facere quidquam, niſi quod viderit Patrem facientem: & quidquid facit Pater, hoc ſimiliter Filius facit: ipſe eſt enim qui de ſeipſo loquens apud Sapientem inquit: Cum eo eram cuncta componens. Spiritus ſanctus & ipſe apponit aromata, cinnamomum, & balſamum, omne delectamentum in ſe habens. Et hac ratione idem eſt qui facit conuiuium, & ipſummet ferculum, & conuiuium.

Nota etiam quòd licet eſſentia diuina, communicata his tribus Perſonis, ſit ſummum bonum, & bonum omnis boni, ſi tamen ſe ſola, & abſoluta conſideretur, neque ab vllo apprehendatur, aut vlli cohæreat, vel coniungatur, non poterit quemquam reficere, non poterit famem, & ſitim extinguere, aut bonum aliquod ſupereminens conferre: quoniam eſſe Dei ſecundum ſe nullius poteſt eſſe beatitudo, niſi ſui ipſius; verbi gratia, ſi alicubi reperiatur ingens theſaurus, nec ſit, qui illum attingat, non poterit cuiquam proficere, & adiumento eſſe. Similiter, ſi fuerit alicubi præparata, & instructa aliqua menſa, referta multis dapibus, & edulijs, neque ſit qui ad illam accedat, neque ex ea quidquam guſtet, erit in ſeipſa excellens, & magnifica, nulli tamen vſui, nutrimento, & oblectamento. Sic propemodum de præſtantia, & excellentia ſummæ bonitatis, & diuinæ eſſentiæ dicendum eſt. Propterea dicebat Dauid: Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus: non enim ſat eſt diuinam eſſentiam eſſe ſuaue bonum, immo ſuauitatem ipſam, ac dulcedinem: ſed oportet ipſam quoquo modo attingere & prægustare: nec ſat eſt, inquit S. Thomas, velle beatitudinem: qui quidem appetitus, & deſiderium ineſt omnibus animantibus, licet differenter; ſed oportet aliqua operatione, vel actu illam attingere: ſuper qua re eſt maxima difficultas inter primarios Doctores ſacræ Theologiæ, dum quidam volunt ad hunc finem,

con-

conſequendum, ideſt ad percipiendam eſſentiæ diuinæ ſuauitatem, neceſſarium eſſe primum actum intellectus, videlicet viſionem, cognitionem, intelligentiam, & quidquid miniſterio, & ope intellectus poteſt obtineri. Vnde ſanctus Thomas 1.2. q.3. art.8. dicit ad perfectam beatitudinē requiri, quòd intellectus pertingat ad ipſam viſionem primæ cauſæ, & vniatur ei tamquam obiecto; & per hanc vnionem habebit ſuam perfectionem.

Hanc vero poſitionem, ſiue ſententiam comprobant ita ſentientes multis auctoritatibus ſanctarum Scripturarum, & grauiſſimorum Doctorum. Primo quidem eſt illa ſententia Saluatoris Ioan. 17. nimis efficax, & clara, videlicet: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum, & quē miſiſti Ieſum Chriſtum. Similiter 1. Ioan. cap. 3. Scimus, quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. & Ioan. 14. dicit Philippus: Oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis. Et Luc. 10. Optimam partem elegit ſibi Maria, quæ non auferetur ab ea in æternum, quæ ſcilicet verſabatur, & tota inſiſtebat circa contemplationem Dei. Et Dauid Pſalmo 16. ait: Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Et beatus Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 13. dicit hæc verba: Sola viſio eſt ſummum bonum noſtrum, cuius adipiſcendi cauſa præcipitur nobis agere, quidquid recte agimus. Et paulo ante inquit: Ipſa vita æterna eſt illa viſio, quæ non conuenit niſi bonis. Et ibidem etiam ait: Viſio eſt ſummum præmium. Et clarius in fine expoſitionis Pſalmi 90. inquit: Viſio eſt tota merces noſtra. Et quoniam multi alij, vt Scotus, & Aegidius Romanus ab omnibus communiter approbatus, & receptus, longe ſecus opinantur, & vna cū pleriſque alijs aſſerunt ipſam diuinam eſſentiam prius; & potius apprehēdi per actū voluntatis, ideſt per dilectionem, & amorem: ideo ſuper hoc eſt nonnihil inſiſtendum.

Ioan. 17 *Ioan. 1.* *Ioan. 14* *Luc. 10.* *Pſal. 16.*

Arguit ſanctus Thomas in contrarium, probans, quòd diuina eſſentia per actum voluntatis non poteſt apprehendi,

di; quia voluntas ita fertur in rem habitam, etiam adeptã ſicut non habitam, & non adeptam; propterea quòd, cum ipſa quidquam appetit, non habet; & ſic dum vult beatitudinem, indicium eſt, quòd non habet: ergo in actu voluntatis non poteſt eſſe beatitudo, primario ſcilicet habita, & obtenta. Cum autem habet, iam aliunde habitam, & acquiſitam reperit, obtinet, & poſſidet; ſed non per ſuum actum ipſa voluntas fuit illam aſſequuta. Verum eſt tamen, inquit ipſe, quòd in re iam adepta ipſa voluntas delectatur, & conquieſcit, adeo quòd ſecundum eum, beatitudo eſſentialiter, & formaliter conſiſtit in actu intellectus, hoc eſt in apprehendendo ipſum Deum per viſionem, & cognitionem, completiue autem in ipſa voluntate, delectando ſe, & quieſcendo in ipſo obiecto, hoc eſt, in eſſentia diuina apprehenſa, & cognita. Et hoc quidem eſt rationabile, vt quies, & tripudium attribuatur voluntati, tamquam primo mouenti, cum ipſa mouerit intellectum; quemadmodum victoria belli attribuitur Duci exercitus.

Beatitudo in qua formaliter conſiſtat

Si quis dixerit, quòd delectatio perficit opus, vt ait Ariſt. 10. Ethic. ergo non conſequutiue, aut concomitanter facit ad beatitudinem; ſed eſſentialiter, & perfectiue: reſpondet ſanctus Thomas, quòd delectatio perficit quidem opus, non tamen ita, quòd faciat ipſum opus, hoc eſt, ipſam viſionem in ſua ſpecie; vel quòd conſtituat ipſam in tali ſpecie, vel reddat eam perfectiorem ſecundum ſpeciẽ, ſed perficit ipſam, hoc eſt magis decoram, & optabilem reddit, ſicut decor, aut pulchritudo reddit iuuentutem magis amabilem, & appetibilem, & magis exornat. Aegidius Romanus, doctor meus in eo libro, vbi tuetur doctrinam ſancti Thomæ aduerſus corruptores, & impugnantes, dicit etiam ipſe art. 1. ſecundæ partis, quòd delectatio eſt perfectio operationis, non ita quòd ad ipſam ordinetur operatio ſecundum ſuam ſpeciem, ſed ordinatur ad alios fines, ſicut comeſtio ſecundum ſuam ſpeciem ordinatur ad conſeruationem indiuidui.

Con-

Contra hanc opinionem quidam allj, quos enumeraui, mordicus videntur tueri alteram partem, quod ſcilicet tota, vel præcipua ſuauitas, & refectio noſtra conſiſtit in actu, & operatione voluntatis, hoc eſt diligere, & appetere ſummum bonum, quod eſt obiectum primum, & principale ipſius voluntatis, quamuis etiam ſecundario, & imperfecte poſſit ipſa voluntas appetere ſocietatem Angelorum, & beatarum animarum: ſi enim gaudent Angeli ſuper vno peccatore pœnitentiam agente; multo magis nobis gaudendum eſt de ſocietate ipſorum, quando peruenerimus ad illam cæleſtem Patriam.

Hoc autem probant multifariam. Primo quidem, quia actus voluntatis eſt magis propinquus ipſi fini, qui appetitur, quàm ſit actus intellectus, ergo beatitudo magis reponenda eſt, & collocanda in actu voluntatis, quàm in actu intellectus. Deinde S. Anſelmus lib. 2. Cur Deus homo, habet hæc verba, quòd ordo peruerſus eſt, vt magis perfectum ordinetur ad minus perfectum: ſed diligere, & amare eſt actus longe perfectior, quàm intelligere: ergo potius debemus intelligere, & cognoſcere in hunc finem, vt amemus, quàm e contra. Aegidius iam præfatus reſpondet ad hanc auctoritatem Anſelmi, quòd ipſum diligere præponitur, & præponderat ipſi viſioni, ſeu cognitioni Dei, dum ſumus in via, & ſub ratione meriti, non autem dum erimus in patria. Expetit ergo Deus dilectionem ſui a creatura tamquam id, per quod eadē pertingat ad ſuum finem, hoc eſt ad viſionem eſſentiæ diuinæ, non quòd ipſa dilectio habeat rationem finis. Caietanus etiam eodem modo reſpondet. Sed quantum valeant iſtæ ſolutiones, alij viderint: Nos enim non ſumus aggreſſi hanc materiam, diſputationis gratia, ſed vt afferamus opiniones illorum, qui ea de re aliquid ſcripſerunt.

Tertio confirmatur hæc ratio S. Anſelmi, conferendo has duas potentias intellectuales inter ſe, quandoquidē apud omnes conceditur, voluntatem altiorem & præſtantiorem

eſſe potentiam, quàm intellectum: quia huius munus eſt dirigere, illius vero imperare. Magnum quidem eſt dicere: Sic volo, & ſic iubeo. S. autem Thomas par. 2. quæſt. 3. art. 3. ad 4. dicit quod dilectio præeminet cognitioni in mouendo: ſed cognitio præuia eſt dilectioni in attingendo, quia non diligitur quidquam niſi cognitum, teſte beato Auguſtino in 10. de Trinitate cap. 1. & 2. Sed 1. ſent. diſt. 1. idem S. Thomas dicit, quod intellectus eſt altior ſecundũ originem, voluntas vero ſecundum perfectionem.

Quarto Paulus 1. ad Corinth. 13. habet hæc verba: Si habuero Prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.

Quinto Ioan. 14. Qui diligit me (dicit Chriſtus) diligetur a Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum: vbi manifeſte videtur innuere dilectionem Dei præcedere eius cognitionem, & eſſe cauſam illius.

Sexto 1. Ioan. cap. 4. legitur: Omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum: qui non diligit, non nouit Deum, quoniam Deus charitas eſt. & paulo infra: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, &c. vbi nulla fit mentio de viſione, & cognitione Dei, ſed de ſola dilectione. Quare, &c.

Ad illas autem propoſitiones adductas ab aduerſarijs ex Scripturis diuinis, & ſacris Eccleſiæ Doctoribus, facile reſpondetur. Dicitur enim, quòd quando dixit Chriſtus Ioan. 17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum verum; loquebatur Dominus de fide, quam oportet habere, dum ſumus in hoc ſtatu, ſi volumus adipiſci vitam æternã: quoniam hæc eſt via, hic eſt modus, & ratio, vt ad illam aliquando pertingamus. Et ad illud Auguſtini dicentis: Viſio eſt tota merces, reſpondit Aegidius, hoc verum eſſe in ordine ad voluntatem, ita vt numquam excludatur voluntas. Sic etiam, cum dicit Dauid: Satiabor, cum apparuerit gloria tua, & aliquid ſimile.

Digitized by Google

Ego re vera (Lector amantiſſime) cum diu, multumq. ſuper hac re inſtiterim, & conſiderauerim, ignoraui plane, nec potui quidquam decernere, quid ſuper hac re dicendum eſſet, niſi, quòd ex ore multorum Doctorum pluſquam millies audiui, beatitudinem ſcilicet in vtriuſque potentiæ actibus conſiſtere, ſed differenter: in actu enim intellectus originaliter, & initiatiue; in actu vero voluntatis completiue: &, vt vnico verbo dicam, omnis noſtra felicitas, & beatitudo finalis, & completa conſiſtit in gaudio, & fruitione illius diuinæ, & ſempiternæ maieſtatis, & eſſentiæ. Hæc eſt noſtra refectio, hoc eſt noſtrum pabulum; hic eſt panis vitæ, & aqua ſalutaris; quam ſi quis biberit, non ſitiet in æternum. Hæc autem fruitio, iuxta doctorem Aegidium tria complectitur, hoc eſt cognitionem, delectationem, & omnimodam quietem, quæ omnia deſumuntur ex beato Auguſtino in 10. de Trinitate cap. 10. vbi inquit: Fruimur cognitis, in quibus ipſis voluntas propter ſeipſam delectata conquieſcit. *Beatitudo in quo conſiſtat.*

S. Thomas definit fruitionem, & ait, ipſam eſſe actũ elicitum ab habitu charitatis, quæ ſola reſpicit bonum in eo quòd bonum; & in tribus ſecundum etiam ipſum conſiſtit; Primũ videlicet eſt in viſione ipſius Dei, quæ eſt cognitio perfecta finis intelligibilis: Aliud eſt comprehenſio, quæ importat præſentiam finis: Tertium vero delectatio, vel fruitio, quæ importat quietationem rei amantis in amato. Et hæc tria correſpondẽt tribus virtutibus, quæ ſunt quàm maxime vtiles, ac neceſſariæ in via, videlicet fides, cui reſpondet viſio; ſpes, cui reſpondet comprehenſio; & charitas, cui reſpondet delectatio, & quies: quandoquidem tunc perfecte quietatur amans, & delectatur, cum poſſidet, & fruitur re amata, quam diutius concupiuit. Vnde Auguſtinus: Beatitudo eſt gaudium de veritate: ſic enim ſcribit libro decimo confeſſionum cap. 23. Sed quomodo gaudent Beati de veritate? quia ſcilicet inuenerunt, quod crediderunt: dicit enim ibi Auguſtinus: Hoc eſt gaudium de ve- *Fruitio boniater ni in tribus conſiſtit.*

Digitized by Google

ritate, hoc eſt de ipſo Deo, qui veritas eſt. Et in capitulo præcedenti inquit: Eſt enim gaudium, quod non datur impijs, ſed eis, qui te (o Deus) gratis colunt, quorum gaudium tu ipſe es. Et ipſa eſt beata vita, gaudere ad te, de te, propter te: ipſa eſt, & non altera. Qui autem aliam putant eſſe, aliud ſectantur gaudium, neque ipſum verum.

Et quemadmodum gaudium de veritate, quæ ſuccedit fidei, eſt ipſa veritas; ita gaudium, quod ſuccedit ſpei, eſt ipſa comprehenſio rei. Sed nota, quòd Beati non proprie comprehendunt ipſum Deum, ſed ſolum apprehendunt; illud enim, quod comprehenditur, a comprehendente clauditur, continetur, & conſtringitur: qui autem apprehenditur, tenetur ab illo, qui tamquam currens, ipſum attingit, & detinet, non autem continet, & cogit. Sic dicebat Apoſtolus Paulus: Sic currite, vt comprehendatis, ideſt vt apprehendatis: a ſe ſolo Deus comprehenditur, & non ab vllo. ſic ait S. Thomas 1. par. quæſt. 12. art. 7. ad primum, & alibi. Dicitur etiam beatitudo eſſe pax quædam, vel in pace conſiſtere, iuxta illud Pſalmi 147. Qui
Pſ. 147.
poſuit fines tuos pacem, & adipe frumēti ſatiat te. Cui ſententiæ reſpondet S. Thomas dicens, quòd pax pertinet ad vltimum finem hominis, non quaſi eſſentialiter ipſa pax ſit ipſa beatitudo, ſed quia antecedit, & conſequitur ad ipſam. Antecedit quidem, quatenus a Beatis, & iuſtis animabus ſunt iam remota omnia perturbantia, & impedientia conſequutionem vltimi finis. Conſequitur vero ipſa pax ad ipſam beatitudinē, quia iam adepta ipſa beatitudine, homo remanet pacatus, & quietatus, expleto omni deſiderio. Sic igitur in pace conſiſtit ipſa beatitudo. Et quemadmodum diximus ad fidem ſuccedere gaudium de veritate adepta; & ſpei ipſam comprehenſionem, vt ex
Pſal. 91.
Pſalmo 91. habetur, vbi ait Deus per Prophetam: Quoniam in me ſperauit, liberabo eum, & protegam ipſum, & glorificabo eum, & tandem longitudine dierum, ideſt æternitate adimplebo illum; & oſtendam illi ſalutare meum,

ideſt gloriam meam: ſic ad ipſam dilectionem, & charitatem ſequitur, aut ſuccedit perpetua quies, ac delectatio.

Sed hic dubitatur, numquid beatitudo ita percipiatur in viſione humanitatis Chriſti, quemadmodum in viſione diuinæ eſſentiæ. Dicit S. Thomas reſpondens ad quoddam argumentum, quòd humanitas Chriſti non proprie eſt vltimus finis, neque in eius viſione eſt propria fruitio, ſed eſt quoddam gaudium accidentale, & non ſubſtantialis beatitudo. Quam ſententiam ego quidem veritus eſſem afferre, niſi legiſſem apud ſanctum Auguſtinum 1. de Trinitate cap. 13. prope finem, quaſi eamdem ſententiam, vbi dicit, quòd quando in die iudicij congregabuntur ante eum omnes Gentes, & dicent: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, &c. nec viſio illa filij hominis erit bonum impijs, qui mittentur in ignem æternum, nec ſummum bonum erit iuſtis. *Dubitatio.* *Solutio.*

Hæc pauca dicta ſint de ferculis, quæ appoſita erunt in hoc conuiuio cæleſtis patriæ, vbi, vt dictum eſt, erunt gaudia æterna, vt etiam teſtatur Iſai. cap. 51. Lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium, & lætitiam obtinebunt, ſiue exultationem: & fugiet ibi dolor, & gemitus, ſicut alibi ſcriptum eſt: Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. Quocirca non ab re dicebat ille apud Lucam cap. 14. Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Et Iſai. 55. Delectabitur in craſſitudine anima veſtra.

In hoc eodem conuiuio, ſeu triclinio S. Thomas vult apponi hæc tria fercula: Primo quidem vinum ad ebrietatem iuxta illud Cantici cap. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini. Dicuntur beati, qui admittuntur ad iſtud conuiuiũ, quod affert Spiritus ſanctus, inebriari etiã, quia ſuauitas illa, & plenitudo illius dulcedinis excedit omnem menſuram, & capacitatem intellectus, & deſiderij. Sic ait ſanctus Thomas in prolatione primi ſententiarum. Vult etiam apponi mel ad ſatietatem iuxta illud Eccleſ. 24. Spiritus meus ſuper mel dulcis: & hereditas mea ſuper mel & fauum:

fauum: & Dauid Pſalmus 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. & Pſalmo 21. Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum, &c. Aliud ferculum dabitur, lac videlicet, ad perfectionem cordis, & animæ, vt legitur eodem cap. 5. in Canticis canticorum, vbi dicitur: Oculi eius, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. & profecto in hoc ſolo conuiuio erit perfecta ſatietas animorum. Hic eſt ille locus, & ea terra, quam promiſit Deus filijs Iſrael fluentem lacte, & melle, quam videns Iſſachar, ſuppoſuit humerum ad portandum quodcumque pondus, vt aliquando poſſideret hanc terram, de qua loquens Dauid Pſalmo 83. ait: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Hæc enim atria ſunt ille mons Sion, de quo loquitur propheta Iſaias cap. 26. & ait: Dominus exercituum faciet in eo conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, & pinguium medullatorum, &c. Quæ autem ſint fercula iſta tam pinguia, & medullata, & ab omni fæculentia, & ſordibus penitus abiuncta, dictum eſt ſupra. Vnde Auguſtinus homilia 31. inter quinquaginta homilias habet hæc verba: Angeli vident, Angeli gaudent, Angeli paſcuntur, nec deficit vnde paſcantur, nec minuitur eſca ipſorum. In ſublimibus thronis, in partibus cælorum ijs, quæ ſupra cælos ſunt, videtur Verbum ab Angelis: gaudetur, manducatur, permanet, & non conſumitur. Sed vt panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus eſt homo. Super Pſalmũ 56. dicit fere idem; & ſuper Pſalmũ 103. dicit, quòd in cæleſti patria non deficiet, quòd nobis præſto eſt, nec nos, qui fruemur, nec faſtidiet qui manducabit, nec deficiet quod manducabitur.

Sed mirũ eſt, quòd cũ Angeli, & Beatorũ animæ ad iſtud conuiuiũ cæleſte introductę pleniſſime ſaturantur: Replentur enim in bonis deſideriũ eorum, nec deficiunt omni bono: tamen Eccleſ. 24. loquatur diuina Sapientia, ideſt Filius

lius Dei glorioſus; Pater, Filius, & Spiritus ſanctus dicens: Qui me edunt, adhuc eſurient; & qui me bibunt, adhuc ſitient. Quomodo ergo verum eſt, quòd in iſto conuiuio nihil deſit, & ſumma ſuauitate ac dulcedine ſint refecti, nec quidquam illis deſit ad ſummam, & perfectam felicitatem poſſidendam? Quomodo verum eſt, quod dicitur in Pſal- mo 102. Edent pauperes, & ſaturabuntur? Quomodo verum erit, quod Matthæi 5. habetur: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur? Denique quo pacto poſſumus tueri verba Saluatoris Ioan. 4. dicentis: Qui biberit ex aqua, quã ego dabo ei, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam? Quonam pacto ſacræ litteræ conſtant ſibi ipſis?

Huic dubitationi reſpondet ſanctus Auguſtinus noſter auriga 15. de Trinitate cap. 2. quod illi, qui edunt cibum ſpiritualem, adhuc eſurient; & qui bibunt aquam ſalutaris ſapientiæ, adhuc ſitient: quoniam, quæ ſunt incomprehenſibilia, quemadmodum eſt ſolus Deus, ſemper ſunt quærenda, nec tamen ex eis inuenitur, quin ſit ſemper aliquid requirendum. Propterea Dauid Pſalmo 104. non dixit, Lætetur cor inuenientium Dominum, ſed lætetur cor quærentium, & ſubdit: Quærite faciem eius ſemper. Incomprehenſibilia ergo ſic ſunt quærenda, vt cum inuenitur, quod quæritur, ceſſandum non ſit, ſed ſemper vlterius progrediendum in inquiſitione ipſorum, & melior, meliorq; ſit quærens tam magnum bonum, quod & inueniendum quæritur, & quærendum inuenitur: nam quæritur, vt inueniatur dulcius, & inuenitur, vt quæratur auidius. Sic ipſe exponit hæc verba Eccleſ. 24. dum inquit: Qui me edunt, adhuc eſurient; & qui bibunt, ſitient iterum.

Sed quid ad verba Saluatoris Ioan. 4. dicentis reſpõdebimus: Qui biberit ex aqua, quã ego dabo illi, non ſitiet in æternũ? dicendũ, quòd tanta erit ſuauitas & dulcedo aquæ ſpiritualis, quòd quãto magis capimus, tanto magis cupie-

mus, neque vellemus vmquã talem põtionẽ habiturã finẽ. Et quamuis fuerimus ſaturati, iuxta illud Matthæi 5. Qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, ſaturabuntur; talis tamen ſatietas, vel ſaturatio non erit cum faſtidio, ita quòd talis potio faciat nauſeam, & commoueat ſtomachum, quemadmodum Iſraelitis accidit, qui dum manducabant manna, conquerebantur dicentes: Anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Qui biberit ergo ex aqua, quam dabit Dominus, non ſitiet in æternum, ita quod talis eſuries, & ſitis afferat aliquod incommodum, aut triſtitiam; immo potius aſſidue, & continue eſurient, & ſitient, vſque adeo delectabuntur.

Aut dicas, vt inquit S. Auguſtinus tractatu 15. ſuper Ioannem, quod qui biberit ex hac aqua, non ſitiet in æternum, & quòd in bonis replebitur deſiderium noſtrum, &c. Sed hoc erit in reſurrectione mortuorum, poſt conſummationem ſæculi: tunc enim non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus. Et ſuper Ioannem tractatu 3. ait, quòd tanta erit delectatio cæleſtis patriæ, vt ſemper ſibi præſens ſit; quod numquam ſatieris; immo ſemper ſatieris, & numquam ſatieris. Si diceres, quia non ſatiaberis, fames erit; ſi dixero, quia ſatiaberis, faſtidum timeo. Quid ergo ſibi vult Sapiens, cum inquit: Qui edunt me, adhuc eſurient? loquitur enim Sapiens de eo tempore, quo nos fruemur beata viſione diuinæ maieſtatis, & eſſentiæ; tunc enim non erit talis, & tantus eſus, & tanta refectio, quin eadem, & longe maior ſemper appetatur, tanta erit ſuauitas, & dulcedo illius viſionis. Gloſſa ſic exponit: Qui edunt me in præſenti ſæculo, incorporando ſibi ſapientiam, & eam ſpiritualiter amplexando, & quouis modo apprehendendo, adhuc eſurient, & ſitient, & ſitient, vt plene habeant in cæleſti patria. Sic etiam videtur ſentire S. Thomas ſuper Ioannem, quod habentes gratiam, & donum aliquod ſpirituale in hoc ſæculo, adhuc ſitiunt, & concupiſcunt habere pleniorem.

rem: id quod erit in futuro ſæculo. Sed quomodo non ſitiet iterum, vt ait Chriſtus apud Ioannem? quia ſcilicet non quæret, aut concupiſcet habere aliud bonum, videlicet alterius generis, quàm ſpiritualis, & diuini, ſicut dicebat Dauid: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Qui autem bibit aquam materialem, ſitiet iterum: quia peracta digeſtione, & tranſacta ſaturitate, redit fames, & redit ſitis. Nam ſitis (vt aiunt Medici) vel prouenit ex caleſcente corpore, vt etiam teſtatur Ariſtoteles 27. ſectione 30. Problematis; vel ex caleſcente ore ventriculi, aut ex pulmone, aut ex corde, vel ex alijs particulis adiacentibus: ob quas cauſas oportet iterum corpus reſtaurare ſumptione potus, & cibi.

At ſi loquamur de ſiti, ac deſiderio rerum carnalium, & temporalium, qui bibit ex iſta aqua, ideſt, qui apprehendet aliquod commodum temporale, ſitiet iterum, ideſt iterum concupiſcet, aut illud idem ſecundum ſpeciem, aut quidquam aliud, & numquam ſatiabitur. Sed nota, quod aqua ſpiritualis, ideſt gratia Spiritus ſancti, non ſolum extinguit aliqua ex parte, dum ſumus in hoc ſæculo, ſitim, & appetitum rerum carnalium, verum etiam ſitim corporalem, & materialem: quoniam multi reperiuntur, qui diuina gratia adiuti, ita ſe dedunt ieiunijs, & abſtinentiæ, quòd parum admodum edunt, & bibunt: & aliqui ſunt reperti, qui per multos dies non ederunt, nec biberunt, vt patet de Elia, & de Domino ac Saluatore noſtro, & de multis alijs. Sitis etiam metaphorice dicta, videlicet appetitus rerum carnalium, extinguitur quidem, aut reprimitur in pleriſque magna ex parte, ſed non penitus auferetur, niſi ſingulari, & ſpeciali quadam gratia, & peculiari dono Spiritus ſancti: quæ ſitis in cæleſti patria omnino abſorbebitur. Sic ergo ſacræ Scripturæ ſibi inuicem maxime conſonant, & correſpondent.

Quamuis autem Saluator noſter dixerit, eum, qui biberit ex aqua, quam dabit ipſe, numquam amplius ſitim ha-

biturum, ſicut etiam vidimus in progreſſu huius narrationis, quòd Beati in futura patria habituri ſunt omne bonum abſque vllo defectu, & deficientia: Et Sapiens alio loco dixerit, quòd edentes, & bibentes diuinam Sapientiam, adhuc edent, & bibent; ex dictis facile cuique manifeſtum erit latum, & amplum diſcrimen inter conuiuium iſtud celeberrimum, & conuiuia, quæ fiunt in hoc ſæculo; de quibus a principio fuimus loquuti: quæ quidem non multum ſatiant, quamuis quandoque pro breui tempore magnopere delectent; & quandoque, & forte frequentius, maxime faſtidiant, & ſtomachum prouocent, & multa incommoda apportent conuiuantibus. Vnde nos omni ſtudio, totis viribus expetere debemus, & curare, vt poſtpoſitis, & valere iuſſis temporalibus iſtis conuiuijs, ad æterna conuiuia vocari mereamur, tum propter inuitantium auctoritatem, tum quoque propter menſæ fœcunditatem; poſtremo propter loci amœnitatem, iuxta illud Pſalmi ſuperius adducti: Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum!

Tria maxime impeditura homines a cæleſti cœna.

Sed maxime vereor, ne tria nos impediant, quo minus ad hanc cœnam vocemur: Primum quidem macula peccati: quandoquidem nihil immundum poteſt illuc introire: Deinde debitum pœnæ, quod ſoluere debemus, aut hic, aut in igne purgatorio, quo tenemur adhuc rei ob varia peccatorum genera, quæ nos petulanter commiſimus: Poſtremo vereor, ne pleriſque deſit veſtis illa, de qua paulo antè ſumus loquuti, hoc eſt, veſtis illa nuptialis, quæ ad huiuſmodi nuptias deferri ſolet. Quamobrem operæpretium eſt, priuſquam veniat tempus, quo ad nuptias Agni euocemur, vt emundemus conſcientias noſtras ab operibus mortuis, ad ſeruiendum Deo viuenti. Quod vt commode, & ſufficienter poſſimus efficere, poſtulemus ab eo augumentum fidei, ſpei, & charitatis, vt mereamur aſſequi, quod ipſe promittit, & implere, quod ipſe præcepit. Et de hoc ſatis.

De

Digitized by Google

De numero, & qualitate conuiuantium in hoc celebri conuiuio. Caput III.

SEQVITVR nunc aliud a nobis propoſitum videre, ſcilicet qui ſint conuiuæ huius cæleſtis, & ſupremi conuiuij. Et primum quidem vnico verbo poſſumus reſpondere, & facere ſatis huic dubio. Dicit Auguſtinus in quodam ſermone, quod ad conuiuium cæleſtis patriæ non admittitur niſi quicumque eſt fidelis, & iuſtus, & laudabilis inuenitur: memores enim eſſe debemus, voluntatem non noſtram, ſed Dei facere debere: quia qui fecerit eius voluntatem, manebit in æternum, ſicut & ille manet in æternum. Sed ſi volumus magis ad propria, & particularia deſcendere, & deſcribere proprijs qualitatibus, qui ſunt admittendi ad huiuſmodi conuiuium, docebit nos ipſe conuiuator pariter & conuiua, Chriſtus Dominus noſter. Quòd enim fuerit ipſe conuiuator, dictum eſt ſupra. Nec exiſtimes, quando nos nominamus Filium, & dicimus ipſum præparaſſe conuiuium, & eſſe conuiuatorem, & conuiuium (ſicut ipſe dixit apud Matthæum: Amodo non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum in regno Patris mei) nos excludamus Patrem, & Spiritum ſanctum. Siue ergo audiamus, Oſtende nobis Filium; ſiue audiamus, Oſtende nobis Patrem, tantundẽ valet, quia neuter ſine altero poteſt oſtendi. Vnum quippe ſunt, ſicut & ipſe ait Ioan. 10. Ego & Pater vnum ſumus. Denique propter ipſam inſeparabilitatem, ſufficienter aliquando nominatur, vel Pater ſolus, vel Filius ſolus, adimpleturus nos lætitia cum vultu ſuo. Nec inde ſeparatur vtriuſque Spiritus, ideſt Spiritus Patris, & Filij, qui Spiritus proprie dicitur, Spiritus Veritatis, quem hic mundus accipere non poteſt. Hoc eſt enim

plenum gaudium noſtrum, quo amplius non eſt, frui ſcilicet & vberius Trinitate Deo, ad cuius imaginem facti ſumus. Propter hoc aliquando Scriptura ita loquitur de Spiritu ſancto, tamquam ſolus ipſe ſufficiat ad beatitudinem noſtram, & ideo ſolus ſufficit, quia ſeparari a Patre, & Filio non poteſt; ſicut Pater ſolus ſufficit, quia ſeparari a Filio & Spiritu ſancto non poteſt: & Filius ideo ſufficit ſolus, quia ſeparari a Patre, & Spiritu ſancto non poteſt. Cetera, quæ maxime ſpectant ad plenam, & perfectam notitiam ſanctiſſimæ Trinitatis, vide apud ſanctum Auguſtinũ 1. de Trinitate cap. 8. vbi luculenter, & expreſſe declarat hoc myſterium Trinitatis, & Vnitatis eſſentiæ diuinæ. Hæc pauca ex eo notare voluimus, vt quiſque intelligat, cum dicimus, Chriſtum Dominum fuiſſe conuiuatorem, pariter & conuiuam: intelligere nos de omnibus tribus Perſonis. Ceteros, qui præter Chriſtum ſunt conuiuæ in regno cælorum, nunc deſcribemus.

Et ne videamur ex nobis ipſis loqui, ex B. Paulo 1. ad Corinth. cap. 15. conſiderentur hæc verba. Dicit enim Apoſtolus: Vnuſquiſque ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deinde ij, qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo, & Patri. Et quamquam ſanctus Paulus viſus fuerit loqui de ijs, qui ſunt reſurrecturi, poſſunt tamen ea, quæ adduximus & de ijs, qui aderunt conuiuio cæli, dum præſertim fuerint conſummata omnia, intelligi. Qui ergo poſt Chriſtum ſint citra omnem controuerſiam admittendi, demonſtrat Saluator apud Matthæum cap. 5. quorum primi ſunt pauperes ſpiritu, quorum dicit eſſe regnum cælorum. Pauperes autem ſpiritu vocat Auguſtinus, qui ſunt humiles, non inflati, non ſuperbi, ac tumidi. Et quamuis regnum cælorum, quod illis promittitur, ſit longe altum, & ſublime; tamen qui ſe humiliat exaltabitur, & illuc ſecure perueniet, & commorabitur.

Matt. 5. Octo hominũ genera in cælũ recipiẽda. Aug. ſuper Pſal. 83.

Deinde, qui fuerint mites, ad iſtud conuiuium admitten-

ten-

Digitized by Google

tentur, poſſidebuntq. terram, non poſſidebuntur a terra: Terram, inquam, non quæ calcatur pedibus, ſed terram viuentium, hoc eſt ipſum cælum, quod propter ſoliditatem, & ſtabilitatem hereditatis perpetuæ voluit appellare terram. Mites autem dicuntur, qui non reſiſtunt malo, ſed reſiſtunt improbitatibus, & vincunt in bono malum. Alibi dicit Auguſtinus eſſe mitem, non aliud quàm ſubijci Deo, non reſiſtere illi: Si benefeceris, non glorieris; ipſe tibi placeat, non tu tibi. Et ſi mala quandoque pertuleris, ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu ipſe tibi, quia iuſte merebaris.

Tertio admittuntur lugentes, quia peregrinantur a Domino, & vna cum Dauide conqueruntur dicentes: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt; quiq. multas tribulationes patiuntur in hoc mundo. Et plerumque triſtantur de amiſſione charorum. Ibi conſolatur lugens, vbi erit vera conſolatio, quæ non amplius amittetur: & hic quoque ſæpenumero conſolantur ope Spiritus ſancti, qui vere dicitur Paracletus, ideſt conſolator. *Lugẽtes qui ſint.*

Succedunt alij, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quos non oportet ambigere, quòd ſint vmquam laturi famem, & ſitim: dictum eſt enim, quòd ſaturabuntur. Sed quid eſt eſurire, & ſitire iuſtitiam? nihil certe aliud, niſi quod bonum eſt, & quod placitũ eſt in conſpectu Domini expetere. Si ita eſurit interior homo noſter, habet cibum ſuum, ideſt panem, qui de cælo deſcendit. Si ſitit, apud eum eſt fons vitæ. *Eſurire iuſtitiã quid ſit.*

Deinde miſericordes facillime introducuntur ad hoc cõuiuium, & rationabiliter quidem: quoniam qui facit in alium miſericordiam, & ipſe miſericordiam conſequetur. Fac, & fiet, dicit Auguſtinus; fac cum altero, vt fiat tecum, qui abundas, & eges: tu abundas temporalibus, eges æternis. Mendicus homo ad te accedit, & tu mendicus Dei es. Fac igitur cum mendico tuo, quod tibi vis fieri a Chriſto Domino adiutore tuo. Quod facies cum mendico pe- *Miſericordes quinam.*

co petitore tuo, hoc aget Deus tecum, qui es mendicus Dei. Hæc ex Auguſtino ad verbum.

Poſt hos occurrunt ij, qui ſunt mundi corde, quippe qui abſque vllo negotio fruuntur delitijs, & potioribus epulis huius conuiuij, quia ſcilicet videbunt Deum, in cuius viſione conſiſtit tota merces noſtra. Dicit enim Auguſtinus hoc in loco, hunc eſſe finem amoris noſtri, videlicet videre Deum, finem, inquam, quo perficiamur, non quo conſumamur. Finitur cibus, quia conſumitur. Finitur veſtis, quia perficitur. Viſio Dei eſt finis, quo perficimur: quia quidquid agimus, quidquid bene agimus, quidquid nitimur, quidquid laudabiliter æſtuamus, quidquid inculpabiliter facimus, & deſideramus, ad Dei viſionem cum peruenerimus, plus vltra non requiremus. Sed quæ dicit Auguſtinus, ſunt intelligenda in ordine ad voluntatem, non ſecluſa dilectione, & charitate, quæ primum locum obtinet inter omnia, quæ ducunt ad Chriſtum.

Mundi corde qui. Sed qui ſunt iſti mundi corde? qui ſentiunt de Dei bonitate, & in ſimplicitate cordis quærunt illum. Sic dicit ſanctus Auguſtinus in eo ſermone cap. 7. Si ergo deſideramus videre Deum, oculus iſte mundetur, vt poſſit hoc beneficio frui. Dicit hoc Petrus Actor. 10. Fide purificans corda eorum: ſed quæ fides? non ea qua dæmones credunt, & contremiſcunt: nec ea, qua flagitioſi homines gloriantur; ſed quæ per dilectionem operatur, cui ſuccedit etiam ſpes, vt ſcilicet credamus, & ſperemus aliquando futurum, quod credimus, & quod nobis a Deo promittitur. Tria ergo ſunt, quibus perfecte cor mundatur; Videlicet fides, ſpes, & charitas. Sed vide, & conſidera, quale, & quantum præmium ſit propoſitum ijs, qui ſunt mundi corde, quod ſcilicet Deum videbunt, quæ eſt tota merces noſtra. Alijs vero vel regnum cælorum, vel poſſeſſio terræ, vel conſolatio, aut ſaturitas promittitur. His vero ac ſolis Deus pollicetur viſionem Dei, vt ait Auguſtinus epiſt. 112. en quantum extollit munditiam cordis. Et quomodo Deus

Cor tribus rebus mũdatur.

non

non videtur viſu, non circumſcribitur loco, non auditu, affatu, nec tactu tenetur, nec ſentitur inceſſu: & cum abſens putatur, videtur, & cum præſens eſt, non videtur.

Verum ne exiſtimes alios eſſe hoc beneficio deſtitutos, quandoquidem omnes vel mites, vel pauperes, aut lugentes, & quicumque alij ſunt ſigillatim nominati, videbunt Deum, ſed non quia pauperes ſpiritu, vel quia mites, aut miſericordes; ſed quia ſunt mundi corde, Deum videbunt, ſicut ſi quis diceret: Beati qui habent pedes, quia ambulant: Beati qui habent manus, quia operantur, & ſic de ſingulis functionibus aliorum membrorum: non tamen ſequitur, eos non eſſe beatos, qui habent alterum iſtorum membrorum.

Sunt etiam viri pacifici, qui libentiſſime ad iſtud conuiuium admittuntur, vbi ſortiuntur optimam partem: quoniam filij Dei vocabuntur. In pace quidem perfectio eſt, vbi nihil repugnans: & quoniam in Deo ſumma pax, & tranquillitas eſt, ideo pacifici, quoniam ſimilitudinem Dei gerunt, filij Dei vocabuntur. Dicuntur autem pacifici in ſemetipſis, qui omnes animi motus componentes, & ſubijcientes rationi, ideſt menti, & ſpiritui, carnaleſq. concupiſcentias edomitas habentes, fiunt regnum Dei, in quo ita ſunt ordinata omnia, vt quod eſt ſummum in homine, & excellens, imperet ceteris, quæ ſunt communia nobis, & beſtijs. At id, quod eſt excellens in homine, ſubijciatur potiori, ideſt Deo, qui eſt ipſa Veritas, hoc eſt vnigenitus Filius Dei. *Pacifici qui ſint.*

Poſtremo adeſt vocatio, & amplexus illorum ad hanc menſam, qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et notanter quidem inquit, qui patiuntur propter iuſtitiam, & non propter eorum culpas, ac demerita, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum; & poſtea ſubdit Chriſtus in eodem loco dicens: Beati eſtis, cum maledixerint vobis homines, &c. loquens nunc ad præſentes, quod nuper loquutus fuerat generaliter ad

ter ad quoſcumque. Dicit Auguſtinus, hoc ideo factum, vt quæ iam dixerat ad abſentes, ad eoſdem præſentes referri debere demonſtraret: & quæ ad præſentes, etiam ad alios abſentes referenda eſſe intelligerent. Tales ergo ſine vllis ambagibus exiſtimandi ſunt præ ceteris admittendi ad conuiuium regni cælorum. Sed præter iſtos, quos ex ore Chriſti enumerauimus, refertur apud Lucam 14. cap. multos alios fuiſſe vocatos, & quotidie vocari ad hanc cœnam magnam, & ad huiuſmodi conuiuium, qui renuerunt accedere: qui omnes ſe facile excuſarunt, quia alijs negotijs, etiam non illicitis occupati, accedere renuerunt: de quibus tamen dicit ille, qui fecit cœnam magnam, quia nemo virorum illorum, qui vocati ſunt, guſtabit cœnam meam. Sed nihil mirum, quòd multi ſint vocati, qui venire tamen contempſerint: quia hi omnes ſunt de numero reproborum, nec poſſunt ſubterfugere, & de Deo ipſo conqueri, quin & ipſi vocentur ad conuiuium: ſed quoniam carnalibus delectationibus ſunt addicti, & rebus terrenis magis, quàm Dei obſequio, & voluntati mancipati, idcirco etiam vocati non admittuntur ad conuiuium.

Quo loco celebretur iſtud conuiuium.
Caput IV.

SED vbinam fieri credendum eſt hoc conuiuium? Quo in loco paratur iſta cœna, vt commode, laute, & opipare poſſint refici, & recreari amici Dei? Nulli dubium, locum iſtum eſſe regnum cælorum. Dicit enim Chriſtus apud Matthæum 22. Simile eſt regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo. Et præterea, nonne Chriſtus Dominus apud Ioan. 14. dixit: In domo Patris mei manſiones multæ ſunt? quæ eſt domus Dei? multiplex quidē. Domus enim Dei eſt vbi ha-

bitat

bitat Deus: dicitur enim domus alicuius habitatio eius: domus ergo Dei eſt, vbi reſidet Deus: & quia vbique reſidet, idcirco nullus eſt locus in toto Vniuerſo, qui ſit deſtitutus præſentia Dei; peculiariter autem domus Dei ſunt ſancti Angeli Dei, Beatorũ animæ, in quibus habitat Deus; & vbi priora, & maiora Dei opera fiunt, & conſpiciuntur. Templum Dei eſt cor noſtrũ. Dicebat enim Paulus 1. Cor. 3. Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. Domus Dei eſt etiam Eccleſia militans, vt inquit Apoſtolus: Vt ſciatis quomodo oportet vos in domo Dei ambulare. Domus Dei etiam appellatur locus, in quo preces, & orationes Deo offeruntur, vt habetur apud Ioannem: Domus mea domus orationis vocabitur. De qua etiam loquebatur Dauid Pſalmo 43. In domo Dei ambulauimus cum conſenſu. *Pſal.* 43. Sed cum Saluator inquit: In domo Patris mei manſiones multæ ſunt, ipſe loquitur de domo, de qua loquebatur Ioan. Apocalyp. cap. 21. Ecce tabernaculũ Dei cum hominibus, & ipſe habitabit cum eis. Domus ergo Dei eſt conſortium Dei, & beatorum ſpirituum. Domus Dei eſt gloria æterna. Domus Dei eſt fruitio viſionis diuinæ eſſentiæ. Domus Dei eſt perpetua dilectio, quies, & delectatio eorum, de quibus antea loquuti ſumus, qui ſcilicet ſunt mundi corde.

Sed ſi iſta fruitio, quies, & beatitudo eſt vna tantum, quomodo in domo Dei ſunt manſiones multæ? Dicit Auguſtinus, quia contingit in ea domo alium eſſe alio fortiorem; alium alio ſapientiorem; alium alio iuſtiorem; & aliũ alio ſanctiorem: nullus tamen eorum alienabitur ab illa domo, vbi manſionem pro ſuo quiſque accepturus eſt merito. Denarius quidem ille, de quo loquitur Chriſtus Matthæi 20. æqualis eſt omnibus, quem paterfamilias eis, qui operati ſunt in vinea, iubet dari omnibus, non in eo diſcernens, qui minus, & qui amplius laborarunt: quo vtique denario vita ſignificatur æterna, vbi amplius alio nemo viuet: quoniam viuendi non eſt diuerſa in æternitate menſu-

ra, ſed multæ manſiones diuerſas meritorum in vna vita æterna ſignificant dignitates: alia eſt enim claritas ſolis, alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum. ſtella enim a ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. Hoc eſt, quod ſanctus Thomas determinat 1.2. quæſt. quinta art.2. quòd in ratione beatitudinis duo includuntur, ſcilicet ipſe finis vltimus, qui eſt ſummum bonum, de quo toties loquuti ſumus: & adeptio, vel fruitio ipſius ſummi boni. Ratione ipſius beatitudinis vna tantum eſt domus, vna habitatio: ſed quantum ad ipſam adeptionem, vel fruitionem poteſt aliquis alio eſſe beatior: quia quãto magis hoc bono fruitur, tanto dicitur eſſe beatior: & poteſt dici habere manſionem, ſeu domicilium aliquanto clarius, aut ſplendidius, ſicut verbi gratia dicimus virginali pudicitia florentes, eſſe clariores ipſis coniugatis; & Martyres, qui lauerunt ſtolas ſuas in ſanguine Agni, præferri ipſis Confeſſoribus; & glorioſam Virginem Dei Genitricem exaltatam eſſe ſuper choros Angelorum.

Nullus, quæſo, adhæreat falſæ opinioni illorum, qui exiſtimant in domo Dei eſſe multas manſiones, quia detur aliqua manſio extra regnum cælorum, vbi degant ij qui ſine baptiſmo ex hac vita commigrarunt: quia ſine illo in regnum cælorum intrare non potuerunt. Nullus admittat hanc opinionem, quia falſiſſima eſt, & a veritate longiſſima: non enim præter regnum cælorum datur alius locus, vbi ſit domus Dei, de qua loquitur hic Saluator: Hæc eſt illa domus non manu facta, æterna, in cælis extructa. Hæc
Pſal.83. eſt illa domus, de qua dicit Propheta Pſalmo 83. Beati qui habitant in domo tua Domine; in ſæcula ſæculorum laudabunt te. Et hæc ſatis de iſto puncto.

De

De miniſtro huius conuiuij. Caput V.

CONSEQVENTER videndum eſt, quis fuerit miniſter huius conuiuij. Cui quæſito abſque multo negotio poteſt ſatisfieri, quandoquidem ex ipſius Euangeliſtæ verbis id nobis demonſtratur. Dicimus enim eumdem eum eſſe, qui & conuiuator, & conuiua ſupra dicebatur. Sic enim ait ipſe de ſeipſo loco iam adducto: Sed ego vado parare vobis locum. At ſi iam manſiones multæ ſunt in domo Dei, quid parandum vadit iſte miniſter Chriſtus Dei Filius? dicit beatus Auguſtinus manſiones iam ſtatæ ſunt, iam adſunt, ſed non ſunt paratæ, hoc eſt loca ſunt prædeſtinata, vbi Beatorum animæ perpetuo ſunt manſuræ, ſed non ſunt adhuc vocati (antequam ſcilicet Chriſtus pateretur) ad illas poſſidendas, & incolendas. Nuptiæ ſunt iam præparatæ, ſed nondum erant vocati conuiuæ ad manducandum, gaudendum, & fruendum: Propterea dicit Miniſter: Vado parare vobis locum. Ordinauit manſiones, cum prædeſtinauit; parat autem, cum nos vocat. Vel manſiones in domo Patris ſunt eædem ipſæ, & non aliæ; neque vti nunc ſunt, parandæ ſunt; & nondum ſunt, ſicut parandæ ſunt; ſunt enim prædeſtinando, non ſunt vocando, & opere exequendo: Propterea dicit: Vado parare vobis locum; & vt vnico verbo dicamus; parat manſiones, manſoribus parando manſiones. Hoc idem eſt cum eo, quod dicebat Apoſtolus ad Epheſ. 3. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, prædeſtinando ſcilicet, non vocando: quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit: ſed elegit prædeſtinando ante mundi conſtitutionem, elegit nos vocando ante mundi conſummationem.

Quidam alij exponunt longe facilius, quod Chriſtus vadit parare locum, non manſiones ſtatuendo, aut diſtribuendo, & ſuam cuique aſſignando; ſed vadit parando, ideſt in

Digitized by Google

locum introducendo, ianuam domus aperiendo, & illuc intromittendo eos, qui iam vocati erant, ideſt prædeſtinati. Et quonam pacto parauit eis hunc locum, introducendo, & conferendo eis beatitudinem iuxta quantitatem meritorum quorumcumque vocatorum? Per paſſionem, & mortem ſuam, poſt quam ſuſceptam, & obitam, non relinquit eos, ſed iterum ad eos accedit, poſteaquam reſurrexit, & ſecum adduxit, vt vbi eſt ille, ſint quoque & ipſi. Hoc eſt quod legitur apud Ioannem: Et ſi abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis.

De tempore congruo, & præfixo celebrationis huius conuiuij. Caput VI.

NVNC opportune ſequitur diſcuſſio alterius puncti, videlicet quando hæc erunt, ideſt quo tempore fient iſtæ nuptiæ, quando inquam celebrabitur iſtud conuiuium adeo celebre, tãtopere expectatum a ſanctis Patribus, & deſideratum, vt dicebat Dauid Pſalmo 41. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus meus. Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum: quando veniam, & apparebo ante faciem Dei? Dico, ſi licet homini peccatori enarrare iuſtitias, & myſteria Dei, hoc non potuiſſe fieri, niſi poſteaquam fuerat deletum chirographum decreti, quod erat contrarium nobis; & ipſum ablatum de medio, & affixum illud cruci, quod tunc fuit effectum, dum expolians principatus, & poteſtates, traduxit confidenter palam triumphans illos in ſemetipſo: & hoc eſt, quod dicebat Saluator, dum erat in cruce, priuſquam expiraret: Conſummatum eſt. Iam paratum eſt conuiuium; tauri, & altilia occiſa ſunt; parata ſunt omnia, venite ad nuptias.

Tunc

Digitized by Google

Tunc ergo factum eſt iſtud conuiuium, cuius notabile ſignum fuit abſolutio, & remiſſio facta ipſi Latroni, cui dixit Chriſtus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo, & longe vberior fuit gratia illi conceſſa, quam precatio: ſemper enim Dominus plus tribuit, quàm rogatur; ille rogabat, vt memor ſui eſſet, Dominus autem præbuit illi manſionem ſecum in Paradiſo; eſſe enim cum Chriſto erat vita; & vbi Chriſtus, ibi paradiſus & regnum. Sed conuiuium iſtud nondum eſt plene confectum, ſed tunc erit penitus abſolutum, quando mortui reſurgent incorrupti, & nos immutabimur, vt dicit Apoſtolus 1.Cor.15. *1.Cor.15*

Sed quæritur quando perficietur, & penitus abſoluetur hoc conuiuium? Vereor equidem ne mihi fiat illa reſponſio, quam Saluator noſter attulit ſuis Diſcipulis percontantibus: Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? quibus dixit: Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ poſuit Pater in ſua poteſtate. Ait Auguſtinus Pſalmo 103. Fiet iſtud conuiuium poſt peregrinationem, ideſt quando perfecerimus viam. Tunc non deficiet quod nobis præſto eſt, nec nos, qui fruemur; nec faſtidiet qui manducabit, nec deficiet quod manducabitur. Sed quoniam Paulus Apoſtolus, qui vidit arcana Dei 1. ad Cor. 15. videtur afferre tempus, quo iſta fient, dicemus & nos cum eo: Tunc erit perfecta refectio, & conſummatio, cum tradiderit regnum Deo, & Patri; cum euacuerit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem; & cetera tunc fient, de quibus loquitur Apoſtolus in eo loco, & Iſaias in præſenti cap. 25. Pro quorum clariori intellectu non pigeat videre, & legere beatum Auguſtinum 1. de Trinitate cap. 8. Et quæ ab eo dicuntur, diligenter expendere, & conſiderare, quia ſunt longe difficillima, & maxime neceſſaria. Et hæc pauca de toto hoc articulo a nobis propoſito.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

MENDA SIC EMENDA.

Pag.	Linea.	Mendum.	Emendatio.
22	penul.	Rauigius	Rauiſius.
48	10	Liguri,	Ligures.
68	8	circumdamini	circumcidamini.
75	29	cum ergo fili	cur ergo filij.
88	30	tribuntur	tribuuntur.
126	31	quas	quos.
162	2	cupreſſus	cupreſſi.
163	8	enim	etiam
193	32	fraguntur	franguntur.
212	20	ſuſtinuerit	ſuſtinuerint.
217	1	& expectemus	dele.
224	titulus capitis II. De his &c. in ſecundo conuiuio		lege tertio.
235	20	morem	more.
237	8	cailicem	calicem.
243	vltima	fuiſſe	dele.
280	vltima	tanteſt	tantum.
291	22	ſeipſum	ſeipſos.

Digitized by Google

Regeſtum.

* a b c

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt.

Omnia ſunt integra folia.

ROMAE,
Ex Typographia Guilelmi Facciotti. M. DC. III.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

CONCIO
HABITA PERVSIAE
IN ECCLESIA S. LAVRENTII
DE CONVIVIO
SVPERNAE GLORIAE
SVPER LVCAE EVANGELIO:

Homo quidam fecit cœnam magnam.

Venite et congregamini ad cœnam magnam Dei. Apo. 19

ROMAE, Apud Gulielmum Facciottum. M. DC. II.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

REVERENDISSIMO PATRI, AC SACRAE THEOLOGIAE PRAESTANTISSIMO MAGISTRO.

F. THADAEO PERVSINO AVGVSTINIANAE FAMILIAE COENOBITAE.

Fr. Hieronymus Narnienſis Capucinus. S. P. D.

SVPERIORI anno, cum in ædibus S. Laurentij Peruſiæ conciones haberē, Pater Reuerendiſſime mihi ſemper dcenti (quæ tua fuit humanitas) interfuiſti: idq; ſum conſecutus ex tua præſentia, vt te virum inſignem, ac omni eruditione conſpicuum, quē ego pertimeſcebam cenſorem, habuerim mearum concionum laudatorem præcipuum. Equidem humilitati orationis noſtræ, quocumque etiā dicendi genere, ſplendore, vel copia ſiue concinnitate excelluiſſet; ſatis ac multum erat, vt tua graui præſentia dignaretur: Quod autem tantopere commendaris, ac ſummis etiam præconijs extuleris, mea quidem ſententia, ſatis ſuperq; fuit. Verumtamen, in eiuſmodi officijs, et ſi nimius fueris, atque omnibus alijs, ac mihi omnium primo planè ſatisfeceris; tibi nihilominus, qui nihil vmquam omittis, quod

amicorum vſui eſſe poſſit, minimè ſatisfeciſti. Quin etiam, vt maiorem in me tuã humanitatem oſtenderes; & arctiori obſeruantiæ vinculo complecterêris; ac denique vt inſignem animi tui pietatem, quà cunctis mirifice eluces, omnibus patefaceres, concionem inſuper à me expoſtulaſti, quam te præſente habui de Conuiuio ſupernæ gloriæ: vt eam eruditiſſimis Commentarijs tuis, quos in Iſaiam prophetam, ingenio ferè diuino es meditatus, intermiſceres. Neque es veritus, ob eximiam, quã de me concepiſti opinionem (quæ ſanè fuit ingenij tui felicitas) ita fore, vt lolio triticum diſſeminares; aut lanceas inter ſecures immitteres; vel etiam agrum ſereres duplici ſemine. Qua in re, tam maximo à te beneficio deuinctus fui, vt tuam compellar humanitatẽ extollere; memoriæq. infixam perpetuo retinere; ac nullo vnquã tempore, obliuione; aut vlla moleſtia, vel aduerſa fortuna delere. Accipe igitur inconcinnæ, ac rudis orationis munuſculum, quo ſtantopere, ac diu deſideraſti; ſitq; hoc obſeruantiæ in te meæ non obſcurum argumentum. Quam vt emendes, probes; augeas, ac ſingulari doctrina tua illuſtres, vehemẽter exopto: atque in paruo munuſculo, quod infimum eſt, ac tuis meritis valde impar, ipſum animi votum, quod ſummum ac præſtantiſſimum eſt, obſecro; mediteris. Vale.

FACIET

Digitized by Google

FACIET DOMINVS EXERCITVVM omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum vindemiæ defæcatæ. Iſai. 25.

HOMO QVIDAM FECIT COENAM MAGNAM, & vocauit multos. Luc. 14.

POSTQVAM ſapientiſſimus rerum omnium Opifex Deus, hominem à mundi principio, de limo terræ eductum, produxit in lucem; eumdem primo alloquens, de duobus potiſſimum ſecũ diſſeruit; nimirum, vt ingentem hominum multitudinem conuocaret; atque vt aduocatæ ab eo multitudini, conuiuium pararet iucundiſſimis epulis exornatum: Creſcite (inquit) & multiplicamini, & replete terram, & ſubijcite eam: & dominamini piſcibus maris, & volatilibus cæli, & vniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Hoc eſt primum. Dixitq. Deus, Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & vniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, vt ſint vobis in eſcam. Ecce ſecundum. *Gen. 1. 28.* *Gen. 1. 29.*

Quamuis autem paratæ hæ dapes herbarum atq. lignorum, extrinſecus appareant viles, ac minimi momenti; erant tamen (diuinæ ipſius Scripturæ teſtimonio) exquiſitiſſimæ: quæq. non ſolum guſtum iucundiſſimorum ſaporum ſuauitate reficiebãt, ſed ipſum etiam viſum, eximia earum pulchritudine, mirum in modum delectabant. Sic enim Scriptura dicit: Produxit Dominus Deus de humo, omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue. Verum enim vero, ſi ijs in rebus, latentibus quoque myſterijs animum admoueamus, longè amplius iucundiora atq; præſtantiora fuiſſe intelligemus: ſiquidem, antiqua illa diuinæ ſapientiæ opera, fœcundiſſima quædam principia extiterunt, ac veluti ſeminaria earum poſtea rerum, quæ Deus in hominum gratiam, præſtare in fine temporum decreuiſſet: vt nimirum inſignia illa beneficia, quibus humanum genus ornandum, honeſtandumq; erat, eximijs quibuſdam typis inſculperentur. Quamobrem copioſam à mundi exordio multitudinem aduocauit; eiq. opiparum illud, lautumq. conuiuium indixit: ſcilicet, vt intelligeremus illa maiora pocula, pabulumq. gloriæ ſuauiſſimum, quibus *Gen. 2. 9*

veluti

Digitized by Google

veluti nectaris ambroſiæq. deorum alimentis, in hac poſtrema
aurea ætate, feliciſſimaq. qua degimus, ſeruator ipſe omnes mu-
Mat. 11 nifice erat inuitaturus. Venite (inquit) ad me omnes, & ego re-
28. ficiam vos.
Apoc. 19 Angelus clamauit voce magna dicens omnibus auibus, quæ
18. volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad cœnam
Luc. 14. magnam Dei, vt manducetis carnes Regum. Homo quidam fecit
cœnam magnam & vocauit multos.
Iſai. 25. *Faciet Dominus exercituum omnibus populis in monte hoc conuiuium pinguium.*

Huius igitur conuiuij cæleſtis munificentiam aperiamus: Duoq. in primis ſunt, quæ cœnæ huius liberalitatem præcipue nobis declarant: videlicet, natura conuiuij: ac nobiliſſimæ ipſius conditiones. atqui a natura conuiuij, quæ potiſſima eſt, ſumamus narrationis exordiū. Vetuſtiſſimi equidem Patres, pariterq. ſanctiſſimi, (quos ſemper antiquitas, ob inſignem eorum ſanctitatem, eximiumq; doctrinæ ſplendorem ſummopere eſt venerata; inter quos præclariſſimi fuerunt Ambroſius, Gregorius, Beda, Euthymius, alijq; quàmplures) cœnæ huius magnæ ſignificationem, ſpiritali ſupernorum gloriæ ciuium refectioni belliſſime accommodarunt: Quod nimirum, æternis in ea dapibus ſatiati; omnibuſq gaudijs ac voluptatibus, eorum animi cumulati, Deum ipſum ſummum, immenſum, verum, limpidiſſimo oculorum obtutu intueantur. Atqui eo libentius, eamdem cœnæ ſignificationem complexi fuerunt, quo, ſicut cœna ipſa, apud homines, cum veſperum appropinquat, inſtruitur; eademq; peracta, nullum vltra conuiuium deſideratur: ſic illa diuinæ gloriæ cœna beati homines, cum lucem tenebræ pellunt; ſcilicet, elapſa preſentis vitæ luce, afficiuntur. Quam deniq; conſequuti, nullum amplius conuiuium expectabunt: ſed eo ſolum contenti (vtpote gaudijs, voluptatibus, ac bonis omnibus cumulato) ſempiterno æuo fruentur.

O vere inæſtimabilem cœnam, atque deſiderabile conuiuium; vbi non corruptibiles epulæ proponuntur, quæ natiui caloris corrumpuntur igniculo: ſed ſuauiſſimo diuinæ eſſentiæ ferculo veſci licet, quæ omnium delicatiſsimarum dapium iucundiſsima eſt; dum ineffabili modo in ſempiternis ſubſiſtit diuinis hypoſtaſibus, Patre nimirum, & Filio, ac Spiritu ſancto: Qui omnes liberaliſsimi conuiuatores, felicibus illius gloriæ conuiuis veluti procincti, concordiſsime in illa menſa miniſtrant. Non vlla (mihi credite) lingua explicare valeret, neque mens vlla penitus compreheñ-

Digitized by Google

prehendere (ſicut ait Gregorius) quanta ſupernæ felicitatis illa ſint gaudia : gloriæ conditoris ſemper adſiſtere : incircumſcriptum Dei lumen cernere : nullo mortis metu affici:& incorruptionis perpetuæ munere lætari.

Quamobrem non inconſulto ſapientiſsimus vates Iſaias, diuini illius conuiuij excellentiam ſignificare nobis volens, qui in ſenſibilibus rebus verſati ſumus, corporeis quibuſdam typis, ſpiritualium epularum delitias mirifice deſignauit: cum videlicet, appellauit,

Conuiuium vindemiæ, & pinguium medullatorum, & vindemiæ defæcatæ.

Ex quibus verbis ſatis aperte colligitur; quòd omnia cœnæ huius fercula, ſiue etiam pocula, quæ propinantur, vniuerſa, pinguia ſunt futura, ac medulata, ac defæcata. Enimuero, dum in humanis agit anima noſtra, luciſq. huius vſura, cum ſuo corpore fruitur, ipſa in primis anima ſæpiſsime conficitur mœroribus plurimis: at vero ipſum corpus, doloribus, ac paſsionibus fere ſemper innumeris exagitatur. Sed in cæleſti illa gloria (quæ eſt Beatorum conuiuium) obeſa anima fiet, ac incredibili pinguedine diffundetur: hoc eſt, ingenti dulcitudine, atq; ſuauitate delectabitur. Vnde Pſalmiſta ait: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: Et Hieremias: Conſolabor eos, & lætificabo a dolore ſuo; & inebriabo animam ſacerdotum pinguedine; & populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus. *Pſal.62.* *Hier.31*

Ipſum autem corpus, quod in præſentia moleſtiſsimis paſsionibus eſt ſubiectum; defæcatum manebit dum ibi, a malis omnibus, quibus iam diuexari ſolitum erat, omnifariam depurgabitur. Eſt enim modo corpus tenebricoſum, craſſum, graue, mortiq. obnoxium: tunc vero, ex claritatis dote, fulgentiſsima luce ſuffundetur; ſubtilitate etiam, agilitate, ac immortalitate perpetua præditum erit. Inſuper tam anima, quam ipſum etiam corpus, in hac præſenti vita, formidine ac terroribus varijs diuexantur: tunc autem, omni prorſus abducto metu, tranquilliſsima ſecuritate perfruentur. Ac quemadmodum oſsium internæ medullæ, circumactis eiſdem oſsibus, vndequaque teguntur; ſic illi, firmiſsimis præſidijs aduerſus omnes metus diuinitus ſepti, in abditis diuinæ faciei penetralibus reconditi conſeruabuntur. Vnde Pſalmiſta dicit: Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ, a conturbatione hominũ: Et Iſaias inquit: Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in requie opulenta, & in tabernaculis fiduciæ. *Pſal.30.* *Iſai.32.*

Huius autem cœnæ ratio atque natura, eſt in hoc poſita;

vt Deum

vt Deum ipſum, optimum, maximum, ſummum etiam ac verum, in ſuo fonte, perfecte quidem, ita vt cogniti ſumus, intueamur: atque liberaliſsimæ illius faciei immenſa bellitudine, profuſa animi voluptate perfruamur: omnibus quidem abductis vmbris, fulgoribus, atq; theophanijs, quæ mentem offundunt tenebris, potius quàm illuminent; aciem intelligentię obtundunt, magis quam acuant; ac ipſum limpidum diuinæ eſſentiæ obtutum nobis eripiunt. Eſt autem hæc veritas vſque adeo perſpicua; vt inter ipſos Philoſophos, qui ſolo naturæ lumine erant ſuffulti, nec vllo ſplendore fidei nitebantur, ij qui ſumma laude, ingenijq. acumine, prę ceteris floruerunt; vltimam hominum felicitatem in contemplatione ſubſtantiarum æternarum, atque ſeparatarum collocarint. Neque enim diſtantia, quam intellectus habet ad fulgentiſsimum illud lumen diuinæ naturæ, nos debet adducere, vt falſo exiſtimemus, id quod falſo ſimul ac impie putauit Alpharabius; quem etiam ex noſtris nonnulli Theologorum (magis quam ipſe impie) imitati fuerunt: aſſerentes vtique, ob illud naturarum immenſum interuallum, non poſſe contingere, vt mentibus abſtractis a materia, intellectus poſsibilis, ſua ipſa contemplatione coniungeretur. Sed certe nullus intelligens hæc poteſt adſtruere. Quis enim non videat, ſi dumtaxat vtrorumque naturam conſiderauerit, quod in immenſum exuperat ens diuinum, infinitum, abſolutiſsimum, æternum, lumen denique ſummum, & incircumſcriptum, creata omnia; ſiue infima illa ſint atque corporea; ſiue etiam ſuperiora & incorporea, quæ dignitate naturæ, ac nobiliſſimarum operationum præſtantia, cunctis cæteris rebus eminent ac præferuntur? Quis etiam non inſpiciat, cuiuſque aciem intellectus, non alia quàm veſpertilionum proportione ad ſolis immenſum lumen, comparari poſſe ad ea quæ ſunt manifeſtiſſima in natura? Verum enim vero præſtantiſſimo gloriæ lumine affecti, tam mirifica Beatorum vires efficacitate cõfirmabuntur; vt ſummo animi gaudio, ſummaq. delectatione, in æternum diuinitatis ſpeculum ſeſe figant. Illam igitur ſententiam, vt minime probabilem acriter reprehendit S. Auguſtinus, in libro quem de videndo Deo conſcripſit: Illam Apoſtolus effringit apertis illis verbis Corinthiorum: Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate; tūc autem facie ad faciem. Illam etiam S. Ioannes demolitur, dicens: Cum apparuerit ſimiles ei erimus; & videbimus eum ſicuti eſt. Eamdem Gloſſa exclusit, ſuper illis verbis S. Pauli: Cum tradiderit Regnum Deo & Patri, dicens: In Patria, eſſentia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti videbitur, quòd ſolis mundis cordibus

Alpharabij error craſſus.

1. Cor. 13.

1. Ioa. 3.

1. Cor. 13.

dibus

dibus datur, quę eſt ſumma beatitudo. Ac denique S. Gregorius in illum Exodi locum: Non videbit me homo & viuet; illam ipſam ſententiam prorſus innuit: oſtendens eſſe falſam eorum opinionem, qui in illa beatitudinis effulgentiſſima regione, Deum non in natura propria videri autumarunt; ſed in quadam inſpici claritate, quæ a fonte ſummi luminis diffunderetur: Quippe, cum Dei natura (vt ipſe ibidem ait) ab ipſa claritate (quæ ſua eſt ſimplicitas) minime diſtinguatur. *Exo. 3.*

Sed ne ſummo pede, in præclariſſimam hanc diuinæ gloriæ cœnam videamur ingreſſi; non abs re erit, ſi illam ſuauiſſimi pabuli iucunditatem, quæ in perſpicua belliſſimi Dei vultus contemplatione excipitur, aliquantulum preſſius explicauerimus. Quia vero ſub ea lege nati ſumus ac viuimus, vt ſenſibus intelligentia noſtra ſubijciatur: neque poſſumus vllam ſupernarum rerum adipiſci cognitionem, quam prius ab eiſdem ſenſibus non emendicauerimus; operæpretium fuerit, ex ipſis ſenſilibus rebus, quaſdam nobis erigere pulcherrimas ſcalas, vt ita ex creaturis, effectibuſq. ſenſui manifeſtis, veluti gradibus, ad ſummum vniuerſorum principium aſcendamus.

Illud igitur in primis conſtituendum eſt, videlicet, Deum optimum maximum, fontẽ eſſe perennẽ, & inexhauſtum, omnia continentẽ, quæ in alijs cunctis creatis rebus diſperſa, acveluti profuſa inueniũtur. Quidquid enim in creaturis reperitur, quibus aliquid deeſt, ſimul in Creatore eſſe neceſſe eſt, cui nihil deeſt, aut deeſſe poteſt. Quãobrẽ, cũ nemini, alteri dare liceat quod ipſe in ſe primo nõ habet, conſequens eſt, Creatorẽ omniũ Deum, qui omnibus rebus alijs, modum, ſpeciem, & ordinem; numerum, pondus, atque mẽſuram; vnitatem, veritatem, ac bonitatem; eſſentiam, virtutem, operationem; cauſam ſubſiſtendi, intelligendi rationem, ordinemq. viuendi eſt elargitus; in ſeſe omnia præſtantiſſimo modo ſcilicet eminenter colligere ac comprehendere. Sicut enim fulgentiſſimum ſolis iubar, licet reliquis aſtris, quæ ſunt in firmamento, lunæ etiam, ac ceteris planetis communicetur; in ipſo tamen ſole, opulentioribus radiorum theſauris, quàm ſimul in omnibus cælorum orbibus habitat: ſic Deus, qui caput eſt, fons, & origo cunctarum creatarum rerum, in ſe vno, bonis omnibus, vniuerſiſq. creaturarũ excellentijs manet cumulatiſſimus. Itaque in ipſo eſt omnis herbarum ac foliorum ſpecies; florum item venuſtas & elegantia; pulchritudo colorum atque gemmarum; argenti & auri micantiſſimus ſplendor; fluminum ac fontium formoſa claritudo; ſolis ac lunæ, ceterorumq; aſtrorum incredibilis ful-

Digitized by Google

lis fulgor; auium ſuauiſſimi concentus; ſiluarum delectabilis amœnitas; ac bellitudo camporum vniuerſa. Vnde in Pſalmo ipſe
Pſal. 49. idem ait: Pulchritudo agri mecum eſt. Hoc igitur in primis fundamentum, ſubſequentibus gradibus eſt iaciendum.

1. *Grad.* Deinde gradum vnum conſtituamus, quem nobis Ariſtoteles
Ariſt. 8. *Met. tex.* 10. ædificauit: videlicet, quod rerum ſpecies ſunt veluti numeri. Quẽadmodum enim ſuperior ſemper numerus, vt puta quaternarius, continet inferiorem numerum, ternarium ſcilicet; ac ſimul vnitatem, quæ ipſum eumdem quaternarium ad talem numeri ſpeciem reducit, atque coarctat: ſic etiam naturæ rerum hoc ordine ſecum inuicem comparantur; nempe vt ſemper altera alteri præferatur, ac eam dignitate ſuperet & euincat: ita nimirum, vt illa quæ habetur natura nobilior, contineat illam alteram, quæ minus nobilis eſt, minuſve præſtans; ac ſimul alium perfectionis gradum, qui ſuæ naturæ ſit proprius, quiq. ab altera viliori naturam ipſam diſcernat.

2. *Grad.* Hoc poſito, alium conſtituamus gradum, qui eſt de Angelorum ſpecifica differentia, ſtatuentes vniuerſos Angelos ſpecie abinuicem eſſe diſtinctos. Nam & ſi de re iſta nil certum, atque indubitatum definiri queat; immo potius tutiſſima ſit Auguſtini ſententia, qui in libro contra Priſcillianiſtas capite vltimo ſic inquit: Eſſe Angelos, Principatus, Poteſtates, & Virtutes libenter me ſcire fateor; quia id teſtatur Paulus ad Coloſſenſes: Quid autem ſint; aut qualiter ſint; aut quomodo diſtinguantur, penitus ignoro: neque ex hac ignorantia aliquod detrimentum patior. Idq. ipſum affirmat Græcus auctor Damaſcenus libro 2. de Fide cap. 3. ¶ Nihilominus poſteriores Theologi qui ſubſecuti ſunt, ac præcipue S. Thomas Theologorum omnium diſertiſſimus, attentius rem conſiderantes, atque etiam rationem naturalem, ipſaq. philoſophiæ dogmata conſulentes, affirmatunt vniuerſos Angelos, non ea ſolum quę eſt ſecundũ numerum, ſed ſpecifica differentia eſſe deſtinctos. Quæ quidem ſententia, etſi non omnibus appareat eſſe probabilis; immo vero diſpliceat pleriſque Theologorum ſummi nominis; eam tamen vt probabiliorem, magiſq.
S. Tho. 1 *p. q.* 50. *art.* 4. conſentaneam philoſophiæ, S. Thomas amplectitur. Cum enim a materia (vt auctor eſt Philoſophus in locis plurimis) diſtinctio indiuiduorum accipiatur; ſit conſequens, nobiliſſimos actus, qui ſunt Angeli (vt pote materiei expertes) nequaquam illo mo-
12. *Met. tex.* 49. do diſtingui poſſe. Quamobrem Ariſtoteles 12. libro Metaphyſices affabre de re iſta argumentatur, dicens: quòd ſi concederentur duo prima principia, quæ ſolo inter ſe numero eſſent di-

ſtincta,

ſtincta, neceſſe vtique foret, ex materia compoſita illa eſſe, a qua talis diſtinctio ſecundum indiuiduum deſumeretur.

3 Poſtremo alius conſtituendus eſt gradus, videlicet, ingentem, ac propemodum innumerabilem eſſe Angelorum turbam. Quòd etiam Iob inſinuauit, dicens: numquid numerus eſt militum eius? Neque enim in hac parte Ariſtoteli concedendum eſt, qui mentes illas æternas, ſub quodam certo atque anguſto numero comprehendit: quandoquidem ipſe exiſtimans intelligentiarum præſtantiſſimas naturas, ad hæc inferiora ac ſublunaria entia neceſſarium ordinem habere, ſecundum rationem mouentis, & finis; ex numero primorum motuum, numerum ſeparatarum mentium ſupernarum inueſtigauit. Sed longe melius cum S. Thoma cenſeo eſſe dicendum, ſubſtantias illas diuinas immateriales, in quadam multitudine maxima, ab auctore naturæ fuiſſe conditas; ac omnem multitudinem materialium rerum exuperare: A qua quidem ſententia non diſcrepauit S. Dionyſius, qui in libro de cæl. hier. cap. 9. ſic ait: Multi ſunt exercitus ſupernarum mentium, infirmam & conſtrictam excedentes noſtrorum materialium numerorum commenſurationem. Hæc autem aſſertio confirmatur præcipua hac ratione: Vniuerſi perfectio eſt illud quod in productione rerum, ſupremus omnium opifex potiſſimum intendit: quamobrẽ ſi pulcherrimam creaturarum ſeriẽ contemplari velimus: id equidem præ ceteris vnum, in ipſis conditis rebus obſeruare licebit; videlicet, quod eo ordine creata omnia in incremento ſe ſuperãt, quo etiam in naturæ præſtantia atque nobilitate præferuntur. Quemadmodum autem in corporibus conſideratur exceſſus vel inæqualitas, ſecundum magnitudinẽ molemq. maiorem; ſic itidem in incorporeis naturis attenditur exceſſus, ſecundum multitudinẽ, atque maiorẽ numerũ. Igitur cum inſpiciamus ſuperna illa corpora incorrupta, quæ dignitate naturæ, cunctis effectis corporibus antecellunt, ſine vlla fere proportione, corruptibilia cuncta corpora magnitudine molis ſuperare (eſt enim hæc tota actiuorum ac paſsiuorum ſphæra modicum quidpiam, ſi ad vaſtiſſimos illos cælorum orbes, fere quidem immenſos, comparetur:) erit vtique rationi admodum conſentaneum, feliciſſimas illas mentes, atque diuinas intelligentias, optima vita fruentes, quas Angelos Theologi nuncupamus, omnibus materialibus ſubſtantijs ſecundum multitudinem, abſque vlla comparatione propemodum antecellere.

3. Grad.

Iob. 25.

His igitur omnibus gradibus conſtitutis, alacriter vſque ad Dei vultum aſcendamus; ſummam quidem illius pulchritudinem

contemplaturi, ac ſuauiſſimum ferculum diuinæ illius faciei, omnium aliarum dapium pretioſiſſimarum iucundiſſimum, perpetuo comeſturi. Atqui ab infimis rebus ſumamus exordium, quæ nullum alium in natura nobilitatis gradum, prçterquã ipſum eſſe ſunt conſecutæ. Huiuſmodi ſunt cæli, & elementa, ac vniuerſa miſta inanimata; ſiue ligna illa ſint ſiue lapides, ſiue cuiuſuis generis metalla. ¶ His omnibus ſuperiora ſunt illa omnia, quæ vegetandi virtute prædita ſunt: Et rurſus, vegetantibus ſenſibilia ipſa antecellunt, quæ ſenſum ac motũ prioribus ſuperaddunt. Quibus tamen omnibus homines præferuntur, qui ſuas actiones induſtria & ratione moderantur. Etenim homo cunctarum eſt epitome creatarum rerum; qui in ſe vno complectitur cælorum eſſe, lapidum, atque gemmarum; virentium herbarum & arborum vegetationem; ſentiendi virtutem animalium: ac denique intelligendi, vim quæ homini proxima eſt, ac eum ſeparat à cunctis alijs rebus, quibus non eſt communis humana natura. Sed quid in ijs demoramur explicandis minutijs infimarum ac ſublunariũ rerum; quo minus mundana omnia prætergreſſi, ad cæleſtiũ vſque ſedes contemplatione euecti, ingentem illum exercitum fereq. innumerabilem beatarum mentium conſideremus? Quandoquidem vel vna tantum, eademq; inter ceteras minima, tam mire & excellenter ſuperat cunctas naturas corporeas, vt in ſe omnem ſublunarium perfectionem eminenter contineat; ac inſuper illam formam, illud decus, illamq. elegantem pulchritudinem, quam ſua ipſius natura ſibi ipſi determinat.

Secundus vero Angelus, vtpote ab hoc primo & infimo ſpecifice ſeparatus, omnem in ſe complectitur alterius perfectionem; ac ſuam quoque retinet peculiarem, qua & ab illo diſtinguitur, & eidem, dignitate naturæ ſuperfertur. Tertius pari modo excellit ſecundum: Quartuſq. tertium ſuperat eodem ordine: ita videlicet, vt ſuperior Angelus, ſemper in ſe contineat inferiorum gradus, ac ſuam pulchritudinem peculiarem, qua ipſe in noua ſpecie conſtituitur. Hac igitur conſideratione, ab infimis ſublati rebus, & ad ſumma prouecti, in illam primam intelligentiam, quæ Deo coniunctiſſima eſt, figamus aſpectum. Cumq. ſint Angeli quaſi innumerabiles; ſeq. viciſſim gradibus contineant, & emineant: conſequens eſt, vnam illam ſupremam diuinamq. mentem, quæ Seraphin candentem ordinem tam excellenter exornat, cunctarum orbis rerum eſſe ſpecioſiſſimam, venuſtiſſimam, & elegantiſſimam, vtpote quæ omnium ingentem elegantiam, ac ſuam itidem propriam comprehendit.

Quis

Quis amabo valeret oratione dicere,vel etiam mente cogitare, dignitatem illam naturæ eminentiſſimam, illud decus, illam formam;illam vim intelligentiæ omnia peruadentem; illam affectus efficacitatẽ; expeditiſſimam illam actionem;ac denique amplitudinem illam ſpecierum innatarũ,tam multa atque mirifica,in par uo ipſarum numero demonſtrantium? quibus omnibus ſubſtantia illa ſumma, ac præclariſſima, quæ aliarum omnium eſt menſura, præ ceteris conditis rebus eſt exornata. Verumtamen vniuerſa hæc enarrata bona, ac longe etiã ampliora atque præſtantiora, ſi ad ipſum opificem creaturarum & Angelorum Dominum conferantur,ſunt equidem, perinde atque non eſſent:etenim eſſe noſtrũ (vt auctor eſt Hieronymus ad Marcellam)comparatum illius eſſentiæ,non eſt:Ipſe namque complectitur creaturarum pulchritudines vniuerſas, ac alias quoque innumeras, quæ ſolum immenſæ ipſius diuinitatis proprijſſimæ ſunt conditiones. Exinde fit, vt quemadmodum ante ſolis ſplendidiſſimum iubar, ſplendorem ſuum ſidera tueri nequeunt: ſic omnis condita pulchritudo, aut etiam quæ poſſet produci ab auctore naturæ, collata quidem ad illam præclariſſimam naturam Moderatoris rerum, nullius fere momenti ſit,quaſi non eſſet.Hæc igitur præſtantiſſima natura eſt; hæc facies liberaliſſima; hic vultus Dei eſt elegantiſſimus, quem gradibus infimarum, ac ſupernarum rerum diſquirebamus. Hoc eſt illud ſuauiſſimum ferculum, quo quidem in cælorum menſa, beati homines, ſempiterno æuo fruuntur. Quænam (auditores) animi dulcitudo poteſt abeſſe;aut quæ mentis ſaturitas deeſſe poteſt,vbi omnium bonorum adeſt immenſa plenitudo? His igitur Angelorum ſcalis procedendum eſt;nec vnquam figendus eſt gradus, quouſque Dei vultum ex hiſce pulchritudinibus intueamur: quandoquidem ipſemet Dominus in libro Iob,eumdem intelligendi modum inſinuauit: Numquid(ait)ad pręceptum tuum eleuabitur aquila & in arduis ponet nidum ſuum? in petris manet,& in pręruptis ſilicibus cõmoratur atque inacceſſis rupibus:inde contẽplatur eſcam. In quem Scripturæ locum,extat Gregorij Magni præclara interpretatio:Poſſunt (inquit) petræ ſublimes virtutum cæleſtium poteſtates intelligi,quas non iam more arborum, ventus mutabilitatis inclinat. Vnde vir ſanctus, cum deſpicit terrena bona,more ſe aquilæ ad altiora ſuſpendit, & per contemplationis ſpiritum ſubleuatus, perennem Angelorum gloriam præſtolatur,atque huic mundo effectus hoſpes,illa appetendo quæ aſpicit, iam in ſublimibus figitur. Verumtamen non ei ſufficit, gloriam Angelicæ claritatis aſpicere; niſi eum etiã,qui ſuper Angelos eſt,

Iob. 39.

Greg. li. 31. Mor. c. 35.

valeat intueri:Sola namque eius viſio, vera mentis noſtræ refectio eſt. Vnde, cum dixiſſet, hanc Aquilam in petris manere, & in præruptis ſilicibus commorari, illico ſubdidit: inde contemplatur eſcam: ideſt ex illis choris Angelicis, tendit oculum mentis ad contemplandam gloriam ſupernæ maieſtatis; qua non viſa, adhuc
Iſai. 53. eſurit; qua tandem viſa ſatiatur. Scriptum quippe eſt: pro eo quod laborauit anima eius, videbit & ſatiabitur. Et rurſum: Beati qui
Matt. 5. eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Quis vero mentis noſtræ cibus ſit, indicatur aperte cum dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. hactenus Gregorius. Ex quibus verbis ſatis aperte colligitur, religioſum virum, hac varia, atque multiiugi Angelorum perfectione, ad immenſam conditoris gloriam, ſummãq. pulchritudinem contemplandam, perpetuo aſſurgere. O ſacrum Beatorum conuiuium vereq. deſiderabiles dapes, cuius munificentiam regius vates ſignificanter ex-
Pſal. 35. plicuit illis verbis: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuę potabis eos: quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. In verbo quippe exuberandi, opulentiſſimam gaudiorum affluentiam indicauit: Torrentis verò nomine, qui incitatiſſimo frequenter impetu fertur, admirabilem eius vim ad oblectandos animos Beatorum ſignificauit.

Addit deinde: Quoniam apud te eſt fons vitæ, a quo nimirum fęlices conuiuantium animæ, feliciſſimam vitam hauriunt ſempiternam; quæ vtique in ſummi Veri contẽplatione excipitur: Et in lumine, videlicet gloriæ tuæ, diuina luce ſuffuſi deiformitatis, immenſum illud, & incircumſcriptum lumen intuentur. Qualis igitur (auditores) erit hæc cœna Sanctorum? Quibus repagulis detineris homuncio, quominus ad eam properes diuinæ gloriæ menſam? Quo tendis? Quibuſnam rebus inhias? Quid cœna iſta iucundius, vel optatius animus concupiſcit? Quam denique aliam comminiſceris felicitatem, cum ad poſſeſſionẽ ſupernarum rerum conditus ſis, ac redemptus? Porro, ſi vnius forma mulieris atque venuſtas, tam mira virtute viget ad rapiendos animos, vt ſæpe homines vel inſanire faciat, vel marceſcere. Si itidem Troiani principes (referente Fabio) Proceresq. Græcorum, non indigne tulerunt, tot mala ſuſtinere longiſſimi temporis, tot mortes, tot pericula, tot clades immaniſſimi belli; ne ſola vnius Helenæ forma priuarentur. Quin etiam rex ipſe Priamus decennio bello propemodum exhauſtus; amiſſis tot liberis; ac ſummo imminente diſcrimine Regni totius & vitæ; cui faciem illam (ex qua tot lacrymarum origo defluxiſſet) inuiſam, atque abominandam eſſe oportebat;

oportebat; audit hęc; ſuiſq. ipſius oculis intuetur. Ac nihilominus præſens Helenæ forma ita animum illi demulcet, gratiamq. conciliat, vt omni ſubducta rabie, qua poterat crebreſcentibus cladibus excandeſcere; iuxta ſe tam placidè collocaret; blandiſq. verbis compellaret vt filiam, ac excuſationem afferret, quo minus eorum malorum ipſa ſe eſſe cauſam arbitraretur. ¶ Nunc igitur (auditores) Dei, hominumq. fidem imploro: ſi parua hæc pulchritudinis guttula, ac minima quædam elegantiæ ſtilla, quæ ab immenſo diuinitatis oceano diſtillarat; tantum apud illos obtinuit, vt moleſtiſſimos labores decennales, tot truculenta funera, tot rerum deuexationes atque diſcrimina ſubire compulerit: Quid nos facere conuenit, ob illam pulchritudinem mirificam diuinæ faciei, obq. altiſſimum totius decoris, cunctarum gratiarũ, atque bonorũ impermeabilem abyſſum? Si quidem millies in die obeunda mors eſſet; ſi cuncta Martyrum perferenda ſupplicia; ſi omnia reproborum tormenta, nonnullo temporis ſpatio ſubeunda: Quid vtique hæc eſſent ſi cum excelſa diuinitatis gloria, cumq. delitijs beatificæ cœnæ compararentur: Vbi intellectuales ſubſtantiæ perpetuam felicitatem conſequuntur, ac cunctis animi votis, abſoluta omnibus numeris ſatietate ſatisfaciunt? Menſa ſuperni Conuiuij quæ paratur, ſunt animæ potentiæ ſpirituales, videlicet, intelligentia, memoria, ac voluntas: Mappa autem qua ſternitur, diuinæ eſt gloriæ lumen, quo faciles & expediti, ad inſpectandam diuinitatis lucem, Beati ipſi redduntur. Perſonæ vero diuinæ Pater, ac Filius, & Spiritus ſanctus, præſtantiſſimos illius menſæ miniſtros ſeſe præbent. Pater quidem æternus, conuiuantes hoſpitio liberaliter excipit: Filius ſtatim aperit ſuauitatem paratarum dapium: Spiritus vero ſanctus comiter amplectitur omnes, & exoſculatur. Rurſus, Filius Dei, porrigit aſſidentibus acetarium multigenis herbuſculis ac prętioſis floribus velut in ſertum, dũ ſcilicet oſtẽdit effulgẽtiſſimũ diuinitatis ſpeculũ ac mundũ idealẽ rationũ viuentiũ locupletiſſimum: Pater perfundit aceto, dũ eis omnipotẽtiæ attributũ patefacit. Ac tandẽ Spiritus sãctus reſpergit oleo, cũ ineffabilẽ bonitatem manifeſtat diuinę naturę. Pater itidẽ panes in menſa offert ſtabilis comprehenſionis: Filius ſalẽ affert ſapiẽtię atque cognitionis: Spiritus ſanctus, aſſum ignitæ dilectionis. Filius porrigit delicata cibaria humanæ ac diuinæ naturæ, quibus veſcũtur: Spiritus ſanctus propinat iucundiſſima pocula donorũ, quibus inebriantur: At Pater in Filio ſe tradit intelligendum, & in Spiritu ſancto ſuauibus eorũ amplexibus exhibetur. Tandem Pater æternus, immortalitatis dotem elargitur: Filius dono afficit mirificæ

clarita-

Digitized by Google

claritatis: Spiritus verò ſanctus, ſubtilitatis & agilitatis munera in eos confert. O qualis refectio (inquit) Richardus, vbi dapifer Chriſtus; pincerna Spiritus ſanctus. Et certe Pater, hoſpes largiſſimus: Homo quidam fecit cœnam magnam. Hactenus de natura Conuiuij dictum ſit: modo iam ſupereſt, vt breui oratione, cœnę huius conditiones, pro virili noſtra contemplemur.

At vero omnis cœna, ſi ea (qua par eſt) dignitate vel gloria inſtruatur, in primis hęc vniuerſa habere debet: videlicet, opportunitatē temporis, amœnitatem loci, hoſpitis benignitatē, dapiū ac poculorū cum ſuauitatem, tum varietatem, miniſtrorū affabilem conſuetudinē, cantuū iucundam harmoniam, ſplendentia luminaria, quibus menſa promicet, liberalitatē inuitantis, perfectam conuiuantiū ſecuritatem, ac denique ſatietatem vniuerſorū ſenſuum. Hęc igitur cœna, quā ſummus omniū conditor apparauit, cumprimis opportuno, ac plane commodo tempore, vt puta iam dilapſa præſentis vitæ luce, fuit inſtructa. Nec illi deeſt formoſſimi loci delectabilis amœnitas; quippe quæ in ſuperno cęlorum viridario eſt exornata. Adeſt pterea benigniſſimus hoſpes videlicet Deus, qui eos incredibili comitate ad Conuiuium excipit. Adſunt dapes & pocula, tam precioſa, quàm varia, qui ſunt diſtincti gradus cæleſtium gaudiorū, quę ſingulis beatarum mentium, pro digni-
1.Cor. 15. tate vel meritis retribuuntur. Vnde Paulus ait: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum; ſtella enim à ſtella differt in claritate: ſic & reſurrectio mortuorū. Miniſtri quoque illius ſacræ menſæ innumerabiles ſunt, ac ingenti decore, cum affabili-
Dan. 7. tate cohoneſtati; de quibus Daniel ait: Millia millium miniſtrabāt
& Apo. 5. ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei. Ibi conuiuāriuni aures ſuauiſſimis cantibus demulcētur, vti Ioannes inquit in Apo-
Apoc. 14 calypſi: Vocem quam audiui, ſicut citharoedorum citharizantiū in citharis ſuis. Ibi candelabra aurea promicabunt, nimirū Agni & vniuerſi iuſti; quibus ſuperna Ciuitas ſplendentiori luce, quam
Apoc. 22 ſolis huius radijs, ſuffundetur: nox vltra ibi non erit, & non egebūt lumine lucernæ, neque luminę ſolis: quoniam Dominus Deus illu-
Mat. 13 minat illos: Vnde iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris eorum. In his erit liberaliſſimus hoſpes perpetuo præſens, qui comiter
Cant. 5. vniuerſos inuitās, illis verbis excipiet: Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi. Aderit præterea cunctis illius menſæ conuiuis, inſtar fluuij pax; ſumma nimirum animorum cōcordia,
Iſai. 32. ac tranquilla ſecuritas: Sedebit (inquit Iſaias) populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta.

Quid verò de corporeis ſenſibus deq. corū præſtantia vel delectatione

ſtatione referam? Qua lingua,quibuſq. verbis explicari valerent inæſtimabiles delitiæ quibus afficientur? Enimuero,Beatorum faucibus dulcis ac periucundus humor continue inerit: Aures verò muſicis ſemper numeris,ac ſuauiſſimis Angelorũ concentibus replebuntur: Oculi eorum,ſplendentia glorię corpora perpetuo intuebũtur. Olfactus pergratiſſimis fruetur odoribus;nõ qui ex floribus,vel alijs pigmentarij ſuffimentis emitti ſolent,ſed ijs,qui ex intima beatorum corporum miſtione egredientur.Quamuis enim nullus ibi extraneus poſſit eſſe odor,qualis eſt apud nos fructuum vel pigmentorum; ipſa tamen glorioſa corpora, ob temperatiſſimam primarum qualitatum complexionem,ſummo odore fragrabunt:erit enim ſtomachus plenus odorifera ſubſtantia, ac reliqui omnes humores ſuauiſſimum odorem redolebunt.

Tactus denique ipſe afficietur mirifica voluptate; cùm per orbes cæleſtes Beati tranſeuntes, & in Empyreo exiſtentes, tactum cælorum ſentient,ſanctiſſimamq.Seruatoris noſtri humanitatem, ac itidem ſe inuicem manu tangent & amplectentur. O vere inæſtimabilem cœnam,in qua non modò ſenſuum,ſed omnium votorũ perfectiſſima ſaturitas inuenitur! Sicut enim auctor eſt S.Thomas in 3. contra gentes: Homo quatenus intellectuali eſt præditus natura,ad contemplationem veritatis vehementer inceditur atque deflagrat: In illa verò cœna,quam glorioſus Deus,Pater,& Filius,& Spiritus ſanctus Beatorum mentibus inſtruunt,omnẽ intelligendi appetitum aſſidentes conuiuæ ſaturabũt:In illa etenim fulgentiſſima luce veritatis primæ, quæcumque humanus animus naturaliter ſcire deſiderat,Sanctorum oculi,limpido vultu ſpectabunt:ibi quidem perfuſi atque ſuffulti diuino gloriæ lumine contemplabuntur naturas cunctarum ſpecierũ, intelligentq. vltimas ac abditiſſimas rerum differentias, virtutes quoque earum, & accidentia propria totius Vniuerſi. Quid eſt(inquit Gregorius) quod non videant, qui videntem omnia vident? In die illa (vt Hieremias ait)non docebit vnuſquiſque proximum ſuum:ſiquidẽ *Hier.* 31
Deus ipſe clare ab omnibus viſus vniuerſos docebit. Præterea, homines ingenti deſiderio rapiũtur poſſidẽdi diuitias, vnde adeo hæc cupiditas, ſæpenumero exardeſcit,niſi ratione moderetur,vt frequenter auari atque rapaces quãplurimi ob hanc cauſam euadãt.Sed facile huic tãtæ cupiditati ſuccurrit feliciũ menſa:In illa nãque Deus ipſe profertur,qui eſt fons & origo cunctorum bonorũ,ac in quo cumulantur veræ diuitiæ totius Vniuerſi. Ipſe equidẽ ille eſt,de quo Paulus ſumma animi admiratione exclamans,ait: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei; Cuius atria ſunt *Rom.* 11
circum-

circumfuſa gloria: Tecta auro fulgent: Parietes, pauimentum, ac denique vniuerſa domus, exornantibus gēmis, vndequaque promi-
Pſ. 111. cant. Vnde Propheta regius merito dixit: Gloria & diuitiæ in do mo eius. Prȩterea humanus animus, ad voluptates & delectationes, vehementi quodā impetu, ſuapte natura defertur: vnde etiā ſæpiſſime contingit, vt vitæ ſanctitas, ac morū elegantia, turpiſſima impudicitia, vel intēperantia labefactetur: Sed illa Beatorum cœna, huic etiam cupiditati ſatisfacit: tā miris enim, ac periucundis animi voluptatibus, in illa menſa fruuntur, vt nulla mens penitus comprehendere, nec vlla lingua verbis conſequi poſſit. Enimuerò diuinæ menſæ delitiæ, tantò carnalibus (quæ beſtijs ſunt communes) iucundiores ſunt, atque nobiliores, quanto ſenſui præſtat intelligentia. Denique homines naturaliter perpetuū eſſe deſiderant: en, adſtat (auditores) cælitū menſa, cui aſſidentes cōuiuȩ, perpetuo viuent; viuentes perpetuo comedent, ac tandem comedentes, perpetua iucunditate gaudebunt.

Hæc igitur fratres, eſt illa sūma atque diuina cœna; vnde Beati omnes, velut ex ipſo fonte bonitatis, omne bonū exhauriūt: in ipſa equidem feliciſſimi ſodales, feliciter viuunt: in ipſa, tamquā in Dei lumine fulgentiſſimo, quodcumque lumen inſpiciunt; atqui vt Auguſtinus ait, in ipſa nullus erit paupertatis metus, nulla ægritudinis imbecillitas: in ipſa nemo lȩditur, nulla exardeſcit cupiditas; nullū ibi deſideriū, nulla honoris pulſatio, aut poteſtatis ambitio. Nullus erit in ipſa diaboli metus, inſidiæ dæmonum nullæ; terror gehennæ procul: mors neque corporis, neque animæ in ipſa erit, ſed immortalitatis munere vita iucūda ſancti illi, ac glorioſi conuiuæ, quoquo ſe vertāt, vndequaque lætantur, & gaudio diffluunt: ſiue enim oculos attollant ſurſum, ſiue deorſum deprimāt, ſiue intra ſe colligant, ſiue etiam foris inſpiciant, ſemper gaudiorū materia illis occurrit: ſupra ſe namque, de viſione diuina, lætitia aficiuntur: infra ſe verò, de cæli, & aliarū corporalium creaturarum pulchritudine gaudent: Intra ſe autē de corporis ſui proprij glorificatione: ac denique extra ſe, de Angelorum ac hominū ſodaliū aſſociatione delectantur. Ibi quidem immenſus Deus, qui omniū ſpiritalium ſenſuū perfectiſſimū erit obiectum, ſenſus omnes ſpirituales ineffabili delectatione reficiet. Erit namque Deus veluti ſpeculum viſui lucidiſſimum; cithara auditui iucundiſſima; mel guſtui dulciſſimum, balſamum olfactui fragrantiſſimum, ac denique tactui qualitas pergratiſſima. Ibi (vt Auguſtinus ait) Deus ſine fine videbitur, ſine moleſtia diligetur, ac ſine vllo labore laudabitur. Ibi reputabitur ſtultitia ſapiētia Salomonis: ibi deformitas,

formitas,pulchritudo Abſalonis:ibi tarditas,velocitas Aſaëlis:ac imbecillitas,fortitudo Samſonis. O caro,illã vitã amplecti debuiſti, vbi vita eſt ſine morte: vbi iuuentus ſine ſenectute: vbi lux ſine tenebris: vbi gaudiũ ſine triſtitia: vbi pax ſine diſcordia: vbi voluptas,ſine turbatione: vbi regnũ ſine mutatione: vbi Deus(ſicut dicit Bernardus,) eſt rationi plenitudo lucis; volũtati multitudo pacis; memoriæ continuatio æternitatis: vbi merces Sanctorum tam magna eſt, quòd non poteſt menſurari; tam multa, quòd non poteſt finiri; tam pretioſa, quòd nõ poteſt æſtimari. O vita vitalis,dulcis & amabilis & ſemper memorabilis, vbi ſumma eſt ſecuritas; ſecura tranquillitas; tranquilla iucunditas; iucunda felicitas, felix ęternitas; æterna immortalitas; immortalis beatitudo; beata viſio, ac perennis poſſeſſio. Quid igitur eiuſmodi nænijs, ac vilibus mundi rebus detineris homuncio? Quid immoraris, quominus ad Deum fontem viuum, veluti ceruus ad fontes aquarũ, expeditiſſimus aduoles? Deum,boni totius fontem,aſſidue meditare: ipſum omni ſolertia conſequi cura,à quo omne datum optimũ, ac omne donum perfectũ ſemper deſcendit,velut à Patre luminum. Atqui cũ Propheta regali,mentem ſimul ac vocem perpetuo extollas, dicens: Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutũ, cõcupiſcit & deficit anima mea in atria tua. *Pſal. 83.* Quam dilecta ſunt Domine, ac periucũda tabernacula tua; ſcilicet manſiones æternæ, quæ omnibus illius menſæ ſodalibus pro meritis ipſorũ retribuuntur? Vere(vt Auguſtinus ait)effugit omnem ſermonem, atque omnẽ ſenſum humanæ mentis excedit illud decus,illa pulchritudo,illa magnificentia, illa maieſtas; Conſociari Angelorũ, & Archangelorum cœtibus, Thronis ac Dominationibus, Principatibus, omniũq. cæleſtiũ, ſupernarũq. Virtutũ cõtubernijs perfrui, & intueri agmina Sanctorum ſplendidius ſideribus promicantia: concupiſcit & deficit anima mea in atria tua. Illic immenſus Deus, inęſtimabilem ſuã pulchritudinem collocauit. Illic incomprehenſam ſuam maieſtatem omnibus manifeſtat. Totũ illic Empyreum cælum vbique eſt ipſo ſole pulchrius, atque fulgentius. Quamuis enim omnes reliqui orbes, in cunctis ſuis partibus ſplendorem ſolis æquarent; nunquam tamen Empyrei cęli nitidiſſimam lucem poſſent attingere. Cumq. hoc ita ſit, vnum dumtaxat glorioſum corpus cuiuſque Beati, ſplẽdidius intenſiue erit Empyreo cælo: At vna ſolũmodo beata anima, pulchrior ſane erit cunctis Beatorum corporibus glorificatis. Quàm igitur, admirabile erit viſu, in tam decoro cælo, tot tamq. glorioſa, ac rutilantia corpora intueri? Quàm delectabile itidem erit aſpectu, tot tamq. innumeras animas, tam ineffabili præditas

ſplendo-

ſplendore, Angelorũ choris admiſtas inſpectare? Qui tamen omnes iuſti, ac Angeli cuncti, longeq. plures ſi eſſent, diuinæ pulchritudini comparati, quaſi nihil eſſe exiſtimantur. Quã igitur ſunt di-
Aba. 3. lecta ac periucunda tabernacula Domini virtutũ? Ingrediatur Domine putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat, vt requieſcã in die tribulationis meę, & aſcendã ad populum accinctum noſtrum.

Agitedum (auditores) contendite vt tantum ſodalitiũ obtineatis: Inuitanti Patrifamilias auſcultate, qui vos ad ſuum Conuiuiũ cupit excipere: Miſit: (inquit) ſeruum ſuum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iã parata ſunt omnia. En ego ſerui iſtius gero vicẽ. Eia nunc omnes obteſtor Dei nomine: Venite ad nuptias; quia ſunt omnia præſtãtiſſime apparata. Locus præclariſſimus pa-
Ioa. 14. ratus eſt in ſuperno cęlorum viridario, vado parare vobis locum.

Menſa pulcherrima, ac omni delitiarum genere eſt exornata:
Luc. 22. Vt edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo. Panis pri-
Sap. 16. marius eſt paratus, veſcentes mirum in modum delectans: Panem de cœlo præſtitiſti illis, omne delectamentum in ſe habentem, & omnem ſaporẽ ſuauitatis. Delicata cibaria ſunt expoſita, quibus
Mat. 22 veſci licebit: Tauri mei & altilia occiſa ſunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Paratum eſt vinum optimum, quo ſeſe cõuiuantes
Cant. 5. exhilarabunt: bibite & inebriamini chariſſimi. Procincti ſunt ibi
Heb. 2. ſerui, qui menſæ deſeruiunt: omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus.

Paratus denique eſt pincerna, Chriſtus præcinget ſe, & faciet il-
Luc. 13. los diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. Nil amplius certe ſupereſt, quàm manus abluere. Extergite iam ſordes actuum impiorum, & expurgate pœnitentiæ lacrymis, vt tandem diſcumbatis in menſa Sanctorum. Nam ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.

Tu qui cuncta ſcis & vales,
Qui nos paſcis hic mortales.
Tuos ibi commenſales:
Coheredes & ſodales;
Fac ſanctorum ciuium. Amen.

FINIS.

Digitized by Google